

ԱՅԼԹ ՆԱԻԼ

Հայերեն, ռուսերեն
և անգլերեն
խոսքերի խոսքեր

Երևան .. Սովետական դպրոց ..
1987

ԱՅԼԹ ՆԱԻԼ

խոսքերի խոսքեր

Երևան .. Սովետական դպրոց ..
1987

Աշխատասիրությամբ՝
Հ. ԲԱՆՉԻՆՅԱՆԻ

Սայաթ-Նովա
Ս 181 Խաղերի ժող. (Սայաթ-Նովա. /Աշխատասիրությամբ՝ Հ. Բախչինյանի), — Եր.: Սովետ. գրող, 1987. — 284 էջ:

Ժողովածուն ընդգրկում է XVIII դարի հայ խոշորագույն աշուղ-բանաստեղծ Սայաթ-Նովայի ողջ գեղարվեստական ժառանգությունը:

Ներկայացված են երգչի հայերեն խաղերի բնագրերը և վրացերեն ու ադրբեջաներեն երգերի գեղարվեստական թարգմանությունները՝ թիֆլիսահայ բարբառով:

Հրատարակվում է բանաստեղծի ծննդյան 275-ամյակի առթիվ:

U 4702080100 (188)
705(01)88 88 «S»

ԳՍԴ 84Հ1

© «Սովետական գրող» հրատարակչություն, կազմելու, թարգմանելու, առաջաբանի, բառարանի և ձևավորման համար, 1987

ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱ

Ավելի քան 130 տարի է, ինչ բանասիրական, գրականագիտական միտքը ուսումնասիրում է Սայաթ-Նովայի բազում անհայտներով ու առեղծվածներով լի կյանքն ու գործը: Բազմամյա որոնումների և հետազոտությունների ընթացքում սայաթնովագիտությունը ծշտել է աշուղ-բանաստեղծի կենսագրության որոշ հարցեր, առկա տվյալների հիման վրա կատարվել են մի շարք հավանական ենթադրություններ ու վարկածներ: Յուրաքանչյուր սերունդ իր ժամանակի գրականագիտական-տեսական մտքի դիրքերից փորձել է մեկնաբանել ու արժեքավորել բանաստեղծի գրական ժառանգությունը, բացահայտել ներքին շերտերը...

Հարություն (Արուֆին) Սայաթ-Նովան ծնվել է 1722 թվականին (ավանդաբար՝ ընդունված է 1712-ը), Զարթիի մայրաքաղաք Թիֆլիսում: Նրա հայրը՝ մահոտեսի Կարապետը (ծագումով՝ ադանացի), 18-րդ դարի սկզբներին Հալեպից գաղթել է Թիֆլիս և այստեղ ամուսնացել հավլաբարցի Սառայի հետ (ծագումով՝ սանահնեցի): Երբ լրանում է Արուֆինի 12 տարին, նրան հանձնում են արհեստի (ջուլհակության)։ Երկու տարի անց արդեն շնորհալի պատանին դառնում է հմուտ արհեստագործ: Մանուկ հասակից Արուֆինը կապվում է նաև երգ-երաժշտությանը, սովորում է նվագել մի քանի լարային գործիք: Ապագա բանաստեղծի նախնական կրթությունը, ըստ երևույթին, սահմանափակվում է տառաձանաչությամբ և այն տարրական գիտելիքների լուրացմամբ, որ կիսաճորտ (գլխի) պատանին կարող էր ստանալ ընտանիքում կամ այն ժամանակվա Թիֆլիսի հայոց դպրատներից մեկում: Հետագայում նա իր իմացությունը խորացնում ու հարստացնում է հիմնականում ինքնակրթությամբ, իսկ երբ արդեն նվիրվում է աշուղական արվեստին, համապատասխան գիտելիքներ ու փորձ է ձեռք բերում իր փիր-ուստադից՝ վարպետ-ուսուցչից: Մի բան որոշակի է, որ Սայաթ-Նովան իմացել է երեք այբուբեն (հայկական, վրացական, արաբական) և տիրապետել առնվազն չորս լեզվի (հայերեն, վրացերեն, թուրքերեն, պարսկերեն):

Մի հավանական ենթադրությամբ Սայաթ-Նովան պատանի հասկում (մեր հաշվումներով՝ 1736—1741 թթ.) գերի է տարվել և մինչև տասնինը տարեկան հասակը դեգերել Արևելքի որոշ երկրներում: Գերեվարության նման դեպքերը հաճախադեպ էին ավարառու ցեղերի կողմից պարբերաբար ասպատակվող Զարթիի տարածքում: Հավանական է նաև այն կարծիքը, որ պատանի Արուֆինը, ըստ երևույթին որպես երգիչ-նվագաժու, մասնակցել է նաև Նադիր-Շահի կազմակերպած հնդկական արշավանքին (1738—1739 թթ.): Դրանից մի քանի տարի անց, 1741—1742 թթ. միջև, Արուֆինին փրկագնում է արքայազն Հերակլը և ընդունում է նրան վրացական արքունիք որպես երգիչ-երաժիշտ: Այստեղ էլ հենց քսանամյա Արուֆինը սիրահարվում է վրաց Թելմուրազ Բ արքայի դուստր (Հերակլի քույր) Աննա Բատոնիշվիլուն և միաժամանակ սկսում է ստեղծագործել՝ վրացերեն ու ադրբեջաներեն, ընտրելով Սայաթ-Նովա աշուղական մականունը՝ (բառացի՝ Որսկանի թոռ):

«Ջրսան տարուց, էշխի ընկած, լալ կըծախեն սովդաքարին...»

Վկայել է բանաստեղծը իր ադրբեջաներեն ինքնակենսագրական երգում և նույնը հաստատել նաև հայերեն խաղերից մեկում: Ուշագրավ է, որ Սայաթ-Նովայի ինքնագիր երգարանում (Դավթար) ամենավաղ թվակիր խաղը գրված է 1742 թվականին, երբ բանաստեղծը եղել է քսան տարեկան:

Մինչև երեսուն տարեկան հասակը Սայաթ-Նովան ուսանում և հմտանում է իր բարդ արվեստի մեջ և դառնում է վարպետ աշուղ՝ մտնելով մրցասպարեզ։ Դա հանգուցալին շրջան էր բանաստեղծի կյանքում։ Այս ժամանակ է, որ նա, իր իսկ վկայությամբ, սկսում է ստեղծագործել նաև մայրենի լեզվով։ Նույն այս ժամանակ, հանգամանքների բերումով, բանաստեղծի սերը ողբերգական ընթացք է ստանում, և ճակատագրի դաժան հարվածը նպաստում է հանձարեղ երգչի մի շարք գլուխգործոցների ստեղծվելուն։

Լինելով վրաց Հերակլ Բ թագավորի հովանավորյալը՝ Սայաթ-Նովան որպես ժողովրդասեր բանաստեղծ իր երգով ու երգիծական սուր խոսքով նպաստում է առաջադեմ միապետի քաղաքական քաղաքների իրագործմանը։ Ըստ այդմ, արքունական բանաստեղծը վաստակում է հոգևոր ու թավադական դասի ներկայացուցիչներից շատերի թշնամանքը։ Վերջիններս նշավակ դարձնելով նրա հանդուգն սերը արքայաքրոջ հանդեպ, ամբաստանում ու վարկաբեկում են նրան Հերակլի առջև և հասնում այն բանին, որ 1752 թվականին երեսնամյա երգիչը վտարվում է արքունիքից։

Շուրջ երկու տարի, մինչև 1754 թվականի ապրիլ ամիսը, արքունական երգիչը գտնվում է վտարման մեջ։ Սակայն թագավորին ուղղված աղերսագրերով կարողանալով ցույց տալ իր անմեղությունը, Սայաթ-Նովան վերստին ընդունվում է արքունիք, որտեղ շարունակում է գործել 1754 թվականի ապրիլից մինչև 1759 թվականի կեսերը։ Դա բանաստեղծի ստեղծագործական կյանքի ամենաբեղուն շրջանն էր, երբ անհավասար ու անհասանելի սիրո տառապանքից ծնվում են նրա լավագույն երգերը։ Այս շրջանում առավել սուր շեշտեր է ստանում բանաստեղծի բողոքի ծայրը, որն արդեն երբեմն կամա թե ակամա ուղղվում ու խոցում է նաև նրա հովանավոր միապետին՝ Հերակլ արքային։ Որպես ժողովրդից ելած մեծ ու ծշմարիտ բանաստեղծ Սայաթ-Նովան չէր կարող ծառայել աշխարհի հզորներին, քանի որ կոչված էր պաշտպանել «խիղճի, նաչարի, տնանգի» դատը, լինել «խալխի նոջար»։ Բնականաբար նման բանաստեղծի առկայությունը թե՛ արքունիքում և թե՛ հասարակության մեջ վտանգավոր էր, ուստի և պատահական չէ, որ նրան ոչ միայն երկրորդ անգամ վտարում են պալատից, այլև ստիպում են հագնել հոգևորականի սքեմ։

*Է՛լ աղալաթ հուքմի-հե՛քիմ, սուչքս ի՞նչ է, ա՛սա ինձի,
Վուր հաքցըրիի իմ չուգեցած սիվ ու սուք լիբասըն ինձի։—*

Այսպես հայերեն խաղերից մեկում դառնորեն բողոքում է երգիչը իրեն բռնությամբ քահանա դարձնող Հերակլ արքայի դեմ և նույնը երկրորդում վրացերեն հայտնի խաղի մեջ։

Սիվ կաբայում սըքվորութին չիմ ուզում։

Կենսասեր բանաստեղծի համար աշխարհիկ կյանքից հեռանալը հիրավի սուգ ու սգվորություն էր, քանզի դա նշանակում էր բաժանում թե՛ սիրած կնոջից, որ նրա հիմնական ներշնչանքի աղբյուրն էր և թե՛ նույնքան սիրելի արվեստից, որ ստեղծվում էր այդ ներշնչանքով։

Սայաթ-Նովան քահանա է օծվում 1759 թվականի կեսերին։ Հատկանշական է, որ Դավթարում ամենաուշ թվակիր խաղը այդ տարվա ապրիլի սկզբին գրված «Աշխարքս մե փանջարա է» հայտնի երգն է, որ հոգնած-բեզարած բանաստեղծը ինքը ասես հրաժեշտ է տալիս աշխարհին։ 1759 թվականը ևս շրջադարձային է Սայաթ-Նովայի կյանքում։ Պալատից վտարված և քահանայության բռնադատված երգիչը, որ դեռ 37 տարեկան էր, ամուսնանում է լոռեցի (այգեհասոցի) Մարմարի հետ, որից ունենում է չորս զավակ (Մելիքսեթ, Օհան, Մարիամ, Սառա)։ Բայց խաղաղ ու հանգիստ չի անցնում նաև ամուսնացյալ քահանայի կյանքը։ Ստեփանոս անունով վերամկրտված Սայաթ-Նովան նույն այդ ժամանակ վտարվում է նաև Վրաստանից։ 1761 թվականին արդեն նա Պարսկաստանի Գիլան նահանգի Էնգելի նավահանգստում է, որ սպասավորում է տեղի հայոց եկեղեցում։ Այստեղ նա գրչագրում է Գրիգոր Նարեկացու «Մատենան Ողբերգութեան» երկը. մի աշխատանք, որն, անտարակույս, այդ ժամանակ նրա հոգեվիճակի լավագույն արտահայտությունն է եղել։ Մի քանի տարի անց Սայաթ-Նովա—Տեր Ստեփանոսը ուղարկվում է Զաքաթայի շրջանի Կախի հայաբնակ ավանը։ Այստեղ էլ նա շարունակում է զբաղվել գրչությամբ՝ ընդօրինակելով աստվածաշնչյան որոշ գրքերի և տոմարա-

կան աշխատությունների մի ժողովածու¹։ Կրոնավորության տարիներին Սայաթ-Նովա—Ստեփանոսը, անշուշտ, ոչ նախկին արդյունավետությամբ ու ոգեշնչումով, շարունակում է բանաստեղծել։ Ինչպես գրում է Պարույր Սևակը. «Ռժվար թե Սայաթ-Նովայի նման մեկը ի վիճակի լիներ միանգամից և ընդմիջտ վերջ տալու իր ստեղծագործական մտքին, միանգամից և առմիջտ խցելու իր կյանքի պողոթկուն ակունքը»²։ Հիրավի, այլ աղբյուրներից մեզ հասած սայաթնովյան խաղերի մի մասը, ինչպես ցույց է տալիս դրանց քննությունը, վերաբերում է երգչի կրոնավորության շրջանին։

1768 թվականին վախճանվում է Սայաթ-Նովայի կինը՝ Մարմարը։ Գործող եկեղեցական օրենսդրության պահանջով Սայաթ-Նովա—Տեր Ստեփանոս քահանան ընդունում է կուսակրոնություն, որպես Հաղպատավանքի միաբանության անդամ։ Սակայն քանի որ այդ ժամանակ Հաղպատի ս. Նշան վանքն արդեն ավեր ու ամալի էր, վանքի առաջնորդը իր միաբաններով հանդերձ բնակվում էր Թիֆլիսում, Բերդի մեծ եկեղեցում (ս. Գևորգ), որ Հաղպատի թեմի առաջնորդարանն էր։ Այդ եկեղեցու խցերից մեկում պիտի ապրեր նաև քեղա Ստեփանոսը, մինչև հարմար առիթ լիներ Հաղպատ մեկնելու համար։ Այդ առիթն ստեղծվում է մոտ տասը տարի հետո։ 1778-ին քեղա Ստեփանոսը վանքի առաջնորդ Աբրահամ վարդապետի և մյուս միաբանների հետ փոխադրվում է Հաղպատ, որտեղ ստանձնում է լուսարարի պաշտոնը։ Ժողովրդի մեջ տարածված է եղել հետևյալ հայտնի երկտողը.

*Հաղպատու լուսարար Սայաթ-Նովեն իմ.
Մե կանթեղիս վառելու ձեթ չունիմ։*

1786 թվականի սկզբներին լեզգիների նոր արշավանքի հետևանքով վերստին ամալանում է Հաղպատը, և Սայաթ-Նովան վանքի միաբանության հետ կրկին հաստատվում է Թիֆլիսում, որտեղ ապրում է մինչև 1792 թվականը։

Որոշ ժողովրդական ավանդությունների վկայությամբ Սայաթ-Նովան կրոնավորության տարիներին երբեմն-երբեմն զաղտնաբար շարունակել է մասնակցել աշուղական մրցավեճերին և ուրախ հավաքություններին։ Սայաթ-Նովան, որ բանաստեղծի հախտուն խառնվածք և արքունական երգչի ու ժողովրդական բանաստեղծի անցյալ է ունեցել, ըստ երևույթին, չէր կարող զերծ մնալ աշխարհից ու աշխարհիկից. մանավանդ որ կուսակրոնության շրջանում հիմնականում ապրել է այն կենսուրախ քաղաքում, ուր անց էր կացրել իր լավագույն տարիները։

1793—1794 թվականների միջև Հաղպատի առաջնորդ Դավիթ եպիսկոպոսը իր միաբանների հետ, որոնց թվում էր նաև Սայաթ-Նովան, կրկին վերադառնում է Մայրավանք։ Այստեղ էլ հենց յոթանասուն անց բանաստեղծը հանդիպում է երիտասարդ սարկավագ Հովհան Խելաշվիլու հետ. այդ հանդիպման մանրամասն նկարագրությունը տրված է Հովհան Արքայազնի «Կալմասուբա» («Կալմասունք») գրքում։

1795 թվականի ամռանը պարսից շահ Աղա-Մահմադը վիթխարի բանակով արշավում է Անդրկովկաս։ Գալիք պատուհասից խուսափելու համար Հաղպատի միաբանությունը վերահաստատվում է մայրաքաղաքի առաջնորդարանում։ Վերադառնալով Թիֆլիս, Սայաթ-Նովան իր որդիներին ուղարկում է Մոզդոկ, իսկ ինքը մնում է Բերդի եկեղեցում։ Սեպտեմբերի 12-ին պարսից զորքը ներխուժում է Թիֆլիս։ Յոթօրյա ավերածությունների ու կոտորածի ժամանակ նահատակվում է նաև Ստեփանոս—Սայաթ-Նովան։ Նրա խոշտանգված մարմինն ամփոփում են Բերդի եկեղեցու (ս. Գևորգ) բակում։ Մեծ բանաստեղծի գերեզմանը այսօր դարձել է սրբազան ուխտատեղի, ուր ամեն տարի մայիսին նշվում է համաժողովրդական Վարդատոնը...

¹ Սայաթ-Նովայի գրչագրած այս երկու ձեռագրերը այժմ գտնվում են Մաշտոցի անվան Մատենադարանում (ձեռ. № № 4270, 10838)։

² Պարույր Սևակ, Սայաթ-Նովա, Ե., 1969, էջ 349։

Սայաթ-Նովայից պահպանվել են ավելի քան 120 աղբյուրներ, 30-ից ավելի վրացերեն և մոտ 70 հայերեն խաղեր: Իր այս գեղարվեստական ժառանգությամբ նա բացառիկ տեղ է գրավում երեք ժողովուրդների գրականության մեջ:

Սայաթ-Նովան լավագույնս համատեղում է աշուղին և բանաստեղծին. այսինքն՝ նրա մեջ խաչաձևվել են ժողովրդագուսանական (աշուղական) և անհատական-բանաստեղծական տարրերը: Ինչպես բոլոր աշուղները, Սայաթ-Նովան սիրերգել ու խրատաբանել է. օգտագործելով աշուղական բանարվեստն ու երաժշտությունը: Բայց նա սոսկ աշուղական երգերի ու մոտիվների մշակող-ձևարար չէր, այլ ստեղծել է իրեն և միայն իրեն բնորոշ պատկերներ, դրանց մեջ դնելով իր անձնական խոր ներշնչանքը և ապրումները, իր ներաշխարհը, իր ազգային ոգին ու անհատականությունը: Սայաթ-Նովան առաջինը և ամենից ավելի լավ ինքն է խոսել իր այդ անհատականության—ուրիշության մասին՝ գրելով իր ամենահանրահայտ տողերը.

Ամեն մարթ չի կանա խըմի՝ իմ ջուրըն ո՛րիշ ջըրեն է.

Ամեն մարթ չի կանա կարթա՝ իմ գիրըն ո՛րիշ գըրեն է...

Որպես բանաստեղծ Սայաթ-Նովան խոր կապերով անչվել է իր հեռավոր ու մերձավոր նախորդների գրական ավանդույթներին և իր բարերար ազդեցությունը թողել հետագա շրջանի հայ, վրաց և աղբյուրական գրականության վրա:

Սայաթ-Նովայի ստեղծագործությունը ընդգրկելով լեզվական երեք համակարգ, ներկայացնում է որակական-գեղարվեստական տարբեր մակարդակներ: Պրանք ունեցել են նաև որոշ չափով տարբեր կիրառական նշանակություն: Լինելով վրաց արքունիքի բանաստեղծը, Սայաթ-Նովան ինչ-որ չափով տուրջ է տվել այն պալատական-ներբողական ոճին, որն ընդունված էր պարսկական պալատական բարձրի ազդեցության տակ գտնվող վրաց արքունիքում: Նա վրացերեն է գրել նաև իր զավեշտական-պարսավական խաղերի մեծ մասը, որոնք հիմնականում հորինվել են՝ պատասխան տալու օրվա խնդիրներին: Որոշ չափով տարբեր է նաև Սայաթ-Նովայի վրացերեն սիրերգը: Արքունական բանաստեղծն իր սիրած կնոջ հետ հաղորդակցվել է նրա մայրենի լեզվով՝ իր վրացերեն սիրերգերը անմիջականորեն ուղղելով նրան: Ըստ այդմ, այդ երգերն ունեն առավել նեղ-անձնական, մտերմիկ, այսպես ասած՝ «նամակագրական» բնույթ:

Աղբյուրներեն խաղերը, ավելի քան վրացերեն ու հայերեն երգերը, գրված են աշուղական բանարվեստի կաղապարներով և մեծ մասամբ ստեղծված են աշուղական մրցավեճերի համար: Ուստի և այստեղ Սայաթ-Նովան ավելի շատ աշուղ է, քան բանաստեղծ: Մինչդեռ նա կատարյալ աշուղ-բանաստեղծ է հայերեն խաղերի մեջ: Այստեղ նրա վրձնահարվածներն ազատ են ու վստահ, գույները՝ շենշող ու շլացուցիչ, զգացմունքը՝ անմիջական ու թրթռուն: Նրա հայերեն սիրերգը նման է անմասնորոշ ինքնայրման, խրատական խոսքը գերծ է ծանծրալի խրատաբանությունից, բողոքը ցասկոտ է և տառապանքը՝ վարակիչ: Այստեղ նրա տաղանդը դուրս է հորդում աշուղական կաղապարներից, և անձնական զգացմունքը ձեռք է բերում ընդհանրական, համամարդկային արժեք: Անշուշտ, որոշ վրացերեն և աղբյուրներեն երգեր կարող են որակապես գերազանցել որոշ հայերեն խաղերի, բայց, ընդհանուր առմամբ, հայերեն երգերն իրենց գեղարվեստական արժեքով անհամեմատ բարձր են վրացականից և աղբյուրականից: Պրա պատճառը մայրենի լեզվի ընձեռած ստեղծագործական ազատությունն է, ազգային բանաստեղծական դարավոր ավանդույթների օգտագործումը:

Որպես աշուղ-բանաստեղծ, Սայաթ-Նովան ունեցել է երկու հիմնական սնուցարան՝ բանահյուսություն և գրականություն: Նրա եռալեզու ստեղծագործությունը խարսխված է հոգևոր-մշակութային հարուստ հիմքի վրա, որն այս կամ այն չափով ներառում է հայ բազմադարյա և բազմահարուստ ժողովրդական բանահյուսությունը, քրիստոնեական-եկեղեցական գրականությունը, միջնադարյան հայ տաղերգությունն ու ժողովրդագուսանական քնարերգությունը, վրաց բանահյուսությունն ու գրականությունը, աշուղական բանարվեստը, ընդհանուր արևելյան բանահյուսությունն ու գրականությունը:

Ելնելով ժողովրդի ծոցից, Սայաթ-Նովան ժառանգել է նրա կենսազգացողությունն ու ոգին, յուրացրել դարերի ընթացքում կուտակված նրա իմաստությունը: Սրանով է նա դարձել հիրավի

մեծ ու ծշմարիտ ժողովրդական բանաստեղծ: Հիմնականում իր մեծ նախորդի՝ Նաղաշ Հովնաթանի քնարերգության միջոցով Սայաթ-Նովան առնչակցվել է միջնադարի հայ աշխարհիկ տաղերգությանը՝ դառնալով նրա վերջին խոշոր ներկայացուցիչը:

Մեծ մարդասեր ու մարդեղբու էր Սայաթ-Նովան, և այդ մարդասիրության մեջ է ամենից առաջ նրա ստեղծագործության կենդանության ու անմահության գաղտնիքը: Աշուղ-բանաստեղծի մարդասիրությունը, բնականաբար, առավել վառ արտահայտություն է գտել նրա ստեղծագործության լավագույն մասը կազմող սիրերգության մեջ: Թումանյանի խոսքերով ասած, այդ «հոյակապ սիրահարը» բռնված ու բռնկված սիրո հրդեհով, սիրո լույսի տակ է տեսնում մարդուն ու աշխարհը¹: Ուստի և մարդու կատարյալ վիճակը այն գեղեցիկ կինն է՝ Գոզալը, որին սիրում ու գովերգում է նա: Սայաթ-Նովան երգել է իրական կնոջը՝ նրան հավասարեցնելով աստվածության, աստվածապաշտությունը փոխարինելով մարդապաշտությամբ: Սակայն որքան էլ նրա պատկերած կինը աստվածության ու կատարելության դրոշմ է կրում, այնուհանդերձ չի վերածվում ինչ-որ վերացականության. դա իրական ու կենդանի կինն է՝ իր արտաքին գեղեցկությամբ, որպես բնության զարդն ու գլուխգործոցը:

Սայաթ-Նովան մի կողմից օգտագործելով ու զարգացնելով ընդհանրական, ավանդական պատկերները, մյուս կողմից՝ իր բանաստեղծական վառ երևակայությամբ ստեղծելով նոր, ինքնատիպ, անհատական պատկերներ, կարողացել է ըստ ամենայնի իր խոսքի ուժով վերարտադրել կանացի կատարյալ ու կենդանի գեղեցկությունը: Այլ կերպ ասած, նա յուրացրել է իր նախորդ սիրերգուների լավագույն գեղարվեստական փորձը և հարստացրել ու կատարելության հասցրել կնոջ արտաքին գեղեցկության գովքը, որ ի վերջո մի փառաբանություն-օրհներգ է՝ ուղղված մարդ-արարածին, մարդկային գեղեցկությանը: Երգչի պատկերած ու գովերգած կանացի դիմանկարը, անցյալի մեծագույն գեղանկարիչների կտավների պես, այսօր էլ հուզում և հմայում է իր շենշող գույներով:

Սայաթ-Նովան ոչ միայն կնոջ գեղեցկության մեծ երգիչ է, այլև սիրո տառապանքի ու ողբերգության ինքնօրինակ արտահայտիչ: Նրա հոգում իշխող ամենաուժեղն զգացմունքը սերն է այն կնոջ հանդեպ, որին պատկերել ու աստվածացրել է իր գովերգերում:

Ինչպես նկատել է Մ. Աբեղյանը, Սայաթ-Նովան իր սերը երգում է «զուտ անձնական շեշտերով: Այդ սերը մի իդեալական գաղափար չէ»²: Իր այդ անձնական զգացմունքները երգիչն արտահայտել է բանաստեղծական մեծ ուժով, համաժամանակյա և համամարդկային հնչեղությամբ:

Սայաթ-Նովայի սերը նաև տառապալից է ու ողբերգական: Հետևելով երգչի կենսագրության մեզ հայտնի դրվագներին և դրանց ուղղակի արձագանք սիրերգերին, տեսնում ենք, թե ինչպես աստիճանաբար վերանում է նախապես «սիրող ու տիրող» երգչի վայելքի ծարավն ու բերկրանքի ձգտումը, տեղի տալով թախծին, վշտին, տառապանքին: Եթե Սայաթ-Նովայի սերը չունենար ողբերգական ընթացք, և նա մնար որպես սոսկ սիրո վայելքի, «փոխադարձորեն ըմբռնված», երջանիկ սիրո երգիչ, ինչպիսին անհիմն կերպով համարում են նրան որոշ ուսումնասիրողներ, ապա մենք չէինք ունենա այն մեծ ողբերգու-բանաստեղծին, որպիսին է իրականում Սայաթ-Նովան:

Իր խոռվահույզ հոգեվիճակները պատկերելիս մեծ սիրերգուն երբեմն կատարել է իսկական բանաստեղծական գլուխներ:

Որքան էլ ծանր ու անամոք է Սայաթ-Նովայի ցավն ու տառապանքը, որքան էլ անհույս են նրա սիրո ձիչերը, այնուհանդերձ նրան բնորոշ չէ դառը հոռետեսությունն ու մոլայլ մեղամաղծը: Նա, ինչպես հրաշալիորեն բնութագրել է Հ. Թումանյանը. «զգում է, որ երվում, վերջանում է ինքը, բայց մնում է արի ու բարի, անչար ու անաչառ, վեհ ու վեմ, որպես աշխարհիք ու մարդու մեծ բարեկամը... Ձայրացավ, բայց երբեք չչարացավ, ցավեց, բայց երբեք չանիծեց»³: Սայաթ-Նովայի սիրող սիրտը այսօր էլ շարունակում է այրվել, առանց դառնություն

¹ Հ. Թումանյան Սայաթ-Նովա (հոգվածներ և ծանոթ), Ե., 1963, էջ 27:

² Մ. Աբեղյան, Երկեր, հ. Դ, Ե., 1970, էջ 540:

³ Հ. Թումանյան, Սայաթ-Նովա, Ե., 1963, էջ 27:

պատճառող ծխի, լույս ու ջերմություն պարզևելով իրեն մերժեցողին, շարունակելով իր «անվարձ նոքարությունը»:

Իր անհատական, բանաստեղծական ինքնատիպ քնարով երգելով սիրո տառապանքը, Սալաթ-Նովան կատարելության հասցրեց հայ սիրերգությունը, որ դարեր շարունակ մշակվել ու հարստացել էր հայ ժողովրդական և գուսանական երգերում ու միջնադարյան տաղերգուների ստեղծագործություններում: Նույնքան Նշանակալից է հայ սիրերգուի դերը նաև վրաց և ադրբեջանական քնարերգության մեջ:

Սալաթ-Նովայի սիրո ողբերգության հիմքը իշխող սոցիալական ու դասային անհավասարությունն էր: Գիտակցելով այդ, բանաստեղծը ծառացել է այդ անհավասարության և դրանից բխող հասարակական չարիքների դեմ: Ըստ այդմ մեր սիրերգուն վերածվել է նաև հասարակական արատները դատապարտող-խարազանող բանաստեղծի՝ ստեղծելով սոցիալական բովանդակության մի շարք ուշագրավ երգեր: Իր ադրբեջաներեն խաղերից մեկում նա ֆրիկան բողոքի ծայնով ներկայացրել է սոցիալապես անհավասար հասարակության վիճակը.

*Մարթ կա ուրախ, մարթ կա տըխուր ու փոշման.
Մեկին մըսխալ, էն մեկին՝ հինգ բաթման...
Վուրըն ախկատ, վուրըն օսկով մե զանգին,
Վուրին գինի, վուրին աղու մե բանգի...
Մեկին դամ ու վայիք, մեկին՝ ցավ ու սուք...*

Այն իրականության մեջ, որտեղ իշխում են չարն ու չարիքը, ոտնահարվում են մարդկային բարոյականության նորմերը, բարոյալքվում է ողջ հասարակությունը: Այդ արատավոր հասարակության դեմ դատ է բացում մարդասեր բանաստեղծը.

*Մարթուս էիթիբար չըմընաց, դարի ծեռնեմեն դադ կոնիմ,
Դիփ խառնակիչ ու ավիրող չարի ծեռնեմեն դադ կոնիմ:*

Երբեմն Սալաթ-Նովան հասարակական ու մարդկային արատներին անդրադարձել է իրեն բնորոշ երգիծանքով, ծաղրածանակելով իրենց ծագմամբ պարծեցող անմիտ ազնվականներին, «թուլնի խոտի պես» աճող չար ու նենգ մարդկանց, անկիրթ-անբաններին ու վախկոտ-պարծենկոտներին: Սակայն Սալաթ-Նովան չափազանց զգայուն լինելով իր անձնական ու հասարակական ցավ ու վշտերի հանդեպ և ունենալով առավել ողբերգական խառնվածք՝ ավելի շատ հակված է եղել ողբալու: Անձնական և հասարակական ցավերի համախառն-միաձուլ ողբը հաճախապես երևույթ է քնարերգության պատմության մեջ: Սալաթ-Նովան ստեղծել է այդ կարգի մի քանի խաղեր, որոնց մեջ աչքի է ընկնում հատկապես «Աշխարս մե փանջարա է» հայտնի երգը:

Չար ու արատավոր աշխարհում մարդասեր բանաստեղծը ստանձնում է նաև խրատատու-բարոյախոսի դերը: Սալաթ-Նովայի բարոյագիտական հայացքները ձևված են քրիստոնեական բարոյականության վրա և բխում են նրա հիմնական նորմերից: Սակայն բանաստեղծը աստված, վանք ու հոգի սիրելու, սրբակենցաղ լինելու ընդհանրական, քրիստոնեական «հոգեշահ» խրատներից զատ քարոզել է նաև բարոյական գեղեցիկը, բարին, որ գիտակցել է իր կենսափորձով ու իմաստությամբ: Խոհա-խրատական բանաստեղծության մեջ էլ Սալաթ-Նովան փայլել է իր անհատականությամբ ու հումանիզմով և մինչև օրս էլ շարունակում է կատարել իր բարձր առաքելությունը:

Սալաթ-Նովան իր մարդասիրությամբ ու մարդերգությամբ, իր մեծ սիրով ու տառապանքով, անձնական ու անանձնական ողբերգությամբ ու բարոյախոսությամբ լինելով իր ժամանակի ծնունդը, դուրս է եկել ժամանակի շավիղից, միշտ մնալով որպես «կենդանի ներկայություն» երեք ժողովուրդների կյանքում ու գրականության մեջ: Բայց նա մեկ կամ երեք ժողովրդի սեփականությունը չէ, այլ, ինչպես Վ. Բրյուսովն է ասել. «Իր հանձնարի ուժով դարձել է բովանդակ մարդկության սիրելին... Այնպիսի բանաստեղծներով, ինչպես Սալաթ-Նովան է,

կարող է և պետք է պարծենա բովանդակ ժողովուրդը. դրանք Երկնքի վեհ ընծաներն են, որ ուղարկվում են ոչ ամենքին և ոչ հաճախակի. դրանք նախախնամության ընտրյալներն են որոնք օրհնենք են դրոշմում իրենց դարի և իրենց հայրենիքի վրա»¹:

. . .

Սալաթ-Նովայի խաղերի ներկա հրատարակությունը ամփոփում է գուսան-բանաստեղծի ողջ գեղարվեստական ժառանգությունը: Հայերեն խաղերը որոշ բնագրային ճշտումներով վերահրատարակում ենք մեր կազմած ակադեմիական հատորից (Ե., 1984), փոխելով, սակայն, դրանց հաջորդականությունը: Այստեղ խաղերը դասավորված են այն հերթականությամբ, ինչպես երգչի ինքնագիր Դավթարում է²: Ա հավելվածում ընդգրկված են այն խաղերը, որոնք պահպանվել են երգչի որդու՝ Օհանի (Իվան Սեիդով) կազմած ժողովածուում³, իսկ Բ հավելվածում՝ այլ աղբյուրներից հասած խաղերը, որոնց մի մասը (հատկապես վերջին երկուսը) թերևս չի պատկանում Սալաթ-Նովայի գրչին: Ժողովածուի մեջ չենք ընդգրկել խաղերի տարբերակները, ինչպես և հետագայում կատարված բացահայտ իմիտացիա-նմանականությունները:

Վրացերեն և ադրբեջաներեն խաղերը ներկայացնում ենք Մ. Հասրաթյանի և մեր գեղարվեստական թարգմանությամբ: Մ. Հասրաթյանի թարգմանությունները նույն հաջորդականությամբ վերահրատարակում ենք նրա կազմած ժողովածուի վերջին հրատարակությունից (Ե., 1963): Դրանցից անմիջապես հետո խառը դասավորությամբ ներկայացնում ենք մեր թարգմանությունները: Երգչի մեկ քառյեզու և երկու երկլեզվա խաղերը, որոնք թարգմանել է Մ. Հասրաթյանը, ընդգրկել ենք ադրբեջաներեն երգերի բաժնում, ինչպես երգչի Դավթարում է: Ադրբեջաներեն երգերի հիմնական բաժնում զետեղված են Դավթարում պահպանված, իսկ հավելվածում՝ այլ աղբյուրներից հասած խաղերը:

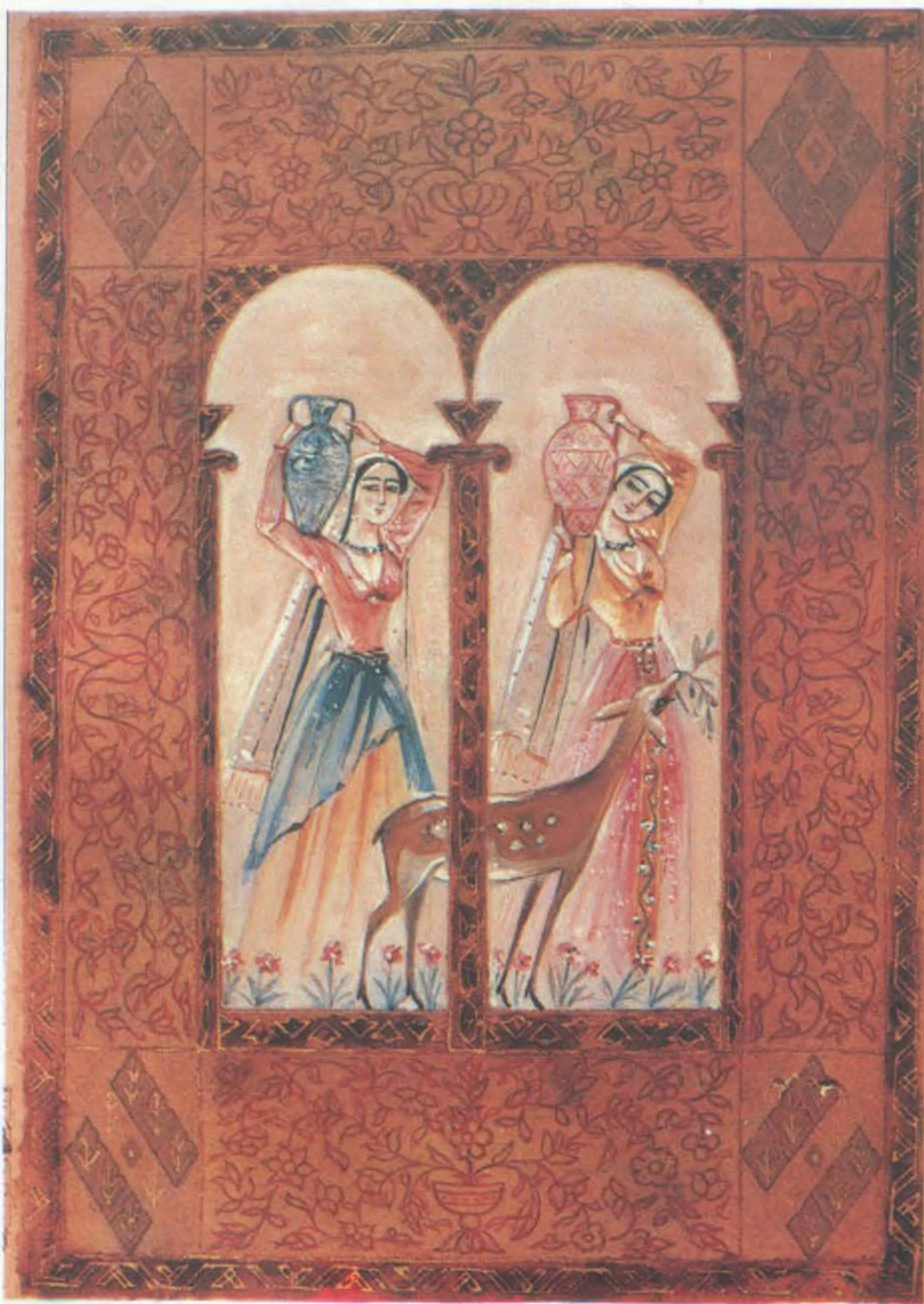
Ժողովածուն ունի անվանացանկ և ընդարձակ բացատրական բառարան:

ԼԵՆՐԻԿ ԲԱՆԶԻՆՅԱՆ

¹ Վ. Բրյուսով, Հայաստանի և հայ կուլտուրայի մասին, Ե., 1967, էջ 38, 102:

² Այս ձեռագիրը գտնվում է Ե. Չարենցի անվ. գրականության և արվեստի թանգարանում (Սալաթ-Նովայի ֆոնդ, № 1): Հմմտ. Սալաթ-Նովա, Խաղեր, նմանահանություն, Ե., 1963:

³ ՍՍՀՄ ԳԱ Արևելագիտության ինստիտուտի Լենինգրադյան բաժանմունք (վրաց ձեռագրերի ֆոնդ, ձեռ. H—21):

Շատ սիրուն իս, շախաթայի ասողին խար չիս անի.
Անջաղ զըցիս էշխի մեչըն, հիդ կեհաս՝ քար չիս անի:

Էշխըն հե՛ստի կըրակ ունի՝ վո՛ւնց կու էրվի, վո՛ւնց կերթա.
Թեգուզ նընգնիմ ծովի մեչըն՝ հովնալու ճար չիս անի:

Բաս աշուղըն վո՛ւնց դիմանա էտ քու տըված կեծակուն.
Դուն ինքնակալ թաքավոր իս՝ բեհուբազար չիս անի:

Թե՛վուր սարերուն հանդիբիս, կու հալիս մումի նըման.
Թե՛վուր քաղաք տիղ հանդիբիս, կու քանդիս՝ վար չիս անի:

Իսկի բեհուբազար չունի շախաթայի չասողըն.
Է՛նդու համա, Սա՛լաթ-Նովա, շատ էլթիբար չիս անի:

Էս դիվանի թիստ լավն է. ովոր սովրի, օղորմի ասե: Հիմի գուզիմ, թե հայեվար ասիմ.
ամեն աստուած: Յիս՝ մղդսու վուրթի Արութինս, պստուց ինչորի լարսուն տարին գլուխ դրի
ամենան խաղին, ամա սուրբ Կարապետի կարողութենով սովրեցա քամանչեն ու չոնգուրն ու
(թ) ամբուրեն:

Դարդ մի՛ անի, ջա՛ն ու ջիգար, միտկըտ դիվաց չըտեսնե,
Ա՛չկ խավրի, ա՛նգաճ խուլանա՝ էրեսըտ թաց չըտեսնե:

Վո՛ւնց արեգագըն շուղկըն տա, վո՛ւնց լուսինըն լուս անե.
Ա՛վալ քու տեսնողըն միռնի՝ քիզ գըլխիբաց չըտեսնե:

Դուն գըլուխըտ մահի կու տաս, յիս էլ քիզիդ կու միռնիմ.
Միր էդնեն թամամ աշխարըս սով քաշե՝ հաց չըտեսնե:

Թեվուր չըգամ ու չըտեսնիմ, հազար բաբաթ բան կոսիս.
Քա՛շկա մարթ վո՛ւնց գա, վո՛ւնց խոսի, վո՛ւնց քի տըխրած չըտեսնե:

Աստուծու բերնեմեն առնիս մըխիթարիչ սուրփ հոքին.
Է՛լ վաղ միռնի Սալաթ-Նովեն՝ ճիղըտ գըցած չըտեսնե:

Էսպես դիվանի, լավ տեղ ասած, որն գրոց հայերեն տառ է, որն վրաց. թուրքերեն էլ
ուզում էի հետն խառնել, բայց չխառնեցի:

Անգաճ արա բարիթավոր.

Գընա՛, հիդըն խաղ մի՛ անի,
Յարի սիրտըն դադ մի՛ անի,
Էտ կըրակըն չաղ մի՛ անի,
Չաղ շուռ արի

Յարսուն տարի.

Յարին բեղամաղ մի՛ անի:

Բեղամաղ չըլի միզանից,
Չըհիռանա անմիղ բանից.
Յարըն նագով հոքիս հանից.
Հանած ծառ է,
Էշխով վառ է,
Չի վախենա սուլթան-խանից:

Խանի պես դիվան իս անում,
Ծահզադի պես սան իս անում,
Էտ ի՞նչ թավուր բան իս անում.
Բանըտ բանդ է,
Պոռշըտ դանդ է,
Քաղցըր լիզվով ջան իս հանում:

Ջան չունիմ յարի ծեռնեմեն,
Հիվանդ իմ էշխի կըռնեմեն,
Ղիդ անիս ծուցիտ նըռնեմեն.
Նըռիտ օսկով,
Քաղցըր խոսկով
Կրակ իս վեր ածում բերնեմեն:

Բերնիտ մեչըն լալ է, գո՛գալ,
Հաքիտ զարըն ալ է, գո՛գալ,
Էտ ի՞նչպես խիալ է, գո՛գալ,
Էտ խիալով նագ իս անում,
Լա՛ր, ամա՛ն:

* * *

Նագ իս անում, իխտի՛ար իս,
Հիդ աշխարիս բարե՛բար իս,
Հընդու Էկած դալա՛մքար իս.
Ղա՛լամ քաշած,
Ջանս է մաշած,
Ջանս հանեցիր, ջադո՛ւքար իս:

Ջադո՛ւքար իս փել ու փանդով,
Ծիրագու շուշա իս դանդով,
Ալնաբանդ իս խաթաբանդով,
Ջամ-հալիլա,
Լալ ու թիլա,
Ջանս հանեցիր էտ փըրսանդով:

Էտ փըրսանդով համ իս անում,
Դաստամազըտ նամ իս անում,
Աբա խաթըրտ ջամ իս անում.
Ջամ իս չինի,
Դոշտ է սինի,
Ծամամնիրըտ դամ իս անում:

Դամ ու դովրան իս համաշա,
Դաստա-դաստա մազըտ քաշ ա,
Հաքածըտ զար ու դումաշ ա.
Ղո՛ւմաշ զարով.
Գու լա տարով,
Ով քիզի գուքա թամաշա:

Թամաշա իս, վարթի ոանգ իս,
Ծով տեսած օսկու մահանգ իս,
Սանթուր ու քամանչա, չանգ իս՝
Բարակ ձենով սագ իս անում,
Լա՛ր, ա՛ման:

• • •

Սազ իս անում, դուր իս գալի,
Բաղչի մեչըն ջուր իս գալի,
Փունջ մանուշակ նուր իս գալի.
Նուր գովելի,
Անպատմելի.
Վարթի մեչըն շուռ իս գալի:

Շուռ իս գալի բըլբուլի պես,
Հուտըտ գուքա սընբուլի պես,
Սուփրի մեչըն թալգուլի պես
Դաստա կապած,
Ռեհնին կըպած,
Բաց իս էլի դուն գուլի պես:

Գուլ իս կոկոր՝ տերիվակալ,
Չիս թառամի՝ արիվակալ,
Թաքավուր իս բարիվակալ,
Բա՛րով տամ քիզ.
Մըտիկ տու միզ.
Չէ թե ամսով՝ օրիվակալ:

Օրն ի օրըն շատանում իս,
Էշխի մեչըն մոդանում իս,
Սըրտի դարդըս հիդ անում իս.
Հիդ արա, տի՛ս,
Թե թաքիք իս.
Խիլըն գըլխես հա՛ տանում իս:

Տարար խիլըս, հեյրան արիր.
Բարակ միչկըտ սելրան արիր,
Էտ կըրակով բիրյան արիր.
Հալթաթ մահիս հազ իս անում,
յա՛ր, ա՛ման:

• • •

Հազ չունիմ խալին յարեմեն,
Չիս ջոգվում անգին քարեմեն,
Թաք չանցկենաս իղրարեմեն.
Իղրար անիս,
Հոքիս հանիս,
Պըրծընիմ ահուզարեմեն:

Ահուզար իմ քաշում, ամա՛ն,
Քիզնից ուրիշ չունիմ գուման.
Ծուցիտ մեչըն չալիր-չիման,
Չի՛ման ասիմ,
Մուրախաս իմ,
Սըրտումս ունիմ իղրար-իման:

Իղրար-իմանեն չանցկենամ.
Առանց քիզ մին օր վո՛ւնց կենամ.
Բերնումըս դընիմ սանձ՝ կենամ.
Սանձահարիմ,
Սիրտըս վարիմ՝
Անհընանալու գանձ կենամ:

Գանձ իս սիրով ու սիրեկան,
Ղիմեթ ունիս անգին ական,
Լալ ու ջավահիր պատվական.
Պատիվ անիմ,
Ջանի ջան իմ,
Չուն աշխարս է անցողական:

Անց մի՛ կենա, թե հալալ իս,
Մի մոր ծըծած, մի մոր դալ իս.
Ղաբուլ ունիմ, թեգուզ հալիս,
Չունքի իլթիմազ իս անում,
յա՛ր, ա՛ման:

* * *

Իլթիմագըս էս է, ջա՛նում,
Օրըս հիդըտ կես է, ջա՛նում,
Էշխըն է՛ստու պես է, ջա՛նում,
 Ջա՛նում, ջա՛ն իս,
 Անըման իս.

Աշխարս ուս ու տես է, ջա՛նում:

Ուս ու տես արա, իմա՛ցի.
Մըտի՛կ արա աղ ու հացի.
Թաք իղրարին դըրո՛ւստ կացի.
 Կա՛ց իղրարին,
 Ահլի շարին,
Յիփ միռանիմ, վըրես լացի:

Լացիս, աչկըտ զալի անիս,
Դաստա ոեհան փալի անիս,
Արտասունքըտ չալի անիս.
 Չալու ջուր իս,
 Խիստ տըխուր իս.
Ադալաթըտ շահի անիս:

Շահի զուրիաթ թաբաղըն
Չի հարցընի դուզուն-դաղըն.
Վա՛յ թե էլ չըխոսի՛ս վաղըն.
 Վաղըն գուքամ,
 Նըստիմ ու լամ,
Ասիմ բարիթավուր խաղըն:

Խաղ իս էլի, Սա՛լաթ-Նովա,
Դաղ իս էլի, Սա՛լաթ-Նովա,
Բաղ իս էլի, Սա՛լաթ-Նովա.
Գլուխըտ փիանդազ իս անում,
 լա՛ր, ա՛ման:

Էսպես լավ բարիթավուր լարանա. Արութինի ասած:
Էսպես լավ բարիթավուր-լարանա, որ (ինչ որ) աշուղ օղլանի հետ պատահելու է, բոլորը
սրա մեջ է գրած:

4

Դիբա ու ենգիդունիա, զարբաբ ու զար իս, գովե՛լի,
Հընդու դիարեմեն Էկաժ զար-դալամբար իս, գովե՛լի,
Շատ սովդաքար քիզ կու պըտոե՛ դուն անգին քար իս, գովե՛լի,
Անտակ ծովի միչեն հանած անգին գովհար իս, գովե՛լի:

Յիփ դու բաղչեն սեյրան կեհաս՝ ծովի նըման գուքա ալիտ,
Գըլուխըտ պահելով արա՝ նամ չըդիբչի խաթուխալիտ,
Տեսնողըն հեյբաթ կու մընա էտ քու սիրուն մահ-ջամալիտ,
Աշխարումըս նուր դուս Էկաժ թագա նուգբար իս, գովե՛լի:

Արի միգիդ մե լա՛վ կացի, դուրբան ըլիմ մուրվաթումըն.
Ման Էկա յիրգիր՝ չըտեսա էտ քու նըման ջուրաթումըն,
Վո՛ւնց Հընդու դիարումըն կա, վո՛ւնց Փըռանգի սուրաթումըն.
Քաշվիլ իս քարգահի մեչըն. ուրիշ թահար իս, գովե՛լի:

Թարիփըտ դավթար իմ արի, փիլ պիտի, վուր գիրքըն տանե.
Դուն քու մըտկի հիդ մի՛ էհա, էտ խիալըն մըտկետ հա՛նե,
Մեչկըտ՝ հադիդեմեն քաշած սիրմա մավթուլի նըման է,
Աշխարիս շըվաք իս անում՝ սալբու-չինար իս, գովե՛լի:

Յիս քիզանից չիմ հիռանա, թե չըհասնի մահիս վադեն,
Յիփ միռանիմ, շա՛ղ տու վըրես դաստամազի թիլի շադեն.
Հենչաք ըլի՝ ո՛րախ կենաս. Սալաթ-Նովեն առնե դադեն.
Շատ մարթ կոսե, թե լար ունիմ, դուն ո՛րիշ լար իս, գովե՛լի:

Էս դաստա-բեդաստա երգի հանգով է:

Յիս մե դարիբ բըլբուլի պես, դուն օսկե դափազի նըման.
Էրեսըս դի վուտիտ տակըն՝ ա՛նցկաց փիանդազի նըման.
Յա՛ր, քիզիդ խոսիլ իմ ուզում՝ շահի իլթիմազի նըման.
Աջալիբ սուրիաթի տեր իս՝ ռանգըտ է գուլգազի նըման:

Յա՛ր, մըտիլ իս բաղչի մեչըն, աջալիբ սելրան իս անում.
Ծուղկըտ արեգակի նման է՝ տեսնողին հեյրան իս անում.
Ջիգարըս կրակիս տըվի, էրվում իմ՝ բիրյան իս անում.
Վո՛ւնց մե գոգալ չե ունեցի էտ քու արած նազի նըման:

Հենց իմացի, յա՛ր, քու դուլն իմ, թանգ հախով գընած չըրադ իմ.
Քու դըռանըտ նընգած ըլիմ, ով տեսնե, ասե՛ տուսադ իմ.
Էշխեմետ հիվանդացիլ իմ, վո՛ւնց միռնում իմ, վո՛ւնց թե սադ իմ.
Ծովի պես ուրդան իմ տալիս, գըժվիլ իմ Արազի նըման:

Ով կու տեսնե, ջունուն կուլի՝ բարգ էրեսիտ խալ իս անում.
Է՛լ ջուքամըն դո՛ւն կու քաշիս, չուն մահիս խիալ իս անում.
Յա՛ր, քիզ քարով իմ տալիս. շուռ իս գալի՝ դալ իս անում,
Չունքի խոսկըտ անց է կենում բելլու շահ-անդազի նըման:

Սալաթ-նովեն ասաց՝ գուլամ, չիմ լացլի, թե ծար ունենամ.
Էլ յի՛ս կու քաշիմ էս դուսեն՝ թուղլի ահուզար ունենամ.
Յա՛ր, քիզ վըրեն արք ունենամ, մե լավ իխտիար ունենամ՝
Առնում, տանիմ մեջլիսնիրըն՝ օսկեչըրած սազի նըման:

Էս Արուֆինի ասած է. դազալի:

Էս երկու երգերը մի հանգով են, ովոր սովորի, Դոստի երգի ծալնով թող ասե, թե որ չի-
մանաս, հարցրու, թե Գոզալլար լըղնադինա դաստա-բեդաստա թարփանուր:

Յիս քու դիմեթըն չիմ գիդի՝
Ջավահիր քարի նըման իս.
Տեսնողին մեջլում կու շի՛նիս՝
Լեյլու դիդարի նըման իս:

Աջխարումըս իմըն դո՛ւն իս,
Բեմուրվաթ իս, մուրվաթ չունիս,
Պըռոշնիրըտ նաբաթ ունիս՝
Ղանդ ու շաքարի նըման իս:

Դադա պիտի, թարիփտ ասե,
Ակոեքըտ յադութ-ալմաս է,
Ռանգըտ փըռանգի ատլաս է՝
Ջար-դալամքարի նըման իս:

Մագիրըտ նըման ռեհանի,
Դուն ուրիշ խիալ մի՛ անի,
Ռա՛հմ արա, հոքիս մի՛ հանի՝
Մուրվաթով յարի նըման իս:

Վո՛ւնց դիմանամ էսչափ չարին՝
Աչկեմես կաթում է արին.
Սա՛լաթ-նովա, նազլու յարին
Գընած նոքարի նըման իս:

Էսպես Արուֆինի ասած թասլիբ:

Ուստի՝ գուքաս, դարի՛ք բըլբուլ,
 Դու մի՛ լացվի, մի՛ս իմ լալու.
 Դու վարթե՛ պղտուն, միս՝ գոգավնի.
 Դու մի՛ լացվի, մի՛ս իմ լալու:

Արի՛, բըլբո՛ւլ, խո՛ւրի բաղըն,
 Օխնըվի քու էկած սարըն.
 Քի վարթն էրից, ինձ՝ իմ լարըն.
 Դու մի՛ լացվի, մի՛ս իմ լալու:

Ման իմ գալի դիդարի հիդ,
 Վունց դարիք բըլբուլ խարի հիդ.
 Դու վարթի հիդ, միս լարի հիդ.
 Դու մի՛ լացվի, մի՛ս իմ լալու:

Սալբուի նըման կանանչ իմ,
 Ե՛կ, խո՛ւրի, ձալնիտ ճանանչ իմ,
 Դու վա՛րթե կանչե, միս լա՛ր կանչիմ.
 Դու մի՛ լացվի, մի՛ս իմ լալու:

Ղա՛րիք բըլբուլ՝ ձալնըտ մալում,
 Յիս ու դուն էրվինք մե հալում,
 Սալաթ-Նուվեն ասաց՝ գա՛լում,
 Դու մի՛ լացվի, մի՛ս իմ լալու:

Սիրութնի ասած երկու թապիք:

Խոսկիրըտ մալում իմ արի՛ ախարատ, մաքուր իս, ա՛խպեր.
 Օսկե փարչումըն լըջըցած անմահական ջուր իս, ա՛խպեր.
 Խընդըն վո՛ւնց կու կըշտանա՝ դուն կաթնե անպուր իս, ա՛խպեր,
 Աջխարքըն ծով՝ դուն մեջըն նալ, ման գուքաս, փըրփուր իս, ա՛խպեր,
 Վախում իմ, թե ինձ էլ էրիս՝ անհանգչիլի հուր իս, ա՛խպեր.

Հուր իս՝ էշխոլ կըրակած,
 Խոսք իմ ասում առակաց,
 Իմ սիրմա-երծաթ ա՛խպեր,
 Օսկեջըրոլ վարակած:

Աջաբ միգիդ, ի՛նչ իս կամում, ի՛նչ է ասում էտ քու փալըտ.
 Խսկի չի՛ս գալի, չի՛ս ասում՝ «Աջաբ ի՛նչ է, բա՛նդա, հալըտ».
 Աստված վըկա, սիրտըս էրից ջեթանի նըման ման գալըտ.
 Յիս քիզանից չի՛մ հիռանա, թեգուզ դուս գա խաթուխալըտ.
 Թեգուզ սիրիս, թեգուզ առիս, թե գուզե համբուրիս, ա՛խպեր:

Համբուրիմ սիրոլ համբուր,
 Վունցուր խեչիս է դաստուր.
 Ուլ քիզ խալան սըտիկ տա՛
 Դառնա էրկու աչկոլ կուր:

Քիզիդ բաս ո՛վ կարա բըռնի՛ հազար բաբաթ բառ իս էլի.
 Խոսկիրըտ անգին ջակահիդ՝ Ասնավուրու ճառ իս էլի.
 Հուտըտ աշխարըս է գավթի՝ բալասանի ծառ իս էլի.
 Չըկա քիզ պես էշխի ջուռուն՝ կըրակ նընգած վառ իս էլի.
 Ծառ մարթեք քիզիդ կու էրիս. էտ լեզվի տեղ **վուր իս, ա՛խպեր:**

Վուր միս ասիմ՝ իմա՛ցի,
 էշխի մեջըն հիմացի.
 Ինձ հուրյան-բիրյան արիդ,
 Ասում իս, թե դիմացի:

Խիլքըս գըլխեմես տարիլ իս, լիրթ ու թոքըս զարդ իս արի,
Սիրտըս փութումըս սպանեցիր, էշխըտ քիզի նարդ իս արի,
Ինձ հուրյան-բիրյան շինեցիր. աջա՛ք դուն էլ դարդ իս արի.
Յիփ քի սիրով մեհման անիմ, վի կացի, թե մարդ իս, ա՛րի,
Ուրախա՛ցի, ուրախացո՛ւ. չունքի միզ մոդ հուր իս, ա՛խպեր:

Հուր իս, սիրով սիրա՛կան,
Քիզի դուռու պատվական
Հազար թուրլու կերակուր,
Սուրփի գինի անապական:

Համաշա իմ յարի ճամփին կանգնած իմ՝ տալիս իմ դովա.
Աշխարքըն աշխարով կըշտացավ, իմ սիրտըն քեզանից սով ա.
Ցըրե՛, շա՛ղ տու վուտիտ տակըն, էշխետ դառա հավաջովա.
Իսկի չի՛ս գալի, չի՛ս ասում. «Խիստ իս լալի, Սա՛լաթ-Նովա».
Չըլի՛ միտկըտ մուլըրվիլ է, սըրտումըտ պըխտուր իս, ա՛խպեր.

Պըխտուր սիրտըտ պարզ արա,
Բըլթուլի պես փարզ արա,
Աստըծուն փա՛ռք, Զաղկումն իս՝
Դարդըտ Խանին արզ արա:

Արզ իմ անում հազարին,
Հա՛ զարբաբին, հա՛ զարին.
Սիրտըս յարալու արի՛ր՝
Աչկըս գուլա հա՛ զարին:

Հազարին հազար պիտի,
Էրած սըրտին ճար պիտի,
Յիս մե էշխի ջունուն իմ՝
Ինձ մե դողրու յար պիտի:

Յարի լիզուն բըլթուլ է,
Դաստամազըն սըմբուլ է.
Սալաթ-Նովեն լալիս է,
Մական դարիբ բըլթուլ է:

Էսպես մուխամմազ բալաթիով, Արութինի ասած:

9

Էսօր իմ յարին տեսա, բաղչի մեչըն ման գալով,
Գեղինըն զարթարվեցավ իմ յարի օսկե նալով.
Բըլթուլի պես պըտուտ էկա վարթի վըրա՝ ձեն տալով,
Ջունուն էլավ խիլքըս գըլխես, սիրտըս տըխուր, աչկըս լալով.
Հույս ունիմ իմ ստիղծողիմեն՝ միր դուշմանն ըլի էս հալով:

Յա՛ր, էտ քու նազ ու դամգով ջանըս փել ու փանդ իս արի,
Խըմիլ իս էշխով շարբաթըն՝ պըռոշնիրըտ դանդ իս արի.
Խաթուխալով, քաղցըր լիզվով շատ ինձպեսին բանդ իս արի.
Տո՛ւր դանակըն, ինձի սպա՛նե. մի՛ ասի՝ ոխշխանդ իս արի.
Չունքի մաիըս յարիմեն է, թուրլի միռնիմ լավ գոգալով:

Տարին տասներկու ամիս մագիրըտ հուսած կուլի.
Պըռոշեմետ միղդ է կաթում, թողնիս՝ յախետ թաց կուլի.
Գարնան շընչի [ծաղկի] նըման կարմիր վարթըտ բաց կուլի.
Ի՛նչ օքուտ է քու բաղմընչուն՝ դարիբ բըլթուլըն լաց կուլի.
Մուրվաթ չունիս, պըտուտ գուքա բաղչի վըրա՝ ծըկծըկալով:

Յիփ քու սուրաթըն կու քաշին՝ նաղշումըն շընուք կու տաս.
Կու վըռվըռաս ծըրաքի պես՝ սաղչումըն շընուք կու տաս.
Մըշկով լիքըն բըրդի պես՝ թաղչումըն շընուք կու տաս.
Բաց կուլիս կարմիր վարթի պես՝ բաղչումըն շընուք կու տաս.
Քամին դիբչի փոթլիտ մեչըն՝ հուտըտ գուքա վըռվըռալով:

Յիս էլ ուրիշ յար չունիմ, էս գըլխեն վա՛ղ իմացի.
Ա՛նգաճ արա, մա՛տաղ իմ քիզ, էս խոսկըս սա՛ղ իմացի.
Մըտի՛կ արա քու ստիղծողին՝ տուզ-նամագ-ա՛ղ իմացի.
Սալաթ-Նովին մի՛ ջըգրեցնի՝ էշխեմետ տուսաղ իմացի.
Խիլքըս գըլխեմես տարիլ իս քու, բեմո՛ւրվաթ, գարդիշ տալով:

Էսպես լավ մուխամմազ, Արութինի ասած:

Գուգիմ ումբրըս հենց անց կացնիմ՝ օրըս մունաթ չըքաշե.
 Թեգուգ հազար դարդ ունենամ՝ դարըս մունաթ չըքաշե.
 Ղաստ անիմ, բարու հանդիբիմ՝ չարըս մունաթ չըքաշե.
 Գըլուխըս չարեն ուղ անիմ՝ սարըս մունաթ չըքաշե.
 Էրեսըս հայալու պահիմ՝ արըս մունաթ չըքաշե:

Հիոու տիղացեն գալիս իմ՝ խիլքի զարար շահ իմ բերի.
 Հուջրես լիքն է անգին լալով, ջավահիրչուն ահ իմ բերի.
 Հընդու միչեմեն դուս էկած դիմեթով մաթահ իմ բերի.
 Տեսնողըն թահրըն չի գիդի՝ մե հեստի քարգահ իմ բերի.
 Հեստի տիղ դուքան բաց անիմ՝ զարըս մունաթ չըքաշե:

Մե բիոըս Փըռանգի ատլաս է, տալիս է շովղ ու շափաղաթ.
 Մե բիոըն՝ զար-դալամքարի, տիղ ունե վունցոր մաքաղաթ.
 Մե բիոըս Չինումաչինին կու առնե թամամ, փարաղաթ.
 Մե բիոըն ենգիդունիա է, մե բիոըն՝ փարչալի խալաթ.
 Վո՛ւնց ծնիլ գուցե, վո՛ւնց կըտրիլ՝ կարըս մունաթ չըքաշե:

Մե բիոըն դըրմըզ ու զափոանգ, մե բիոըն էլ ջանջափիլ ա.
 Մե քանի բիոըս դարիչին, մե բիոըն էլ դարանփիլ ա,
 Բերնիրըն վըրա չե գալիս, հակնիրըս է սիլա-սիլա.
 Անտակ ծովի միչեն հանած ակնիր ունիմ՝ լալ ու թիլա.
 Մարքարիտըս շադա-շադա՝ շարըս մունաթ չըքաշե:

Ծատ մարթ Էստունք կու իմանա, կոսե. «Հալբաթ սա զանգին ա».
 Չին գիդի, թե ուշկ ու միտկըս հազար մե բաբաթ հանգին ա.
 Մարիփաթով քաղցըր լիզուն դիփունի վըրա անգին ա.
 Սալաթ-Նովեն Էնդուր գուլա՝ գըլուխըն մահու ծանգին ա.
 Աստված սիրողն ինձ ազատե՝ յարըս մունաթ չըքաշե:

Մուխամմազ, Արութինի ասած:

Դուն Էն հուրին իս, վուր գեմի կու զավթե,
 Չունքի ինձ զավթեցիր խափով, նազա՛նի.
 Արիվիլք. արիվմուտ, հարավ ու հյուսիս
 Չըկա քիզի նըման չափով, նազա՛նի:

Ծատ մարթ քու Էշխեմեն կու դառնա յիզիդ,
 Արի մե ուա՛հմ արա, լա՛վ կացի միզիդ,
 Գուգիմ, թե համաշա դամ անիմ քիզիդ՝
 Սանթուրով, քամանչով, դափով, նազա՛նի:

Դարդիրըս շատացավ՝ ասիլ իմ ուզում.
 Աչկեմես արտասունք հուսիլ իմ ուզում.
 Համաշա, յա՛ր, քիզիդ խոսիլ իմ ուզում.
 Սիրտս չե կըշտանում գափով, նազա՛նի:

Հայալու իս՝ ադաբ ունիս, ար ունիս,
 Չեռիտ դաստա կապած սուսանբար ունիս.
 Տո՛ւր, ինձի սըպա՛նե՝ իխտիար ունիս.
 Հենչաք ըլի՝ կենաս բափով, նազա՛նի:

Սալաթ-Նովեն ասաց՝ արզ անիմ Խանիլ.
 Ղաբուլ ունիմ՝ քու խաթրու ինձ սըպանին.
 Հենչաք ըլի, յա՛ր, գաս իմ գերեզմանին,
 Ածիս խուղըն վըրես ափով, նազա՛նի:

Ղափիա-յարանա. Արութինի ասած:

Էշխըն վառ կըրակ է՝ երվելով գութա.
Շատ մարթ կոսե՝ յիս յարի հիդ ման գութամ...
Էս դարդեմեն ով չէ քաշի՝ վո՛ւչ քաշե.
Ով յար սիրե, էլ չասե թե՝ ջան գութամ:

Շատ մարթ կա՝ Էն գըլխեն սըրտում ունե դամ.
Բազի մարթ չէ քաշի՝ էշխեմեն է խամ.
Ինչ ասիս կոնիլ տա՝ սերն է անըսկամ.
Հալվեցա, մաշվեցա. էլ ի՛նչ ջան գութամ:

Էշխըն վուր կա՝ հազար բաբաթ հանգ ունե.
Ուշկ ու միտկըն կու քընեցնե՝ բանգ ունե.
Բըռնածըն չի թողնի՝ դալիմ չանգ ունե.
Էնդու համա խան հիդ կեհամ, խան գութամ:

Թե դուն էշխի հիդ մանգալըն հարցընիս՝
Չի դիմանա Ռոստոմ-Ջալըն՝ հարցընիս,
Թե բեմուրվաթ յարի հալըն հարցընիս,
Ասում է թե՝ սուլթան գութամ, խան գութամ:

Սալաթ-Նովեն ասաց շատ ի ջանք դըրի.
Մե բափա չըտեսա հում կաթնակիրի.
Ովոր ինձ չի սիրի՝ յիս է՛լ չիմ սիրի.
Սերըն սեր կու բերե՝ սիրեկան գութամ:

Ղափիա, Էսպես աշուղ օղլանի օգութամա. Արուֆինի ասած, լավն է:

Չենըտ քաղցըր ունիս՝ լա՛մզով կու խոսիս,
Նա պահե քիզ, ումնոր ծա՛ռա իս, գո՛գալ.
Մեչկըտ ջեյրանի է, ռանգըտ՝ շաքարի,
Փռանգըստանու Էկաթ խա՛րա իս, գո՛գալ:

Ղո՛ւմաշ ասիմ՝ շուրեղեն է, կու մաշվի,
Սա՛լբի ասիմ՝ ախըր մին օր կու տաշվի,
Ջե՛յրան ասիմ՝ շատ մարթ քիզիդ կու լաշվի,
Բաս վո՛ւնց թարիփ անիմ՝ մա՛րա իս, գո՛գալ:

Թե մանիշակ ասիմ՝ սարեմեն կոսին,
Թե ջավահիր ասիմ՝ քարեմեն կոսին,
Թեվուր լուսին ասիմ՝ տարեմեն կոսին.
Արեգագի նըման փարա իս, գո՛գալ:

Գուզիմ, թե համաշա դըռանըտ գամ ուխտ՝
Աչկիրըտ, կա՛րմիր վարթ, նուր բացարած տուխտ,
Լիզուտ գըրիչ ունիս, ծեռըտ՝ գուզազ թուխտ.
Ծովեմեն դուս Էկաթ գարա իս, գո՛գալ:

Սիրասիրմըտ սըրտիս մեչըն ցանեցիր,
Նազ ու դամզով, յա՛ր, իմ հոքիս հանեցիր,
Էս քու Սալաթ-Նովուն դո՛ւն սըպանեցիր.
Գըլխիտ Էկաթ դադեն առա յիս, գոզա՛լ:

Ղափիա. Էսպես լավ յարի վրա. Առուֆինի ասած է:

Շատ մարթ կոսե՝ լիս յարիմեն հասրաթ իմ՝
Լեյլի-Սեջլումն էլ չէ էլի ես հալով.
Մարթ պիտի համաշա բերանըտ տընդդե.
Խոսկ իս ասում առակավուր-մասալով:

Լիզուտ քաղցըր ունիս՝ շաքար ու շարթին.
Մագիրըտ ոեհան է՝ փաթըթած վարթին,
Քի զարթարած տեսնիմ հիդ ծաղկազարթին՝
Հաքիլ ըլիս զար-զարբաբըն՝ խաս ալով:

Յա ինձ կորցըցեք, յա մե բան արեք,
Խըփե՛ցեք, մե տիղըս մե նըշա՛ն արեք,
Թեգուզ էստու համա քարասպան արեք՝
Չի՛մ կըշտանում գոգալի հիդ խոսալով:

Աջաբ վո՛ւնց դիմանամ լիս էսչափ դարին,
Աչկեմես արտասունք դուս գութա՝ արին,
Օրըն իր շափաթով կարոտ իմ յարին,
Վունցոր դարիբ բըլբուլ՝ վարթին տիսալով:

Խիլքըս տարավ՝ ջադուբարին չի՛մ տեսի.
Բեմուրվարին, բեիդրարին չի՛մ տեսի.
Սալաթ-Նովեն ասաց՝ յարին չի՛մ տեսի.
Ման իմ գալի, արտասունքըս հուսալով:

Ղափիա. էսպես վարսաղ. Արութինի ասած մե սիրունի վրա:

Առանց քիզ ի՛նչ կոնիմ սոյբաթն ու սագըն.
Չեռնեմես վեր կոծիմ չանգիրըն մեմեկ.
Չունքի ուշկ ու միտկըս իրար շաղեցիր՝
Փահմես կու հիռացնիմ հանգիրըն մեմեկ:

Մե դուգունըն երկու դադին ի՛նչ անե,
Մե նոքարըն երկու ադին ի՛նչ անե,
Մե բաղմանչին երկու բադին ի՛նչ անե,
Փելվանդ գուզե թազա տընգիրըն մեմեկ:

Ղուրթ ին ասի փիր-ուստաքար-դադիրըն.
«Բաղ շինեցի, վարթըն քաղից վադիրըն»
Ջափեն լիս քաշեցի, սափեն՝ լադիրըն.
Ռադիփեն էկավ միզ ես ոանգիրըն մեմեկ:

Առանց քիզ ի՛նչ կոնիմ աշխարիս մալըն.
Չի՛մ անի քալագըն, չի՛մ անի դալըն.
Կու հաքնիմ մագեդեն, կու հաքնիմ շալըն.
Կերթամ ու ման գութամ վանքիրըն մեմեկ:

Բըլքամ մե մարթ ոաստ գա, վուր ինձ խըրատե,
Գոգա՛լ, քու էշխեմեն սիրտըս ազատե.
Կանց յոթըն իմաստնասիրացըն շատ է
Էս քու Սալաթ-Նովու բանքիրըն մեմեկ:

Արութինի ասած յարանա, լավ ղափիա:

Աշխարհումըս ասի չիմ քաշի, քանի վուր ջա՛ն իս ինձ ամա.
Անմահական ջըրով լիքըն, օսկե փընջան իս ինձ ամա.
Նըստիմ, վըրես շըվաք անիս՝ զարբաբ վըրան իս ինձ ամա.
Սուչս իմացի, է՛նենց սպանե՛ սուլթան ու խան իս ինձ ամա:

Մեչկըտ սալբու-չինարի պես, ռանգըտ Փըռանգի ատլաս է,
Լիզուտ շաքար, պըռոշըտ դանի, ակոեքըտ մարքրիտ, ալմաս է.
Օսկու մեչըն մինա արած, աչկիրըտ, ակնակապ թաս է.
Պատվական անգին ջավահիր, լալ-Բադեշխան իս ինձ ամա:

Յիս էս դարդին վո՛ւնց դիմանամ, մակա՛մ սիրտըս ունիմ քարած,
Արտա՛սունքս ա՛րուն շինեցիր, խիլքըն գըլխես ունիմ տարած,
Նուր բաղ իս, նուր բաղչի մեչըն՝ բուրքըտ վարթով չափարած.
Վըրես շուռ գամ բըլբուլի պես՝ սիրով սելրան իս ինձ ամա:

Քու էշխըն ինձի մաստ արավ. լիս զարթուն իմ, սիրտս է քընած.
Աշխարս աշխարով կըշտացավ, իմ սիրտըս քիզնից սով մընաց.
Յար, քիզ ինչո՛վ թարիփ անիմ՝ աշխարհումըս բա՛ն չըմընաց.
Կրակե, ծովեմեն դուս էկած, ռաշ ու ջելրան իս ինձ ամա:

Ի՛նչ կուլի մեկ հիդըս խոսիս, թեվուր Սալաթ-Նովու լար իս.
Շուղկըտ աշխարըս բըռնիլ է՝ արեգագի դեմըն փար իս.
Հուտով հիլ, միխակ, դարիչին, վարթ, մանուշակ, սուսանբար իս,
Կարմըրագուն՝ դաշտի ծաղիկ, հովտաց շուշան իս ինձ ամա:

Էսպես դազալի, դաստա-բեդաստա թարփանուրի ձենում. Արութինի ասած: Սրա հատը դիմացն է:

Էսպես Արութինի ասած, ովոր սովորի, թողութուն շնորհե:

Ինձ սիրեցիր, էշխըն նընգար, խաղի դավթար իմ քիզ ամա.
Մի՛ քաղի փըշի ծաղիկըն՝ վարթ, սուսանբար իմ քիզ ամա.
Չիմ թողնի արեգագումըն՝ բաղչի սաջար իմ քիզ ամա.
Յիս քու մահըն վո՛ւնց կու խընդրիմ՝ նուղ ու շաքար իմ քիզ ամա:

Էլ քու բաղին մըտիկ արա, ուրիշ բաղեն վարթ չին տա քիզ.
Աղ ու հացըն մի՛ դեն գըցի, շափթենըն մեկ մըտիկ տու միզ.
Թեգուզ աշխարըս պըտուտ գաս՝ չիս տեսնի ինձի պես ազիզ.
Թաք ուրիշ գոզալ չըսիրիս՝ իղրարով լար իմ քիզ ամա:

Թաք լիս մորես չէ՛ի ծընի. վա՛յ էն օրին՝ լիս քիզ տեհա.
Դու բըլբուլ իս, լիս՝ կարմիր վարթ. չասիս, թե վարթըն ջալդ կեհա.
Մե փուքըր էտենց դիմա՛ցի, շուտով Հընդըստան մի՛ էհա.
Անգործիլ, անխարջ ու քըրիհ, մանդիլի զար իմ քիզ ամա:

Ա՛ստված վըկա, դիմիշ արած գըլուխըս քիզ մատաղ ըլի.
Ե՛կ. քիզիդ սիրով դամ անիմ, ով գուգե բեդամաղ ըլի.
Յիս քու խոսկեն չիմ անց կենա, թաք քու դամաղըն չաղ ըլի.
Թեգուզ անմահութին ուզիս, սիրով կու ճարիմ քիզ ամա:

Քու դարդըն ինձի պառվեցուց. ո՛ւմըն ասիմ, Սա՛լաթ-Նովա.
Մի՛ գըցի ձեռնեմեն ձեռըն՝ օսկե թաս իմ, Սալաթ-Նովա,
Փռանգըստանու միչեն էլած՝ զար ատլաս իմ, Սա՛լաթ-Նովա,
Ծա՛լե դավթարըտ, դո՛ւթին դի՛ ռանգ ու ռութար իմ քիզ ամա:

Ղազալի. Էս Արութինը ու իր սիրեկանը որ խոսել էին, էն է. սիրեկանն ասել է ուղղակի Սալաթ-Նովայի երեսին, քրոնիկոնի 442-ին (1754):

Էսպես ասել է մեկ հավատարիմ սիրեկանն, և մյուս երեսին՝ Սալաթ-Նովան, ապրիլի 1-ին, քրոնիկոնի 442-ին (1754):

ԻՆչ կոնիմ հեքիմըն, ԻՆչ կոնիմ ջարեն՝
 քու տղվածըն ուրիշ դիդ է, ո՛ւրիշ դիդ,
 էրում է մընկամըն, չէ լապսում լարեն.
 քու տղվածըն ուրիշ դիդ է, ո՛ւրիշ դիդ.
 ուրիշ դիդ, ա՛ման, ո՛ւրիշ դիդ:

Ասաց թե. «Հիռա՛ցի գըլխենեւ, գընա՛.
 քու ասածըն ուրիշ տիդ է, ո՛ւրիշ տիդ.
 էտ քու արարմունքսըն քիզի չի՛ մընա,
 քու ասածըն ուրիշ տիդ է, ո՛ւրիշ տիդ.
 ուրիշ տիդ, ա՛ման, ո՛ւրիշ տիդ»:

Ասի թե. «Էշխենետ չի՛ մ հանքչում տանըս,
 շեններըն թուլացալ՝ չէ շիտում բանըս,
 էրկեցալ ջիգարըս, մաշվեցալ ջանըս.
 քու տղվածըն ուրիշ դիդ է, ո՛ւրիշ դիդ.
 ուրիշ դիդ, ա՛ման, ո՛ւրիշ դիդ»:

Ասաց. «Իմ դիդենեւ քիզ չըկա չարա,
 Գընա՛, թե խիլք ունիս՝ գըլխիտ ճար արա,
 Թե չէ անիլ կու տամ քիզ փարա-փարա.
 քու ասածըն ուրիշ տիդ է, ո՛ւրիշ տիդ.
 ուրիշ տիդ, ա՛ման, ո՛ւրիշ տիդ»:

Յիս բըլբուլ իմ, վարդըս մընաց խարումըն.
 Կըրակ դըրիդ սըրտիս խուցի լարումըն.
 Վո՛ւնց գըրանքումըն կա, վո՛ւնց դավթարումըն.
 քու տղվածըն ուրիշ դիդ է, ո՛ւրիշ դիդ.
 ուրիշ դիդ, ա՛ման, ո՛ւրիշ դիդ:

Ասաց թե. «Քի գարար շինեցիդ շահըս.
 Կըտրեցիդ աղաքըս, Կըտրեցիդ ահըս.
 Մի՛ վիթի արունըս, մի՛ շանց տա մահըս.
 քու ասածըն ուրիշ տիդ է, ո՛ւրիշ տիդ.
 ուրիշ տիդ, ա՛ման, ո՛ւրիշ տիդ»:

Ասի թե. «Աագիդըս սիրմա իս անում,
 չենց գիդիս՝ չի՛ մ գիդի, լա՛ր, չի՛ մ ինանում.
 Սերըս ինձ մաի դառալ՝ էլ չի՛ մ դինանում.
 քու տղվածըն ուրիշ դիդ է, ո՛ւրիշ դիդ.
 ուրիշ դիդ, ա՛ման, ո՛ւրիշ դիդ»:

Թաքավուրի թագի լալիդ քարըն իմ,
 Շիրիսի պես Փարարի դիդարըն իմ,
 Յիս է՛ն գըլխեն Այաթ-Նուլու լարըն իմ.
 քու ասածըն ուրիշ տիդ է, ո՛ւրիշ տիդ.
 ուրիշ տիդ, ա՛ման, ո՛ւրիշ տիդ:

Հիդըս խո՛սի, սի՛ կենա խըռոպի պես.
 Տալըս տղվիր՝ գեմիս տարար ծովի պես.
 Կու սիրնիմ. չիս տեսնի Այաթ-Նուլի պես.
 քու տղվածըն ուրիշ դիդ է, ո՛ւրիշ դիդ.
 ուրիշ դիդ, ա՛ման, ո՛ւրիշ դիդ:

Էպես շիրկանի հանգում, որ ասում է՝ «Յուրումըդրան. Արուֆն ու իր սիրեկանն ասում են իրար:
 Սեպտեմբերի 3-ին, քրոնիկանի 444-ին (1756):

Դաստամազըտ սիմ ու շարքաբ, նամ շաղ էկաժ ոեհան է.
Ունքիրըտ դաւամով քաշաժ, Էրեսըտ զարնըշան է.
Ակըոքնիրըտ լալ ու մարքրիտ, ոանգիտ մարթ կու երանե.
Թաք յիս միոնիմ՝ դուն սաղ ըլիս, Էշխըտ իմ գերեզման է.
Նազիտ միոնիմ, նազ մի՛ անի. նազըտ ինձ կու սըպանե:

Վուր բըլբուլին վարթըն [խափե, աբա] խարին թամա՛մե.
Ոամոր կանց միգի լավ սիրիս՝ Աստվաժ չարին թամա՛մե:
Դիդարետ կարոտ մընացի. երկու տարին թա՛մամ է.
Թաք յիս միոնիմ՝ դուն սաղ ըլիս, Էշխըտ իմ գերեզման է.
Նազիտ միոնիմ, նազ մի՛ անի. նազըտ ինձ կու սըպանե:

Թառամեցավ կարմիր վարթըն, բաղըն բըլբուլ չէ գալի,
Աիրտըս յարալու շինեցիր, Էրվում իմ մըրմընջալի.
Էշխեմետ հիվանդացիլ իմ, պառկաժ իմ դըժար հալի.
Թաք յիս միոնիմ՝ դուն սաղ ըլիս, Էշխըտ իմ գերեզման է.
Նազիտ միոնիմ, նազ մի՛ անի. նազըտ ինձ կու սըպանե:

Մեջլումի պես սարն իմ նընգի, Լեյլումեն խաբար չունիմ.
Էշխեմետ սիրտըս Էրվում է, հովանալու ծար չունիմ.
Աստվաժ վըկա, աշխարումըս յիս քիզ ավել յար չունիմ.
Թաք յիս միոնիմ՝ դուն սաղ ըլիս, Էշխըտ իմ գերեզման է.
Նազիտ միոնիմ, նազ մի՛ անի. նազըտ ինձ կու սըպանե:

Սայաթ-Նովեն ասաց՝ զա՛լում, աչկըս լալիս է արին,
Հում կաթնա՛կիր՝ Աթամի զա՛թ, նա՛լաթ քու Էլթիբարին.
Իդրարեմեն շուտ անցկացար, ո՛ւր է յարասուն տարին.
Թաք յիս միոնիմ՝ դուն սաղ ըլիս, Էշխըտ իմ գերեզման է.
Նազիտ միոնիմ, նազ մի՛ անի. նազըտ ինձ կու սըպանե:

Էսպես թասլիբ-մուխալիփի հանգում, հինգ յարփաղլի (տերևավոր). քրոնիկոնի 442-ին (1754):

Էսպես Արութինի ասած, մարտի 1-ին, քրոնիկոնի 442-ին (1754):

Մեջլումի պես կորավ յարըս,
Լե՛յլի ջան, ման իմ գալի
յա՛նա-յանա.
Էրվեցավ խունի ջիգարըս,
Արնի պես աչկս է լալի.
յա՛նա-յանա, յա՛նա-յանա:

Բըլբուլի նըման լացիլ իմ,
Աչկիրըս արնով թացիլ իմ,
Էշխեմետ հիվանդացիլ իմ.
Պառկաժ իմ դըժար հալի.
յա՛նա-յանա, յա՛նա-յանա:

Էշխեմետ դառիլ իմ յիզիդ,
Հալվեցա, մաշվեցա քիզիդ,
Ռա՛հմ արա, մե խո՛սե միզիդ.
Բեմո՛ւրվաթ, ծեն իմ տալի.
յա՛նա-յանա, յա՛նա-յանա:

Էրվում իմ, կանչում իմ աման.
Ծոցըտ բաղ, ունքիրըտ քաման.
Աշխարիս մեջըն քիզ նըման
Չիմ տեսաժ, ման իմ գալի
յա՛նա-յանա, յա՛նա-յանա:

Մանո՛ւշակ՝ բաց արած հովին,
Կարմիր վա՛րթ, Ժա՛ղիկ հուտովին,
Շատ մի՛ լացնի Սայաթ-Նովին,
Ա՛չկի լուս, կըսկըծալի.
յա՛նա-յանա, յա՛նա-յանա:

Էշխեմեն Էնպես վառվիլ իմ.
 Վունց Մեջլում՝ յա՛ր իմ ասում
 Էնտիղե՛մեն,
 Գոգալի տիսուն կարոտ իմ՝
 Հի՛դ քաշվի սա՛ր իմ ասում,
 Էնտիղե՛մեն, Էնտիղե՛մեն:

Ղուրբան իմ ծոցիտ նըռանըն,
 Հոքիս տամ շիմշատ կըռանըն,
 Թաք պառկիմ յարի դըռանըն.
 Գըլխոքըս քար իմ ասում,
 Էնտիղե՛մեն, Էնտիղե՛մեն:

Հաքիլ իս ատլաս-խասեմեն,
 Խըմեցուր ծիռիտ թասեմեն,
 Համաշա էշխիտ բասեմեն
 Էրվում իմ, ծա՛ր իմ ասում.
 Էնտիղե՛մեն, Էնտիղե՛մեն:

Բաղ կու սիրիմ, յիս բաղման չիմ,
 Բաղի տիրուչըն ծանանչ իմ,
 Բըլբուլ իմ, սիրով վա՛րթ կանչիմ.
 Հիդ քաշվի խա՛ր իմ ասում.
 Էնտիղե՛մեն, Էնտիղե՛մեն:

Մեջլիսներու խաղըն դուն իս,
 Վանքերումըն տաղըն դուն իս,
 Սալաթ-Նովու բաղըն դուն իս.
 Կարոտ իմ, բա՛ր իմ ասում,
 Էնտիղե՛մեն, Էնտիղե՛մեն:

Էս երկու խաղերն Էն ծենով՝ Բըլբուլն նստած է վարթին, լավ կանչեր նա վարթի համա:
 Արութինի ասած, ապրիլի 5-ին, քրոնիկոնի 445-ին (1757):

Բըլբուլի հիդ լաց իս էլի,
 Վարթի նըման բաց իս էլի,
 Վարթաջըրով թաց իս էլի.
 Թա՛ց իս էլի.

Չըկա քիզի նըման,
 Չըկա քիզի նըման.
 Զիզ նըման,
 Զիզ նըման
 Դո՛ւն իս, աննըմա՛ն:

Սիրունութիւնտ Էլավ արբաբ,
 Մագիր ունիս սիմ ու շարբաբ.
 Զի սազ գուքա դուշլու զարբաբ.
 Դո՛ւշլու զարբաբ.

Չըկա քիզի նըման,
 Չըկա քիզի նըման.
 Զիզ նըման,
 Զիզ նըման
 Դո՛ւն իս, աննըմա՛ն:

Էրեսըտ Է շամշ ու դամար,
 Ջանըս դուս գուքա քիզ ամար.
 Միչկիտ ունիս օսկե քամար.
 օ՛սկե քամար.

Չըկա քիզի նըման,
 Չըկա քիզի նըման,
 Զիզ նըման,
 Զիզ նըման
 Դո՛ւն իս, աննըմա՛ն:

Հաքիտ զարըն ալ իս արի.
Բըլթուլի հիդ լալ իս արի.
Բարգ էրեսիտ խալ իս արի.
խա՛լ իս արի.

Չըկա քիզի նըման,
Չըկա քիզի նըման,
Քիզ նըման,
Քիզ նըման
Դո՛ւն իս, աննըմա՛ն:

Դարդըս ասիմ՝ գուլան սարիր.
Էս ի՛նչ բան էր, վուր դուն արիր.
Սայաթ-Նովուն ջունուն արիր,
ջո՛ւնուն արիր.

Չըկա քիզի նըման,
Չըկա քիզի նըման.
Քիզ նըման,
Քիզ նըման
Դո՛ւն իս, աննըմա՛ն:

Քրոնիկոնի 440-ին (1752), մարտի վերջին:
Էսպես բելիր դափի հանգով թասլիբ՝ օսմանցոց մուլամ:

23

Վունցոր վուր դարիբ բըլթուլըն մե տարով բաղին կարոտ է,
Էնենց գուլա քու սիրողըն՝ ձեռիտ արաղին կարոտ է.
Դուն ուրիշի հիդ մի՛ խոսի, քու ճուրտըն աղին կարոտ է.
Հասիլ է ծուցիտ շամամըն՝ օսկե թաբաղին կարոտ է:

Մե զադ չըկա՝ գոման ածիմ, ասիմ՝ է՛ն նըման է գունքըտ,
Անդալամ, անզարնիշ քաշած օսկու պես է փալլում ունքըտ.
Բոյեմետ չուրս մատն ավելի, լըցվիլ է դոշտ ու թիկունքըտ.
Ջարով, աբրեշումով հուսած մագիրըտ շաղին կարոտ է:

Դուն խոմ է՛ն գլխեն գոված իս, լիս քիզ նուրմեկ գովիմ, ա՛րի.
Ծուցըտ վարաղնած հուշրա է, հոտ ունե մուշկ ու ամբարի.
Իրեք հարուր վացուն ու վից՝ ամեն անթամըտ դարարի.
Կուղըտ շիմշատ, մատնիրըտ մում՝ բըրուլե ճաղին կարոտ է:

Յիս էլ ուրիշ լար չիմ սիրի, աշխարումըս դո՛ւն իս իմըն.
Թե մե շափաթ քիզ չիմ տեսնի, կու կըտրիմ քամանչիս սիմըն.
Թեգուզ թաքավուրըն կանչե, թեգուզ Լոդմայի հեքիմըն՝
Վո՛ւր մե դարդըս կու հասկանան՝ դուգունըս դաղին կարոտ է:

Գիշեր-ցերեկ ման իմ գալի՝ էշխետ լա՛նա-լանա, գո՛գալ,
Ա՛նգաճ արա, մա՛տաղ իմ քիզ՝ մե քիչ կա՛մաց գընա, գո՛գալ,
Աշխարըս ո՛ւմն է մընացի, վուր ինձ ու քիզ մընա, գո՛գալ,
Մակամ միոա՛վ Սայաթ-Նովեն. անգաճըտ խաղին կարոտ է:

Էսպես Դիբա ու ենգիդունիայի հանգում, որ մուսաղասու (պես) կասեն: Արուֆիյի ասած.
քրոնիկոնի 446-ին (1758):

Մե խոսկ ունիմ իլթիմագով, ա՛նգաճ արա, ո՛վ աչկի լուս,
Սըրտումըս ինթիզար ունիմ, քու տիսըն բա՛րով, ա՛չկի լուս,
Աջաբ քիզ ի՛նչ գեթ իմ արի՝ կենում իս խըռով, ա՛չկի լուս,
Աշխարս աշխարով կըշտացավ, լիս քիզանից՝ սով, ա՛չկի լուս:

Մակավ օչով լար չե սիրի՛, էս ի՛նչ արիր, էս ի՛նչ բան ա.
Էշխեմետ ջունուն իմ էլի, ման իմ գալի լա՛նա-լանա.
Էս դարդեն օչով չըքաշե, վուր մե դանգին չի դիմանա.
Սիրտըս լուրի պես խորվեցիր էշխիտ կըրակով, ա՛չկի լուս:

Դոստիրըս դուշման շինեցիր, լադերուն ի՛նչպես դոստ անիմ.
Անցկացած օրըն չիմ տեսնում, քանի գուգե վուր դաստ անիմ.
Ա՛ստված վըկա, խիստ դըժար է, գըլուխըս ի՛նչպես դուս տանիմ.
Յիս մե փուքըր նավի նըման, քու էշխըն է՝ ծով, ա՛չկի լուս:

Գուգիմ բերանըս բաց անիմ, գովքըտ ասիմ թարիփի պես.
Տաս տարի է ման իմ գալիս փադիշահի շարիփի պես.
Օխտըն տարի էլ ման գուքամ՝ սազըն ծեռիս, Ղարիբի պես.
Բուրթա Շահսանամըս դուն իս, էլ չունիմ օչով, ա՛չկի լուս:

Թեգուգ հազար դարդ ունենամ, լիս սըրտումըս ա՛հ չիմ ասի.
Իմ հուքմի-հեքիմըն դուն իս, լիս էլ ուրիշ շահ չիմ ասի.
Սուլաթ-Նովեն ասաց՝ զա՛լում, լիս էն մահին մա՛հ չիմ ասի,
Հենչաք ըլի՝ դո՛ւն վըրես լաս, մազըտ շաղ տալով, ա՛չկի լուս:

Էս էլ էն հանգով. Արութինի ասած, քրոնիկոնի 446-ին (1758):

Անգին ակըն վըրետ շարած, անբան օսկու ուխտ իս, գո՛գալ,
Աստված քիզ ու նըրա՛ն պահե, ում հիդ վուր նըվախտ իս, գո՛գալ,
Բըլբուլին լիզու շինեցիր՝ դուն վարթի դըրախտ իս, գո՛գալ,
Վարթըն մե ամիս ումբ ունե՝ դուն ամենան վախտ իս, գո՛գալ:

Մեմեկ, մեմեկ էլ չի ասվի՝ թարիփըտ դառավ քուլիչով.
Պատիրըտ զարով, զարբաբով, դոշամետ՝ խալով, խալիչով.
Տախտակնիրըն՝ երծաթեմեն, միխիրըն՝ օսկե գուլիչով.
Խոսրով փաչալեմեն թողած, դուն Թովուգի թախտ իս, գո՛գալ:

Սկանդարի-Ջուլդարի թողած ջավահիր իս, անգին լալ իս.
Դանգըն դանգի միչեն հանած, հիդքաշած մըսխալ-մըսխալ իս.
Յիփ դուն սեյրանգահըն կեհաս, օչով ալնումըտ չե գալիս,
Փաք չունիս փաչազադիմեն, անդամ, առանց սախտ իս, գո՛գալ:

Թեգուգ մըտոք ճարտար ըլի, կանց Սողոմոն դա՛դա ըլի,
Թեգուգ մարքարիտով լիքըն, թեգուգ սադափ, սա՛դա ըլի,
Թեգուգ արե՛զազ, լուսնի՛ակ, թեգուգ հուրիզա՛դա ըլի,
Էտ քու ամեն մարիփաթով դիփունին կու ախտիս, գո՛գալ:

Յիրգնուց վըրետ ծուն է Էկի՝ փունջ մանիշակ նուր իս, ջա՛նում.
Մողըտ նըստողըն կու էրվի՝ էտ նագի տեր վուր իս, ջա՛նում.
Դիո Սալաթ-Նովեն չե միռի՝ դուն ինչի՞ տըխուր իս, ջա՛նում.
Թաք լիս միռնիմ, դուն սաղ ըլիս, գերեզմանըս վաղ տիս, գո՛գալ:

Էս էլ էն Դիբալի հանգում, Արութինի ասած:
Աստված թողութուն շնորհե սիրեկանն սպանած Արութին Սալաթ-Նովին, քրոնիկոնի
446-ին (1758):

Թամամ աշխար պըտուտ էկա, չըթողի Հաբաշ, նազա՛նի,
 Չըտեսա քու դիդարի պես՝ դուն դիփունեն բաշ, նազա՛նի.
 Թե խամ հաքնիս, թե զար հաքնիս, կու շինիս դումաշ, նազա՛նի.
 Էնդու համա քու տեսնողըն ասում է վա՛շ, վա՛շ, նազա՛նի:

Դուն պատվական ջավահիր իս, Է՛րնեկ քու առնողին ըլի.
 Ով կու գըթե, ա՛խ չի քաշի, վա՛լ քու կորցընողին ըլի.
 Ա՛փսուս, վուր շուտով միռիլ է, լուսըն քու ծընողին ըլի.
 Ապրիլ էր, մեկ էլ էր բերի քիզի պես նաղաշ, նազա՛նի:

Դուն Է՛ն գըլխեն ջուհարդար իս, վըրետ զարնըշան է քաշած.
 Դաստամագիտ թիլի մեչըն մե շադա մարջան է քաշած.
 Աչկիրըտ օսկե փիալա՝ չարխեմեն փընջան է քաշած.
 Թերթերուկըտ նիտ ու նաշտար, սուր դալամթըրաշ, նազա՛նի:

Էրեսըտ, փարսեվար ասիմ, նըման է շամշ ու դամարին.
 Բարակ միչկիտ թիրման շալըն նըման է օսկե քամարին.
 Ղալամըն ձեռին չե կանգնում, մաթ շինեցիր նաղաշքարին.
 Յիփ նըստում իս՝ թուրթի դուշ իս, յիփ կանգնում իս՝ ոաշ, նազա՛նի:

Յիս Էն Սալաթ-Նովասին չիմ, վուր ավզի վըրա հիմանամ.
 Աջաթ միզիդ ի՛նչ իս կամում, սըրտետ մե խաբար իմանամ.
 Դո՛ւն կըրակ, հա՛քածըտ կըրակ, վո՛ւր մե կըրակին դիմանամ.
 Հընդու դալամքարու վըրեն ծածկիլ իս մարմաշ, նազա՛նի:

Էս էլ Դիբա ու Էնգիդունիայի հանգում, որն որ մուսաղասու պես կասեն, Արութինի ասած,
 քրոնիկոնի 446-ին (1758):

Յա՛ր, քիզ իսկի զավալ չըլի՝ քու դուշմընին՝ շառ բացարած.
 Հուտըտ աշխարըս բըռնիլ է՝ բալասանի ծա՛ռ բացարած.
 Թըխտիրըտ օսկե վարադով, Ասմավուր իս՝ ծառ բացարած.
 Տեսնողըն շարքըն չի գիդի, Լուսնի ա՛սղ պայծառ բացարած:

Ամեն մարթ չի կանա մըտնի՝ Էշխիտ ջուրըն հիդ է, զա՛լում.
 Մըտնում է յարսուն կարմունջըն. չասիս թե՛ մե՛ գիդ է, զալո՛ւմ,
 Ունքիրըտ սալիդ սադախ է, թերթերուկըտ նիտ է, զա՛լում.
 Մըտնողըն էլ չի դուս Էհա՛ դուտ, մահու պատճառ, բացարած:

Բարակ մեչկըտ դարդուղամիշ, Էրեսըտ թայգուլի նըման.
 Օրըն յարսուն ոանգ կու փոխիս, վո՛ւնց մեկը չե տուլի նըման.
 Յիփ խաղում իս՝ վըրվըռում իս օցի բերնի հուլի նըման.
 Մուրըն տիղըն լուս իս տալի առանց կըրակ՝ վառ բացարած:

Բարոժողին բարով չիս տա՝ թաքավուրի սալամի պես.
 Չեռնիրըտ սիպտակ մաքաղաթ, լիզուտ օսկե դալամի պես.
 Ջարուզարբաթե դըրո՛շա՝ ման իս գալիս ալամի պես.
 Տեսնողըն Էնպես կիմանա՝ շահ իս գալիս՝ ջառ բացարած:

Յա՛ր, քիզանից հիռանալըս միռնելուս վըրա դըժար ա.
 Լիզուտ քաղցըր, խոսկըտ քաղցըր, ակըռքնիրըտ անգին քար ա.
 Իրեք քըսան ու տաս խալըն Էրեսիտ բուրդըն շար ա,
 Վունցոր Սալաթ-Նովու լիզուն՝ յոթանասուն բառ բացարած:

Էս էլ Դիբա ու Էնգիդունիայի հանգում, Արութինի ասած, հոկտեմբերի 9-ին, քրոնիկոնի
 446-ին (1758):

Էշխեմետ անդանակ էլա, եկ մո՛րթե՝ ջալլաթըն դուն իս.
Մի՛ սպանի հասրաթեմետ՝ սըրտիս խըջալաթըն դուն իս.
Թաքավուրի քարխանեմեն դուս էկաժ խալաթըն դուն իս.
Հինդ ու Հաբաշ, Արաբըստան, Խորասնու Զալաթըն դուն իս:

Բարգ Էրեսըտ՝ կըրակ նընգաժ օսկու նըման ջիռանում է,
Էնդու համա քու տեսնողի խիլքըն գըլխեն հիռանում է.
Ով չէ տեսի, տիստ է ուզում, ով տեսնում է՝ միռանում է.
Օսկե վարադով վարադնաժ սուրաթ-մաքադաթըն դուն իս:

Ծատըն քու էշխեն կու միռնի, չի դիմանա ինթիզարի.
Տարենըն մե գամ բաց կուլիս, մա՛թահ Ծահրադել բազարի.
Է՛րնեկ ըլի քու տիրուչըն՝ մըտիկ տալեն չի բեզարի.
Ամառն ու ձըմիռըն ծաղկաժ, գուլբաղ ու բաղաթըն դուն իս:

Մուգդ ունե էն նաղըջբարըն, վուր թահիրըտ դալամով հանա,
Ծակտետ ունքըն չի կանա գա, քանի գուգե վուր շատ ջանա,
Էնդու համա ծարավ մարթըն քու ջըրեմեն չի կըշտանա.
Ծիրագու շուշումըն աժաժ՝ նաբաթե շարբաթըն դուն իս:

Է՛րնեկ մոդըտ նըստող յարին, վուր քիզի պես համդամ ունե.
Խայան յարի չէ ոաստ Էկի, քիզանից խաթըրջամ ունե.
Սայաթ-Նովեն, վուր քիզ ունե, աշխարումըս ի՛նչ դամ ունե.
Խաթաբանդով չարա-չարդախ, քոշկ ու ամարաթըն դուն իս:

Էս էլ Դիբա ու ենգիդունիայի հանգում. Արութինի ասաժ, սեպտեմբերի 6-ին, քրոնիկոնի 446-ին (1758):

Ինձ ու իմ սիրեկան յարին մե տարի բերաժ գիդենաք.
Ա՛խ քաշելեն սըրտիս մեչըն արունըն մերաժ գիդենաք.
Գիշեր-ցերեկ յարի խաթրու ջիզարըս Էրաժ գիդենաք.
Աչկըս թաց, բերանըս ցամաք, լիզուս հիդքերաժ գիդենաք:

Սիրտըս փուրումըս թուլացավ անգալներու զախ անելեն,
Ուշկ ու միտկըս խառնվեցավ խուտըն-խուտըն խաղ հանելեն,
Աչկեմես ջուհարըն գընաց յարեն կարոտ ա՛խ անելեն.
Էլ ապրելու ումիկ չունիմ, իմ օրըս կերաժ գիդենաք:

Էրաժ-խորվաժ ման իմ գալիս, մե տիղ չըկա մար ունենամ.
Լիզվով չիմ կանացի ասի, թեգուգ խոսկըս փար ունենամ.
Ափսոսալու հազար ա՛փսուս, լիս էս դադա դար ունենամ.
Էշխեն ուշկ ու միտկըս կապաժ, ինձ ջըրի տարաժ գիդենաք:

Սիրտըս փուրումըս սըքուր է, ալ աչկիրըս լաց է անում.
Ծովըն նընգաժ ամբի նըման դոշս ու լախես թաց է անում.
Քանի վուր մըհլամ իմ դընում, դուգունս էլ խիստ բաց է անում.
Հալվե՛ցա, արնա՛քամ էլա՝ յարես հիդարաժ գիդենաք:

Ով տեսնում է, էս է ասում՝ «Վա՛յ քու դարին, Սա՛յաթ-Նովա,
Համաշա քիզ՝ պիտի տեսնինք՝ աչկըտ արի՛ն, Սա՛յաթ-Նովա,
Ինչո՛վ չէլավ, չըռաստ Էկար մե լավ յարին, Սա՛յաթ-Նովա».
Ումբըս Էրագի պես գընաց՝ Ծառըս չըխերաժ գիդենաք:

Է՛ն էլ Դիբա ու ենգիդունիայի ձենում, հանգըն դազալի: Արութինի ասաժ, քրոնիկոնի 447-ին (1759):

Էնդուր աչկըս չէ ցամաքում՝ սըրտիս մեչըն արին մընաց.
Վունչինչ դարով չըլավացավ՝ մըհլամըս հիդ լարին մընաց.
Էշխեմեն հիվանդ պառկեցա, աչկըս ծանապարին մընաց.
Յիփ միռա՝ իժում տիս Էկավ՝ նազըն բեիդրարին մընաց:

Գարունքվան վախտըն լըցվիլ Է, Էրա՛նի ծիգ, ծաղկած վա՛րիւր,
Թե բըլբուլին բաղն դրգեցիք, մանիշակով լիքըն սա՛րիւր,
Բաս ինչի՞ ձենըն չէ գալիս, սա՛լբու-չինար, Էտ ի՛նչ արիւր,
Ճուխկըտ բըլբուլին սըպանից՝ կարմիր վարթըն խարին մընաց:

Ալ պուծպուծեն ասաց խափե սարումըն դարիբ բըլբուլին.
Յիփ բըլբուլըն միտքըն ածավ ռեհնով կըպած թալիգուլին.
Ով վաղ գընաց, վարթըն քաղից, չասին, թե պետկ Է բըլբուլին,
Վա՛յ քու դարին, դա՛րիբ բըլբուլ, վուր լեշըտ չափարին մընաց:

Խոսկիրըտ քա՛ղցըր, քա՛ղցըր Է, լիզուտ շաքար ու նաբաթ Է,
Խըմողին վընաս չի անի՝ ձեռիտ բըռնածըն շարբաթ Է.
Շափաթըն օխտն օր ին ասի՝ քու հաքածըն նուր բաբաթ Է.
Հաքիլ իս բեհեզ ծիրանին՝ ծալած դալամքարին մընաց:

Աշուղի լիզուն բըլբուլ Է, օրհնանք ունե, նալաթ չըկա.
Շահի մոդ խոսկն անց կու կենա, սըպանելու ջալլաթ չըկա.
Հեքիմ ու դադաստան չըկա, մե դըրուստ ադալաթ չըկա.
Սե մարթ չըկեր՝ ազատիլ Էր, Սալաթ-Նովեն դարին մընաց:

Էս Էլ Դիբա ու Էնգիդունիայի ձենում, Արութինի ասած Է, հունիսի սկզբին, քրոնիկոնի 446-ին (1758):

Պատկիրքըտ դալամով քաշած, թահիրըտ ռանգե-ռանգ իս անում.
Էրեսըտ խալըն ծածկում Է, մագիրըտ խափանգ իս անում.
Բացվիլ իս կարմիր վարթի պես, բըլբուլի հիդ հանգ իս անում.
Ակոեքըտ օսկումըն շարած, պըռոշըտ մահանգ իս անում:

Էրեսըտ նուր լուսնի նըման քանի կեհա, կու բուլբուլի,
Դաստամազըտ նամ չի ուզի՝ առանց հուսիլ կու օլըրվի,
Էնդու համա քու տեսնողըն իր ծամփեմեն կու մոլըրվի.
Յիփ մըտնում իս մեջլիսումըն, շանգ-շուխի-շաբանգ իս անում:

Էրեսըտ տեսնելու գուքան քաղաք-քաղկով, գիդ՝ գիդի պես.
Միռնողըն քիզմեն կու առնե անմահական դիդ՝ դիդի պես.
Յիփ տիդեմետ ժած իս գալի, շըխշըխկում իս ջիդջիդի պես.
Ի՛նչ կոնիս սանթուր-քամանչեն՝ զուքսըտ չոնգուր-չանգ իս անում:

Ծուցիտ մեչըն վարթ, մանիշակ, սըմբուլ ու սուսան իս շինի.
Քու տերըն բաղըն ի՛նչ կոնե՝ քու հուտըն ռեհան իս շինի.
Քամին մեչըն անց Է կենում՝ մագիրըտ ելքան իս շինի.
Աշխարքըն ծով, դուն մեչըն նավ, ման իս գալի, լանգ իս անում:

Տասնեմետ մեկըն չին ասի, թեգուզ աշխարըս քիզ գովին.
Նովափար, ծա՛ղիկ ծովալին, մանուշակ՝ բաց արած հովին.
Բաս քու Էշխին վո՛ւնց դիմանամ. ջուրըն տանե Սալաթ-Նովին.
Թե տեսնողըտ մեկ Էլ տեսավ՝ դիվանա-դաբանգ իս անում:

Էս Էլ Դիբա ու Էնգիդունիայի հանգում. Արութինի ասած, մարտի վերջին, քրոնիկոնի 447-ին (1759):

Չիս ասում, թե լաց իս էլի.
 Բա՛րով տեսա, ի՛մ սիրեկան,
 Վարթի նըման բաց իս էլի
 խարերով,
 խարերով.
 Բա՛րով տեսա, ի՛մ սիրեկան:

Արի մե դարդըս իմա՛ցի,
 Էշխեմետ հա՛ման իմ լացի.
 Օրըս էսպես անց է կացի՝
 դարերով,
 դարերով.
 Բա՛րով տեսա, ի՛մ սիրեկան:

Յիփ կու հաքնիս ալ ու ատլաս,
 Տեսնողին կու շինիս մաս-մաս.
 Դոշիտ պիտի լալ ու ալմաս՝
 շարերով,
 շարերով.
 Բա՛րով տեսա, ի՛մ սիրեկան:

Յիս քիզ գովիմ խաղի մեջըն.
 Շամամիորըտ թաղի մեջըն.
 Ման իս գալի բաղի մեջըն՝
 լարերով,
 լարերով.
 Բա՛րով տեսա, ի՛մ սիրեկան:

Սալաթ-նովեն վո՛ւնց դընջանա.
 Աչկիրըտ օսկե փընջան ա.
 Դուշմանի լիզուն մընջանա՝
 չարերով,
 չարերով.
 Բա՛րով տեսա, ի՛մ սիրեկան:

Էսպես թասլիք:

Թեգուզ քու քաշըն մարքրիտ տան՝
 բրո՛յի-բրո՛յի,
 Թեգուզ քու քաշըն ալմաս տան՝
 բրո՛յի-բրո՛յի.
 Յա՛ր, չի՛մի տա, չի՛մ հիռացնի
 քիզ քու լարեմեն,
 բարեբարեմեն:

Չի՛մ քաշվի Էկաթ մահեմեն,
 Ռադիփի տըվաթ ահեմեն՝
 բրո՛յի-բրո՛յի.
 Թեգուզ ոաղամ գա շահեմեն,
 Յա՛ր, չի՛մի տա, չի՛մ հիռացնի
 քիզ քու լարեմեն,
 բարեբարեմեն:

Թեգուզ քու քաշըն ալմաս տան՝
 բրո՛յի-բրո՛յի,
 Թեգուզ քու քաշըն մարքրիտ տան՝
 բրո՛յի-բրո՛յի.
 Յա՛ր, չի՛մի տա, չի՛մ հիռացնի
 քիզ քու լարեմեն,
 բարեբարեմեն:

Գուլ իս անգին-ից, նուլն հանգով:

Քանի վուր ջան իմ,
 Յա՛ր, քի դուրբան իմ,
 Աբա ի՜նչ անիմ.
 Արտասուք անիմ,
 Շատ հոքուց հանիմ,
 Յա՛ր, դադետ տանիմ:
 Ասիր՝ ջեյրան իմ,
 Թուղ քի սե՛յր անիմ,
 Յա՛ր, մըտիկ անիմ.

Մո՛ւտ բաղչեն նազով,
 Քիզ գովիմ սազով,
 Յա՛ր, իլթիմազով:

Մազիրըտ դաստա,
 Պըռոշըտ փըստա,
 Հեյրանի վախտ է.
 Եկ նընգնինք չուըն,
 Վուր հասնինք գուըն.
 Ջեյրանի վախտ է:
 Բըլբուըն՝ վարթին,
 Վարթըն՝ բաղաթին.
 Սեյրանի վախտ է.

Մո՛ւտ բաղչեն նազով,
 Քիզ գովիմ սազով,
 Յա՛ր, իլթիմազով:

Շուտ գանք համդամով,
 Յիրգնային նամով
 Թուփըն թացվիլ է:
 Խաղ կանչինք հանգով,

Լալեքըն ոանգով,
 Վարթըն բացվիլ է.
 Սուսան-սըմբուլով,
 Ղարիբ բըլբուլով
 Բաղըն լըցվիլ է:

Մո՛ւտ բաղչեն նազով,
 Քիզ գովիմ սազով,
 Յա՛ր, իլթիմազով:

Պատվական շինած,
 Նըման նըմանած
 Լեյլու դիդարին.
 Յա՛ր, ուշկըս գընաց,
 Մազիրըտ մընաց
 Վրա մուհաջարին:
 Բաղըն զարթարած,
 Բըլբուըն քընած
 Վարթի սաջարին:

Մո՛ւտ բաղչեն նազով,
 Քիզ գովիմ սազով,
 Յա՛ր, իլթիմազով:

Հաքիլ իս ատլաս,
 Թուրլու զար ու խաս.
 Սալբու դա՛լ ոռվուն,
 Չեռիտ ունիս թաս,
 Լըցնիս ու ինձ տաս,
 Ղուրբան իմ քովուն:
 Թաք դու բաղչեն գաս,
 Անիս մասնեմաս
 Քու Սալաթ-Նովուն.

Մո՛ւտ բաղչեն նազով,
 Քիզ գովիմ սազով,
 Յա՛ր, իլթիմազով:

Էսպես Արուսթինի ասած, Թասիրըն չինի, նույն հանգով, մայիսի 2-ին, քրոնիկոնի 445-ին (1757):

Խըմե՛ցուր ձեռիտ թասեմեն,
 Ջո՛ւր իմ ասում, [տո՛ւր քասեմեն].
 [Մըն]ացի սըկու մասեմեն.
 Ա՛չկի լուս, ջո՛ւր իմ ասի,
 [Հուր չիմ ասի, հուր] չիմ ասի,
 Թուր չիմ [ասի], տուր չիմ ասի:

Գո՛գալ, Աստված քիզի լա՛վ տա,
 Չուզողի աչկերուն ցավ տա.
 Անգալի խոսկին մի՛ ավտա.
 Աչկի լուս, [զ]ո՛ւր իմ ասի,
 [Ս]ուր չիմ ասի, սուր չիմ ասի.
 Ջու[ր] չիմ ասի, սուր չիմ ասի:

Ով քիզի այան մըտիկ տա,
 Աբելին Կայան մըտիկ տա.
 Ինչ աչկ քիզ խայան մըտիկ տա,
 Ջա՛նում յար, կո՛ւր իմ ասի.
 Նուր չիմ ասի, նու[ր] չիմ ասի],
 [Կուր իմ ասի, նուր չիմ ասի]:

Ովոր ինձ շինից դիվանա՛
 Սուրփ Կարապիտեն խիվանա.
 Վադի էրեսըն սիվանա.
 Ա՛չկի լուս, մո՛ւր իմ ասի.
 Չուտ չիմ ասի, [չուտ չիմ ասի,
 Սուր իմ ասի, չուտ չիմ ասի]:

Էշխեմետ խըմած, մաստ էկած,
 Գըլուխըս մահին ոաստ էկած.
 Սալաթ-Նովեն իմ՝ տիստ էկած.
 Ա՛չկի լուս, ո՛ւր իմ ասի,
 Սուր չիմ ասի, սուր չիմ ասի,
 Տուր չիմ ասի, [սուր չիմ ասի]:

Արի ինձ ա՛նգաճ կալ, ա՛յ դիվանա սիրտ,
 Հա՛յա սիրե, ա՛դաք սիրե, ա՛ր սիրե.
 Աշխարքըս քունն ըլի, Ի՛նչ պիտիս տանի՝
 Ա՛ստված սիրե, հո՛քի սիրե, յա՛ր սիրե:

Էն բանն արա, վուր Աստղծու շարքումն է,
 Խըրատնիրըն գըրած Հարանց վարքումն է.
 Յիրիք բան կա՝ հոքու, մարմնու կարքումն է՝
 Գի՛ր սիրե, դա՛լամ սիրե, դա՛վթար սիրե:

Ե՛կ, ա՛րի սիրտ, մընա դուն մե դամադի,
 Հալալ մըտիկ արա հացի ու ադի.
 Հենց բան արա՝ մարթ վըրետ չըծիծադի.
 Խըրա՛տ սիրե, սա՛բըր սիրե, շա՛ր սիրե:

Հըպարտութի՛ն չանիս՝ դուր գուքաս Տերիտ,
 Խոնարո՛ւթին արա կանց քիզ դեվերիտ,
 Աստված դիփունանցըն մին հոքի էրիտ.
 Ա՛ղկատ սիրե, դո՛նադ սիրե, տա՛ր սիրե:

Սա՛լաթ-Նովա, Է՛րնեկ քիզ, թե Է՛ս անիս.
 Հոքուտ խաթրի մարմնուտ ումբըն կես անիս.
 Թե գուզիս, վուր դադաստան չըտեսանիս՝
 Վա՛նք սիրե, անա՛պատ սիրե, քա՛ր սիրե:

Ուշլամա. Արութինի ասած, մայիսի 1-ին, քրոնիկոնի 441-ին (1753):

Դուն է՛ն գըլխեն իմաստուն իս, խիլքտ հիմարին բաբ մի՛ անի,
 Էրագումըն տեսածի հիդ միգի մե հեսաբ մի՛ անի,
 Յիս խոմ է՛ն գըլխեն Էրած իմ, նուրմեկանց քաբաբ մի՛ անի,
 Թեվուր գիդիմ բեգարիլ իս, ուրիշին սաբաբ մի՛ անի:

Չըկա քիզ պես հուքմի-հեքիմ, դուն Ռոստոմի-Ջալ՝ թաքա՛վուր.
 Ասկըտ ասկերումըն գոված՝ համդ՝ ունիս, գոգալ թաքա՛վուր.
 Թե էսանց էլ սոե՛ ունենամ՝ գլուխըս արա տալ, թաքա՛վուր.
 Մըտի՛կ արա քու Ստիղծողին՝ նըհախ տիղ դազաբ մի՛ անի:

Յարալուն հեքիմն Էնդուր գուգե՛ դի՛ղ տալու է, ցա՛վ տալու չէ.
 Քանի գուգե արբաբ ըլի՛ դուլըն ադին դա՛վ տալու չէ.
 Դու քու սիրտըն ի՛ստակ պահե, լադի խոսկըն ավտալու չէ.
 Աստծու սերըն կանչողի պես, դըռնեմետ ջուղաբ մի՛ անի:

Ամեն մարթ չի կանա խըմի՛ իմ ջուրըն ո՛րիշ ջըրեն է.
 Ամեն մարթ չի կանա կարթա՛ իմ գիրըն ո՛րիշ գըրեն է.
 Բունիաթըս ավագ չիմանաս՝ քարափ է, քարուկըրեն է՝
 Սելավի պես առանց ցամքիլ, դուն շուտով խարաբ մի՛ անի:

Քանի գուգե քամին տանե՛ ծովեմեն ավագ չի պակսի.
 Թեգուգ ըլիմ, թեգուգ չըլիմ՝ մեջլիսներուն սագ չի պակսի,
 Թե կու պակսիմ, քի՛զ կու պակսիմ՝ աշխարիս մե մագ չի՛ պակսի.
 Սայաթ-Նովու գերեզմանըն Հինդ, Հաբաշ, Արաբ մի՛ անի:

Էսպես Արուսիկի ասած. քրոնիկոնի 441-ին (1753):

Աջաբ քա՛նի ժամանակ է, թաք գիդենամ տա՛րիտ, է՛րնեկ.
 Վո՛նց ուտիլ գուգե, վո՛նց խըմիլ՝ մողըտ նըստող յա՛րիտ Էրնեկ.
 Բացվիլ իս կարմիր վարթի պես, փաթութ սուսանբա՛րիտ Էրնեկ.
 Բըլբուլին լալով ման կոծիս գիշեր-ցերեկ՝ խա՛րիտ Էրնեկ:

Հուտըտ աշխարըս բըռնիլ է, բերնումտ ունիս զանջափիլըն.
 Կանց քիզ լավ հուտ չի ունենա Հընդու Էկած դարանփիլըն.
 Գիշեր-ցերեկ զուքսիտ մեչն իս, ձեռիտ ունիս [հուտով հիլըն].
 Դիբչում է ալ պըռոշնիրուտ, ո՛նքիտ, սամանդա՛րիտ Էրնեկ:

Շատըն հասրաթետ կու միրնի, սըրտումըն կունենա զարուր.
 Ով չէ տեսի՛ մե՛կ ա՛խ կոնե, ով կու տեսնե՛ հազար հարուր.
 Քու զաթըն քու նըման կուլի, կըշտիտ ունիս օսկե բարուր.
 Բալքա մեկ էլ դեդեն բերե՛ նըման բարեբա՛րիտ Է՛րնեկ:

Սե նաղշըտ Արաբ անցկացավ, մե նաղշըտ Հընդըստան գընաց,
 Սե նաղշըտ Ղըրիմ անցկացավ, մե նաղշըտ Դաղըստան գընաց,
 Սե նաղշըտ Ուրումեյ կացավ, մեկըն Փըռանգըստան գընաց.
 Ով քու սուրաթըն տեսնում է, ասում է՝ թահա՛րիտ Էրնեկ:

Արի նըստի՛, Սա՛լաթ-Նովա, խոսկըտ ասա լամզ ու բասով.
 Սագին խիլքըտ չըտանուլ տաս Էտ խիալով, Էտ հավասով.
 Չեռիտ բըռնածըն բըրուլ է. ա՛ծա, խըմի՛նք օսկե թասով.
 Շատ աջայիբ մեհմանդար իս, սուփրի սագանդա՛րիտ Էրնեկ:

Էսպես Արուսիկի ասած. քրոնիկոնի 443-ին (1755):

Մողըտ նըստողըն կու հարփի՝ դուն բանգ ու բոզա իս, ա՛զիզ,
Դիվանա Փահլուկ կու շինիս տեսնողին՝ ա՛զա իս, ա՛զիզ,
Ինչտեղ կուլիս շընուք կու տաս՝ մեջլիսի մազա իս, ա՛զիզ,
Մազեն մե սահաթ լավ կուլի, դուն համան թա՛զա իս, ա՛զիզ:

Մե խոսկըտ կանց շաքար քաղցըր, մե խոսկըտ վառ՝ քուրա-քուրա.
Մե նըմանըտ ուշի նըման, մե նըմանըտ՝ ջուրա-ջուրա.
Մարքարիտով լիքըն կալ իս, սադափնիրըտ թուրա-թուրա.
Էրծաթե կոխպեքով կոխպած, դուն օսկե ուզա իս, ա՛զիզ:

Էրեսըտ առվուտվան արիվ՝ քանի կեհա կու զարգանա.
Թաքավուրի քարխանի զա՛ր՝ ծառըն ծառեն չի թարգանա.
Թե սուչ ունենամ՝ սըպա՛նե, թե չե նըհախ մի՛ բարգանա.
Մե ձեռըտ ջուր, մե ձեռտ արուն՝ ջալլաթի, ջազա իս, ա՛զիզ:

Տեսնողըն նաղշըտ կու տընդդե Էն թովուզի բըմբուլի պես.
Չընի տակեն նուր դուա Էկած, արիվ դիբած սըմբուլի պես.
Թուղ վըրետ լալով պըտուտ գամ, վարթին կարոտ բըլբուլի պես.
Դուն ինձնից շուտով մի՛ թըռչի՝ շավարդան-բա՛զա իս, ա՛զիզ:

Էշխեմետ հիվանդացիլ իմ. վո՛նց զարար, վո՛նց շահ ին ասում.
Հեքիմնիրըս ափսոսում ին՝ ծընգան տալով վա՛յ ին ասում.
Կանչողըս դարդակ Է գընում. «Ա՛խ, Սալաթ-Նովա»ին ասում.
Թաք դուն տիս գաս, վիր կու կենամ, թե սազիս սա՛զա իս, ա՛զիզ:

Էսպես Արութինի ասած, քրոնիկոնի 446-ին (1758):

Աջաթ քու սիրտըն ո՛վ շինից՝ խոնարից, հիզնից բեդամադ.
Քանի գուզե մարթ վուր հարփի, վո՛նց կուլի վազնից բեդամադ.
Յա՛ր, յիս քիզ ի՛նչ գեթ իմ արի՝ նըստած իս միզնից բեդամադ.
Քամեցիր Էշխիտ մանգանով. յի՛ս պիտիմ քիզնից բեդամադ:

Ինչ քիզանից հիռացիլ իմ, իմ ջանումըս ջան չե մըտի.
Ուշկ ու միտկըս դուն իս տարի, ձեռիս մեչըն բան չե մըտի.
Հենց գիդիմ, թե չուրս տարի Է Քաղաքըն քարվան չե մըտի.
Ռախտարի նըման նըստած իմ՝ իջարից, միզնից բեդամադ:

Հալթաթ սերըն կես Է Էլի, վուր միզի ատիլ Է ուզում.
Չուրս տարեկան Էրեխի պես՝ լարըս խըրատիլ Է ուզում.
Բըռնիլ Է Էշխի դանակըն, սիրտըս կըտրատիլ Է ուզում.
Շատ մարթ կա նըստած լացլելիս, գոզալի նազնից բեդամադ:

Թեգուզ իմա՛ցի, կարթա՛ցի իմաստնասիրաց առակըն.
Էշխեմետ ջունուն իմ Էլի, վեր Էկավ սըրտիս վարակըն.
Ա՛ստված վըկա, մարթ չըքա՛շե՝ դըժար Է Էշխի կըրակըն.
Տեսա արունոտ ջեյրանըն՝ վուրսնուրթի նիզնից բեդամադ:

Անցկացավ աշունքվա վախտըն, սալթիքըն խաղալ Է ուզում.
Հասավ գարունքվան հուսանըն՝ բըլբուլըն Էլ գալ Է ուզում.
Սալաթ-Նովեն առանց նընգիր ծիդըն գըցած լալ Է ուզում.
Զառ կորցըրած խոնթկարի պես նըստած Է խազնից բեդամադ:

Արութինի ասած, քրոնիկոնի 447-ին (1759):

Աշխարհս մե փանջարա է. թաղերումեն բեզարիլ իմ.
Մըտիկ տըվողըն կու խուցվի. դաղերումեն բեզարիլ իմ.
Էրեզ լավ էր, կանց վուր էսօր, վաղերումեն բեզարիլ իմ,
Մարթ համաշա մե՛կ չի ըլի, խաղերումեն բեզարիլ իմ:

Դովլաթն էլթիբար չունե, լիփոր կերթա իր շըբարով.
Լավ մարթն էն է՝ գըլուխըն պահե աշխարումըս էլթիբարով.
Աշխարհս միզ մընալու չե՝ իմաստնասիրաց խաբարով.
Գուզիմ թըռչի բըլբուլի պես. բաղերումեն բեզարիլ իմ:

Ո՛վ կոսե, թե լիս կու ապրիմ առուտեմեն ինչրու մուտըն.
Աստըճու ձեռումըն հիշտ է մարթու աշխարք ելումուտըն.
Ղուրթս էնդուր ծամփա չե գընում՝ շատացիլ է խալխի սուտըն.
Քըսա՛նըն՝ մե՛ դու չին պահում. աղերումեն բեզարիլ իմ:

Աշխարհս միզ մընալու չե, քանի նըստինք գող ու սափին.
Հում կաթնա՛կիր-Աթամի գա՛թ, նա՛լաթ՝ ըլի էտ քու բափին.
Հանփիրութինըս հատիլ է, չիմ դիմանում խալխի գափին.
Դոստիրըս դուշման ին դառի. յաղերումեն բեզարիլ իմ:

Սալաթ-Նովեն ասաց՝ դարդըս կանց մե ծարըն շատացիլ է.
Չունիմ վաղվան քաղցըր փառքըս, հիմի դարըն շատացիլ է.
Բըլբուլի պես էնդուր գուլամ, վարթիս խա՛րըն շատացիլ է.
Չի՛ն թողնում վախտին բացվելու. քաղերումեն բեզարիլ իմ:

Էսպես Արութինի ասած, ապրիլի սկզբին, քրոնիկոնի 447-ին (1759):

Ամեն սազի մեչըն գոված, դուն թամամ տասն իս, քամա՛նչա,
Նաքազ մարթ քիզ չի կանա տեսնի՝ դուն նըրա պասն իս, քամա՛նչա,
Ղա՛ստ արա՛ Է՛լ լավ օրերու եդիվըն հասնիս, քամա՛նչա.
Քիզ ինձնից ո՛վ կանա խըլի՝ աշուղի բասն իս, քամա՛նչա:

Անգաճըտ էրծաթեն պիտի, գըլուխըտ ջավահիր քարած,
Կուրթտ շիրմայեմեն պիտի, փուրըտ սադափով նախշ արած,
Սիմըտ օ՛սկեն քաշած պիտի, երկաթըտ փանջարա արած,
Օչով դիմեթըտ չի գիդի. լալ ու ալմասն իս, քամա՛նչա:

Ծիպուտըտ վարաղնած պիտի՝ թաիր ունենա հազար ունգով.
Չարըտ ռաշի կուդեն պիտի, վուր դուն խոսիս քաղցր հանգով.
Շատին զարթուն կու լուսացնիս, շատին կու քընեցնիս բանգով.
Անուշահամ գինով լիքըն դուն օսկե թասն իս, քամա՛նչա:

Ածողիտ Է՛րկու կու շինիս, առաչ չալի, դափա գուզիս,
Կու մենձըրվիս այվընումըն, պարապ վախտի ռափա գուզիս.
Յիփ վեր գուքաս մեջլիսումըն, քաղցըր գող ու սափա գուզիս,
Բուրքըտ գոզալնիր շարած, մեջլիսի կեսն իս, քամա՛նչա:

Շատ տըխուր սիրտ կու խընդացնիս, կու կըտրիս հիվընդի դողըն.
Յիփ քաղցըր ծալնըտ վիր կոնփս, բաց կուլի հիդըտ խաղողըն.
Խալխին էս իլթիմազն արա՛ ասին. «Ա՛յրի քու ածողըն»,
Քանի սաղ է Սալաթ-Նովեն, շատ բան կու տեսնիս, քամա՛նչա:

Էսպես Արութինի ասած. քրոնիկոնի 447-ին (1759):

Արի համով դո՛ւլուդ արա, խալխի նոքար, Սա՛յաթ-Նովա.
Ամեն մարթ չի կանա ծանգի շահ ու շըքար, Սա՛յաթ-Նովա.
Ով քիզի լիզի պարքիվե, դուն տու շաքար, Սա՛յաթ-Նովա.
Ղա՛ստ արա՝ շուշետ չըկոտրին, չըխըփին քար, Սա՛յաթ-Նովա:

Թեգուզ դըբրատանըն պահ տաս՝ ծեծով չի խըրատվի խիվըն.
Ինչրու անձնեն չըդուս էհա անախտիլի են չար դիվըն.
Բեդասըլն ասըլ չի՛ դառնա, թուլով չի՛ սիպտակի սիվըն,
Ծուռըն փետըն չի՛ դըրըստի ոանդան, դո՛ւրգար, Սա՛յաթ-Նովա:

Թեգուզ իմանաս, գիդենաս աստղերու համբարքըն սիրուն.
Անբարի գուրծըն կորած է՝ կա՛րթա Հարանց վարքըն սիրուն.
Ավիտարանի խոսկիրըն մարքարիտ է, կարքըն՝ սիրուն.
Մի՛ ածի խուզի առչիվըն լալ ու գովհար, Սա՛յաթ-Նովա:

Թե էս կենաց փառքըն չուզիս՝ էն կենաց ալմասըն կու տան.
Թե հոքուտ խաթիր շալ հաքնիս՝ զար քաշած ատլասըն կու տան.
Թեվուր լալով զըխճում անիս՝ անմահացըն մասըն կու տան.
Խոստովանիս արած միխկըտ՝ չանիս ինքար, Սա՛յաթ-Նովա:

Վուրտիդ հարսնիք, վուրտիդըն սուք, վուրտիդ սոյբաթ խաղ է ըլում.
Վուրտիդ ժամ, վուրտիդ պատարաք, վուրտիդ սիրով տաղ է ըլում.
Թեվուր հոքուտ կամքն իս անում, մարմինտ բեդամաղ է ըլում.
Վո՛ւր մե դարդին կու դիմանաս, դուն ջըրա՛տար, Սա՛յաթ-Նովա:

Էսպես Արուֆինի ասած, քրոնիկոնի 446-ին (1758):

Բեդասլին վուր խոսեցընիս, լալ անիլըն ինչի՛ն է շահ.
Ռանգըն վուր սևադեն նընգնի՝ ալ անիլըն ինչի՛ն է շահ.
Մարթ վուր քու խոսկով միռանի՝ գալ անիլըն ինչի՛ն է շահ.
Պատանքին մե՛ ոանգն է հերիք՝ չալ անիլըն ինչի՛ն է շահ:

Մարթ պիտի թանգ հախ տա, առնե խոսկիրըն փիր-ուստադեմեն.
Ռանգըն ոանգերուն ծածկում է, հուջրեքըն լիքն է սադեմեն.
Թեգուզ զար-զարբաբ հաքցընիս, վուր չըլի ասըլզադեմեն...
Սիվ արաբի ծակտի վըրա խալ անիլըն ինչի՛ն է շահ:

Լալ մարթն էն է՝ սիրով անե բարի հրիշտակնիրու կամքըն.
Իմաստուննի՛րն էլ չըտեսան էս աշխարի հուտն ու համքըն.
Չուրս գըլխանի ոաշի վըրեն աջալըն դըրիլ է թամքըն.
Աշխարըս միզ մընալու չե՛ մալ անիլըն ինչի՛ն է շահ:

Մեր ու մանուկ բաժանվեցան, մանուկն է՛նդուր ունի լալու.
Սատանեն մե դամբ է դըրի՝ Աթամի զաթըն վուրսալու.
Ծատըն սատանեն է տանում՝ վիրչըն մընում է վա՛լ տալու.
Վուր չե Ուռնիլեյի նըման՝ կալ անիլըն ինչի՛ն է շահ:

Ծուռ երիտ չարխի-փալագըն դովլաթըն միզնից խըռով ա.
Ում հաքին հին շալ ին տեսնում, էլ չին ասում, թե էս ո՛վ ա.
Յարովըտ մեկ մըլիամ չունիս, էնդուր գուլաս, Սա՛յաթ-Նովա.
Զարեքըն դիղըտ չին գիդի՝ փալ անիլըն ինչի՛ն է շահ:

Քրոնիկոնի 447-ին (1759):

Հիմքըտ վերըստին նուրեցին, չաղ արին, Մողնու սուրփ Գև'ուրք,
Քար ու կիրըտ ոխչըրի կաթ շաղ արին, Մողնու սուրփ Գև'ուրք,
Աչ ու ծախ կախեցին՝ բրուլե ծաղ արին, Մողնու սուրփ Գև'ուրք,
Յիրգնուց լուսըն վըրետ կամար-թաղ արին, Մողնու սուրփ Գև'ուրք:

Պատիրըտ կարմիր ագուրով, սընիրըտ տաշ մարմար քարով,
Հընդու միչեմեն դուս էկաժ վարաքուրըտ՝ դալամքարով,
Թագիրըտ անգին ակնիրով, ըզգիստըտ զարբաբով, զարով,
Բիմըտ ու խաչկալըտ դրախտի բաղ արին, Մողնու սուրփ Գև'ուրք:

Վիրնատունտ՝ սանդալե տախտակ, ոանգըն է տորոնի նըման.
Հոքով ու մարմնով կու սըրփվի, ով քիզ գուքա մոնի նըման.
Տապանակ ուխտի կըտակավ խորանտ Ահարոնի նըման.
Միաբանքըտ քաղցըր ծալնով տաղ արին, Մողնու սուրփ Գև'ուրք:

Էշխեմետ հիվանդացիլ իմ, դի'ղի համա իմ լալի.
Վախում իմ, թե դարդըն հալե, յի'ղի համա իմ լալի.
Ծահի կարքաժ վեքիլի պես գի'ղի համա իմ լալի.
Տանեն դուս արաժի նըման տի'ղի համա իմ լալի:

Սե տիղ հուքմի-հեքիմ չըկա՝ դուռըն էհամ, կանչիմ հա'րա.
Վի կենա Լողմալի հեքիմըն, բալքամ դարդիս անե չարա.
Տի'ս, թե ի'նչպես է շըփոթվի, դուն իմ խի'լքին մըտիկ արա.
Ջուրն էլավ, գերանըս տարավ, ծի'ղի համա իմ լալի:

Սիրտըս էշխեմեն երաժ է, դուգունըն, դաղըն ի'նչ կոնիմ.
Վո'նց ղոբա ունե, վո'նց չափար, լիս էնպես բաղըն ի'նչ կոնիմ.
Անդի լարըն կըտըրվիլ է, դարդակ սադաղըն ի'նչ կոնիմ.
Նիտըս քարումըն կոտրեցի, թի'ղի համա իմ լալի:

Ղալամըն գիրըս չե գըրում՝ մե չուրացաժ թանքի նըման.
Խոսկիրըս մեմեկ չի ասվի՝ իմաստներու բանքի նըման.
Մեչըն չիմ կանացի մըտնի, ծովի ծածկաժ վանքի նըման.
Խոստովնահերըս հիռացավ, մի'ղի համա իմ լալի:

Գիղումըն՝ մելիք-տանուտեր, քաղաք տիղըն՝ սուլթան-խան իս.
Բաղումըն՝ վարթ ու մանուշակ, սարումըն՝ սըմբուլ-սուսան իս.
Ղաբուլ ունե Սալաթ-Նովեն՝ թաք քու ձեռով դուն սըպանիս.
Միռնելուս համա չիմ հոքում, ցի'ղի համա իմ լալի:

Էսպես Արութիսի ասած. քրոնիկոնի 446-ին (1758):

Յիս կանչում իմ լալանին.
 Բադեշխանեն լալ անին.
 Վա՛յ թե հասրաթետ միռնիմ,
 Բըլթուլ լիզուս լալ անին.
 Դոստիրըս հիռու կանգնին,
 Յադիրըն գան՝ լալ անին:

Քի սազ գուքա ալ դումաշըն, նազա՛նի.
 Եկ ծակատիտ կա՛պե զարլու մուդայիշ.
 Չեռիտ բըռնե օսկեջըրաժ մըկրատըն,
 Խուճուճ-խուճուճ կավերուտ տուր արալիշ:

Յիս կանչում իմ յարանին.
 Թեջնիս, վարսաղ, յարանին.
 Ո՛վ ասավ, թե նըհախ տիղ
 Յարիտ մեչըն յար անին.
 Ավիտարանըն կու տա
 Խոնար մարթուն երանին:

Պատվական տեսնելու նովաթու նա՛ջար,
 Բըլթուլին գըժվեցնող թոփ վարթի սա՛ջար,
 Աչկիրուտ ունքիրըտ էլավ մուհաջար.
 Թերթերուկիտ մազըն՝ զար, օսկու զարնիշ:

Յիս կանչում իմ գայանին.
 Նու ու Այիբ գայ անին.
 Դո՛ւն իս ասի՝ նըհախ տիղ
 Յարի սիրտըն գայ անին.
 Ծա՛հն էր քաշի, չէր դիմնա
 Էս իմ քաշաժ գայանին:

Հուտըտ աշխար բըռնից, Փըռանգի մա՛ջում,
 Դաստամազըտ դառավ սիմ ու աթրեշում.
 Կըռնիրըտ շիմշատ է, մատնիրըտ է մում.
 Ծուցըտ բադչա ունիս, մեչկըտ է դամիշ:

Յիս կանչում իմ մերանին,
 Ըսկըսպնական մերանին.
 Թուղ դոստիրըն շատանան,
 Թըշնամիքըն մեռանին.
 Ասի թե՛ յիս քու ախպեր,
 Զու մերն ինձի մեր անին:

Բեմուրվաթ յա՛ր, խիլքըն գըլխես մի՛ տանի.
 Դարդիրըս շատացավ քա՛նի մե քանի
 Գիդիմ վուր, յա՛ր, դուն ինձ լայիղ չիս անի՝
 Դուն մե թաքավուր իս, յիս մե խիղճ դավրիշ:

Յիս կանչում իմ մասանին.
 Սե ու Այիբ մաս անին.
 [Յիս քիզնից չիմ հիռանա,
 Գուգե ինձ անմաս անին].
 Սայաթ-նովեն քու յարն է,
 Թեգուգ մասնեմաս անին:

Դաստամազըտ նըման սըմբուլ-սուսանի.
 Վախում իմ, թե սերըտ սիրտըս կես անի.
 Կու միռնիմ, էլ ինձի պես չիս տեսանի.
 Զու Սայաթ-նովեն իմ, մի՛ անի դիմիշ:

Քրոնիկոնի 441-ին (1753), Արուսիկի ասած. ռուբայի-բայաթի-թասլիբ:

1 (48)

Փահրադըն միռած, Ծիրինն ասաց՝ դարեն երված իմ.
Քաշվիլ է վարթըն, մոդ չի թողնում, չարեն երված իմ.
Բըլբուլըն ասաց՝ վարթիս խաթրի խարեն երված իմ.
Տասնումեկ ամիս մունջ իմ կացի՝ տարեն երված իմ.
Աստված կու սիրիս, զար մի՛ հաքնի, զարեն երված իմ,
Մեջլումի նըման ման իմ գալի, յարեն երված իմ:

Չըկա փաչալի խազինումըն մալ քիզի լալիդ.
Հալա չին գործի Զիրմանումըն շալ քիզի լալիդ.
Օսկե մատնումըտ դըրիլ իս դուն լալ քիզի լալիդ.
Հաքիլ իս ատլաս՝ ոանգն է գուլգազ—ալ քիզի լալիդ.
Աստված կու սիրիս, զար մի՛ հաքնի, զարեն երված իմ,
Մեջլումի նըման ման իմ գալի, յարեն երված իմ:

Խոսկիրըտ քաղցըր, լիզուտ շաքար—շարթի միչումըն.
Գարունքվան ծա՛ղիկ, բաց իս էլի մարտի միչումըն.
Մազիրըտ ռեհան՝ փաթըթած է վարթի միչումըն՝
Կանանչ տերևեն նամ չըկաթի զարթի միչումըն.
Աստված կու սիրիս, զար մի՛ հաքնի, զարեն երված իմ,
Մեջլումի նըման ման իմ գալի, յարեն երված իմ:

Սալաթ-Նովեն իմ, Էնդուր գուլամ, դարդիրըս արբաբ.
Մազիրըտ ռեհան, կլապիտոն է, հուսիրըտ շարբաբ.
Բարակ դամաթիտ խիստ սազ գուքա դիբա ու զարբաբ.
.

Աստված կու սիրիս, զար մի՛ հաքնի, զարեն երված իմ,
Մեջլումի նըման ման իմ գալի, յարեն երված իմ:

Էս մուստազաթի ձենով է, շատ լավն է. Սալաթ-Նովայի ասած (Ժան. Օհանի):

2 (49)

Աչկ ու ունքըտ վեր իս թողի, հուքմըտ մե ոռա ցարի բաբաթ.
Աջաբ քիզ ի՛նչ գեթ իմ արի. խոսում իս դուն չարի բաբաթ.
Ով քիզի խալան մըտիկ տա, սիրտըն դառնա քարի բաբաթ.
Թեգուզ պա՛հե, թեգուզ սպա՛նե դըռանըտ նոքարի բաբաթ:

Դըռանըտ նոքար չիս պահի, թաքավուր իս՝ դուլ սըպանող.
Խոսկըս առա՛կով իմացի, Լուանի ասդ՝ փուզուլ սըպանող.
Բացվիլ իս բազի միչումըն, կա՛րմիր վարթ՝ բըլբուլ սըպանող.
Կըտրի՛լ տու, քանի կըտրում է քու թուրըն սարդարի բաբաթ:

Յա՛ր, ինձ մե ճամփա կանգնեցու՝ կենամ խաթըրջամի նըման.
Գիշեր ու ցերեկ լալիս իմ, աչկիրըս է նամի նըման.
Թուղ դըռանըտ նընգած ըլիմ օտար-բարեկամի նըման.
Անգալին Ա՛ստված սըպանե, Փահրադ-Ծիրնի դարի բաբաթ:

Գարնան շընչի ծաղկի նըման կարմիր վարթըն բաց է ըլում.
Ի՛նչ օքուտ է քու բաղմընչուն, վուր բըլբուլըն լաց է ըլում.
Պըռոշեմետ միդր է կաթում, թողնիս, յախետ թաց է ըլում.
Էնդու համա քաղցր իս խոսում. լիզուտ է շաքարի բաբաթ:

Մարթ իր խոսկով կու ճանանչվի, գուզե շահի վեզիր շինին.
Բեդասըլն ասըլ չի դառնա, թեգուզ վեքիլ, նազիր շինին.
Թե կամենաս, ամենան տիղ քու ասածըն հազիր շինին,
Սա՛լաթ-Նովա, խոսկըտ ա՛սա բելլու քամանդարի բաբաթ:

3(50)

Կիսամուրագ մի՛ սըպանի,
Չունքի արիւր սեր, նա՛զանի.
Թե քիզ ավել յադ յար սիրիմ,
Ումբրես չանփմ խեր, նա՛զանի:

Աշխարումըս [դուն իմ] ջան իս,
Դուն իմ շահ իս, սուլթան-խան իս
Ի՛նչ կուլի միզ մըտիկ անիս
Հագարեն մե ջեր, նագա՛նի:

Ղարիբ դավրիշ իմ, հաջ չունիմ.
Գըլխիս երծաթե թաջ չունիմ.
Յիս քիզ ավել իլաջ չունիմ.
Դուն դառի ինձ տեր, նագա՛նի:

Կըրակ տըվիր կրակեն ավել.
Չախմախ էլ ունիս դու, դավ էլ.
Աշխարումըս քիզնից ավել
Ո՞վ ասաց թե՛ կե՛ր, նագա՛նի:

Սալաթ-Նովեն իմ, ծար չունիմ,
Յիս վարթըն իմ, մին խար չունիմ,
Թե դուն ասիր յադ յար չունիմ.
Իղրարըս էտ էր, նագա՛նի:

Էսպես լավ գարեհիլի ձայնով. Սալաթ-Նովայի ասած (ծան. Օհանի):

4(51)

Հընդու քաղաքեմեն հանած ջավա՛հիր, լա՛լ արմանալու,
Ինչի դիրքիս՝ նաղաշ կոնիս, օսկե փա՛րգալ արմանալու.
Ամեն մարթ չի կանա ծարի շահ ու շըքար արմանալու.
Մարթ հիդըտ չի կանա խոսի, Ռոստոմի-Ջա՛լ արմանալու:

Ծիմշատի ծա՛ո՛ բըհամ էկած, շենքըտ տաշիլըն ի՛նչ կոնե.
Երանի է քու տիրույըն. յադին յաշիլըն ի՛նչ կոնե.
Էրեսիտ խաս ա՛ մուրասա. դալամ քաշիլըն ի՛նչ կոնե.
Կարմիր ու կանանչ ու ծերմակ, սարիսար, ալ արմանալու:

Դուն հիշտ դիմիշ անելու չիս, ծըրաք վառած, դըժար ծարած.
Ովոր էրեսըտ կու տեսնե, խիլքըն կու դառնա շըվարած.
Անգին յա՛ղուր, անգին ա՛լմաս՝ բոլորքըտ ջավահիր շարած,
Սկանդարի-Ջուլդարի թողած ջընաղ-հեքալ արմանալու:

Համաշա սեյրան իս անում, վարթ ու մանուշակ քաղում իս,
Ծուշա-բըրոլե գուլա՛բդան՝ բերնետ վարթաջուր մաղում իս.
Թաքավուրի թաջի ջի՛ղա, օսկե թիլըտ շաղմաղում իս.
Վուրսնուրթի ձեռնեմեն փախած ջե՛յրան, մա՛րալ արմանալու:

Յա՛ր, քիզանից հիռանալըս միռնելուս վըրա դըժար ա.
Էշխեմետ Մեջլում իմ դառի. ի՛նչպես անիմ ինձի չարա.
Ավելի չե՛, Սալաթ-Նովեն քիզի ծառա ու նոքար ա.
Նըրանից ձեռըտ քաշիլըն՝ շատ ա էտ ալ արմանալու:

5 (52)

Խաբար գընաց բըլբուլի մող. «Վարթըն քու գալուն մընում է, Ճըխկընիրըն բացրացիլ է, վըրեն շուռ գալուն մընում է. Առավուտուց զանգակի պես քաղցըր ձեն տալուն մընում է»:
Բըլբուլն ասաց. «Չիմ կանա գա, պուծպուծես լալուն մընում է»:

Վարթըն ասաց. «Իմ բըլբուլին ալ պուծպուծեն վո՞ւնց կու խափե. Թե խիլք ունիս, դա՛րիբ բըլբուլ, է՛լ քու բաղի ճամփեն չափե»:
Քանի գուզե քընած տիղըն իր թըշնամին կուտըն կապե, էլի վիրչումըն մեյդանըն Ռոստոմի-Ջալուն մընում է:

Վարթըն ասաց. «Խա՛յան բըլբուլ, նա՛լաթ ետ քու էլթիբարին, Անցկացավ ապրիլ-մայիսըն, մեկ օր չըհարցըրիր լարին»:
Չեթուղ թե մուրագին հասնին, տի՛ս ի՛նչ արավ քավթար դարին, Փահրադին քըլունգն ըսպանից, Ծիրին՝ խանջալուն մընում է:

Աշխարումըն վարթն է էլի բըլբուլների սիրեկանըն,
Բըլբուլի լիզվով իմ ասում. «Տե՛ր, պա՛հե վարթի նըմանըն».
Աշխարումըս քանի սաղ իս, Սալաթ-Նովի գերեզմանըն
Շահ-Աբասի լալի նըման, Շահի՛ վրեն գալուն մընում է:

6 (53)

Մըտա էշխի քուրեն՝ խալիս դառնալու.
Սիրտըս էլավ քե ու ալիբ, Էրկու բեն, **(քաբաբ)**
Կամով սովդեն մըտա՝ դարդըն բառնալու.
Էլ ո՞ւմ բըռնիմ սե ու ալիբ Էրկու բեն: **(սաբաբ)**

Ղադա պիտի, խոսկըն դադիմի շինե.
Շարբաբի միչումըն խամ թիլ չըհինե.
Ջորու նըման չասե՝ իմ դեդեն ծին է,
Սարթ վուր ըլի նու ու ալիբ Էրկու բեն: **(նաբաբ)**

Ինչպես վուր կըրակին չի դիմանում մում,
Էնպես սախաթ կուլի, ովոր խոսի հում.
Սալաթ-Նովեն ասաց՝ Է՛նդուր չե պակսում
Էրկու աչկես Էրկու ալիբ, Էրկու բեն: **(աբ-աբ)**

Էս հայերեն դարահեջա է (ծան. Օհանի):

:(վրապո ղաթ) ք ովըճաթ ղաթաթաթ ոթ

Հոտոտույ սկսեց ընկալել, նվազ պարո ղուս
 'դուստոմոմ իմոյ ղվմոտ, 'տիսդ-ժմո, ղո
 'դուստոմոմ ոմրսմոմոյձո վմոռոյ ճ ի.Ս
 'դուստոմոմ ղվիձո ւսժմոռ ղվմոտ մոնոյ

ՀԱՌՈՐՈՍ ԼՈՒՍՈՒՄ ԶՆՎ ՄԻՄԻ, 'ՌԻՄԻ' ՔՍՄՐ ԳՐ
'ԽՈՏՈՒՅՔ ՈՒՍՄՈՆ, 'ԽԱԶԵՄՈՒ, 'ԽԱԶԵՄՈՒ
'ԽՈՏՈՒՅՔ ԽՈՏՈՂՈՂ ՈՒՍՄՈՎՈ ՂԶԳԶՄԺ ՈՂՈ
'ԽՈՏՈՒՅՔ, 'ՈՄԺՈՎԻ ԽՈՏԶԴԵՄԵՔ, 'ԽՈՏՈՂՈՍՄՆ

ՀԱՌՈՐԱԿ ԺԱՌՇՈՒՅ ԵՂՈՍԱՄ, 'ՈՒ ՄԱՍԻ ՆԱԿՈՂ
,ՄԱՍԻՈՒՄՈՒՄ, 'ՈՐՈՍՄԱԿ, 'ՈՐՈՒՂՈՒ ՎՂՆԵՄԱԿ ՎՇ
,ՄԱՍԻՈՒՄՈՒՄ, 'ՈՐՈՍՄԱԿ ՎՂՈՒՅ, 'ԵՂՈՂՈՒՄ ՎՂՈՒՅ
,ՄԱՍԻՈՒՄՈՒՄ ՆԱԿԻՇՈՒՄ ՆԱԿՈՂՈՒՄ ՄՈՒՄՈՒՄ

«ԳՐԱԴԱՐԱՆ»

:(վրպօ ղոք) ղզմզւոյ 'չ տծգստմոն ղտիտղզմմո ոչ

(elmh) :ael dqlm ru nqñ ,lunshul-elmolol lomol
'qlou amq xolshol, l lunshelmol nqñ 0 hñ
'qlou amq mlqñ ,l lunshul nqñhul mshul
'qlou amolul lounl 'ñ lunshul ul loun ul

(Վարդ) : Ես ժամ 10-ի քան 11-ի միջև երբ հասնում եմ, ապա
 Երևանի քաղաքում քանի որ քաղաքում քանի որ քաղաքում քանի որ
 Երևանի քաղաքում քանի որ քաղաքում քանի որ քաղաքում քանի որ
 Երևանի քաղաքում քանի որ քաղաքում քանի որ քաղաքում քանի որ

(ժողով) : Ես չվիտ րս զոլ վնգշոժ ոլ, րի մսնդ իսնողմը ովմովժո ով յվ իսնոմ ղսնդ իսնողմիսի ոմնմսն մվնգնմն վըզվ ղվ իսնոմ ովմզիժո իոոոպ հողոոոոք զք

(elmel) :uel d'qim uo uel qn toqodmd 'b
'hruelmdro tosombo m'g m'h'm? q'lomdq 'g

(Ձմռն) 'սել մվլմ րս ուն ումո տմելոմեմն յվն
'վնոհ վսմոմ ղզճ 'ոպսկո ցոհտոո'ո մվլո

1(56)

Թաքավոր իս, դի՛վանս արա, յա՛ր, քու արիվըն կու սիրիս,
Նըհախ տիղըն մի՛ բարգանա, շա՛ր, քու արիվըն կու սիրիս,
Կարմիր վարթըս մի՛ փուլ ածի, խա՛ր, քու արիվըն կու սիրիս,
Ուրոր գընաս՝ ինձ էլ հիղըտ տա՛ր, քու արիվըն կու սիրիս:

Վարթըն այվընումըն կուլի՝ նամ-նամ արխին սագ ըլիլով,
Կանանչ փոթուլըն բացվիլ է՝ կարմիր ու գուլգազ ըլիլով,
Ամեն ծիտ բըլբուլ չի դառնա՝ վարթին փիանդագ ըլիլով,
Վարթըն ակոըվին մի՛ շանց տա, ծա՛ռ, քու արիվըն կու սիրիս:

Վարթըն մայիսին բաց կուլի, փոթուլըն կու տանին խեչըն,
Քանի վուր գուգե թառամի, պետկական է վարթի չեչըն,
Քիզ օսկե ամբարչա պիտի, մի՛ նըստի պըղընծի մեչըն,
Ո՛վ ջավա՛հիր, անգին ալմաս քա՛ր, քու արիվըն կու սիրիս:

Ակոավըն բըլբուլ չի դառնա, քանի գուգե վուր ախ անե,
Ամեն ոանգի վարթի մեչըն կարմիր վարթըն սիրեկան է,
Գուղ մարթըն մանգալով գուքա, ծիք կուտա, տակոեն կու հանե,
Մի՛ թողնի հասկըտ քաղելու, բա՛ր, քու արիվըն կու սիրիս:

Բըլբուլըն սարեմեն գուքա, իր լիզվովըն բա՛ղ կանչելով,
Ակըռնիրըն վեր թափվեցան՝ շատ իլթիմագ, ա՛խ կանչելով,
Սայաթ-նովեն բեգարիլ է շատ յարանա խա՛ղ կանչելով,
Իլթիմագըն է՛սպես կուլի, յա՛ր, քու արիվըն կու սիրիս:

2(57)

Սուսան-սըմբուլ դաստամագըտ էրեսիտ խափանգ իս արի,
Կավիրըտ օլոր, տար ու բիր, արայիշ՝ գուլհանգ իս արի.

Հանգ իս արի, յա՛ր, ա՛յար,

Սիրտըս արիր յարա, յա՛ր,

Գըլուխըս մատաղ կոնիմ՝

Ղաբուլ անիս, յա՛ր, ալար-

Ումբրիս լարըն ծըքիլ, դադանգ իս արի,

Վա՛յ թե կըտըրվիլ է դափիլ, յա՛ր, ա՛յար:

Աչկիրըտ ծով, էրեսըտ շովդ, էշխըս լող կու տա անդայիդ,
Անքանար ջուրըն իս գըցի, բուրբըս տալդա, ջըրհիդիդ.

Ջըրհիդիդեն Նոյ այիբ

Վուր փըրկըվից Նու այիբ,

Նոյին գեմին ազատից,

Ինձ՝ Այիբն ու Նու այիբ:

Մեմեկ ինձի տիսուտ թե անիս լայիդ,

Կու կենամ ջամալիտ մայիլ, յա՛ր, ա՛յար:

Հասրաթեմետ չուիր նընգած, Մեջլումի պես՝ Լեյլու զայաթ.

Յարալու ջեյրանի իս դառի, լիս քու էդնեն՝ ավչի-սայադ.

Սայաթ-նովեն իմ, Սայադ.

Անունըս հաշվիր՝ սա՛լ-ադ.

Տիսուտ կարոտ չըթողնիս,

Չասիս՝ սա օտար, սա՛ լադ:

Կամ թե գուրծավուր իմ, բեքարա խայաթ,

Արածըտ ինձ չիլի վայիլ, յա՛ր, ա՛յար:

3 (58)

Աստուծ խիալ արից. սըվթա
Ստիղծից նախ մարթըն Աթամ,
Աթամի կուղեմեն քաշից,
Յիվան տըվից նըրան համդամ:

Համդամ գուզիք՝ էս ձիզ դարար,—
Տերըն ասաց,— չոտիք էս բար,
Թե չէ կու տեսնիք մինձ զարար,
Վուր առիլ իք էս պըտղի համ:

Համ առնիլըն ուզից նախամար Յիվան,
Չարըն գըթավ նըրան, տըվին իրար կամ:

[Կամով նընգավ չարի թողըն],
Քաղից արքիված խընձորըն,
Խափից Աթամ նախահորըն,
Կերան ու դառան մերկանթամ:

Մերկացան ու ամանչեցին,
Փոշման դառան ու լացեցին,
Տերըն վուր էկավ՝ խափեցին.
Թե՛ օցըն էր արավ սիթամ:

Սիթամ արից Տերն էլ, քըշից դըրախտեն,
Քանի վուր պատվիրըն չըպահին թամամ:

Թամամ մութ բըռնից աշխարըն,
Ինչ է Աթամ-Յիվի ծարըն.
Սատանեն գըթավ հընարըն.
Ասաց՝ գուզիք, ձիզ լուս կու տամ:

Կու տամ, ասաց՝ գիրըն առավ.
Հորդանանու գիրըն տարավ,
Աթամ վուր էտ շարթըն արավ՝
Նաթիջում դըժուխկ գընաց քամ:

Ջամ հազար տարի անց, Տերն էկավ աշխար,
Ազատից հոքիքըն, բան չըթողից քամ:

Ջամ ու նիդ օրի տեսան շատ:
Ով ունեցավ հույս ու հավատ,
Իղրարին մնացողըն հաստատ
Տերըն կու հիշե ամեն ժամ:

Ժամըն ու ժամանակն է նիդ.
Մահըն գուքա ամենան տիդ.
Կու լինի դադաստան ահիդ.
Աղաչիմ փրկիչըն՝ հուսամ:

Հուսամ Սալաթ-Նովես, միղկիրըս քավիմ,
Թե չէ դադաստանին լիս ինչ ջուղաբ տամ:

4(59)

Աշխարեմեն բեգարիլ իմ, էլ բերնումըս համ չըկա, չէ՛,
Թառամիլ է սըրտիս վարթըն, սափա, զող ու դամ, չըկա, չէ՛,
Ամեն մարթ ի՛րան է քաշում, դարդիման համդամ չըկա, չէ՛,
Բոլորքըն դամքաշ ին դառի, ուրախ սիրտ անգամ չըկա, չէ՛:

Դառըն խոսկով սիրտըս խուցից, վադի ծեռնե՛մեն գուլամ լիս,
Դոստիրըս դուշման ին դառի, յադի ծեռնե՛մեն գուլամ լիս,
Մեկ չէ, երկու չէ, աշխարում շատի ծեռնե՛մեն գուլամ լիս,
Էյթիբարըն վիրացիլ է, ասկ ու բարեկամ չըկա, չէ՛:

Է՛յ ադալաթ հուքմի-հե՛քիմ, սուչըս ի՛նչ է, ա՛սա ինձի,
Վուր հաքցըրիր իմ չուգեցած սիվ ու սուք լիբա՛սըն ինձի.
Խըմցըրեցիր անմիղ տիղըն էս աղուփ թասըն ինձի.
Հոքուտ մեչ ի՛նսափ, սըրտումըտ շընուք ու քարամ չըկա, չէ՛:

Թե ուռխսաթ տան, սիրտըս բանամ, կու տեսնիք՝ դարդիրըս ծով ա,
Դովրանեմես դուս ին գըցի, իմ տիղըս բըռնողըն ո՛վ ա,
Ասում ին՝ տարքըտ թամամից, լա՛ց ու վո՛ւխպա, Սա՛լաթ-նովա,
Հե՛յ վա՛խ, էլ ծեռիս քամանչա, մեջլիսումըն ջամ չըկա, չէ՛:

5(60)

Իդրար ու ամագ չունեցող յարի ծեռնե՛մեն դադ կոնիմ,
Բըլբուլին վարթեմեն զըրգող խարի ծեռնե՛մեն դադ կոնիմ.
Մարթուս էյթիբար չըմընաց, դարի ծեռնե՛մեն դադ կոնիմ.
Դիփ խառնակիչ ու ավիրող չարի ծեռնե՛մեն դադ կոնիմ:

Էլ հոքեվախ կըրոնավուր, մարթասեր իշխան չըմընաց,
Զորըն անգորին կերիլ է, մարթկանց վըրա ջա՛ն չըմընաց.
Էս զամանի գոզալներուն ախրաթ ու իման չըմընաց,
Քա՛նի կանչիմ դադ ու փիրյադ, զարի ծեռնե՛մեն դադ կոնիմ:

Փիքըր ու խիալըս հարգահ աշխարքի ցավի մասին է,
Խիղձի, նաչարի, տընանգի, բարու ու լավի մասին է,
Սալաթ-նովու խոսկըն իրավ ու անիրավի մասին է,
Յոխսուլին զըրգող, բեինսափ վադի ծեռնե՛մեն դադ կոնիմ:

6(61)

.....

Ամեն մե մըտիկ տալով տարար խիւքըս, քամալըս.
Է՛յ նազա՛նի, ուա՛հմ արա, դուն մի՛ դառնա աջալըս.
Հենց ձեռովըտ կապեցիր, էնպես բաց էր իղբալըս,
Էշխեմետ հիվանդացա, չիս հարցընում իմ հալըս.
Քիզիքիզ մըտի՛կ արա, փոշմանելու վախտըն է:

Իմ թալնիլըն քու բանն էր, չասիր, թե ի՞նչ իմ անում.
Սըրտով սիրածըս դո՛ւն իս, Էլ ինչի՞ իս արմանում,
Ուրիշներու խոսկիրով կապած լարես հիդ անում.
Աչկըս ծանապարիտ է, ինչի՞ իս շատ ուշանում.
Մե խալվաթ օթախումըն բարիշելու վախտըն է:

Քու պատվական գըլուխըն դուն ավարա մի՛ անի,
Էս իմ խունի ջիգարըն հազար փարա մի՛ անի,
Իմ ու քու սըրտի բանըն դիփ աշկարա մի՛ անի,
Արութիւնի շախ սիրտըն մեկ էլ լարա մի՛ անի.
Կամով ու ծիդ անելով փաթաթվելու վախտըն է:

7(62)

Գելն ու չոբանըն մեկ-մեկու ռաստ էկան.
Չոբանն ասաց. «Յիս քու հալըն շանց կու տամ,
Թե բարով կու գըցիմ չոմբախիս տակըն՝
Աղվեսի պես ցընկցընկալըն շանց կու տամ»:

Գելն ասաց. «Մուլափ տամ գեդինըն մըթնի,
Ուսուլով ման գուքամ, բինետ կու գըթնիմ.
Քու շըներու հաչոցեմեն չիմ խըրթնի,
Առուտեհան խերն ու շառըն շանց կու տամ»:

Չոբանն ասաց. «Հենց գիդիս դուրթ քո՛ւն ունիմ,
Մե աչկ ու անգաճըս քու կըռնումն ունիմ,
Ամեն դոչի գըլխին մեմեկ շուն ունիմ.
Ծըդիտ էրկըթե կըրկալըն շանց կու տամ»:

Գելն ասաց. «Վուր ամբըն վեր գա ծըմակին,
Ակոնքըս կու գըցիմ դոչի դըմակին.
Վուրըն կու խիխտիմ, վուրն էլ իմ քամակին
Մեմեկ, մեմեկ դիմաց սարըն շանց կու տամ»:

Սալաթ-նովեն ասաց՝ լիս կարմիր կով իմ,
Կովկիթըս կոտրիլ իմ, հարսից խըռով իմ,
Գիլի հիդ բան չունիմ, չոբնին կու գովիմ.
Մե գամ էլա կաթնի համըն շանց կու տա:

8 (63)

Մախուխն ու ռխչըրի միսըն կըռվեցան,
Ամեն մեկըն ասում էր՝ «Մազեն յիս իմ,
Քու մեչըն ի՞նչ ղըվաթ կա, ի՞նչ իս դուս տալի,
Մարթու ղըվաթ տըվողն ու փազեն յիս իմ»:

Մախուխն ասաց. «Օխտըն շափաթ պաս ունիմ,
Գըլխիս ծառա օխտըն նորահարս ունիմ.
Համիմ, սըխտոր, պիտնա ու պըռաս ունիմ,
Աթամորթու սըրտի մուրազըն յիս իմ»:

Ռխչըրի միսն ասաց. «Իմ մեչն է համըն.
Կու դընին փլավումըն՝ կու քաշին դամըն,
Ինձ մաթլաթեն կոծին, քիզ կոծին ջամըն.
Ջիգրու կու պատոեցնիմ, քու ջազեն յիս իմ»:

Մախուխն ասաց. «Քանի փըքվիս, պատըռվիս,
Պիտի վուր պաս պահիս, հազար փըշըրվիս,
Միխկիրիտ դարց գաս ու պիտի հաղորթվիս՝
Դըժուխկի ու դըրախտի ղազեն յիս իմ»:

Ռխչըրի միսըն ասաց. «Պակսիլ է օրըն,
Դիփունն ինձ ին գովում՝ քաշալն ու քոռըն.
Քիզ կու քոռացընն իմ մատղի գորըն,
Լավաշում փաթաթած թավազեն յիս իմ»:

Սայաթ-Նովեն ասաց. «Խոմ գի՛ղիք՝ օց իմ.
Գուզիք՝ երկսիտ մետի մեթնշ սըղոցիմ.
Կու վիկալնիմ ձիզ, մութըն տիղըն կոծիմ,
Կողպեքըն կու դընիմ՝ ձիր ոազեն յիս իմ»:

9 (64)

Տղեն ու ախչիկըն մեկ-մեկու դեմ էլան.
Տղեն ասաց. «Բա՛րով տեսանք, ի՛մ սիրած,
Թեվուր գովքըտ ասիմ, լիզուս չե պատում.
Բոյըտ սալթու-չինար՝ ղարարին բերած,
յի՛ս քիզմեն էրած»:

Ախչիկն ասաց. «Գըլխես ոա՛դ լի, տո գա՛դա,
Նըհախ տիղըն գըլուխըտ մի՛ տա բադա,
Շատ քիզ պես իմ տեսի շահ ու շահադա.
Բոյըտ սալթու-չինար՝ ղարարին բերած.
[դո՛ւն ինձմեն էրած]»:

Տղեն ասաց. «Սիրտըս սըրտիտ կեսըն է.
Քու ծամփեն դետը չե, քու ծամփեն դե՛սն է,
Արի հենց բան բըռնինք՝ օ՛չով չըտեսնե.
Թամամ էս աշխարքիս մինք կուլինք գոված.
յի՛ս քիզմեն էրած»:

Ախչիկն ասաց. «Արի մինք չանինք շըփոթ,
Վախում իմ խաբարըն գընա հորըս մող,
Թե հերըս իմացավ, [կուլի միզ ամոթ],
Կոնե քիզ մեչտ ի կես. խանչալըն ձեռաց.
դուն կուլիս մեռած»:

Տղեն ասաց. «Ա՛փսուս, ինչի՛ նազ արիր,
Շուտով շուտ եկար դուն, իլթիմազ արիր,
Նընգա վուտիտ տակըն, փիանդազ արիր.
Ա՛խչի, հենց գիդեիր յի՛ս իմ քու ասած.
ասկտ էր անիծած»:

Ախչիկն ասաց. «Սիրտըս խոսկով լըցրեցիր,
Յիս իմն էի ասում, դուն ավելցրեցիր,
Քու դուլըն կուլիմ, թեվուր ինձ պըրծեցիր.
Թամամ էս աշխարքիս մինք կուլինք գոված,
[յի՛ս քիզմեն էրած]»:

Սայաթ-Նովեն խաղիր կոսեր հանգերով,
Էրկու յարըն կու խաղեին նարդերով,
Մեկ-մեկու հիդ շանց կու տեին վարթերով,
Թաք նըրանց մեչըն յիս էի էլած,
չըլեի էրած:

10(65)

Յարի ծեռնեմեն դադ կոնիմ, փըշին գերի բըլբուլ իմ յիս,
Ինձ համա դըռնիրըն փակ ին, վանքի դուռն մե դուլ իմ յիս,
Խոսկիր չիմ գըթնում, վուր ասիմ. սազըն ծեռիս մալուլ իմ յիս,
Կըրակի կողքին բուսցըրած, թառամած մե սըմբուլ իմ յիս:

Վունց արևից երված ծաղիկ, երված իմ յիս իմ յարեմեն,
Երված յարիս դիդ չըդըրից իր փիրուզե խաս կըռնեմեն,
Քանի լացի, աչկըս թացի, անց չըկացավ միր դըռնեմեն,
Ջահիլ կինքըս տանուլ տըված, մե փըշըրված բըլբուլ իմ յիս:

Նո՛ւր կու լաս դուն յարիտ համա, օրիրըտ դար, Սա՛յաթ-Նովա,
Ո՛վ կու հարցնե, թե յար չունիս, խաղիրըտ՝ յար, Սա՛յաթ-Նովա,
Վարթ ուզեցիր խաս բաղչեմեն, քիզ տըվին խար, Սա՛յաթ-Նովա,
Ասա՛ չունիմ ումբր ու արիվ, ձըմիռ չանցած կու հալիմ յիս:

11(66)

Յա՛ր, քու կարոտըն քաշում իմ անմահական ջըրի նըման,
Ռա՛հմ արա, դուռըտ եմ էկի օջախի ու փըռի նըման,
Սերըտ սիրտըս կես է արիլ ջահվարդարի թըրի նըման,
Էշխիտ ալավըն ինձ էրից բաբելական հըրի նըման:

Էլ քա՛նի գըցիս սարեսար, ռա՛հմ արա, յա՛ր բեմուրվաթ,
Վո՛ւչ աչկումըս լուս է մնացի, վո՛ւչ գարդանումըս թաղաթ,
Թե դադ կոնիս, էս էլ շատ է, սպանեցիր ինձ թամամ բաբաթ,
Երված սիրտըս հովցընելու բըխի՛ր դու ախպուրի նըման:

Վունցոր կարոտ մե ուխտավոր դուռտ է էկել Սալաթ-Նովեն,
Անց է կացիլ ամեն չարկապ, ամեն արկել Սալաթ-Նովեն,
Թեվուր կորցնիս էլ չիս գըթնի նորից մեկ էլ Սալաթ-Նովեն,
Նա մի հատ եր՝ աշխար էկավ քանց մե դարիբ հուրի նըման:

12(67)

Յիս մե դարիք բըլթուլի պես,
Դուն մե գուլշան բաղ ի՞ս աջաք,
Յիս են գըլխեն իմ վերանա.
Դուն բինադան վաղ ի՞ս աջաք:

Մինա է գարդանըտ բարցըր,
Լիզուտ նուղուլեմեն քաղցըր,
Գանա օրեն մի օր հարցո՞ւր,
Իմացա՞ր ահվալըս աջաք:

Մե չիս ասում՝ Սա՛յաթ-Նովա,
Էս աշխարքում տերըտ ո՞վ ա,
Կամ իմանաս ի՞նչ աբով ա
Իմ քու դուռըտ գալըս աջաք:

13(68)

Բըլթուլի պես ծալն է տալի, ի՞նչ քաղցըր ավազ է անում,
Մոդ է արի դուլ-դարավաշ, կըշտումըն փարվազ է անում,
Բըռնփլ է վարթի փոթուլըն, գուլին փիանդազ է անում.
Յիս ի՞նչ անիմ, իմ սիրելին ինձիդ գուլգավազ է անում:

Սալբի բոլըն համամիցըն գալիս տիղըն բեգարիլ է,
Ունքիրըն դալամով քաշած, աչկիրըն խիլքըս տարիլ է,
Ճիդումըն օսկե ամբարչա, լախին մարքարիտ շարիլ է.
Մուրվարըն գուլաբաթինով զար-դալամքարըն կարիլ է,
Չեղըն գիմխա գոտկին մեկնած, մինա քամար սազ է անում:

Հաքիլ է սաղդի քոշիրըն, կրունգն երծըթե նալ է գըցի,
Օսկեթելով բավթեն կարած, ըռանգ-ըռանգ խալ է գըցի,
Գոտկի տուտըն մինչև լակեն լաղութ, լաման, լալ է գըցի,
Ժածկիլ է զարլու չարդաթըն, գըլխին քիրման շալ է գըցի,
Կոսե՝ հալա ջեր վախտըն չէ. ուշանում է, նազ է անում:

Էրեսըն գուլգազ լալի պես, պըռոշըն լուլա-փարա է,
Խոսեցնում իմ, ջուղաք չի տա, Էն կողմեն սիրտըս լարա է,
Հաքիլ է զարլու մինթանեն, կու հանե՝ լաշիլ խարա է,
Կըռնիրըն շիմշատ է քաշած, բոլըն մե քոշկ ու սարալ է,
Յիս ի՞նչ անիմ, վուր սպանում է, ջալլաթի պես ջազ է անում:

Քաղցըր իխտիլաթ ունի, Մըսըրու դանդ ու շաքար է,
Շուղկըն ինձի նորոգիլ, նուր բացված գուլ ու բահար է,
Ժոցի մեչըն մե ջուխտ շամամ, ջավահիր ու ալմաս քար է,
Ով չէ առի անուշ հուտըն, աշխարքումըս ի՞նչ կու ծարե,
Թե հարցընիս, Սայաթ-Նովեն էսպես լարին բանդիվար է.
Բանդիվան փարվան իմ էլի. նըստած է, Շիրազ է անում:

Վ Ր Ա Յ Ե Ր Ե Ն

Խ Ա Ղ Ե Ր

Պալատիս զարդարուցիցիտ լաւի սառ,
 Լաւիս ցարդո, պանաւի սառ, մաւի սառ,
 Գնաջեպլոսի իսնացիտ Թաւի սառ,
 Տանտարի սառ, Դմանհա սառ, լաւի սառ,
 Նոցիս Զիրցլոի Ջիւրանի, Կաւի սառ *

Ի՞նչ զարբաք իմ, ի՞նչ ատլաս իմ, լիս ի՞նչ զար իմ, գիդի՞ս աջաք.
 Մանիշակի, վարթի կարոտ ի՞նչ զեփլուտ իմ, գիդի՞ս աջաք.
 Գիշեր-ցերեկ սազը ձեռիս մե նոքար իմ, գիդի՞ս աջաք.
 Քու ծընուղքըտ իմացիլ ին, վուր քի յար իմ, գիդի՞ս աջաք.
 Բա ինչպե՞ս է՝ դուն չիմացար. խելագար իմ, գիդի՞ս աջաք:

Դե արի ինձ ա՛նգաճ արա, թե աշխարը վունց ման եկա.
 Լեյլումի թայ յար կորցըրի՝ Մեջլումի պես հա՛ ժուտ եկա.
 Բըլբուլի պես վարթ պըտրեցի, մեկ էլ չայիր-չիման ընկա՝
 Վարթիս ծամփեն էլ չըզըթա՝ մինչի վիրչը գուր ման եկա.
 Արիվ տեսքըտ շա՛նց տուր, վառված միսուճար իմ, գիդի՞ս աջաք:

Էս իմ սըրտի դարդ ու ցավըն իմաց տըվի Իրանեթին,
 Արիվիքին, արիվմուտին, թաքավուրին, ժողովուրթին,
 Էլ ի՞նչ կանամ ավել անիլ՝ յարի շեմքին ինձ կու մորթիմ.
 Էսքան իլթիմազն անում է ծար ու ծըրաք մե մոր վուրթին.
 Մաշվեցա, հալվեցա պըրծա՝ լիս շաքար իմ, գիդի՞ս աջաք:

Աշունքվա վախտըն հասիլ է, ինչի՞ հիդ մընամ շըվարած,
 Քու վարթըն ինչրու կու բացվի, լիս էլ... ո՞վ սաղ, լա ո՞վ միռած,
 Էրգեն ումբըր կունենայի, վուր չըլեի էշխետ էրած,
 Էս գիշեր քու մոդ իմ գալու, մա՛տաղ իմ քի, ունքիրըտ բա՛ց,
 Շուտ-շուտ չասիս՝ «Վի՛կաց, գընա՛», լիս քի հյուր իմ, գիդի՞ս աջաք:

Սայաթ-Նովեն գանգատ ունե, վուր ման եկա թուր չըզըթա,
 Ուզում իմ թե սիրտըս խուցիմ՝ պըտրեցի մե թիր չըզըթա,
 Ծուցիտ պահած ջուփստ նըռնիրուն համնելու մե դուտ չըզըթա,
 Սըրտիս, գըլխիս բըռնած ցավին մե չարա, մե դիդ չըզըթա,
 Բերում իմ զար աղուփսնիրըն, լիս խումար իմ, գիդի՞ս աջաք:

Կոկոնի պես ծիծ ես կերիլ, Էն կաթից է, վուր սիրուն իս.
 Շուշան գունքիտ ո՞վ կու հասնե, Էն հացից է, վուր սիրուն իս.
 Ծիրագի-Շամախու սո՛ւրահ, տեսակից է, վուր սիրուն իս.
 Լավ քուրայում հալած ո՛սկի, կրակից է, վուր սիրուն իս:

Դուրսըն քի մինձ ջառ է սպասում, դուրս արի տե՛ս, սուլթան-խան իս.
 Բաղումըն ալ վարթ ու նարգիզ, սարումըն սըմբուլ-սուսան իս.
 Օսկեթիլի վըրեն շարած մարքարիտի թանգ շարան իս.
 Պըղընձե քաղկի թաքուիու մանյակից է, վուր սիրուն իս:

Էս մե յանումն արար աշխար, Էս մե յանում դուն իս սազում.
 Ծուցիտ մեչըն՝ վարթի փնջեր, բերնումըտ՝ բըլբուլի լիզուն.
 Քի պես փերի-հուրիզադա հենց մե՛ գամ տեսա էրազում.
 Էն օրվանեն հա՛ ասում իմ՝ հրիշտակից է, վուր սիրուն իս:

Հիռու տիղանց եկած մաթահ, Հնդու ջավզ ու հիլ, միխակ իս.
 Էնդու համա թանգ հախ ունիս, վուր զարբաբով սիլա հակ իս.
 Նաղշած օսկե դուրում պահած հեքիաթներու անգին ակ իս.
 Սիրուն սալբու, սադափ շարած, տախտակից է, վուր սիրուն իս:

Սե չի՛ս գալի, չի՛ս ասում, թե ի՞նչ իս լալի, Սա՛լաթ-Նովա.
 Զըրեն դուրս եկ ինզիզի նա՛վ, չուրս բուրքըտ անտակ ծով ա.
 Ցերենկն արիվ, գիշերն աստըղ, քու թարիփըտ աշխարով ա.
 Տասնուհինգ օրըն բուրբաթ լուսնակից էլ դուն սիրուն իս:

Մա՛տաղ իմ քի, արի ինձ մի՛ չարչարի,
 Մի՛ շըփոթի ինձ ու ինչ-վուր օտարի.
 Էս հանգի սուտ չէի լըսած մե տարի՝
 Հենց գիդեի դուռն բաց է իմ յարի՝
 Տեսա քընած, դուռն էլ փակ բեիդրարի:

Մարմար հե՛քալ՝ քարգահ քաշած ու նախշած,
 Օսկե սիմ իս, մավթուլի պես դուրս քաշած.
 Ի՛նչ կուլի, վուր մե գամ հլուր գաս ինձ հիշած,
 Վուր մինչի լուս նըստինք, խոսանք համաշա.
 Էշխն ինձ վառից, շատերին էլ կու վառի:

Սուրմի համա ուզում իս օսկե միլըն,
 Ջառ շուրերուտ՝ Լահիջանի թանգ դիլըն,
 Չեռիտ բըռնած ունիս միխակն ու հիլըն,
 Ո՛վ էր տեսի քու էս վախտի քնիլըն.
 Դե ի՛նչ էրազ տեսար, ա՛սա ճըշմարիտ:

Ալ ծիծու իմ, գինըս վուղչին այան ա,
 Ծոցում պահած սերկնիլ իմ մե դանա.
 Յիս կու մըրսիմ՝ դուն ինձ պահի տաքանամ,
 Մանիշակ իմ՝ քու շուղքին չիմ դիմանա.
 Թե դուն վարթն իս՝ ինձ թայգուլըն համարի:

Էրեխու պես էտ ի՛նչ ժին ու ժանգ ունիս.
 Ծովի միչին գեմու նըման լանգ ունիս.
 Աչկիս քո՛ւն քի՝ խաշխաշ ունիս, քանգ ունիս.
 Սալաթ-նովուց է՛լ ավելի հանգ ունիս,
 Դուն գոգալ իս՝ յիս էլ նըման նոքարի:

Էսպես իր դոստը խաբել է և դուռը փակել. ցավալիորեն մնացել է վշտացած, նրա վրա էլ ասել է. (Երգչի որդի Օհանի ծանոթ.):

Էշխըն սիրտըս, հենց էն գըլխեն, քու սըրտի հիդ կարիլ է,
 Վունցոր խալիս հին երծաթըն օսկու հիդ հարմարիլ է.
 Ակըռքնիրըտ մարքարտի պես կոսիս մեկըն շարիլ է.
 Չինար բոյով շըվաք կոնիս, վունցոր ամպին վայիլ է,
 Արիվի պես լուս իս տալի խուղին էլ, աշխարին էլ:

Լուսին տեսքըտ շա՛նց տու, տեսնիմ, թեվուր իմ լավ յարն իս դու
 Իսանիեն Էկած, գարնան քամու բարեբարն իս դու.
 Օսկեթիլըն միչըն քաշած Վենետիկի գարն իս դու...

Օսկեջըրած գարնըշանըն մարմինըտ զարթարիլ է:

Տիսուտ կարոտ հա՛ լաց կուլիմ, արուն-արտսունք հուսելով.
 Օսկեթերնով շնուք կու տաս՝ քաղցըր ասիլ-խոսելով...

Քի պես դաշտի ջելրան-մարալն իր եղիվեն, ասելով,
 Ինձ պես շատ վուրսնուրթ չուերում, ման ածիլ-չարչարիլ է:

Սիրուն ասիլըն քիզ քիչ է, խալխըն տեսքետ գերված է.
 Ինչ ոանգի էլ զարբաք հաքնիս, կոսիս քիզիդ մերված է.
 Յիս չիմ սիրի խալին յարին, սիրտըս դաղեն երված է.
 Քիզ հիշելուցն է, վուր լիզուս ցամքած ու հիդքերված է.
 Յա՛ր, կարոտըտ Սալաթ-նովուն սելավի պես տարիլ է:

Յարիս բաղըն մըտա, խիւքըս կորցըրի,
Մեկ էլ դուռըն փակ տեսա հիդ գնալիս.
Բան չիմացա, մենակ շիվար մընացի...
Բաղում սալքի ծառիւրն էին լանգ տալիս:

Ասի՝ զա՛լում, լավ է սպանիս նոքարիտ,
Վատ բան ասիլ մի՛ տա, լիզվիս կա բարիք.
Ուրախ լավ է, կինքըս ուրախ երկարի,
Ջանըս մատաղ իմ տըվի քու ցավին յիս:

Մե քիչ մընա՛, ա՛նգաճ արա իմ խոսկին,
Ե՛կ նուրմեկանց ձեռըս դիր իմ աչ ձեռքին.
Յաղութ, ալմաս, լալ ու գոհար իս անգին.
Չոլումն ազատ թողաժ ջեյրան, մարալ իս:

Յիս մե խոնդքար էի, ջառըս կորցըրի.
Մե սովդաքար էի, զարըս կորցըրի,
Իմ աննըման, գոգալ յարըս կորցըրի,
Էլ վո՛ւնց գըթնիմ ծովումըն պահաժին յիս:

Արարմունքըս արմանք բան է ինձ ամա.
Ռոստոմ-Ջալի թուրըս մահ է ինձ ամա.
Յիս հիվանդ իմ, լացըս շահ է ինձ ամա.
Աչկըս ծամփիտ ջուր է կըտրի, ե՛կ ինձ տիս:

Արիվ-լուսին երեսըս է հայելի.
Մա՛տաղ իմ քիզ, ուրիշը թող պետք չըլի,
Թե ուզում իս էշխի խաղիր գովելի,
Սալաթ-Նովեն մե փիլի բիռ կուտա քիզ:

Բաղըն բըլբուով լըցվիլ է, վարթ-գուգազըն չէ պակասում.
Բացվիլ ին զառ ծաղկընիրըն, սիրուն նազըն չէ պակասում.
Յասամաննիրն էլ ին ուրախ, լավ էրազը չէ պակասում.
Շամիրըն շամդանում վառաժ, գիրանդազը չէ պակասում.
Սարքին, լիքըն մեյդանումըն քանդիրբազըն չէ պակասում:

Չընեղանաս, ա՛լ իմ ազիզ, իմ խոսկիրքըն առակնիր ին.
Հազար հիդ «քիզ մա՛տաղ» ասի, բա յիս քա՛նի գըլխի տեր իմ.
Վուր ինձ չասիս սիվերես իմ, դուլ իմ դառի քու դըռներին.
Էս գիշեր դուն միզ մոդ արի, անգաճ կալ իմ խաբարներին.
Ամենքըն միզ մոդ ին էկի, վուր բազազըն չէ պակասում:

Քանի գիղըն լի ու շեն է, անքեփ, անսազ ի՛նչպես կուլի.
Քու թարիփի համա խոսկն ու խաղըն պակաս ի՛նչպես կուլի.
Թե մառանում գինին թափվի, առանց լի թաս ի՛նչպես կուլի.
Մեջլիսն ինչքան սարքով ըլի, վուր դուն չըկաս, ի՛նչպես կուլի.
Պըտըտվում ին օսկե թասիր, լեյլում-նազըն չէ պակասում:

Էսենց հարսնիք, նըշանդըրիք Շահն էլ չարեց Ջալի համա.
Ինչ վուր արից սա իր հալալ ախչկա-գոգալի համա.
Էս ի՛նչ գըլխոքըս անցկացա՛վ, վուղչն իմ տարքոտ հալի համա.
Քամանչայի նայի համա, դավուլի դավալի համա.
Չուրս բուրքըս խաղ ին ասում, սանթուր-սազըն չէ պակասում:

Բուլըս վունցոր բուսաժ դամիշ, քի սազ գուքա քիրման շալըն.
Ակըռքնիրըս շար մարքարիտ, Հընդու սիվ բիբար է խալըտ.
Դուն փահլևաննիր իս ախտում, վունց գովական Ռոստոմ-Ջալըն.
Արի գընանք դատաստանի, թեվուր չըլի միզ մոդ գալըտ.
Սալաթ-Նովու թաքավուրին Շահբազ-Էրեկլե ին ասում:

Էսօր յիս Էնդուր խոսեցի,
Վուր սիրուն ջեյրանըն տեսա.
Հուրի-փերին մեչըն պառկած,
Օսկե օրորանըն տեսա:

Գիր գըրեցի, վուր խընայիս,
Մե գամ շուռ գաս ու ինձ նայիս.
Փա՛ռք Աստըծու, վուր հիմա յիս
Էկա ու քիզ տանըն տեսա:

Ասի՛ թե քիզ հուրն է ծընի,
Ինձ մի՛ վառի, մի՛ չորցընի,
Արիվն ի՞նչ է, վուր քի անցնի՝
Ծեքի հուրհուրանըն տեսա:

Թե ինձ արժան թայ իս գալի,
Արի խաղանք գոլի-գոլի.
Բանանք վարթի խաս փոթուլի.
Գույնըզգույն շուշանըն տեսա:

Սայաթ-Նովեն քի դուզ դառնա.
Սուրաթըտ լուսնակից լավն ա.
Անունըս սե ու թո տառն ա.
Վը-ի վիրչումն անի-ն տեսա:

Սա գարեհիլի ձայնով է ասվում (Օհանի ծան.):

Անգաճ կըտրած դուզըտ յիս իմ՝ ուրիշ նոքարն ի՞նչ իս անում.
Ինձ պես քիզ ո՞վ կանա սիրե, Էլ խալին լարն ի՞նչ իս անում...

.
.

Հընդու թաքավուրի թախտն իս, սարքած անգին դիբա-զարով,
Էրա՛նի քու դուզ-ծառային, ծուցըտ լիքըն մուշկ-ամբարով.
Օսկե տախտակնիր ին սագում քոշկ-ամարաթիտ՝ մարմարով.
Դուն մե փուքըր, սիրուն բերթ իս՝ գուղի նիղ դուռն ի՞նչ իս անում:

Գըլխին սիպտակ ծուն դըրած սա՛ր, բուրբըտ զար-մանիշակում.
Ծիմշատի ծա՛ռ, մերու նըման թերթերուկըտ շուք է ծըքում.
Հունիս ամսի բաղ ու բա՛ղչա՝ վըրետ բըլբուլ է ծըկծըկում,
Նուր բաց էլած կոկոր ա՛լվարթ, սիրեկան խարն ի՞նչ իս անում:

Արի խո՛սկ տուր, էս աշխարում մենք իրարից ձեռ չըքաշի՛նք,
Սիրուն ծուցիտ ուեհանըն միր էրկըսիս մեչ փայ անինք,
Է՛րնեկ մինակ օթախումըն համաշա յիս ու դուն ըլինք,
Սայաթ-Նովեն է աղաչում, Էլ ավել ջառն ի՞նչ իս անում:

Սիրուն չոնգուր-չանգ իս, լար իս սագավուր.
 Քու դիլդարին խուցող լար իս նիգավուր.
 Սալբու ծառ իս, բաղի բար իս վագավուր,
 Անտակ ծով իս, բոլորքըտ զար-խասավուր.
 Անգին լալ իս օսկե դուրծում ոագավուր:

Ծովի գոված ոաշ իս ու ջելրան իս դուն.
 Աստղի փայլով ալմաս ու մարջան իս դուն.
 Միշտ վառ շամ իս, բըրուե շամդան իս դուն.
 Սուրըն ձեռիտ մե էրեկլե խան իս դուն,
 Փեհլով-փենջով, դուլով օլինբագավուր:

Լուս իս տալի՝ լուսնակից էլ պալծառ իս,
 Է՛րնեկ մութըն չընգնի՝ օրվա պես վառ իս.
 Ճուղք ու տիրեն առատ սիրուն մե ծառ իս,
 Կանանչ դաշտ իս, հով շըվաքով անտառ իս,
 Լի հավքերով, ջուրա-ջուրա սասավուր:

Գարունքվա նուր մանիշակ, սմբուլ իս դուն.
 Գոված, հուտով պատվական թայգուլ իս դուն.
 Հավատարիմ ծառա իս դուն, դուլ իս դուն.
 Սա՛լաթ-Նովա, ի՞նչ դարիբ բլբուլ իս դուն.
 Առուտեհան ճըկճըկում իս նագավուր:

Քի սագ գուքա զարբաբ ու զար, օսկե կոծակ շարան-շարան.
 Կոսիս ձեռիտ տակըն ըլի Ադըրբեջան, Իրան-Թուրան.
 Արի դուն ինձ մի՛ սըպանի ձեռիտ թըրով էտ հուրհուրան.
 Խիղճ բըլբուլըն լաց է ըլում, վո՛ւնց իս փետով քըշում նըրան.
 Սիրած լարըտ խուր քընիլ է, հալբաթ ազդիլ է քու «նա՛-նա»-ն:

Դո՛րս եկ լարով, դո՛րս եկ ջառով՝ ծաղկած բաղումըն ման գալու.
 Բըլբուլն էնթի ճամփետ պահած, «Բարի լուս» ունե քիզ տալու.
 Քիզ ո՛վ բերեց էտ աչկիրով, էտ քու բուլով արմանալու.
 Բեզարիլ իմ գովք անելում՝ շատերին մահ տըվիր, զա՛լում.
 Յիս քիզ ամա խաղիր ունիմ, վոլխճը հարուր քառսուն խանա:

Էտ շիրմալի վըզով, գիդի՛ս, մե բրուե սուրահ իս դուն.
 Դուն լուսին իս, էլ հալիլուն ինչի՞ համա կու նալիս դուն.
 Զուլփ ու հուսիտ համա ձեռիտ օսկե մըկրատ կու պահիս դուն.
 Անմիղ տիղըն ինձ մորթելով, ա՛սա, թե ի՞նչ կու շահիս դուն.
 Յա գըլուխըս ինչի՞ պիտի քու խանջալին արժանանա:

Մահու ծանգեն ի՞նչպես փախչիմ. գիդիմ, վուր էլ դուս չիմ գա լիս.
 Արար-աշխարն էլ իմն ըլեր, վիրչումն էլի հոգս չըկա ինձ.
 Զար ու զարբաբ, դալամբարի նախշած շուրիր հաքած ունիս.
 Աջաբ գիդի՛ս, թե էտ անգին գուքսըտ ի՞նչպես սագ գուքա քիզ.
 Ինձ ավա՛տա, չիմ գողացի, լիս գըթիլ իմ գըլխիտ շանան:

Սուտ ասիլըն լիս չիմ գիդի, Էրագումըտ տեսած բան է.
 Էտքան հուտով ալ վարթիրըն ո՛վ է բերի, շեմքիտ ցանե.
 Վուր աշխարը լիզու առնե, քու թարիփըն դըժար կանե.
 Զուր իս լալի, Սա՛լաթ-Նովա, էտ խիալըն մըտքետ հանե.
 Թովուզի թախտն ո՛վ կուտա քիզ, դուն էտ ցավեն չիս դընջանա:

Ի՞նչ կուլի, յա՛ր, օրից մե օր միր տուն գաս.
 Ուրիշներու նըման չըգաս՝ թաքուն գաս.
 Վիրեն վեր գաս՝ լուսնակի պես ինձ հյուր գաս.
 Վուր պատկիրքըտ ամեն յադի ցույց չըտաս.
 Թիժեռնակի պես միր դըռնեն դուս գընաս:

Գուզիմ ծեքի արիվ ըլիմ, վառ ըլիմ,
 Զիր բակումըն մե շըվաքով ծառ ըլիմ,
 Կացնով չըտաս, թուղլի հա՛ դալար ըլիմ,
 Զի հարևան, քի միշտ լառիքար ըլիմ,
 Վուր միր տուն գաս՝ քու տան պես՝ յիփ ուզենաս:

Առանց մահի քիզնից մարթ չի հիռանա.
 Ա՛սա, քիզնից վըրես ի՞նչ միդ կու մընա.
 Իմ դարդըն քու սըրտում յի՛փ տիդ կունենա.
 Զու էտ սիրուն գունքըտ էլ միշտ չի մընա,
 Աստղերու պես թեգուզ երգինք բացրանաս:

Սալաթ-Նովան զարբաբի պես, զարի պես,
 Յա՛ր, ծըտովըտ գըցած ըլեր շալի պես,
 Վա՛յ թե վիրչում իմ ասլին հավան չըլես՝
 Զու դըռանըտ յիս կու պառկիմ դուլի պես՝
 Հողի նման ինձ կոխ տալով անցկենաս:

Սալաթ-Նովան մի սրտակից, ազիզ բարեկամ է ունեցել, այս խաղը նրա վրա է սազաց-
 րել: Պետք է երգվի մուխամմազի եղանակով: (Օհանի ծան.):

Աստղերու պես լիրգընքի հըրաշ իս դուն.
 Կարմիր վարթ իս, դաշտի ալ-դումաշ իս դուն.
 Գարնան սիրուն ծաղիկներեն բաշ իս դուն.
 Սանթուր իս դուն, քամանչա իս, տաշ իս դուն.
 Հուր-հըրեղեն, ծովի ջեյրան, ռաշ իս դուն:

Աջաբ վուչ մե լալի մոդ չըկըրթվեցի՞ր,
 Վուր ինձ նըման խիղճ եսիրին մորթեցիր.
 Դիդի համա քու ջադվարից տըվեցին.
 Զի սազ նաղաշ չեւավ, ինչքան փորցեցին՝
 Հնդեստանի դալամի նաղաշ իս դուն:

Կինքըս առանց քիզ մահի է նըմանում,
 Էշխիտ դամբ ու գինջիլին չիմ դիմանում.
 Զիմ գիդի, թե էլ ինչի՞ իս սըպանում.
 Ինձ տեսնում իս, յիս քիզ փսկի չիմ տեսնում.
 Բրուլե դուրթում նըստած հե՛րիք մաշիս դուն:

Արդալու պես սար ու քոլիր կու սիրիս,
 Ամբի նըման ծով ու գոլիր կու սիրիս.
 Ջեյրանի պես ազատ չոլիր կու սիրիս.
 Ջուրա-ջուրա զարբաբ շորիր կու սիրիս,
 Զու տեսնողի համա «ա՛խ ու վա՛շ» իս դուն:

Յարըս Հընդու Ծահի իխտիար ունե,
 Ամեն հուքմըն գըլուփ բերող ծար ունե.
 Բրուլե սինով անգին ակ ու քար ունե.
 Սըրով, նիզով դուռը պահող ջառ ունե...
 Ո՛վ իս, Սա՛լաթ-Նովա, մե չարքաշ իս դուն:

։ քվիդոգտ վնտ, ուվ ղոսմմի գթ, ղոսքոս ճ իսս ղգիսղ-թւոտղ
 ճ տոկոի տստղստղ ղմմոսգի, ճ, ղոսիշտթ ղմթտիմշ վստթ
 ճ տոկոի տստտ ղգթ ղոսշղմրնոթ ղվ, ղվ կոոսս իոտ ղմոթ ոս ղթոսթ
 ճ տոկոի տստղմք նոթ վրվս, ղմթթմոի ոս ղղոշոսշ ճ կվիցոթ
 ճ տոկոի տստք ոստն ճվոկոթթ, ճ, կվիջ ղմթղոսմոք ճոսնոի

։ քվիդոգտ վնտ, ուվ կոտն գթ, տմրոսշոլսթ քղոթ վստո ուվ ղւվ
 ղոստոտոտ ոտոկ ուվ կթթթթթի, ղմրոստոմոկ ուվ կկոտի գթ
 ղոստվթ ճորոսր վղոթթթ ղոտկ ղոսստո ուվ ճղւսի ղմնո գիոո
 ղոսղոգտ ղվ ղգր վստճոստր տմոիսմք ոսթ ղոտիտիտոտ տճ
 ղոստվի տմթղվի ղոստ ուվ կվս ղոս, տ, տմթմցոսսկ ճղգճ վսի ճղւ

։ քվիդոգտ վնտ, ուվ կոտ ղղվ գթ, ուվ կր գիոո իստվմթթմոկ
 նոտոտր տվղ, աճմոտ-կ, տ, տկոթսի, տկիտքսի տոիսմք տմնոսնոս
 նոտոտր տվղ, տնոթ վկոթթթթ, տվոսթ մողվ, տ, տկիշվր կոստ
 նոտոտր տվղ, աճ ոս տոսմգիիսի, տոսմգեքոտ մոք ոսսղո, ճոտոսշ
 նոտոտր տվղ, աճ ղոտղղոտ ոսթ, ղվ, ղվշղոտղոտ ոսի, ճ, ճ, գթ ոտք ոսս

։ քվիդոգտ վնտ, ուվ կոտոտ գթ, ղ, ղղնղմմս գթ ուվ ղղնղնոշ
 վնտ ոստն իսմոսթթ գր ճղգս, վոտ ղվքոսք թոտոթոսս գր
 վնտ ոստն իսմողոսս, իսմոտ, գտոտիմղմ իսշո քվթ մոս
 վնտ ոստն իսմոք ոս թոթմոք, աճոսք քոտ վթ ղմքոտղոտվ
 վնտ ոստն իսմոստոկ ոսթ, քվքոտ ղվ, ա, տ, ոտղոտնղնղ

։ քվիդոգտ վնտ, ուվ կոտ գթ, ղոստոտմի ղվ թոթի, ղվ կոսմմ վն

։ քվիդոգտ վնտ, ուվ կոտոճ գթ, տ, տկղնթ ճղվ ղոտն գթ, ղվ ղոտոտի
 ։ քվիդոգտ վնտ, ուվ կոտ ղղվ, ու, ուվ ոտղոտ ղղվ, ու, ուվ թոսնոտ ղղ
 ։ քվիդոգտ վնտ, ուվ կոտոսս, ու, ուվ ղղնղոտի ճղվ, ու մոսի վկոտի ղղ

։ քոտս վնտ-կվոտ, ղոսթղո ոգի տսթղոտոտ ղմմկղնղնղ
 աճոտոտ գոթ ղմմկիշտ տոկոս, ղգիսղ-թւոտղ ղնվոկ գղո ղղւ
 ճոթթթ մճ ղոտնոտ ոտոկ տգթմի, ոտգտմ, գոթ տմոգթ սոի
 աճոտոթ ուվ տվթմիկիտոտ ոսթ, աիճ իսոսս ղոսգտոտոտ

։ քոտս վնտոկ տոս գր ոսթ ղոտոտի կղնղնղ ղմմկոտիտոթ
 մոտղշո-մոտո ճոտգտ ճ, մճ կոտղվմմս գր կոքոք ոգի վթ
 ոտի ճվկվոտ ղոտոտո տմթղոսք, ղվոտ ուտոտ գր, տմոգթ
 ոտթ վնտղիճ մոտղոտի տմոս, ղվոտոտոտոտ ճոտոսթ տմիշկ

։ քոտս վնտոթթ թոթնղ ոսթ ղվ ղոտոտ ղճ, ո, ո, կվ, քվ, ղ
 ղմմոքմոք իոտ գղոտ, ղոտոտմի ղվ մկղկոտքսի գիո
 ղմմո գիոո ճ ղոսքղմնք, ոգի վիթթի գթ, ոտ, ճոտ, կի
 ղմմոքմոթի ոտ ճոթթթ ոտոտ, կվոտր ճոտի, ոտոտ մկղոտ

։ քոտս վնտ թոթմոք ոս մոք ղոտոտմի ղվ մոթթոտոտ ոտղնղ
 ։ քոտս վնտթոտոտ ոտղնղ վնթնղ ղվ թոտր վղաճ ոտր վթ
 ։ քոտս վնտքիջղո ու ղվ վիմտ ոստր ոմոիսմք մոտ
 ։ քոտս վնտնղի ու ղի իսշո ղղնղնղ ճ, ճոտ «ճ» ղոթճ

Հենց իմացար սո՛ված էի, լի սեղանի համա եկա՞:
Քիզիդ խոսիլ էի ուզում՝ մողըտ դամի համա եկա.
Ասի, քիզիդ լուսացընիմ, ուրախ ժամի համա եկա.
Մոռացիլ իմ... լավ միտըս չէ, թե ինչ բանի համա եկա:

Դուն մե թաքավորի թագ իս, լիս էլ... հա՛ ճուրտի դարումըն.
Դուն համաշա զարթարած իս դիբայումն, անգին զարումըն.
Սիրուն բըրոլե շուշա իս՝ սանդալե թանգ փանջարումըն.
Էրեսըտ՝ օսկե հալիլա, քի մոդ ջամի համա եկա:

Էնդու համա թանգ հախ ունիս՝ դիբա իս, զարբաբ ու զար իս.
Խորասանու ջավարդեն իս, Հնդըստանի դալամբար իս.
Յիս մե դարիբ սովդաբար իմ, դուն Մարանդի շեն բազար իս.
Չունքի զարի գինըն չունիմ, Էնդու խամի համա եկա:

Իմ աչկի լուս, պարտկ դի վըրես, լիզուս քի պարտկի տիդ կուտամ.
Գըլուխըս քի բարաթ կուտամ, մեջլիսի քեփ ու զոդ կուտամ.
Համաշա քու տիսըն գութամ, իմ ջանըս քի մատաղ կուտամ.
Յա ինձ կի՛նք տու, լա սըպա՛նի, դադաստանի համա եկա:

Թեգուզ աշխարքըս հավաքվի, քու թարիփըտ ի՛նչպես կարվի.
Ի՛նչ Հնդըստան, Փոանգըստան, քու նըմանըտ վո՛նց կու ճարվի.
Էս ջըրատար Սալաթ-Նովեն աղաչում է վուղչ աշխարին.
Թողի Հալաբն ու հիռացա, քի մոդ Շամի համա եկա:

Արար աշխարքըն զըմալվեց, մաթ մընաց
Լուանի պես քու վառ նըկարի համա, լա՛ր,
Վըզիտ օսկե բարակ գինջիլ կա գըցած՝
Դոշիտ խաչի ու գոհարի համա, լա՛ր:

Քու կարոտըն ինձ գերեզման կու տանի.
Ինձ միդ գալուց սար ու ձորըն սուք կանի.
Ով չէ տեսի, նըրան կուտա էրանի,
Վուր մեռիլ է քու դիդարի համա, լա՛ր:

Ջանըս, հոքիս կամով ցավիտ բախշեցի,
Ջահել կինքըս ճանապարհտ մաշեցի.
Չասիս, միթամ թե քիզնից ձեռ քաշեցի՝
Յիս կու մեռնիմ իմ իղրարի համա, լա՛ր:

Էս աշխարըն կոսիս միզնից խըռով ա,
Էնդուր աչկըս թաց ու լիզուս խորով ա,
Աստծու առչիվ միդավուր Սալաթ-Նովան
Մեռնում է իր անսիրտ լարի համա, ճա՛ր:

Սա թեջնիսի եղանակով է (Օհանի ծան.):

Դարդ ու ցավըն ի՞նչ օքուտ, վուր չիս գիդի.
 Վուրն է հինըն, յա վուրըն նուր, չիս գիդի.
 Վիզըս ինչի՞ կըտրեցիր զուր, չիս գիդի.
 Աչկըս դառած արնի ախպուր, չիս գիդի.
 Անունըս էլ դուն իսկապես չիս գիդի՞:

Դուն էլ ինձ պես մե Աստըծու արարած՝
 Լիզուտ միդր է, խոսկիրքըտ էլ շաքարած.
 Չեռիտ փուշ պիտի՝ դուշմանիտ դեմ արած.
 Ամառ, ձմիռ քիզ ամա դուն մեկ արած՝
 Վուրն է զատիկ՝ բարիկենթան, չիս գիդի:

Յիս բըլբուլ իմ, ո՛րի՞շ հավք չիմ քիզ ամա.
 Հիռու ծովեն եկած նավ չիմ քիզ ամա.
 Օտարական սիվ արաբ չիմ քիզ ամա.
 Լա՛վ իմացի, յիս չարկամ չիմ քիզ ամա,
 Էլ ինչի՞ իմ քի հարևան, չիս գիդի՞:

Յիս վառ շամ իմ՝ քու շընչովըտ կու մարիմ,
 Հոքուտ սիրըն, արի ա՛սա ծըշմարիտ,
 Հենց բան կոսիմ՝ կու նըմանի շաքարի...
 Սա՛յաթ-նովա, էլ նըման չիս նոքարի.
 Չունքի վալի, թաքավուր, խան չիս գիդի:

Աստղալուսով ծովըն ինչպե՛ս կու ցամքի,
 Մաղով Քըռի ջուրըն ինչպե՛ս կու չափվի.
 Քանի գուգե քամին փըչե մինձ ուժով,
 Ժեռ քարեմեն յի՛փ կանա մե բան տանի:

Գուցե մորթե, ձըկնեմեն ձեն չիս լըսի,
 Իշի վուտքին են ո՛վ հինա կու քըսի.
 Բամբակին էլ ավազըն վո՛նց կու հասնի,
 Թեգուզ լըցնիս մեչըն դութնի յորդանի:

Պղնձե թասըն վուրքան ուգես կըլեկի,
 Քըսանն էլի չարժե էրժաթի մեկին,
 Լավ շուշին էլ չին տա հին ալմասի գին,
 Թեգուզ շուշին քաշիս օսկե մատանի:

Մարթ կա իսկը վունց սատանի մե մըշակ,
 Չար սատանի տունըն դառնա բըրիշակ.
 Կարկաժըն վո՛նց կուլի Ծիրագի շուշա,
 Ինչքան բարցըր թարեքումըն տիղ անին:

Դուն չասիս, թե էս խիղճ սազա՛նդարն ո՛վ ա.
 Խոսկիս տերն իմ, հունարըս էլ գըրով ա.
 Արո՛ւթինն իմ, ինձ կոսին Սալաթ-նովա.
 Հենց բան կոսիմ, վուր ամբերում ձեն հանի:

Իմ ես ցավի նըման ցավըն թուղ վուր ամեն մարթու բըռնե,
 Լիրթ ու թոքըն կու չորցընե, ում սըրտումըն սա բուն դընե,
 Ում տունն ընգնե՝ ախպեր, ծընող, դիփ իրարից կու բաժանե.
 Էրկու խոսկով անգիր ասիմ՝ սերը վուր կա՝ դժար բան է:

Լիզուն բերնում մեոցընում է՝ էլ չիս կանա մե բառ ծարի,
 Վազնի ծուղքից կապիր ունե՝ պինդ կու կապի, կու չարչարի,
 Աստված չանե մե գամ յիրթվիս, էլ փրգվիլըն խիստ դժար է,
 Իմ լավ հալին ինքըն՝ Տերըն թող օջովի արժան չանե:

Աշխարհս քիզ թարիփ կոնե՝ դուն սիրուն իս ջելրանի պես,
 Էնդու համա աղաչում իմ՝ սիրտ ունենաս իմինի պես.
 Է՛րնեկ ըլի քու սիրածին՝ սիրտ կունենա ասլանի պես.
 Ռոստոմ-Ջալն էլ չըպատահե էն թըրին, վուր նա կու հանե:

Եկ մե փուքըր անգաժ արա, քու էշխեմեն էլավ դարդըս.
 Էլ ինչի՞ իս հադա տալիս՝ առանց էն էլ նաչար մարթ իմ.
 Դուն մե քաղցըր կաթնախպուր իս, առուտեհան բացված վարթ իս,
 Ալ ու ալվան տերիվներով, հուտըտ արար-աշխար կառնե:

Գիշերնիրըն դուսն իս ըլում՝ չիմ գիդի տանն ո՞վ է մընում.
 Չինի թասն ինձ բան չի անի... լիս զարթուն իմ՝ սիրտս է քընում,
 Մեռնիմ էն սուրփ փիրի հոքուն, լիս խումար իմ, չիս իմանո՞ւմ,
 Էս «Հայ-հուլին» Սալաթ-Նովեն կու դիմանա՝ ինչ էլ անեն:

Բաղում թուփի դուշն է կանչում՝ լիս բըլբուլի ծալնն իմ ուզում.
 Էրազումս ծարն ասեցին՝ լիքըն գուլաբդանն իմ ուզում.
 Բըլբուլն ասաց՝ «Յիս լալիս իմ՝ վարթիս թուփ ու թաղն իմ ուզում»,
 Յիս էլ սարիր անցա Էկա՝ իմ ազիզ վաթանն իմ ուզում:

Քի պըտրիլով ջանըս մաշից, արին-քըրտինքով թաց էլա.
 Վարթըս տեսա քաղած, թափած, բըլբուլի պես խիստ լաց էլա.
 Դուն մե գոված օսկե դուփի՝ մեջըն լիքըն պահած է լալ,
 Յիս ուզեցի, մեկըն չասից, թե ինչի էտ բանն իմ ուզում:

Դո՛ւս եկ, պահված դաշտի մա՛րալ, քի պահապան ծառիտ էրնեկ,
 Գունքըտ կոկած թուղթ-մաքաղաթ, մարմարե դիդարիտ է՛րնեկ.
 Դուն մե թագա Չինումաչին՝ ինչպե՞ս չասիմ, լարիտ է՛րնեկ:
 Հին քարխանի զար ու զարբաթ՝ ինձ ամա քու խամն իմ ուզում:

Քու նամակըտ լիս կարթացի, իմն ինչի՞ դուն չըբացեցիր.
 Մե գամ էլա ինձ չիս հիշում, ինչի՞ էտենց ինձ ատեցիր.
 Միթամ մե խիղճ եսիր իմ լիս, գիրըս կա՛րթա ու իմա՛ցիր.
 Հիվանդ իմ, ծածկվելու համա քու ատլաս յորդանն իմ ուզում:

Նամարդութին լիս չիմ անի, ինձ ավա՛տա, ա՛յ իմ ազիզ,
 Եկ նուրմեկանց ինձ մի՛ վառի, հենց էն գըլխեն Էրած իմ լիս.
 Սալաթ-Նովեն քիզ ասում է՝ «Յիս բըլբուլն իմ, դուն վարթըն իս».
 Ինձ դիր օսկե դափազումըն, շաքարով բադամն իմ ուզում:

Երկու գիղի միջտիղումըն սար է, կոսին, ծըշմարիտ է.
 Բաղըտ լիքըն ծաղկած ծաղիկ-ծառ է, կոսին, ծըշմարիտ է.
 Բաղիտ ծամփին բըլթուկնիրու շար է, կոսին, ծըշմարիտ է.
 Ծատ Էրգըրնիր-ծովիր տեսա, վուրը կոսին, ծըշմարիտ է.
 Սիրուն է Չին թաքավուրի քուրը, կոսին, ծըշմարիտ է:

Չեռ մեկնեցի, ծակծղկեցիր մոշի փըշուտ քուլի նըման.
 Մատնիրեմես արուն կաթից կարմըրագուն լալի նըման.
 Յիս էս ցավին չիմ դիմանա, սիրտս էլավ մըսխալի նըման.
 Ինչ քիզանից հիռացիլ իմ, աչկիրըս են ալի նըման.
 Աստված վըկա յիս նընգիլ իմ հուրը, կոսին, ծըշմարիտ է:

Ա՛յ շավարդեն, ի՛նչ իս թըռչում մե քերթած աղվեսի համա.
 Կըտուց ունիս՝ օցերին մահ, աչկիրըտ ալմասի նըման.
 Հընի եղիվ թև մի՛ բանա, դուն թըռի նո՛ւր վուրսի համա.
 Ինչի՞ նըստած հա՛ լաց ըլիմ, մե դարդի չե՛ տասի համա.
 Իմ ցավեն դուս քըսան ցավ էլ նուրը կոսին, ծըշմարիտ է:

Ով գալիս է, տիղ ին բանում, խիլքի վըրեն նուր ին դընում,
 Սըրտի միչեն նիտ ին քաշում, վըզին սըրփած թուր ին դընում,
 Փըչանում է, լա փըթում է. իժում վարար ջուր ին գըցում.
 Յա մե ջաղցի քարով ծածկած հեստի ջըրի հուր ին գըցում,
 Վուր ընգնողն էլ դուս չի գալի, խուր է, կոսին, ծըշմարիտ է:

Ծամփես կորավ, ափ դուս չեկա ծովի ծածկած խուր տիլի պես.
 Հիմի վախով թանն իմ փըչում՝ լիզուս վառից տաք շիլի պես.
 Մինչի կեսըն փոսի մեչն իմ, միչեն կոտրած հին քիլի պես.
 Չե՛՞ր վիկալեք, խունացիլ իմ մինձ ջուր նընգած քիչ լիլի պես.
 Սալաթ-նովուն Գուրգեն խանի դուլըն կոսին, ծըշմարիտ է:

Էնենց մարթ կա, փըչես, տիղում վեր կընգնե՛
 Ղոչաղ մարթու ուժն ու հալըն կու փըտնե,
 Զիբում մե քոռ, ժանգուտ դանակ չիս գըտնի՛
 Խորասանու սուր խանջալըն կու փըտնե:

Մարթ էլ կա, վուր չունե օջախ ու բինա,
 Մութըն ընգնի չի իմանա ուր գընա.
 Հընդու խուրմեն կու գիղենա կաղին ա՛
 Բաղ մըտնելիս, հասած բալըն կու փըտնե:

Մե ուրիշն էլ ծով կու մըտնե նավի պես,
 Գորտըն աչկին կերևա աժդահի պես.
 Մարթ էլ կա, վուր չուում թըրչված հավի պես՝
 Իրենց տանը Ռոստոմ-Ջալին կու փըտնե:

Չոբանըն ի՛նչ կոնե ալմաս-ջավահիր,
 Ուրախ կուլի՝ միշտ ունենա նուր պանիր.
 Բալիշը քար, միչկին կապած մե քանդիր՝
 Բեքտաբեգի քիրման-ջալըն կու փըտնե:

Խոզըն ինչպե՞ս կանա ծառըն բացրանա.
 Էս աշխարում չար մարթ պիտի չըմընա.
 Սալաթ-նովեն լիփոր մեջլիս կու գընա,
 Քեֆ կու սիրե՛ դալմադալըն կու փըտնե:

Ով հարևանին բարի աչկով կու նայե,
Հարևանն էլ չիլի խային, անբարի,
Չար մարթն էլ միշտ մարիփաթից գուրգ կուլի.
Լավ ծնուղքին ուշունցով կու զարթարի:

Մարթ կա, ծիծվի պես սողալով կու գընա,
Միշտ բերնումըն օցի լիղի կունենա.
Չարի ցավըն չարութենից կու մընա,
Էս առած է, յիս ինձնից չիմ հընարի:

Նամարդ մարթըն մե լեշի բաբաթ կուլի,
Նըրա գըլխին գըղակն անսազ զարթ կուլի,
Ով էլ մարմնով ուղտի պես անհարթ կուլի,
Ծուռ վիզըն թող հա՛ կարմընջին հարմարի...

Կավե ջամըն վո՛ւնց կուլի մե թանգ չինի,
Ամեն Ժառ էլ կըլեպ չի տա դարչինի.
Սալաթ-Նովուն պահե, տընետ դուս չըլի՝
Նըրա պես դուզ դուն կինքումըտ չիս ծարի:

Քո՛ւտ, դուն կոսիս պըխտուրվիլ իս Արագով՝
Յիս քու սիրըտ չիմ իմանա իմ սագով.
Դիբա ու զարբաբ իս՝ զարով, գուլգագով.
Աչկ ու ունքըտ դալամ քաշած հավասով.
Յիս ի՛նչ ունիմ, վուր տիսըտ գամ թանգ մագով:

Մարթ կա, կինքըն գինու թասումն է տեսնում.
Էնենցն էլ կա՝ քեփերում ու մեջլիսում.
Իմ լիզուն էլ ազատ խոսիլ է ուզում...
Սիրտըս լալով աղաչում է ու ասում.
Ա՛յ ձիու ծանջ, վարթըս թող ինձ իմ արզով:

Քու թարիփըն ծովի չափ դավթար կուլի.
Քու տեսնողըն մեբաշ սարեսար կուլի.
Աջաբ ամեն մարթ վուր ուզե, յար կուլի՝.
Տիսուտ կարոտ մեկըն չե՝ աշխար կուլի.
Ամբի տակեն դո՛ւս եկ, ա՛րիվ, քու նագով:

Է՛յ Բաղդադի կըռո՛ւնկ, Է՛րնեկ ըսպասիս,
Հնդստանի թուրթի դուշի պես խոսիս.
Ի՛նչ կուլի վուր մե գամ էլա ինձ լըսիս.
Փահրադի-Շիրինի կինքի դուն վախիս.
Ա՛յ չար միջնո՛ւր, ինձ մաշեցիր քու ջագով:

Վա՛յ քի, թեվուր նարդու մե շարքըն քաշիս,
Մարդին մորթիս, նամարդի կինքըն բախշիս.
Բըլբուլ լացացընիս, վարթից հուտ քաշիս...
Կինքըտ Է՛րնեկ մե մարթու համա մաշիս,
Ա՛յ դու անբախտ Սա՛լաթ-Նովա թավագով:

Ի՞նչ իմանամ, լիփ կուլի ինձ մոդ գալըտ.
 Ի՞նչ արիր էն կարմիր վարթըն աննըման.
 Ասի՝ երեսկ բացվե միչկիտ քամարըն.
 Մե հարցըրեք, թե ի՞նչ ասի էլ սըրան:

Ծովի նըման գըծվիլ իմ, լա՛վ իմացի,
 Վուր մըտիլ իս բախչեն, մե տի թաք կացիլ.
 Ա՛յ սուտասան, էլ ինչի՞ ինձ խափեցիր.
 Յի՛փ կուլի վուր ինձիդ խոսիս մե բերան:

Լիղնուրթ է պետք՝ ջըրեն հանե մարքարիտ.
 Արիվ գուգինք, կարոտ ինք վառ դիդարիտ.
 Ով քիզ տեսնե, մե բաշ կուլի սարսարի,
 Թեվուր ինձ պես սիրտըն բանա քու դըռան:

Մե պատվական օսկե մատնու ալ իս դուն,
 Զու վըզով ու վըզնոցով մե հատ իս դուն.
 Սալաթ-Նովեն իմ լիս, չըլի ատիս դուն,
 Ուրոր գընաս, պիտի հիշիս դու նըրան:

Էս թեքնիսը թարգմանված է թաթարերենից (այսինքն՝ հեղինակը վրացերենի է փոխադրել իր աղբյուրներեն այս խաղը): Օհանի Ծանոթ:

Արի, գո՛գալ, բաղչեն գընանք ման գալու.
 Բաղն անուշ է, վարթն անուշ է, ծառն անուշ.
 Խոսկ տուր մինչ լուս էնտիղեմեն դուս չըգանք,
 Լուսնլակն անուշ, օրն անուշ, դիդարն անուշ:

Գինին խըմինք, լավ արաղըն էլ մերն է.
 Սազանդար ու մեջլիս, սաղին էլ մերն է.
 Եկ բաղմընչուն քըշի՛նք, բաղըն էլ մերն է.
 Զեփն անուշ է, ժամն անուշ, նուբարն անուշ:

Վարթըն բացված, բըլբուլըն խիստ լաց կուլի,
 Հալբաթ վարթին չար խարըն նըստած կուլի.
 Սեյրանգահում մանիշակ փըռված կուլի.
 Զուրն անուշ, ընգիրն անուշ, դիարն անուշ:

Զի սազ գուբա ծեքի գունքի ծիրանին,
 Չինար ծառըն բար է տըլիլ ծիրանի,
 Մալիս ամսին վուխչըն կուտան երանի,
 Հուտն անուշ է, սիրտն անուշ, դիլդարն անուշ:

Սալաթ-Նովեն իմ, ուժըս ծալնիս մեչն է,
 Ե՛կ, փըռիլ իմ Խորասնու խաս խալիչեն.
 Հի՛՛ռու մընաս էն միջնուրի չար աչկեն.
 Սազն անուշ է, տերն անուշ է, լարն անուշ:

Ինձ սըպա՛նիր, պըրժնիմ, ա՛յ սիվ ծամա՛վուր.
Յաղութ-ալմաս ու ջավահիր, լալա՛վուր,
Ջար ու զարբաթ, սիրուն գործած, շալա՛վուր,
Ղալամ քաշած սիվ ունքիրով, խալա՛վուր.
Մոշի նըման աչկիր ունիս՝ սիվա՛վուր:

Դուն համաշա վունցոր թագա մե նութար.
Էս աշխարում էլ ո՛վ կա քիզ բարեբար.
Խոսրովի թա՛խթ, Տըրդաթի ցիդի դու բար,
Վուղչ աշխարըն դավ իս շինի քիզ համար՝
Հա՛ վառում իս, ա՛յ դու չախմախ-քարա՛վուր:

Ասի՛ գինի լից քու ծեռով էտ գոված,
Սե բաշ սուփրեն հավաքեցիր խըռոված.
Տե՛ս ինչպե՛ս իմ էշխետ էրած-խորոված,
Նիտի պես էլ մի՛ թըոցընր ջիգըրված,
Ա՛յ դու ոռւսի թաքվուրի պես զորա՛վուր:

Սալաթ-նովեն խոսկ է ասում հին ծիվով.
Չիս սըպանում, բայց դադում իս քու ծիռով.
Օրըս գիշեր արիր՝ սիրտըս խանձիլով.
Բաղումըն բաց կուլիս հարփած վառ սիրով,
Վունցոր ալ-վարթ, սուր փըշա՛վուր-փոթլա՛վուր:

Դրախտեն էլած մե աննըման վարթ իս դուն.
Գուզիմ սուփրիտ վըրա ըլիմ մագա լիս.
Չինար բուլով, տիսքով, կինքի զարթ իս դուն,
Էս ի՛նչն է, վուր մաշից, շինից վազնը քիզ:

Ի՛նչ պատահից, ինչի՞ պիտի տըխուր լաս.
Ի՛նչ կուլի վուր քու ահվալից մե լուր տաս.
Է՛րնեկ օրից մե օր հիշիս, ինձ հլուր գաս,
Ծամփիտ փիանդազ դառնամ, վուր սագա քիզ:

Աչկիրըտ ին ալմասնիր՝ յաղութումըն,
Շուխկ ին տալի ունքիրուտ տակ, մութումըն.
Դուն ակնակապ ջի՛ղա՝ օսկե դութումըն,
Վալիլ է սիրմա-արծաթե ոագա քիզ:

Քիզ դուրեկան կաքավի սասն ըլեի.
Չեռիտ բըռնած բըրուլե թասն ըլեի.
Ախըր ամեն բանով դուն կաս գովելի.
Արծիվ տիղըտ ի՛նչը շինից բագա քիզ:

Էշխըտ վառից, նուր կըրակի տիղ չունիմ.
Աղաչում իմ, ուրիշ ծար ու դիղ չունիմ.
Սալաթ-նովեն կոսե՝ վուղչ մե միղ չունիմ,
Հե՛րիք էրիս ու տաս էղքան ջագա միզ:

Ինձ ավատա, ուցերավլե բառ թե կա,
Ծատ հասարակ էրկաթի համա կոսին.
Փետե ամանն ինչքան էլ օսկեջըրես,
Նըրան էլի մե վառվող պի՛նա կոսին:

Խոսկըտ ասա կարքով՝ հավասար զուլով.
Սատանա է, ով ծածկվի ծըխի տուլով.
Կամ գունքովըն կու ծանչնան կամ՝ փոթուլով,
Ամեն խոտի յի՛փ է, վուր հի՛նա կոսին:

Ջարբաբըն թե մաշվե, գընա ա՛ռ շալըն.
Վա՛լ խամին, վուր վընաս կուտա լըվալըն.
Տուլին, սազ գուքա ալմասըն ու լալըն.
Կեղծ օսկուն է, վուր մարթիք մի՛նա կոսին:

Մարթ կա կոսե՝ ազնիվ ցիղի զարմն իմ յիս.
Ուտենին էլ կոսե, մարխի ծառն իմ յիս...
Վըրաց թաքավուրի սազանդարն իմ յիս,
Ինձ Սալաթ-Նովա-Արո՛թինն ա, կոսին:

Արթար դատե, չէ՞ վուր թաքավուր իս դուն.
Վըրաստանում տեր ու զորավուր իս դուն.
Մեկն ինձ կոսե՝ «Գընա՛, մաշված շուր իս դուն»,
Մեկն էլ կոսե՝ «Մե հոտած ջըրիուր իս դուն...»:

Վո՛ւչ հարսնախոս ունիմ, վո՛ւչ էլ կողակից.
Մեջլիսումն էլ նուր խաղք արին, ծաղրեցին,
Յիս ռամիկ իմ, ինձի վուխչ-վուխչ թաղեցին.
Ում առաչ էլ սըրտիս ցավըն մաղեցի,
Վուխչն ինձ ասին՝ «Մե անպատիվ հյուր իս դուն»:

Սազըն քոքած, ձեռիս բըռնած, հազըրված,
Թաքավուրի մոդ գընացի զարթըրված.
Ինձ հիդ տվին, վունցոր փուշըս կոտըրված.
Է՛րնեկ լիզուն չիմանայի յիս նըրանց.
Ասին՝ «Գընա, էրեսըտ սիվ մուր իս դուն»:

Աստծու կամոք մարթըս օղորմած պիտի.
Սարն էլ սարին կու հանդիպի, ո՛վ գիտի.
Է՛րնեկ մենակ ինձ ծեծելով խըրատիր,
Կամ քու ձիռով ինձ հիդ տայիր, անպատվիր,
Իմ հոքևուր մինձ շընուղքըն վուր իս դուն:

Թեզուզ ջարթին, ջանըս փետով վեր հատին,
Շունչըս բիրնիս յիս ինձ քիզնից չիմ զատի.
Ծովըն կընգնիմ, թեվուր քուռն ինձ ազատի...
Սա՛լաթ-Նովա, քու լիզվովըն ցավ դատի,
Հալբաթ դարդ ու ցավի մե ախպուր իս դուն:

Ձեռը վի՛կալ, վաղ մարթութիւն չիմ ուզում.
 Էս աշխարում փարթամութիւն չիմ ուզում.
 Վաղ բան ասիլ, լա վաղութիւն չիմ ուզում.
 Յիս մա՛րդ մարթ իմ՝ նամարդութիւն չիմ ուզում...
 Յիս ուսմիկ իմ՝ թավադութիւն չիմ ուզում:

Եկ մի՛ վիթի իմ արունըս թասերով.
 Թանգ առած իմ քու ահագին ծախսերով.
 Մողըս գութամ իրանական ծեսերով,
 Դուն ինձ պահի՛ր ատլասով ու խասերով,
 Սիվ կաբայում սըքվորութիւն չիմ ուզում:

Ասածնիրըս քիզ ամա ճիշտ թուղ ըլին,
 Փեշիցըս էլ ինձ բըռնելու տիղ ըլի.
 Իմ գըլուխըս քու վուտի տակ խուղ ըլի,
 Բաղըս բաղիտ կից ու միատիղ ըլի՝
 Արանքըն պատ՝ բաժանութիւն չիմ ուզում:

Դովրանեմետ նընգար, ա՛վաղ, Սա՛լաթ-Նովա.
 Էլ ի՞նչ կոնիս հա՛ «ա՛խ ու վա՛խ», Սա՛լաթ-Նովա...
 Ուրիշնիրըն կուլին ուրախ, Սա՛լաթ-Նովա,
 Ե՛կ, մի՛ գընա գըլուխըս կախ, Սա՛լաթ-Նովա.
 Աղ ու հացիտ ախպերութիւն չիմ ուզում:

Իմ խիղճ գըլուխ, քիզիդ Էս ի՞նչ պատահից.
 Վուխչ աշխարում ծաղր ու տընագ քի պատից.
 Ուրոր փախար, Էնթի բախտըս սոթ տըվից,
 Վիրչումն էլ տի՛ս, թե վո՛ւնց բեղովլաթ էլար.

Դե էլ լիս ո՛ւմ միղ դընիմ, ինչի՞ց էլավ.
 Էս ամենըն հենց իմ Էս խի՛լքից էլավ:

Աշխարումըս դուն պատվական ու գոված,
 Շուշի նըման օսկե դութումըն պահած.
 Աջաբ հիմի դուն ժեռ քարից ի՛ս շինած.
 Անգըրծակի Էս ի՞նչ արին, ի՞նչ էլավ.

Դե էլ լիս ո՛ւմ միղ դընիմ, ինչի՞ց էլավ.
 Էս ամենըն հենց իմ Էս խի՛լքից էլավ:

Թաքավուրաց կամքով մեջլիս կանչվողիս,
 Թավադնիրուց միժըրվող ու հարգվողիս.
 Կարմիր կաբան արք ու փառքով հաքնողիս
 Աբիդալի սիվ քուրծըն բաժին էլավ.

Դե էլ լիս ո՛ւմ միղ դընիմ, ինչի՞ց էլավ.
 Էս ամենըն հենց իմ Էս խի՛լքից էլավ:

Բըրինձ էի, գարի դառնալն ինչի՛ս էր,
 Յիս աղավնի, նուր լոր դառնալն ինչի՛ս էր.
 Ա՛սեք, կըրոնավուր դառնալն ինչի՛ս էր.
 Վա՛լ թե դա հենց իմ անբախտ օրիցն էլավ.

Դե էլ լիս ո՛ւմ միղ դընիմ, ինչի՞ց էլավ.
 Էս ամենըն հենց իմ Էս խի՛լքից էլավ:

Հիմի էնթի, հիռվում սելիր ին լըծում,
Փռանգըստանու բերած սագիր ին ածում,
Ալթմիշլուղը սանթուրի համա գըցում.
Իմ տունըս էլ վուր էսօր էս խուցն էլավ.

Դե էլ յիս ում միդ դընիմ, ինչի՞ց էլավ.
Էս ամենըն հենց իմ էս խի՛լքից էլավ:

Սայաթ-Նովուն դուս մի՛ անի՝ պահպա՛նի,
Էլ չի գընա Ծահի մոդն ու Սուլթանի.
Նա միր սուփրի զարթն էր, գոված-անվանի.
Փետե սագով նա գործ տեսավ էնքան լա՛վ...

Դե էլ յիս ում միդ դընիմ, ինչի՞ց էլավ.
Էս ամենըն հենց իմ էս խի՛լքից էլավ:

33

Ձեռը վի՛կալ իմ վարթեմեն, դուն ծիու ծա՛նջ, սիրտըտ խալին...
Դիփունքըն քիզ ին կարոտում, ծաղկած ամիս գարնանալին,
Դուն վարթի փո՛ւնջ, սիրուն թա՛յգուլ, հա՛ստատ մընա քու իղրարին,
Մինչի ծեքըն ծըկծըկում իս, քա՛ղցըր բըլբուլ, աչկըտ արին:

Ա՛նգաճ արա, իմ սիրե՛լի, գիշեր-ցերեկ դուն իմ դարդն իս,
Յիս բըլբուլ իմ էշխի նընգած, դուն էլ իմ սիրական վարթն իս,
Խա՛ն կու կանչիմ, խա՛ն կու նալիմ. վա՛յ թե դուն էլ մե նամարդ իս.
Մեջլիսնիրու մեչ գովական սանթուր-քամանչա իս անգին:

Հաքիտ ունիս դիբա ու զար՝ վըրեն ոանգեռանգ նախշ արած,
Ով քու սուրաթըն տեսիլ է, խիլքըն գըլխեն ունի տարած,
Փըռանգըստանում հանիլ ին սիրուն պատկիրքըտ նըկարած,
Գործված իս դուն օսկեթիլով, մաթ կու շինիս նաղաշքարին:

Վո՛ւնց քընած իմ, վո՛ւնց զարթուն իմ, չիմ գիդի թե ծեռիս սա՛գ է,
Միջնուրին քու տըված սերըն ի՛նչ մաքուր, ի՛նչ նազենազ է,
Միշտ, համաշա իմ գըլուխըն ծամփիտ վըրա փիանդազ է.
Դուն ջըրատար Սա՛յաթ-Նովա, էրված-վառված յարի ծեռին.:

ՄՋԵՀԱՐՈՒԿ ՕՐԲԵԼԻԱՆԻՆ

Արագվն անցնինք կարմունջեն,
Ուղտի միչկին կա խուրջին.
Նայեք էս մինձ դահլիճին.
Հո՛րի հո՛, հո՛րի հո՛:

Էլ չիմ ասի ավել բան,
Թեզուզ փետով ջարթըս տան,
Ծակելու մարքրիտ-մարջան.
Հո՛րի հո՛, հո՛րի հո՛:

ԱՆՏՈՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ

Ո՛վ պատրիարք դու սըրփազան,
Գուզիմ գովք անիլ քիզ արժան:
Կոսին ջիբումդ ունիս մե բան.
Ի՞նչ արիր:

Քաշեցիր իմ սիրտըն թուփի.
Անունով ինձ կոսին սուփի,
Կորցըրիլ իմ իմ կուլփին.
Ի՞նչ արիր:

Էշխի ծովի միջեն հանած լալ ու գոհար է բիռըս.
 Սիպտակ, կանանչ, խաս ու դումաշ, զար դալամքար է բիռըս.
 Օչով ունեզըն չի հասկանա՝ ուրիշ թահար է բիռըս.
 Աչկ ունեցող չըտեսնողին ահ ու դահար է բիռըս.
 Հիլ ու միխակ ու զանջափիլ, սաբր ու դարար է բիռըս:

Ինչքան ուստադ կա աշխարում, թուղ հավաքվին թամաշի,
 Հընդստանից դալամքար գա, մաթ կու մընա իմ նախշին:
 Մաթ կու մընան իմ մարջանին, իմ ակներուն անհաշիվ.
 Դիբա ու ենգիդունյա է, սեյր արեք իմ դումաշին,
 Սիրմա թիլով չինչին արած, զարբաբ ու զար է բիռըս:

Բիռըս Էնքան մինձացիլ է՝ փիլըն տանիլ չի կանա.
 Վուչ մե սարափ մե հատ լալիս գինըն ծարիլ չի կանա.
 Ամեն հուշրիս հազար կապ կա, էլ բաց անիլ չի կանա.
 Սելավ էլ գա, սըրտիս քուրեն էլի մարիլ չի կանա՝
 Ա՛ստծու սիրուն չըմոդենաք՝ կու վառե, նար է բիռըս:

Է՛յ աղանոր, վախում իմ լիս թալանչիմեն ու գողեն՝
 Բիռըս մեմեկ բաց իմ անում, շանց իմ տալիս էկողին.
 Իմ գըլուխըս մատաղ ըլի առնողին ու չառնողին.
 Համն ու հուտըն աշխարք բըռնից, խիստ դուր գուքա խըմողին՝
 Դոշաբ, շարբաթ, նուղլ ու նաբաթ, դանդ ու շաքար է բիռըս:

Ժեռ քարիլըն ալմաս դառնան, աչկըս վըրեն չի մընա.
 Թե մարթիք իմ տիսըն չըգան՝ ուրիշի մոդ չիմ գընա.
 Հեստի էշխի կըրակ ունիմ. ինձ մոդենալ չին կանա.
 Սալաթ-Նովուն չըհավատաք, չուն իսկըն էս մեկըն ա,
 Չըլի թե արևուն դընիք, կու հալվե՝ ծյուն է բիռըս:

Էսպես լավ մուխամբազ. Արուֆինի ասած. ապրիլի 10-ին, քրոնիկոնի 440-ին (1752):

Ծովեն Էլած թանգ մարքարիտ ու մարջան՝
 Գինըտ լալի ու գոհարի արանքում,
 Լիզուտ միղըր, լա՛ր, բերանըտ մե փընջան.
 Պըռունգնիրըտ նուշ՝ շաքարի արանքում:

Գո՛գալ, արի պատճառ մի՛ դառ իմ մահին,
 Ակըռքնիրըտ՝ մարքարիտ ու շիրմալի.
 Մազիրըտ է շարբաբ, զուլփըտ՝ սիրմալի,
 Պատկիրըտ է շամս՝ դամարի արանքում:

Սարի սիրուն կաքավի իս նըմանած.
 Ծոցիտ բաղում քաղցըր շամպմ կա ցանած.
 Հենց իմացա հադիդադից է հանած
 Բարակ միչկըտ, քիրման շալի արանքում:

Փռանգի զառ իս շահի բաժից փախցըրած.
 Մանիշակ իս բեհիշտ-բաղումըն ծըլած.
 Չալ աչկիրըտ վարթ-կոկոնից բաց էլած,
 Դուշի ջի՛ղա՝ ներկած ալի արանքում:

Էս կըրակըն էշխի քուրիցն իմ առի,
 Սըրտիս խուցըն յարիս թիրիցն իմ առի,
 Սալաթ-Նովեն կոսե՝ փիրիցն իմ առի...
 Բուլթես դուն իս նընգի փալի արանքում:

Էս դափիան Արուֆինի ասած է, ով որ սովորի թողություն շնորհի, ամեն: Հունիսի 1-ին, քրոնիկոնի 430-ին (1742):

Թեվուր նազլու յարի խալըն հարցընիս՝
 Մե խալն արար-աշխարին է բանդ արիլ,
 Մեկըն էլ, վուր արծե Իրան-Թուրանին,
 Իրա անձար, խիղճ յարին է բանդ արիլ:

Մեկըն բանդ է արիլ ծով ու օվկիանին,
 Էն մեկեւըն վուխճ դունիայի բինային.
 Մեկըն բանդ է արիլ Գումուշխանային,
 Մեկն էլ ի՛րա մադանին է բանդ արիլ:

Մեկըն բանդ է արիլ հարամ-հալալին,
 Էն մեկեւըն՝ սարում սիրուն մարալին.
 Մեկի մոդ չին նայի յաղուօ ու լալին,
 Մեկն էլ անգին գոհարին է բանդ արիլ:

Մեկըն բանդ է արիլ ծամփուրթ բանդային,
 Մեկն աշխարի ամեն յանի սավդային.
 Մեկըն՝ Թիֆլիս քաղկի հայտնի մեյդանին,
 Մեկն էլ յարի ջանանին է բանդ արիլ:

Մեկից պայծառ աստղ ու արիվ կամանչին,
 Մեկն էլ կառնե դունյի շատին ու քըչին...
 Մեկն՝ աշուղի բըլբուլ լիզվին, քամանչին,
 Մեկն էլ Սալաթ-Նովային է բանդ արիլ:

Էս Արուֆինի ասած է. խալի վրա-յարանա:

Նազլու յարըս հաքած ունե զարըն լիբասի վըրա.
 Պըռունգնիրըն Էն տեսակ ին, վուր շաքար քըսի վըրա,
 Նաղաշքարին ասի, թե սիվ խալ տա էրեսի վըրա.
 Ակըռքնիրըն՝ լալ, մարքարիտ, սարքած ալմասի վըրա:

Գովականըս ինձ խիվցըրից, գըժվեցըրից մեբաշ ինձ.
 Ուշկ ու միտկըս իրար շաղից, խիլըս գըլխես դուս քաշից.
 Աղաչեցի, հի՛դ չըդառավ, հոքիս ջանումըս մաշից.
 Աչկերեմես արուն կաթից Էն քինի թասի վըրա:

Գիշեր-ցերեկ մըտկի ծովում, ցավըն սիրտըս հարիլ է.
 Նըստած էշխի հըրեղեն ծին, յարըս խիլըս տարիլ է.
 Հաքած կանանչ, կապուտ, կարմիր, ի՛նչ լավ էլ հարմարիլ է.
 Ջար ու զարբաբ, խաս ու դումաշ քաշած ատլասի վըրա:

Ցըրիվ տըված սիվ մագիրըն քամին չուրս յան կու տանե.
 Շուռ իմ գալի էշխի հըրին, վունց վառ շամին փարվանեն.
 Թաք վուր յարըն սիրտըս փըշրե, չի՛ ավիրվի, ինչ անե.
 Վուր քիզ օտար աչկ չըդիբչի, հո՛ռուօ առ, ասի, վըրադ:

Սա՛լաթ-Նովա, ա՛սա, խո՛սե, էշխի փեշեն կախվիլ իմ.
 Առաչ մըտիլ էշխի բազար, լալ յաղուօըս ծախիլ իմ.
 Փահլուպի պես էշխի դամումըն քընիլ ու միխվիլ իմ,
 Է՛րնեկ ըլի ման գա յարըս, վուր զարթնիմ սասի վըրա:

Էս իլահին Արուֆինի ասած է:

Լիզուն սուտիկ, սիրտըն՝ խային, գարունքեն դես չէ գալի.
Կասկածելով ջանըս մաշից. անջիգարըս չէ գալի:
Գըլխոքըս էլ օրթում կերա, էլի կոսիս չէ գալի,
Աղաչում իմ, հուր իմ կանչում, նազով յարըս չէ գալի:

Գիր գըրեցի գոգալ յարին. «յիս քու մե դուլն իմ», ասի,
«Գըլխիտ շուտ գամ փարվանի պես, դարիբ բըլբուլ իմ», ասի,
«Բաղչումըտ շատ կուլի ծաղիկ, ամա յիս գուլն իմ», ասի.
Ջանք դըրեցի, բաղ գըցեցի՝ թագա բարըս չէ գալի:

Հաքած կանանչ, կապուտ, կարմիր. «յիս ուրիշ ոանգ իմ», կոսե.
Իլահի-մուխամմազ կոնե. «մե ուրիշ հանգ իմ», կոսե.
Կոծե սանթուր ու քամանչա. «պատվական չանգ իմ», կոսե.
Մե դըժար ծամփի ոաստ էկած, սազա բարըս չէ գալի:

Էշխով լի վըրան է խըփի՝ աշուղներու բանդն է սա.
Ինծի վառիլ, խորովիլ է, հալբաթ յարի անդն էս ա.
Բառըն քաղցըր, լիզուն շաքար, ի՞նչ աննըման դանդ տեսա.
Պըրունգներուն միդըր քըսած, մազա բարըս չէ գալի:

Ջարմըտ գիդիմ, յա՛ր, ծընվիլ իս հուրի-փերի մորեմեն.
Մատիտ օսկե մատնիք դըրած, ձեռըտ կարմիր՝ խինեմեն.
Չանգու-փիրի էս տըվածով եկ խո՛սինք աշխարեմեն,
Սալաթ-նովեն վո՛նց ա՛խ չանե՝ գոգալ յարըս չէ գալի:

Էս իլահին Արուֆինի ասած է:

Էշխի բաղըն մըրքով լիքըն, ամեն մե բարն էստի է.
Հուտըն յիրգինք-գեդինքն առած, մուշկի-ամբարն էստի է.
Մանիշակըն նուր բաց էլած՝ վարթ, սուսանբարն էստի է.
Գարունքվան վախտըն դեռ չէկած թագա նութարն էստի է:

Հըլա ջահիլ խիվ իմ, էշխով կըրակ մի՛ տու իմ հոքին.
Առանց էն էլ ուշկըս տարար, անմիդ տիղն էլ մի՛ գուքվի.
Վիզըտ մարալ-ջեյրանի է, էլ անտիղի մի՛ ձըքի.
Ծըվաքն արար-աշխար առած սալբի-չինարն էստի է:

Կարմիր վարթով լի բաղչումըտ բըլբուլնիր կու թըռվըռան.
Մե գամ տեսա, ջունուն դառա, աչկըս մընաց ծիր դըռան.
Յիփոր յարիս նափասն առա, քընած տիղըս վիր թըռա.
Սուս մըտիլ է Էշխի դովրան, էշխի խոնթըարն էստի է:

Յարըս Էշխի նիտով խուցից, յարա թողից իմ սըրտիս,
Աղաչեցի, վուր դիդ անե իմ էս ցավիս, իմ դարդիս,
Դիդ տալու տիղ գալումն ասից՝ «Տարին մե գամ արի տիս».
Աշուղներու դաստը մըտած, էշխի քափուրն էստի է:

Յարըն, կոսին թե թողիլ է՝ սուտ ասող է Սալաթ-նովեն,
Ջունուն էլած, սազըն ձեռին սազ ածող է Սալաթ-նովեն,
Թե դարափ ապրանք ունիս, խաս առնող է Սալաթ-նովեն,
Ե՛կ, բա՛ց արա Էշխիտ հուշընե, զար-խըրիդտարն էստի է:

Էս իլահին Արուֆինի ասած է:

Յարիս բաղի չորս կուռն առած
Ման գամ անձար պըտուտ տալով.
Չըմօան դարիք բըլբուլ դառած,
Վարթիս համար պըտուտ գալով:

Բըլբուլն աչկըն թաց, վարթ տեսավ,
Լիզուն բացվեց. «Ա՛խ, վա՛րթ», ասավ.
Կարոտալի տարու հասավ,
Աչկըն դառավ պուտ-պուտ ալով:

Բըլբուլին զըրգից գուշանից,
Ջուխտ աչկիրըն արնակալից.
Ախըր քիզ ինձանից հանից
Մե չար հիմար, պըտուտ գալով:

Քու սըրտումըտ ի՛նչ կար, մա՛լագ,
Վուր միզ բերիր էսենց քալագ.
Միզնից գընաց չարխի-փալագ,
Գլուխն անդաթար պըտուտ տալով:

Խոսկին հաստատ Սայաթ-Նովեն
Աշխարն առանց յար ի՛նչ կոնե.
Հիդ դառավ, ի՛նձ դիբավ, ինձմեն
Գըցած քարըն, պըտուտ գալով:

Թասլիք

Նազլու յարի նախշըն տե՛սեք, դալամի դաշեն բաց էլած.
Մե թիլն էրծաթ, մեկելն օսկի, հուսիրըն դոշին բաց էլած...

Յար, վուտըտ դիր իմ էրեսին, վուտիտ տակի քուլըտ լիս իմ.
Համաշա քու դըռանն ընգած, տուսաղ արած ղուլըտ լիս իմ.
Արի մետի բաղըտ գընանք, քու բանդա բըլբուլըտ լիս իմ.
Աչկիրըտ վունց կարմիր կոկոր, վարթի պես շաղեն բաց էլած:

Աշուղներուն ջունուն կոնե, բըլբուլ լիզուն թե բարբառի.
Քիչ է մընում սըրտիս շուշեն անջիգարըն խըփե քարի.
Պատկիրըն արիվից վառ է, էնդուր իմ դառի սարսարի.
Տեսնողնիրըն ասում ին, թե էշխի կըրակեն բաց էլած:

Ջունուն դառած ման իմ գալի, ուշկ ու միտկըս իրար շաղած.
Պըռունգներուն քաղցըր շաքար, դանդ ու նաբաթ ունե մաղած.
Բերնում սիրուն ակըռքնիրըն մարքարիտի նըման շարած.
[Ով տեսնում է, էս է ասում՝ «Հընդու նաղաշեն բաց էլած»]:

Հուտըն լիրգիրն, աշխարն առած մանիշակի դա՛ստին մըտիկ.
Ուզում է, թե միզ ըսպանե, անողորմի դաստին մըտիկ.
Ջունուն մի՛ դառ, Սա՛յաթ-Նովա, նազլու յարի նաստին մըտիկ.
Ջար ու զարբաբ, ալ ու կանանչ, խաս ու դումաշեն բաց էլած:

Պաստա-բեղաստա թարփանուր-ի հանգով:

Հընդու դա՛լամ, քու նախշըն չի փըջանա.
Մըսրու բերած զար իս, ունգըտ է կիրմիգ.
Գարնան յասաման իս, փոթլով աննըման.
Սարոմըն մանիշակ՝ բաղչումըն նարգիգ:

Գոգալ, շանց տու քու սիվ խալի դուզանին,
Շող-շափաղըտ չի հիռանում միզանից.
Վո՛ւնց ըսպանից, վո՛ւնց սաղ թողից նազանին՝
Լողմանի պես ասի՝ «Քի՛չ էլ, քի՛չ...», ա՛գիգ:

Մարալ բոլըտ տեսնողին տամ երանի,
Շաքարն ի՛նչ է հասնե քու քաղցըր համին,
Գոգա՛լ, արի վատ անուն դու մի՛ հանի՝
Մեջլումի պես չոլ մի՛ գըցի անյար միգ:

Ջուլփիտ թիլըն ջըգիլ իմ հանց մե շանա.
Դուն արիվ իս, յիս էլ մե գուլ՝ սամսանա.
Յա՛ր, էշխեմետ յիս դառիլ իմ դիվանա,
Փահլուլի պես մընացիլ իմ յիս աջիգ:

Սալաթ-նովուն չըսպանե իր ջանանը.
Նըրան մատաղ ըլի թող Հընդըստանը,
Ղում, Բաշան, Զիրմանն ու Արաղստանը,
Ամեն ծամին արժեն Ղըբըրգ ու Սակիգ:

Էս Արութինի ասած է. վարսադ:
Էսպես դափիա. Արութինի ասած. ով որ սովորի, բարի հիշի:

Ասեցին, թե Շախաթա՛լի, յիս կանչում իմ հա՛խ, մա՛ղաթ.
Ինչ արնով վուր ներկված ըլիս, էտ գըրած կուլի հալթաթ.
Փերիներու էշխն ընգնողըն իր խիլքըն քամ կու տեսնե,
Օրըն մեկ է, ցավըն՝ հազար, դալն էլ շատ գամ կու տեսնե:

Շատ անուս մարթ էշխի կընգնե՝ խոսկըն խոսկին չի կապի,
Վարպիտին ով աշկիրտ չըլի, վիրչումըն դամ կու տեսնե:
Վողըտ քըսե փորցաքարին՝ սառափըն դալքն իմանա.
Գուզիմ սիրտըտ շանց տաս, տեսքըտ ամեն մարթ հա՛ կու տեսնե:

Ա՛նգաճ արեք, աթամո՛րթիք.
Վուչ սիվ բուրթըն ալ կուլի,
Վուչ սոնեմեն կաթ կու կըթվի,
Վուչ արաբին խալ կուլի.
Վուչ ծըտերին գոհար կուլի,
Վուչ ակոավին լալ կուլի.
Վուչ ծառերին շուշա կուլի,
Վուչ էլ ուղտին նալ կուլի.
Վուչ թըրթուտն աբրեշում կուտա,
Վուչ սիվ ծանջին պալ կուլի.
Վուչ հարամըն հալալ կուլի,
Վուչ էլ ջահնամ կու տեսնե...

Վուչ աշկերիս քուն է գալի, վուչ զարթուն իմ աշխարում.
Կինքում էսքան բաներ կուլի, Սալաթ-նո՛վան կու տեսնե:

Էս դիվանին Արութինի ասած է:

Վունց վուրսնուրթի ձեռից փախած մե մարալ,
Համ ամոթով, համ արով լարն է գալի:
Պըռունգնիրըն միղըր, սիրուն չանին խալ,
Միչկըն օսկե քամարով լարն է գալի:

Ման իմ գալի, սիրտըս էշխի մեչ վառած,
Էշխի փուլադ գինջիլի տակ դուդ դառած:
Աշխարով մեկ շուղքըն արիվիցն առած,
Կերպարանքըն դամարով լարն է գալի:

Ինքը հրիշտակ, բա մոր շընուրքըն տեսեք,
Սարքարտի պես ակոեքի շարքըն տեսեք,
Ձեռի սանդրը, ծամի օլորքըն տեսեք,
Սիվ գուլփիրըն շահմարով լարն է գալի:

Դոշիս վըրա լարըս էշխի նիտ ցըցից,
Ջունուն արից, սըրտիս միչըն հուր լըցից,
Բուք ու բորանն անմիղ հոքու մեչ գըցից,
Ձըմըզան պես զահմարով լարն է գալի:

Հուսըն՝ սըմբուլ, գուլփըն պատկիրքին վալիլ,
Ըստիղծված է իսկը գոզալին դալիլ,
Ռափիղ Սալաթ-Նովեն դառավ հըմալիլ,
Շուրըն դալամքար՝ զարով լարն է գալի:

Էս դափիա է. Արութինի ցաած:

Ղարիբ իմ, արուն իմ լալի,
Դըժար դարի հանդիբելով,
Տե՛ր իմ կանչում կըսկըծալի,
Կինքում չարի հանդիբելով:

Քու ձեռով գինին խըմեցի,
Վաթանեմես ձեռ քաշեցի,
Փարվանայի պես երվեցի,
Հուր ու նարի հանդիբելով:

Վաթանեմես լարն ինձ հանից,
Ղարիբ տիղում սիրտըս հալից,
Փահրադի պես ցավն ինձ կալից,
Մե մինձ դարի հանդիբելով:

Վուրսնուրթի պես չուից ընգա,
Սոնայի պես գուից ընգա,
Բըլբուլի պես գուից ընգա,
Փուշ ու խարի հանդիբելով:

Սալաթ-Նովեն իմ էշխ արած,
Էրեսըտ ծամփիտ փարշ արած,
Կինքիս կանանչ թաղն ավիրած,
Անսիրտ լարի հանդիբելով:

Էս թասլիբն Արութինի ասած է:

Փռչման կուլի, ովոր յարի անուն տա՝
Դարդըս հավաքվիլ, մե ամբար է դառի.
Տեսա աշխարի զարթ, տեսա նովջիվան,
Տեսա նազլուն շամս ու դամար է դառի:

Ամեն զուլփըն մե-մե օլրած նիտի պես.
Ակըռքնիրըն յաղութ, մարքարիտի պես.
Փահմով անջաղ ծանաչիս, թե հանդիբես.
Չինի տեսքըն, տեսա, շամար է դառի:

Տեսա բոլրած լուսնակի նըման կանգնից,
Արիվի պես շուղքըն գըցից, յան կանգնից,
Թերթերուկին ալմասի պես բան կանգնից,
Ջուխտ աչկիրըն, տեսա, խումար է դառի...

Էշխի փերուն տեսա, խիլքըս պակասից,
Աչքըս փակվից, արտասունքըս վեր հուսից.
Արիվ դառած էն յարի պայծառ լուսից,
Սալաթ-նովեն, տեսա, դամար է դառի:

Էս Արուֆինի ասած է. շահմոհըրլա-յարանա:

Դուն համաշա աշուղնիրու փիքրին իս,
Ջու վառ ամալեմեն վառած իմ, վա՛ռած:
Արեգագի նըման շուղք իս գըցում միգ,
Ջու մահ-ջամալեմեն վառած իմ, վա՛ռած:

Մահ-ջամալըս դառած օսկե վարադով.
Չեդիտ ունիս լիքը փընջան՝ արադով.
Յա՛ր, չիմ տեսի քի պես խիլքում շաղախով.
Թաքուն խիալեմեն վառած իմ, վա՛ռած:

Յիս քիզի վո՛նց նըմանցընիմ չինարի,
Չուն չինարըն կըրակումըն կու վառի,
Նախշըս փոխում իս հազար մե թահարի,
Ակոեքիտ լալեմեն վառած իմ, վա՛ռած:

Յա՛ր, քու էշխով դուն իմ սիրտըս վարիլ իս.
Ջունուն արիլ, խիլքըս գըլխես տարիլ իս,
Լալ, մարքրիտըն քիրնիտ հատ-հատ շարիլ իս,
Ջու էտ սիվ խալեմեն վառած իմ, վա՛ռած:

Նազլու յարի մոդ է սիրտըս սիրավուր,
Դոշիս մեջըն սուր-սուր նիտիր թունավուր.
Սալաթ-նովեն իմ յարեմեն վիրավուր,
Միշտ յարի ձեռնեմեն վառած իմ, վա՛ռած:

Էս վարսաղն Արուֆինի ասած է:

Նազու յարըն բաց է էլի վարթի պես,
 Հուսըն վարթ է, երեսըն վարթ, խալըն վարթ.
 Մե վարթին բըլթու կու սիրե, մեկին՝ խար,
 Աչկըն վարթ է, ունքըն վարթ, ջամալըն վարթ:

Թե վուրսնուրթ իս, սարի մարալ դուն բըռնե.
 Թե սովդաքար իս, սըվթալին ձեռ մեկնե.
 Յարըն հաքին խաս-ատլասե շուր ունե.
 Սիպտակըն վարթ, կանանչըն վարթ, ալըն վարթ:

Գիշեր-ցերեկ աչկես արուն է կաթում.
 Զալումն ուշկըս տարիլ է մե սըհաթում.
 Բերնեն լալ է թափում, ինձի խըրատում.
 Բառըն վարթ է, լիզուն վարթ, խընդալըն վարթ:

Պատվական տեսնելու նովաբու նաջար.
 Բըլթուլին ըսպանող թուփ վարթի սաջար.
 Սալբու նըման ամառ-ձըմիռ կանանչ ծառ.
 Ղոշըն վարթ է, ծոցըն վարթ է, շալըն վարթ:

Գուզիմ յարն ինձ չըզըցե իր դիդարեն.
 Գուզիմ էշխի թըրով սիրտըս պատառե.
 Սալաթ-Նովուն յարի էշխըն թող վառե,
 Հուրըն վարթ է, կըրակըն վարթ, փալըն վարթ:

Արութինի ասած վարսաղ է. ուշամա:

Յիս իմ յարին իլթիմազով ասեցի՝
 Սարքիլն ինձնից, բաղչեն քիզնից, բաղ քիզնից.
 Թեվուր դեմ չե, դաբուլ կոնե բաղմընչին՝
 Կըտրիլն ինձնից, շամամ քիզնից, թաղ քիզնից:

Բեմուրվաթ յա՛ր, աջաբ ի՛նչ կա դաստումըտ.
 Աջալի պես հոքիս բըռնած դաստումըտ.
 Էշխըտ չեթուղ ժուռ գամ կանանչ բաղչումըտ,
 Բըլթուլն ինձնից, կոնչեն քիզնից, շախ քիզնից:

Էշխետ ջունուս, թամամ բեքար իմ դառիլ,
 Ղուն իմ դոշիս լիզվիտ նիտիրն իս շարիլ,
 Էսքան ցավիրն իմ սըրտումն իմ յիս տարիլ,
 Ղուգունն ինձնից, դամզեն քիզնից, դաղ քիզնից:

Պըռոնզնիրետ միղդ ու շաքար իս ծորում,
 Զու պատկիրին կարոտ յարին չարչարում.
 Ինձ երեցիր էշխիտ վառած հուր-նարում,
 Փարվանն ինձնից, կըրակ քիզնից, շամ քիզնից:

Վուրսնուրթ էի, թաուլանըն բանդիս դիբավ,
 Մարալին նըշան առա՝ նիտն ինձ դիբավ,
 Սալաթ-Նովեն ասաց, թե դանդ իս դու լավ,
 Ծարբաթն ինձնից, շաքար քիզնից, շավղ քիզնից:

Էսպես յարանա, լավ ուշամա, Արութինի ասած:
 Ովոր սովորի թողություն շնորհի. ամեն:

Արունըն մե կընեն, ցավըն մեկեւեն.
 Իմ ես յարեն ազալից է, գոզալից.
 Տակոին սըրտիս՝ դոշիս բերան ունե լեն.
 Իմ ես յարեն ազալից է, գոզալից,
 Գոզալից, յաղի գոզալից:

Մեջլումի պես Լեյլու համա խիվացած,
 Յիս բըլբուլ իմ, զոռով վարթես հիռացած.
 Ծա՛տ մարթ կոսե՝ դուգուն դադեն սփվացա.
 Ամա իմըս ազալից է, գոզալից...

Հա՛ լալիս իմ, ինձ մե ուրախ օր չէլավ.
 Էս ցավեմեն փախչելու հընար չէլավ.
 Ծատ ման էկա, դարդիս դիդ ու ծար չէլավ.
 Չունքի յարես ազալից է, գոզալից,
 Գոզալից, յաղի գոզալից:

Գըրած գիրըս յարիս ծեռըն չի ընգնում,
 Ղան-դամարըս բաց է՝ կապող չիմ գըթնում.
 Էնդուր ջարեն վըրեն մըհլամ չի դընում,
 Վուր իմ յարեն ազալից է, գոզալից...

Սայաթ-Նովեն կարթացիլ է մինչի լամ.
 Ախ քաշելեն կորցըրիլ է խիլ ու փահմ.
 Փիլթեքըն միշտ դըրած՝ չէ կանգնում մըհլամ՝
 Իմ ես յարեն ազալից է, գոզալից.
 Գոզալից, յաղի գոզալից:

Էս յարանա Ծիրվանի հանգով Արուսիկի ասած է. լավն է:

Անդուտ, անհիրթ մե հուլըրա է միր հոգին,
 Միչինը յա ջավահիր է, յա դանա.
 Անգետ մարթըն չի հասկանա, կու կոտրե՝
 Լալ մի՛ ծախի՝ ովոր դադըն չիմանա:

Փառք տուր հազար ու մե անուն հազրաթին՝
 Գաիփ դուռըն բանա, դըսմաթ վեր թափի.
 Հալալ հեքըն վո՛ւնց կու մորթե զուրիաթին,
 Վուրթին միոնի, յի՛փ սուլ կոնե յադ անան:

Էս անցավուր միր աշխարըն չէ կըշուած,
 Աջդութենի քաշըն կըշիռք չէ քաշած.
 Փիր-ուստադի դահրըն ովոր չէ քաշած,
 Չուրք վուստանի յա մե հորթ է, յա դանա:

Տերն ըստիդծից արար-աշխար, կինք ու մահ.
 Փակ աչկիրով բելթիրըս չին հասկանա.
 Սայաթ-Նովու հոր վաթանից հարց կու տան.
 Ասում է, վուր Հալաբն է, յա Ադանան:

Թեջնիս

Կինքըս մընաց դարդ ու ցավի ծանգումըն,
Սիրտն էլ անվիրչ գուգե սուր*, Սա՛լաթ-Նովա,
Աչկեմեն չէ պակսում ալ-արտասունքըն,
Մեկը չասից՝ մընա լուտ, Սա՛լաթ-Նովա:

Մատաղ ըլիմ ամոթ-արին ինձ տըրված.
Նասիմի պես իմ մորթուս մեչ լըքցըրված.
Դե վուր նավըտ խուր ծովին իս հասցըրած,
Ղա՛ստ արա, չըլըցվե ջուր, Սա՛լաթ-Նովա:

Խիվ սի՛րտ, անմիղ դարդ ու դամին ընգար դուն.
Փարվանի պես վառած շամին ընգար դուն.
Վուրսնութի պես դե վուր սարիրն ընգար դուն,
Մարալ տեսնիս, նիտով տո՛ւր, Սա՛լաթ-Նովա:

Այիփըն ու բիմըն անգիր սովրեցիր,
Քու գոգալին սազական գառ գործեցիր.
Կորցըրեցիր լարըտ՝ խիլից գըրգվեցիր,
Էլի փառք տուր Աստըծուն, Սա՛լաթ-Նովա:

Անմահական ջուրն ինձ ջամում տըվեցիր,
Հուր ու կըրակ քուրես քամուն տըվեցիր...
Յարսուն տարվա կինքըտ մահուն տըվեցիր,
Խիլքըտ գըլխիտ պահիր դո՛ւն, Սա՛լաթ-Նովա:

Էս թեջնիս է:

* Նրախճանք (պարսկ.):

Դոշիս վըրա արնուտ դուգուն-դաղ ունիմ, դաղ ունիմ,
Աչկըս մընաց նազլու լարի տիս գալուն.
Յարիս համա գըլխիս վըրա տիղ ունիմ, տիղ ունիմ,
Աչկըս մընաց նազլու լարի տիս գալուն:

Բեմուրվաթ լա՛ր, ա՛սա, լիս քիզ ի՛նչ արի, ի՛նչ արի,
Էս խիվ սիրտըս էշխի մեչըն հասցըրի.
Փահլուլի պես էշխի դամն ինձ նինջ էրիտ,
Աչկըս մընաց նազլու լարի տիս գալուն:

Դարդ է տըվիլ, դարդիս դարման չէ գըթնում.
Ձեռնեմեն չիմ պըրծնում, ցավըս չէ հատնում.
Սոնաս հիռու նընգավ գոլից՝ չէ հասնում.
Աչկըս մընաց նազլու լարի տիս գալուն:

Լիղնութ դառած խուր ծովիրում մաշվեցի.
Փահրադի պես սարին քըլունգ քաշեցի,
Մեջլումի պես Լեյլու համա գըժվեցի,
Աչկըս մընաց նազլու լարի տիս գալուն:

Սիվ ջիգարըս մուղըս թաքուն պահում է.
Ղան-դամարըս բաց է՝ սիրտըս դողում է.
Սալաթ-Նովեն լալով հա՛ նըվաղում է,
Աչկը դըրած նազլու լարի տիս գալուն:

Էս լավ վարսաղ է, Արութինի ասած.
Ով սովորի, թողություն շնորհի:

Հոգով, սըրտով գուգիմ տեսնի պատկիրըտ.
 Փարվանայիտ արի մի՛ վառի, դու նա՛ր,
 Սիվ իմ հաքի, լա՛ր,
 Նընգիլ իմ աշխար:

Աշխարումըս էլ լավ ու վատ չըմընաց,
 Վուր չասեի լիզվով անողորմ լարին,
 Իմ անջիգարին,
 Լալ ու գոհարին:

Լալ-գոհարը բիրնում շարված տեսա լիս.
 Զար մագիրըն ուսին փըռված տեսա լիս.
 Վարթ ու միխակ ծիռին բըռնած տեսա լիս.
 Արի դուն սելո արա կանանչ թաղերուն,
 Ծաղկած բաղերուն,
 Ծանանչ տիղերուն:

Տիղ կա, հոքիս մե ժամ հանգիստ չե ծարում,
 Չունքի նա՛զլուս է ինձ վառում, չարչարում՝
 Անհանգչիլի հուրը սըրտիս չե մարում.
 Տեսա վուր նա անխիղճ մե սըրտակեր ա,
 Կովի հետ սեր ա,
 Կանչեցի՝ մեռա՛...:

Մեռնելուս էլ չի հավատա իմ լարը,
 Չի հավատա, չի հասկանա իմ ծարը.
 Էլ չըմարից սիրտըս էրող հուր-նարը.
 Թեվուր միղըս էս էր, մո՛րթեք ինձ թըրով,
 Կա՛խեք դանարով,
 Նամուսով, արով:

Նամուս-արը փառք ու պատվի հիմքըն է,
 Աշուղներու էջխի թասըն լիքըն է,
 Սալաթ-նովեն քիզ ի՞նչ արից կինքումըն,
 Վուր դուն նըրան հասցըրեցիր կըսկըծի.
 Բազար իս գըցի,
 Փալ չանիս օցի:

Էս Արուսիկնի ասած է. եղագլամա (—գինջիրլամա):

Խիվ սի՛րտ, արի ա՛նգած արա խըրատիս.
 Բարի լիզվով անիծկ տըվող չըլիս դուն.
 Վուչ դուն չարին վազե, վուչ էլ չարըն՝ քիզ.
 Սատանի հիդ ընգիր ըլող չըլիս դուն:

Մելդան մըտփր, թեվուր գիդիս կու շառիս.
 Փիրի ծամփից թե դուս գաս, կու շիվարիս.
 Ինքըտ կընգնիս, թե ուրիշին հուր փորիս.
 Պարզն ու լավը կինքում թաղող չըլիս դուն:

Սարթ կա իսկը հալվանի պես կարածե,
 Դալդա տիղն էլ ծախու գոհար ման կածե,
 Ամեն մարթու հոքում ասլան քընած է.
 Փուշ կա. աչկըտ փակ վարթ քաղող չըլիս դուն:

Ամեն մարթ իր սըրտին հավասար կուլի.
 Կեհա իրեն բաբին բարեբար կուլի.
 Ով էլ կինքում քիզ միշտ ամագդար կուլի,
 Նիղն ընգնիլիս հիռվից նալող չըլիս դուն:

Ո՛վ կու հասնի անց կացած էն մինձ մարթկանց,
 Միր պապիրի խոսկըն լավ է լալըն կանց.
 Ծառի վուրթն իր մեչեն կուլի գոյացած,
 Սա՛լաթ-նովա, չար բան ասող չըլիս դուն:

Էս Արուսիկնի ասած է. օգուլամա:

Ջաղցըր խոսող, յա՛ր, բըլթով իս ինձ ամա,
 Զու պես փերու գովքըն ո՛վ ինձ պես ասից.
 Զի տեսնելուց յիս դառիլ իմ դիվանա,
 Խիլքըս թըռիլ, ո՛վ գիդե ո՛ր է հասիլ:

Ղուն իմ սըրտի սիրու իշխանն իս դառիլ,
 Էշխիտ պեծըն ջանըս գըցիլ ու վառիլ.
 Աշխարով մեկ ինձ խայտառակ իս արիլ,
 Արի ա՛սա, թե ռադիփըն ի՞նչ խոսից:

Ծոցիտ միչին բաղչա ունիս, բաղ ունիս,
 Ձեռիտ օսկե թասը լիքն արաղ ունիս,
 Պըռունգներուտ սաղի ու դոնաղ ունիս,
 Յարաբ տանըտ ո՛վ է խըմիլ էտ թասից:

Մա՛տաղ ըլիմ թուփս աչկիրի կամարին,
 Միչկին կապած չարքազի զար քամարին,
 Արիվի դեմն առնող սիրուն դիդարին.
 Հաքինը ջեր սադա էր, վուչ՝ ատլասից:

Յարիս ծոցի ջուխտ նըռներից վազ անցա,
 Բըլթուլի պես վարթի խարից վազ անցա,
 Էն զամանն է, վուր իմ յարից վազ անցա,
 Զուրգ մընացի յարիս ջանից, նափասից:

Էս Արուֆինի ասած է, յարանա վարսաղ:

Դարդըս շատ է ասիլ չիլի աշխարին.
 Արգ իմ գըրիլ, թողիլ խանի ումուդին,
 Արթար կըտրի, դիվանըս արթար անի,
 Միղ ունենամ՝ ինձ տա կանի ումուդին:

Դե վուր արգուհալըս ծեռըտ առար դուն՝
 Բադեշխանի լալըս դուն իս ու կաս դուն:
 Էս է գըրած արգուհալիս իմ թըղթում.
 «Կինքըս մատաղ յարիս-ջանիս-ումուդիս»:

Ժեռ քարումըն տակոի չի տա ալ վարթին.
 Առանց չիդի կու հանգչե վառ ծըրաքըն՝
 Ակուսվին ի՞նչ պետք է բաղ ու բաղաթըն՝
 Բըլթուլըն կուլի գուլշանի ումուդին:

Ով հասնում է, գալիս է ծով-ումմանով,
 Իրեն տեսնում ու մընում է գումանով.
 Լավութինը ովոր հիդ տա յամանով,
 Կընգնի պատվից ու սեղանի ումուդից:

Միր էս ճամփեն փիր-ուստադից միզ մընաց,
 Էնդու համա սիրտըս էշխով է լըցված.
 Սայաթ-Նովուն հենց վուր տեսնիք մահացած,
 Տարեք, թողեք գերեզմանի ումուդին:

Էս Ղաֆիան Արուֆինի ասած է, ապրիլի 20-ին, քրոսիկունի 441-ին (1753):

Դե վուր կոսին ես աշխարհս ունայն է,
Էնդու համա սոյթաթ-սագից վախում իմ.
Բըլթուլըն՝ վուր թըռչե, գընա իր բունը,
Դարդայ թողած՝ են դափագից վախում իմ:

Չըլինի թե նիտվանիղըտ բոշցընես,
Աջալն իսկույն հոջուտ դըռնից կընգնե ներս,
Կինքի թիլըն ծեռը կառնե, խաղցընե.
[Էտ խաղերից], Էտ ջանքագից վախում իմ:

Ուզում է գա, կինքիս բինին հասանի,
Ամեն անթամ, ամեն դամար կես անի.
Խամըն թող տա, աթրեշում ու խաս տանի՝
[Վուղը չառնե, Էտ դազագից վախում իմ]:

Աջալըն գա, ինձ ահուգար կու բերե,
Հուլմըն ունե, ջանիս ազար կու բերե.
Հինգ արշին կըտավըն բազար կու բերե՝
Ջոռ սովդաքար Էտ բազագից վախում իմ:

Սայաթ-Նովեն կոսե՝ խաթեն հասնում է,
Միղաուրնի՛ր, զոպումաթըն հասնում է.
Փա՛ղք հախ տիրուն, արթար դատըն հասնում է՝
Միղքը չափող են թարագից վախում իմ:

Էս լավ հախանա-դափիա է:
Ով սովորի բարի հիշի. ամեն:

• Հոգին (փոխաբ.):

Սե մարալ վուր ասլանի մորթի մաշկե,
Էլ խիղճ վուրսնուրթն էնենց ավին ի՞նչ անե.
Թե ուզենա փանդով ցանցի մեջ քաշե,
Հիդ փախչիլիս «Հարալ-հրեն» ի՞նչ անե:

Հեստի մարթ կա, խիլքըն վուտքի միշումն է,
Հիռու քաշված, կինքից խաբար-բան չունե.
Օց կա, պոչի ծերըն միշտ անգաճումն է,
Նրան ջադուքարի դուվեն ի՞նչ անե:

Ձոշկ շինելու համա լավ միմար պիտի,
Ամեն բանում շատ լավ խաբարդար պիտի.
Աջուղն էլ շատ փորցված քամանդար պիտի.
Չաղ կըրակին անիդ թավեն ի՞նչ անե:

Շատ-շատիրն ին ընգիլ լարի հավասին.
Էշխի նընգար, չիս ազատվի էլ բասից.
Շիրինը մաթ մընաց քըլունգի սասին.
Փահրադի պես սար հատանիլն ի՞նչ անե:

Հիմի ու՛ր է Նադիր-Շահ ու Տեր Ղազար.
Էն վախտի մեխքըն՝ Աղա Մինիշկար.
Ո՛ւր է էնենց դիվան, ո՛ւր է էնենց Շահ,
Չըկան, հո՛քիս, Սայաթ-Նովեն ի՞նչ անե:

Էս դափիա է:

Մե գուզիմ, թե ուրիշ յարի թուշ ըլիմ,
Վախում իմ, թե արանքըն բաս գա, գընա.
Յարիս ծամփին կանգնիմ, սիրով սելր անիմ՝
Վա՛յ թե չար աչկ, ծաղր ու տընազ գա, գընա:

Սիրտըս երից, կըրակ ունիս, նար ունիս.
Հայա ունիս, աղաբ ունիս, ար ունիս.
Ե՛կ, ինձ ա՛սա, թեվուր ուրիշ յար ունիս,
Մե գիր գըրե, թող վազեվազ գա, գընա:

Արարիչըն գարմ ու ցիղըտ պահպանե.
Վարպետ պիտի՝ սիրուն տեսքիտ գովք անե.
Վուրդի էլ վուր նազլու յարըն սուք անե,
Էնթի քաղցըր սոյբաթ ու սազ գա, գընա:

Մատաղ ըլիմ քու ջիգարին, ա՛չկի լուս,
Կինքըս առնե թող ժեռ քարին, ա՛չկի լուս.
Հա՛ստատ մընա քու իղրարին, ա՛չկի լուս.
Չարի օրըն թող հազիվհազ գա, գընա:

Գո՛գալ, եկ ինձ մի՛ գըցի ետ ջանջալին.
Դոշըս դեմ առավ քու էշխիտ խանջալին.
Սայաթ-Նովու օրիըն վուր դինջ ըլին՝
Պիտի ուղղիփն իր ջանից վազ գա, գընա:

Էս դափիա է. Արուսիկի ասած:

Միտկըտ ի՛նչ է, իմ նազանի, ա՛զիզ յար,
Չըշըփոթվիս դուն միր էս խոսկիրեմեն,
Ախ քաշելեն լիրթ ու թոջըս զայ էլավ,
Արուն-արտսունք հուսից միր աչկիրեմեն:

Յա՛ր, գիղիմ, վուր էշխովըտ ինձ կու վառիս,
Սըրտիս միչին սուր-սուր նիտիր կու շարիս,
Դե ի՛նչ կուլի, բարի աչկով մե նայիս.
Վո՛ւնց էսքան շուտ հիռացար քու յարեմեն:

Առանց ջուղաբ դուն իմ հոջին հանում իս,
Լիմոնի պես հե՛րիք քամիս արունըս,
Աղաչելուց ջան չըմընաց ջանումըս,
Եկ մի՛ գըցի աղաբեմեն, արեմեն:

Տեսնելուս էլ մե բառ էլա չի ասում.
Քաղաժ վարթըն էլ նուրմեկանց չի բըսնում.
Էլ միր բըռնաժ գուրծըն տիղին չի հասնում՝
Ուժը կորավ միր աղեմեն, սուփրեմեն:

Գուզիմ էշխի մեչ տապակվիմ ու խորվիմ,
Շուտ գամ շամիտ փարվանի պես ու վառվիմ,
Սայաթ-Նովեն կոսե՝ թուղլի լիս երվիմ,
Թաք քիզ պեժ չըղիբչի միր վառ քուրեմեն:

Էս լավ դափիա է. Արուսիկի ասած:

Միղըս մենակ եստում էր, վուր ասի՝ յա՛ր,
Ըսպանում է ետ քու վատ նիաթըն ինձ.
Էլ չիմացած, թե իմ ջուղաքն ինչ էլավ,
Ասի՝ գո՛գալ, տար էշխի գագաթըն ինձ:

Ախըր էշխըն ինձ դեմ արից ժեռ քարի,
Խայտառակից, կինքըս նիտի փալ արից,
Ուշկ ու միտկըս տարավ, շինից սարսարի,
Էլի բաց չէ թողնում վարթ սուրաթըն ինձ:

Գուզիմ էշխի քուրումն անվիրչ խորովվիլ,
Բըլթուլի պես վարթի շուրջը բուրովիլ.
Յարիս շամին փարվանայի պես էրվիլ,
Վուր սիրուց զատվիլ չըտա հախ դաղըն ինձ:

Գոզա՛լ, եկ աչկիրըս արուն մի՛ լըցի,
Սիրտըս էշխիտ սուր նիտիրով մի՛ խուցի.
Ուրոր գընաս, տա՛ր. էլ չուիր մի՛ գըցի,
Թե չէ կու սպանե քու հասրաթըն ինձ:

Յարն ինձ թողից, էլ յիս վո՛ւնց ուրախ ըլիմ.
Չէ՛ նա կոկոր վարթ է, յիս էլ բըլթուլ իմ,
Սայաթ-Նովեն կոսե, թե յիս դաբուլ իմ,
Թաք ղըսմաթըս բերե իմ հավատըն՝ ինձ:

Էս վարսաղ է. Արութինի ասած:

Սիրտըս յարա, դոշըս դաղած,
Նազլու յարի գերին իմ յիս.
Ծիղըս գըցած, կուտըս կապած,
Նազլու յարի գերին իմ յիս:

Շուղքըն արեգագից առիլ,
Էրեսըն շող-շափաղ արիլ,
Նալվածքով աչկիրըս վառիլ,
Նազլու յարի գերին իմ յիս:

Դաղըս բաց է, խուր վերքըս բաց,
Էշխի գինջիլ վիզըս գըցած,
Ման իմ գալի ինձ կորցըրած,
Նազլու յարի գերին իմ յիս:

Վիրավուր ինչպե՛ս ծիծաղիմ,
Մե բըլթուլ իմ՝ քըջած բաղեն.
Շեմքիտ կապած թող նըվաղիմ:
Նազլու յարի գերին իմ յիս:

Բաղումըն վարթ, սարում՝ լալա,
Քու տեսնողին դարդ ու բալա.
Սայաթ-Նովեն կոսե՝ վա՛լլա,
Նազլու յարի գերին իմ յիս:

Էս Արութինի ասած է. թասլիք:

Անգաճ արեք ձիր ծառայի բանքերուն,
Միզնից գըլուխ շատ վարպիտնիր էլ չըկան,
Չըհավատաք, աշխարհն էլթիբար չունե,
Ծատ աշուղնիր՝ էշխի դոստիր, էլ չըկան:

Քաշի լիզու լալկից, բարին չըմընաց,
Քաշի աշուղ մեռավ, լարին չըմընաց,
Աշխարհն մինձ Խսկանդարին չըմընաց,
Հուջրեն լիքը զար-զարբաբնիր, էլ չըկան...

Հին վերքիրըս էն վախտըն ինձ կու մաշին,
Յիփ դոստիրըս ինձ մե կորած մարթ հաշվին,
Ասկ-բարեկամ մեմեկ հիռու կու քաշվին,
Ա՛փսուս մոր արտսունք-պատկիրին, վուր չըկա:

Ով գալիս է, աննըման իք ասում դուք,
Հարցընողին ազնիվ ջան իք ասում դուք,
Թեվուր Սալաթ-Նովալին իք ասում դուք,
Մընաք բա՛րով ասից, գընա՛ց, էլ չի գա:

Էս հաղանա-դափիա է. Արութինի ասած:

Գըլխովըտ ման տամ լիս, քու ցավըտ առնիմ,
Չեռըտ տուր ինձ, նազ ունիս դուն, նազ ունիս.
Քու սանդրած հուսիրին, քու ջանին միռնիմ,
Չեռըտ տուր ինձ, նազ ունիս դուն, նազ ունիս,
ալա գլոզ ունիս:

Յիս քի համա դուլ իմ, դուն էլ՝ իմ աղեն,
Գուզիս կու տամ քի հաստատած մե ռաղամ,
Էս աշխարում քանի վուր դիռ լիս սաղ իմ,
Չեռըտ տուր ինձ, նազ ունիս դուն, նազ ունիս,
ալա գլոզ ունիս:

Դոշիս վըրա դուգուն կապած դաղ ունիմ.
Քու ծոցըն էլ էն ջաննաթի բաղըն է.
Քանի դեռ քու սիրունության չաղըն է.
Չեռըտ տուր ինձ, նազ ունիս դուն, նազ ունիս,
ալա գլոզ ունիս:

Դարդըս շատ է, օչով կեսն էլ չի տանի.
Հիդըտ տար ինձ, քիզի կարոտ մի՛ սպանի.
Քանի լիս կամ, ուրիշ խիալ մի՛ անի.
Չեռըտ տուր ինձ, նազ ունիս դուն, նազ ունիս,
ալա գլոզ ունիս:

Փիրից շընուրք առա, սազըն ածեցի.
Կըրակից էլ կըրակ առա, մընացի,
Սալաթ-Նովեն քու ցավին է տիրացի.
Չեռըտ տուր ինձ, նազ ունիս դուն, նազ ունիս,
ալա գլոզ ունիս:

Էս շիրվանի հանգով լարանա է. Արութինի ասած է. լավ տեղ ասված: Մարտի 2-ին, քրո-
նիկոնի 442-ին (1754):

Թեվուր բանդա ղուլու հալըն հարցընիս.
Գըլուփսըն թող տա քարին Սայաթ-Նովեն.
Այս քաշելեն ջանն ու հոքին քայքայից.
Հա՛ գուլա արտսունք-արին Սայաթ-Նովեն:

Յար ունենաս, էս խաբարըն չիմանա,
Թող աչկիրըն չանե նամ Սայաթ-Նովեն.
Լիզուս ուրիշի մող, միտկըս քիզ վըրա,
Թող չըդաղվե, չանե դամ Սայաթ-Նովեն:

Պատկիրքիցըն չըկըշտացա դիտելով.
Բաղ գըցեցի, բարըս մընաց ուտելու.
Է՛նքան դարդ սըրտումըս մընաց այտնելու,
Կարոտ մընաց ընգիրի Սայաթ-Նովեն:

Տարին վաղ էր, էս հենց վաղ վախտից էլավ.
Բըլբուլի պես մահընտ քու վարթից էլավ,
Էսքան մուրը քու փզվից՝ բախտից էլավ:
Էշխի նընգավ խիլքըն քամ Սայաթ-Նովեն:

Ի՛նչ անիմ, մաշվեցա ահուզարեմեն.
Սիրտըս հալից յարիս ինթիզարեմեն,
Կու մեռնիմ, հիդ չիմ կենա իղրարեմեն,
Թող մեռնի քու հուզիրին Սայաթ-Նովեն:

Մե ճար չըկա, վուր քի մող գամ, քի տեսնեմ,
Վախում իմ, թե աշխարն ինձ կու բամբասե.
Հոկս կա վիրչում, վուր քու յարըն է՛լ յիս իմ,
Դե թող քընե խաթըրջամ Սայաթ-Նովեն:

Սիրտը բարուն ու արթարին ման գուքա.
Ովոր մեյդան մըտնե, արին ման գուքա,
Աչկըս էլի գոգալ յարին ման գուքա,
Թե չե կըրակ կու մաղի Սայաթ-Նովեն:

Դուն ինձ ուստա, յիս էլ քի յար, քի ջանան,
Ինչ վուր կոսիմ, պիտիս դըրուստըն իմանա.
Կարքըն էս է, պիտիս վառվի ինձ ամա,
Չուն յիս շամն իմ՝ փարվանան՝ Սայաթ-Նովեն:

Խիվ սի՛րտ, ցավի ծանգում չորցար-խաշվեցիր,
Էշխի նընգար, քըրքըրվեցիր, մաշվեցիր.
Քիզ մե հայտնի մինձ վարպիտ կու հաշվեին.
Ո՛վ ասից, ծամփից շեղվի Սայաթ-Նովեն:

Ինչ- վուր Նուրի կոսե՝ յի՛ս իմ քիզ ջանան,
Հա՛ ախ քաշե, չըխընդա թող իմ նանան.
Քիզ իմ սիրում, կանց կու սիրեր Շահսանամ.
Բուքեն փիրից առավ ջամ Սայաթ-Նովեն:

Էս Սայաթ-Նովան ինքը և իր սիրուհին, որ էն ժամանակ խոսել են, էն է. ինչ որ վրացե-
րեն ասել են իրար, գրված է էս տաս տուն երգի մեջ: Լավ վարսադ-յարանա, ով որ սովորի,
բարի հիշի կամ ողորմի ասի Արուֆինին. ամեն: Էս երգը գրվել է հունիսի 7-ի վերջին (")
քրոնիկոնի 444-ին (1756):

Պըրուստ է, վուր յարին մուրվաթ չէ էլաժ.
Հոքու տոնը քաղից՝ դառա մե անձար.
Ունքիրն անիդ, զուկիւն մե-մե նիտ օլրաժ,
Սիրտըս խուցից, ձեռին բըռնաժ մե խանջալ:

Խիլքըս թըռաժ, Բալիս ու Բուխարա նընգաժ.
Սիրտըս քաբաբ՝ էշիս բուխարան նընգաժ.
Նազլու յարըն զարբաբ ու խարան հաքաժ,
Տես, թե վունց էլ լավ սագում է կանանչ-ալ:

Արտսունքն աչքիս յիս ընգիլ իմ չոր չոլիր,
Միր դուշմանի մըտկինը թող փուչ ըլի,
Թեվուր ինձնում էստուց ալել սուչ ըլի,
Դուն հաստա՛տիր, գո՛գալ, արի իմ ջանն ա՛ռ:

Ասի՝ գո՛գալ, եկ իմ արզըն իմա՛ցի,
Կարթացի լամ, կինքում արզու մընացի,
Էշիսի հիջրանիցըն հարզըն մընաց ինձ,
Եկ դադ արա, ինձ հասիլ է խան աջալ:

Սալաթ-Նուվուն պետք չէ շահի ջահ-մալըն,
Փիրից խըմաժ ունե շախու ջամ-ալըն,
Թեվուր գուզիս տեսնի էն սուրփ ջամալըն,
Պիտիս քաշի էն խալիլի պես տանջանք:

Էս թեջնիս Արուսիսի ասաժ է. լավն է:

Յիփոր սարի լալեն կանանչ բաղ ընգնե,
Կու բացրանա ծուղքին, «սուսան իմ», կոսե.
Խաբար չառաժ կոկոր վարթ ու լալեմեն,
Բըլբուկի պես ինքն իրան սանամ կոսե:

Դավրիշին ո՛վ կուտա քոշկ ու սարալը,
Խամ քաթանը ներկիս, չի՛լի դարալի,
Էնդու համա չի պակսի իմ հարալը,
Վուր ամեն մարթ «յիս էլ Հասան իմ», կոսե:

Էն ի՛նչ նիտ է, վերքեն արուն չի հուսի,
Նիրկարարըն դուշ է՝ առանց կարասի,
Անփիր մարթի լիզվից անիծկ չի պակսի,
Էտենց մարթն էլ իրան «իսան իմ», կոսե:

Հեստի մարթ կա, ժեռ քարին էլ հավան չէ,
Վուր քամին տա, բըմբուկի պես կու թըռչե.
Մարթ էլ կա, վուր ծիծու տեսնե կու փախչե՝
Աժդահայի գըլխին «ավսան իմ», կոսե:

Էս խիվ սիրտըս էշիս միչին թաղվիլ է.
Էշխում թաղվիլ, հարուր տիղից դաղվիլ է.
Սալաթ-Նուվեն Էնդուր լալով շաղվիլ է,
Վուր աղվեսըն «ասլան բասան իմ», կոսե:

Էս Արուսիսի ասաժ է. օգուլամա:
Էսպես օգուլամա. Արուսիսի ասաժ. լավ դափիա:

Աթամո՛րթի, ա՛նգաճ արա ես բանիս,
Ծեքը չեւած, գիշերն արիվ դուս չի գա.
Ծառըտ քաշի սատանայից՝ ցավ չառնիս՝
Հոքուտ դըռնով չար հարամին հյուր չըգա:

Հախ ճըրաքըն վա՛ռի, քուքուրթը մա՛րի,
Միխկըտ սըրփե՛, հոքիտ արթար, սո՛ւրփ պահի,
Լիզվով օրհնանք կու տան՝ ուշունցից փա՛խի՝
Մե ախպըրից երկու տեսակ ջուր չի գա:

Ղուրթ ին ասի՝ տըղեն քեռուն կու քաշե,
Չինարըն բար չի տա՝ բուլըն կու քըշե,
Խոտն արմատից կուլի՝ սուլըն կու քաշե.
Ուռու ծառից դարչինի հուտ-համ չի գա:

Մե ազնիվ լար չիմ գըթնում ես աշխարիս,
Էնդու համա հա՛ կանչում իմ հարա լիս,
Հոր չիմ փորիլ. վուր ընգնիմ ետ հորը լիս.
Կըրակ էլ տաս, ճըշմարիտին մահ չըկա:

Սալաթ-Նովեն կոսե՝ ցավից հիռավուր.
Ժեռ քարեմեն քամին ի՛նչ կու տանե վուր,
Հոքուտ տունը շինե ամուր-հիմնավուր՝
Նոյի նըման՝ հեղեղիցն էլ ահ չըգա:

Էս Արութինի ասած է. օգոթլամա:
Էսպես օգոթլամա-վարսաղ է. Արութինի ասած:

Պըռունգնիըտ բըլթուլի պես բաց արա,
Վուր բերնումըտ ատամըտ չըվընասվե.
Ճուղքեն շաղ է կաթիլ՝ մազըտ թաց արիլ,
Սալաղ մընա, վուր ծամըտ չըվընասվե:

Քու համփուրիտ կարոտ, ծարավ մեռա լիս.
Ե՛կ, մըհլամ դիր վերքիս, թեվուր ջարա իս,
Վարթըն թըփից պիտի է՛նենց դու քաղիս՝
Անգին ակըն մատնումըտ չըվընասվե:

Դարդըս շատ է, ասիլ չիլի են խուրքեն.
Ա՛մուր կապե, արուն չըգա իմ վերքեն.
Հեստի անցկաց բաղչի դոքի արանքեն՝
Վարթի չառնե, գըլուխըտ չըվընասվե:

Դագաղ դըրեք, մինչի թաղիլն ասե՛ցեք.
Էշխի ծեռից էսենց դաղվիլն ասե՛ցեք,
Յիս չիմացա, ձիզ մատաղ լիմ, ասե՛ցեք,
Վուր լուանակըն շափաղեն չըվընասվե:

Փիրեմեն փիր առած թալիշ իմ դառի,
Ա՛յ սիրտ, փարդեն պա՛տոն, էշխումըն վա՛ռվի,
Սա՛լաթ-Նովա, դուն էլ հեստի գործ բըռնի՝
Աղ ու հացըտ, սեղանըտ չըվընասվե:

Էս դափիա է. Արութինի ասած. գրված է մարտի 19-ին, քրոնիկոնի 446-ին (1758):

Ա՛յ սիրտ, ովոր քիզ մե յաման բան կոսե,
Յիդ դառ ա՛սա՝ «Յիս քիզ ամա ջան կու տամ».
Թաք դուն արով ըլիս, թող հա՛ վատ ասեն,
Դուն լավութիւն դադիր՝ խաթիրջամ կու տան:

Տերն իստակին ու անմիդին կու նայե,
Վունցոր վառվող փիլթեն յիդին կու նայե.
Բարով ծառըն տակի հողին կու նայե,
Աչաղ մարթի վիրջըն կուլի ջահանդամ:

Արի ա՛նգաճ արա բեյթիս ու առ տա՛ր.
Էլ մի՛ ասի՝ համ կանանչ կար, համ ալ կար.
Քանի վուր քու ծեռին էսօր հընար կա,
Հոքուտ համա մե տուն շինե ջաննաթում:

Թե մարթի մեչ դողրու մարդըն էրևա՝
Սոնեմեն էլ կըթված կաթըն կերևա.
Միդքըն դառն է, ամա քաղցըր կերևա,
Էնդու համա դրախտեն էլավ ջան-Աթամ:

Սա՛յաթ-Նովա, դուն էս բանըն կատարի՝
Միշտ գոհ մընա բարեկամից, օտարից,
Պիտիս մոռնա, հենց վուր մահըն պատահից,
Գուգե հարուր տարի քաշիս ջանիտ դամ:

Էս Արուսիկի ասած թեջնիս է. գրված է մարտի 19-ին, քրոնիկոնի 446-ին (1758):

Օղո՛րմի էն կարմունջ շինող վարպետին՝
Անց կենողըն քար կու դընե, կու հիշե.
Խալխի համա կինք մաշեցի, ջան տըվի՝
Տապանիս քարն է՛լ ախպերըս կու քաշե:

Իգիթն էն է, ում աղ-հացըն չի հատնի,
Ով ծառս կուլի, կապանքնիր կու կըտըրտի.
Ամա հիմիկ ով քիչ արձիճ կու գըտնի,
Շուտ վազ կու տա սարափխանի, փարաշի:

Չարխի փալագըն չարխն էնենց շուտ էրիտ,
Վուր մինձատան վուրթին մընաց դըռներին.
Ով էլ մե հին շալ չեր հաքած տոներին,
Հուջրեն լիքը՝ ձեռ է մեզնում դումաշի:

Տե՛ր, ազա՛տիր կիղծավուրից, անբանից,
Հիմարներեն, անտաշներեն պահպանի,
Էնդու համա չիմ նիղանում դուշմանից,
Վուր սըրտումըս դադիր ունիմ սիրդաշեն:

Ի՛նչ բըլբուլ իս, վուր փարվազըտ չին տեսնի,
Սերըն չէլած տիղը սազըտ չին տեսնի,
Սա՛յաթ-Նովա, էլ գըրածըտ չին տեսնի՝
Ամեն էկող դալամ առած կու նաղշե:

Ղափիա. Արուսիկի ասած է. մարտի 19-ին, քրոնիկոնի 446-ին:

Ինչքան էլ վուր ասլանն աղվես տապալե,
 Էլի հանկարծ, յա մե ուրիշ փանդ է պետք.
 Մե հատ յիզըն լըծիլ չի ըլի կալին.
 Գուրնին էլ վուր մինչ տասնվից հատ է պետք:

Փորցված մարթըն խոսկի եղնեն ման չի գա,
 Անփորցըն էլ լավ ու վաղին ման չի գա.
 Գիլի գըլխին ավիտարան սազ չի գա.
 Մարիփաթից գուրգին ինչ խըրատ է պետք:

Միղավուր արարքըն կուլի տերեմեն.
 Խիքըն գըլխեն թըռչի, կուլի յարեմեն.
 Թե լավ, թե փուչ վուրթին կուլի մորեմեն,
 Լավ վուրթուն էլ արթար, հալալ կաթ է պետք:

Թե ցավ չանցնե ինն ամսըվա վաթանին*,
 Թեգուզ յաղութ ու գոհարի հանք անին,
 Խուրթ զավակին սուտ կու սիրե խուրթ նանին՝
 Պորտից պորտը մերկ ու ամուր կապ է պետք:

Յիս չիմ գիդի վըրես էն ո՛վ աղ արից,
 Ախարից ու մորից զըրգից, դաղ արից,
 Սալաթ-Նովուն ովոր բեդամաղ արից.
 Տիրոջ ծամփին նըրան արթար դադ է պետք:

Էս օգուլաման Արութինի ասած է. ապրիլի 20-ին, քրոնիկոնի 446-ին (1758):

* Արգանդ:

Աջուղ ըլիլն ինձ ամա մինձ ցավ դառավ՝
 Չեոքս Չանգլու-փիրեն կապածի պես է.
 Ուշկըս շաղվից, լիփ էշխի հուրն ինձ առավ՝
 Հենց գիդին, թե խիքըս պահածի պես իմ:

Ջանք դըրեցի՝ հացըս աղի հասցըրի,
 Չորից դուս բերի՝ դուզ տիղ հասցըրի,
 Ջոռով հարուր ցավ ու դաղի հասցըրին՝
 Տակեն քոք՝ վըրեն թաղ բըռնածի պես է:

Օղորմի էն փիր-ուստադին, վուր անցավ,
 Հըլա կանանչ, չոր չուլիրում չորացա,
 Սըրտիս մեչըն էշխի կըրակ գոյացավ,
 Էնդուր դոշըս խուրեն դաղվածի պես է:

Աչկես արուն հուսից, նամի մեչ ընգավ,
 Գիշեր-ցերեկ դարդ ու դամի մեչ ընգա.
 Փարվանի պես վառած շամի մեչ ընգա՝
 Թիվիրըս էլ կոսիս երվածի պես է:

Ախըր տե՛սեք, էշխըն ջալալ շինից ինձ.
 Բազարի մեչ զըցից, դալալ շինից ինձ.
 Տեսնողներն էլ Էնենց խիալ կոնին միշտ,
 Թե էս Սալաթ-Նովեն հարփածի պես է:

Էս վարսաղ է. Արութինի ասած. հունիսի 10-ին քրոնիկոնի 446-ին (1758):

Էս էշխըն ինձ փիրն է տըվի՝
 Էրվեցի, վառվեցի ծեռքին.
 Նազլու յարըն մագիրն օլրիլ,
 Ա՛չկի լուս, գար է կապիլ սիվ բարեքին,
 Չուրս բուրքին, սիվ բարեքին:

Միդ ունենամ, արին կու տամ,
 Կինքըս, հոքիս յարին կու տամ,
 Ջանըս մատաղ անիլ կու տամ,
 Ա՛յ հավատ, իմ գոզալի թուխ աչկ-ունքին,
 Լուսին տեսքին, մարալ տեսքին:

Բըլբուլ իմ, բաղ կարոտեցի,
 Մեբաշ վարթի փաթաթվեցի,
 Առանց կամի փոթոթվեցի,
 Ա՛յ անգին, լիս մընացի էշխիտ ծանգին,
 Էշխիտ ծանգին ու արանքին:

Յիս բըլբուլ իմ, վարթըս ծախած,
 Ջուխտ աչկիրըս լացից ծաքած,
 Մըհլամըն կըրակով սարքած,
 Անջի՛գար, դըրեցիր իմ ծանըր վերքին,
 Իմ խուր վերքին, սըրտիս վերքին:

Դագադիս դիբել է խարաթ,
 Աջալից էկիլ է բարաթ,
 Էլ չըհասավ քոշկ-ամարաթ
 Սայաթ-Նովու դըրած ջանքին,
 Աղաչանքին, պաղատանքին:

Քանդվում է հոքուս աշխարը,
 Մինչի յարըս ման չի գալիս
 Մե հատ է յարիս թառարը,
 Սիրե՛լիս, մինչի նաղաշ չընըկարի,
 Չընըկարի, չընըկարի:

Յարըս գոզալներու թագն է.
 Ակներու մեչ անգին ակն է.
 Ծարբաթն էլ ինձ ամա դառն է,
 Սիրե՛լիս, թե համփուրիտ հիդ չիմ առի,
 Հիդ չիմ առի, հիդ չիմ առի:

Էշխետ հարփած չիմ դընջանա,
 Վարթ պատկիրքետ չիմ կըշտանա.
 Մեջլիսներեն չիմ հիռանա,
 Սիրե՛լիս, քեփն ինչքան էլ վուր Էրկարի,
 Վուր Էրկարի, վուր Էրկարի:

Գինըտ շահիրն էլ չին ծարի.
 Էշխեմետ լիս չիմ բեզարի,
 Սուսան մազըտ հուս չի արվի,
 Սիրե՛լիս, մինչև գարըն չըզարթարի,
 Չըզարթարի, չըզարթարի:

Ջուկփով ուշկըս դուն չիս խըլի,
 Թե վարթըտ սըրտիս չըծըլի.
 Յա՛ր, ունքիրըտ բաց չին ըլի,
 Սայաթ-Նովեն թե չընայի,
 Թե չընայի, թե չընայի:

Էս երկուսն էլ մեջլիսի ողվանի-թասլիք է՝ մի եղանակով. Արուֆինի ասած է. հունիսի 10-ին, քրոնիկոնի 446-ին (1758):

Էշխեմենտ լիս դառա խաստա.
 Ինձ զոռով նաչաղ իս արի.
 Սիվ մագիրըտ դաստա-դաստա,
 Ա՛չկի լուս, վարթ-մանիշակ բաղ իս արի,
 բաղ իս արի:

Բըլթուլ իմ, խարին կաղաչիմ,
 Բաղեմեն զըրգված կու փախչիմ,
 Սիվերես արիր՝ կամանչիմ,
 Ջանըմ յա՛ր, քու երեսըն պարզ իս արի,
 պարզ իս արի:

Յա՛ր, գինի տուր ինձ մինչի լիս,
 Քու զուլփերուն մատաղ լիմ լիս,
 Սըրտիս քուրեն դուն զըթիլ իս,
 Սիրե՛լիս, Էշխիտ հուրըն չաղ իս արի,
 չաղ իս արի:

Չիմ գիդի վո՛ւնց գովիմ յարին՝
 Կարոտիլ իմ լուսին թափրին.
 Աչկիրըս լըցրիլ իս արին,
 Բեմո՛ւրվաթ, սիվ ջիգարըս դաղ իս արի,
 դաղ իս արի:

Լաց իմ ըլում՝ դարդըս ծով ա.
 Առանց միդի Սալաթ-Նովան
 Քու լիզվի նիտից խորով ա.
 Ջուր տիղը նասաղ իս արի, սաղ իս արի,
 սաղ իս արի:

Էս էլ կողքի (նախորդ) խաղերի եղանակով:

Մահըս իրա վուտով գուքա, լիս տիղիս իմ ման գալի.
 Մեռածին օղորմի տալով, սաղիրիս իմ ման գալի.
 Անցած օրըն չիմ ափսուսում, վաղիրիս իմ ման գալի.
 Մուխաննաթըն օր չըտեսնե, էն սիրիս իմ ման գալի:

Յիս չիմացա վո՛ւնց փաթաթվից աշըղուփինն իմ գըլխին.
 Ինձ դիվանա Մեջլում շինից, լիղ դըրից իմ կըրակին.
 Իննըն ամիս աճեցրիլ է, լուս դառնա իմ մոր հոքին,
 Բապթամ կաթի հիդ իմ ծըծի, էն շիրիս իմ ման գալի:

Աշըղուփինն էլ ջաղցի պես չի կանա անջուր բանի,
 Ախըր ինձի ջունուն կոնե, խիլքըս գըլխես կու հանի.
 Էշխըն հազար ծաղիկ ունե, նըմանած մե գուլշանի.
 Չիմ ուզում հա՛ բացըր նայիմ, ցածրիրիս իմ ման գալի:

Էշխի ծովի մեջն իմ ընգի, չիմ դիմանում լանգին էլ.
 Ջանումըս էլ ջան չըմընաց, չիմ գալի էն ոանգին էլ.
 Շատ իմ ջանք դըրի՝ չիմ հասի աշղութենի դանգին էլ,
 Էնդուր հըլա մե աշկիրտ իմ, իմ փիրիս իմ ման գալի:

Աշըղուփինը կըրակ է, սիրտըս արած մե քուրա.
 Ջանս ու հոքիս վառից, թողից՝ չիմ գիդի խիլքըս ուր ա.
 Լաց ու ո՛խպա, Սա՛լաթ-Նովա, խիալ անիլըտ զուր ա,
 Էս նիղ վախտին թուղ զալ չըլի, իմ ջիրիս իմ ման գալի:

Էս իլահին Արուփինի ասած է. հուլիսի 9-ին, քրոնիկոնի 446-ին (1758):

Դոստը, լարը, մեկ էլ ընգիրն աշխարջում...
 Մեկը վարթ կու քաղե, էն մեկելը՝ փուշ.
 Մեկը թուփակ կուլի, մեկն էլ՝ մե բըլթուլ,
 Մեկը կուտա շաքար, մեկը՝ լաբլաբու:

Մարթ կա ուրախ, մարթ կա տըխուր ու փոշման.
 Մեկին մըսխալ, էն մեկելին՝ հինգ բաթման.
 Էրկու բան կա իրար դուշման հավիտյան,
 Մեկը կինքն է, մեկն էլ մահն է անկըշտում:

Վուրըն ախկատ, վուրըն օսկով մե զանգին,
 Վուրին գինի, վուրին աղու մե բանգի.
 Մեկը կոծե սազ, էն մեկն էլ իր չանգին.
 Մեկին դամ ու վալիք, մեկին՝ ցավ ու սո՛ւք:

Մեկը քընած, մեկը զարթուն՝ աչկը բաց.
 Վուրըն օլադ, վուրըն հարփած՝ գինով մաստ.
 Մեկըն անվուտ, մեկըն կըռնատ՝ մի շիքաստ,
 Մեկն էլ հենց նուր ձըվից յախու է կապում:

Սալաթ-նովու վաթանիցըն հարց կու տան.
 Մեկը կուսե Հինդն է, մեկը՝ Համադան...
 Վաթանըս թիֆլիսն է, կողմը՝ Վրաստան.
 Մերըս Հավլաբարցի, հերըս Հալաբլու:

Էս Արութինի ասած է. դափիա:

Վարպետներու հայտնի խոսկը
 Հըրաման է՝ փիրի գըրած,
 Մեմեկ քաշած հադիդադից,
 Օսկե թիլի նըման շարած:

Առանց ընգիր էս աշխարում
 Աչկըտ կուլի լիքը արուն.
 Ակոեքըն վուր կա բերանում,
 Զուր չին ասի ջանփ ջաղաց:

Լաց լիմ մենակ օրի համա.
 Ման գամ սիրդաշ-լարի համա.
 Լավ ընգիրն ընգիրի համա
 Դարդի դարման-ճար է էլած:

Մե տիղում վուր ջալալ ըլի,
 Կախտե՝ հազար դալալ ըլի.
 Մարթըս թեվուր հալալ ըլի,
 Կալից կառնե միշտ օրահաց:

Աղոթանին ով ուշ նայե,
 Չի ազատվի ախ ու վայեն.
 Սալաթ-նովեն ինքը հալ է,
 Իր հավատքին ամուր կանգնած:

Էսպես Արութինի [ասած] դուբեյթ. մալիսի 20-ին, քրոնիկոնի 446-ին (1758):

Բեզարիլ է հոքիս մարմնից, հա՛ տանջվում է վունց զահրից.
Աղոթում իմ Արարիչին՝ ես ցավեն ինձ ազատի,
Փիր-ուստադին աղաչում իմ անգաճ անե իմ զարին.
Մարդի համա ա՛խ իմ քաշում, նամարդից իմ բեզարի.
Անգետ մարթըն շուշես կոտրից. կոտրածն էլ չի սաղանա,
Մե գամ քաշողն էլ չըքաշե իմ ես քաշած ազարից:

Մենակ, անդիր իմ մընացի, վուրփին բաբա ըլողըն գա.
Բերանըն սուրփ, լիզվին աղոթք, աչկում բիբ ունեցողն գա.
Ուստադեմեն ուսում առած, բաբլուին բաբ ըլողըն գա.
Էշխի դուքան իմ բաց արի, սիմ ու շարբաբ առնողըն գա.
Հենց էնդուր իմ ջունուն դառի՝ հուշրես լիքն է լալ-ջավահիր,
Ջարմանալի տիղ բաց արած ես շահրադել շեն բազարին:

Սըրտիս մեջըն կըրակն ընգած էրում է ինձ շամ-շիվ արած.
Գիշերնիրըն լուսնակի հիդ, ցերեկն ուշկըս շամսի վըրա.
Էնդու համա ջունուն դառած կանչում իմ վա՛շ-վա՛շ, շիվարած.
Ծըպնիրըն Հինդն է բանդ արիլ, գուրծվածկըն էլ Շամ շըհարը,
Ամեն թիլըն հազար ոանգի, ամեն ոանգը հազար փալլի,
Ուրումելում չելած մա՛թահ, ամենուն պետկ է ես զարից:

Ինչքան էլ վուր դուն մինձանաս, խոնարութինն աչկըտ կալ.
Փիր-ուստադի դահրը քաշե, քու ալմասին չասիս լալ.
Ծշմարտության դուռըն բա՛ց միշտ, ծեռըտ չառնիս հարամ մալ...
Ենգիդունլումըն գոյացած՝ Փռանգըստանու գործ է լավ.
Սազ գուքա ամեն արիստի, արծանի է բազարի:

Մե իգիթ վուր անխիլք դուս գա, Սալաթ-Նովեն ի՛նչ անե.
Մե վուրսնուրթ վուր սար չըդուս գա, Սալաթ-Նովեն ի՛նչ անե.
Ամեն քալից խոսկ դուս գուքա, Սալաթ-Նովեն ի՛նչ անե...
Փիր-ուստադի արթար ծամփին անարժան մարթ շատ կուլի,
Էնդու համա գիշեր-ցերեկ չիմ ազատվում ահզարից:

Էսպես թեջնիս-մուխամբազ. Արութինի ասած:

Ինչքան էլ վուր դուն մինձանաս, բարե՛կամ,
Էլի զարնիշանչու նախշիրըն կոսին.
Գուգե Հընդու Էկած դալամքար ըլի՝
Ջարբաբ ու զար լավ դումաշնիրըն կոսին:

Դըրուստ ծամփա ընգնողըն դամ չի քաշի.
Մեկը զարբաբ, մեկելըն խամ կու մաշի.
Գեդնի տակին ինչ էլ ըլի չին հաշվի,
Պատի տաշած քարե շարքիրըն կոսին:

Թե փուչ խոսիս վարպիտի հիդ, թավ չիլի.
Վուրսնուրթն առանց սար, սարն առանց ալ չիլի:
Փետից չախմախ, չախմախից էլ դավ չիլի,
Լավ պողվատի քուրեն, հանքիրըն կոսին:

Սիրուն գուլփը գոգալներու զարթըն է.
Մարթուս զարթն էլ նըրա մարիփաթըն է.
Նամարդ մարթըն թուլնի խոտի հատըն է,
Ջոմարդի էլ աչկ ու ունքիրըն կոսին:

Շատ մարթ էշխի կընգնե էս աշխարքումըն,
Ահուզարն էլ պակաս չիլի կինքումըն.
Վըրաստանու կողմի Թիֆլիս քաղկումըն
Սալաթ-Նովուն էշխի ընգիրըն կոսին:

Օգութլամա

Աստծու սիրուն, խո՛սի, ա՛յ իմ սիրուհիս,
Բաղն քաղցր, պղոնգնիւրըս հանց նաբաթ.
Գո՛գալ, թեվուր աղուհացըն սի՛րում իս,
Եկ ինձ մի՛ տու ել ամոթանք-խըջալաթ:

Առուտեհան ծանոթ բաղըն թեքվեցի,
Բըլբուլ ծենին վարթի թուփըն թեքեցի.
Մեքաշ տեսա յարս է, իսկույն չոքեցի,
Խիլքըս թըռավ գըլխես՝ տեսքեն էլա մաթ:

Մարմար դոշին մարջան կախելիս տեսա,
Պղոնգներին շաքար մաղելիս տեսա,
Զալում յարիս վարթըն քաղելիս տեսա,
Պըտըտվում իմ էնդուր, վունցոր մե սայաթ:

«Հա ու չէ»-ով ինձ զըրգեցիր հավատից,
Օրն էլ հինգ հետ խաթետ պակաս չէ խաթից.
Յա՛ր, ազա՛տիր ինձ յադ յարի մուննաթից.
Լա՛վ չէ, գո՛գալ, մի՛ անի վատ աղալաթ:

Էշխետ հիվանդ իմ, յա՛ր, դուն ինձ պահպա՛նի.
Քու ծիռքին է. մողըտ գամ դիդ-դարմանի.
Եկ մի՛ սպանի Սայաթ-Նովու նըմանին.
Յա՛ր, ինձ խըղձա՛, փըրկի՛ր, հարա՛յի-մա՛ղաթ:

Էսպես Արութինի ասած յարանա-վարսաղ է:

Մեջխումըն սինին լի ու շեն տեսա,
Սաղու ծեռին շուշա, կողքին մե տըկճուր.
Յարիս վիզը բացված յախեմեն տեսա,
Դոշին լալ ու գոհար, ծոցում՝ մե-մե նուտ:

Աչկիրեմեն արտսունք գուքա՝ ռանգն ալ է.
Յարիս կանանչ շուրի կարըն ծալ-ծալ է.
Վուտքիրինը յա թիմաջ է, յա շալ է.
Ամեն վուտն էլ... շիրմային ո՛ւր, մարմարն ո՛ւր:

Թե հարիֆ իս, բաղըս հա՛շվի, դե՛մ խոսա.
Մեկ լի՛ս ասիմ, կանաս, մեկն էլ դուն ասա.
Մարթի դուշման յիրիք փուքըր բան տեսա՝
Մեկ սիվ ծանջը, մեկ մոծակը. մեկ էլ՝ լուն:

Թաքավուրի խոսկըն փարմանա պիտի.
Վառվող շամի վըրա փարվանա պիտի.
Յարիս բաղի բարն էլ ինձ համա պիտի,
Էս թաղիրեն մեկը քիզ թող, մեկն ինձ տուր:

Սա՛յաթ-Նովա, աստուծըտ չըկորցընիս,
Կինքի կարքն էլ փորցվածին կու հարցընիս.
Լավութենին ով վատութի՛ն դարցընի,
Վիրչումն անտեր շան պես կընգնե դըռնեդուտ:

Էսպես լավ թեջնիս:

Թե վարպետ իս ու վարպետի զավակ իս,
Մելդան մըտար, խոսի վունցոր իմաստուն.
Մելդանը շահինն է, արհիստն ուստինը,
Լալըտ բազար հանե, յիփ հույս ունիս դուն:

Աշխարումըս թե՛ վատ, թե՛ լավ վարպետ կա,
Ազնիվ խոսկին հույս ու հավատ էլ պետկ ա,
Դե վուր քամանդար իս, ծիռիտ լավ նետ կա,
Ծերըն պահե համաշա սուր, պըսպըղուն:

Թեվուր գուգիս վարպետնիրու պես ապրիլ,
Էշխի մելդան մըտար, շուշա մի՛ կոտրե.
Վարպետնիրու անիծկի տակ մի՛ մըտնե,
Անփուրց խոսող մարթըն շուտ է փոշմընում:

Փառք տուր Տերին, վուր տիրաշեն գործ արվե.
Թեվուր գուգիս սիրտըտ էշխի հիդ փարվե,
Սագով խոսի, վուր աշխարին հարմարվե՝
Բերանըդ լեն մի՛ բաց, խո՛սի դու սահուն:

Սա՛յաթ-Նովա, խոսկը տիղին կու բերեն,
Քիզ նըվիրե վարպետնիրուն ու փիրին.
Նիտ-աղիղըտ մի՛ տու խուր-խուր ծովիրին.
Ծիղըտ հի՛ռու պահե՝ պեծ չառնե դավուն:

Սա վարսաղ է:

Ջամալըտ հալլի է, մարթու կայրե ողջ,
Ջիռացող ու էշխետ յիս դառիլ իմ մունջ.
Ջըրատար քու դուլին արից ցավատանջ,
Ջամար օսկի էի, դարդն արավ ինձ թուջ:

Ջահ էրեսըտ տեսա, դառա անիլլաջ.
Ջեր Ստամբուլն ի՛նչ է, ա՛շխար աժիս դինջ.
Ջոկ բան իս դուն՝ չընդու ջավզ իս, ջիղա-թաջ,
Ջամ-այնաբանդ քոշկ իս, վարաղըտ՝ նարինջ:

Ջա՛նում, թաք իմն ըլիս՝ հազար թուման խարջ,
Ջանք կոնիմ, թե էլի էտքան էլ պահանջ.
Ջամ աշխարքըն հենց քիզ համա կու գա մարջ
Ջովստ աչկիրըտ՝ արիվ, մազըտ՝ ծաղկեփունջ:

Ջեյրան կապսըդ տեսա, խիլքըս էլավ վեջ.
Ջո՛ղաբ արա, գո՛գալ, մի՛ թող ցավի մեջ.
Ջունուն դառած, էշխետ կու երքիմ անվերջ.
Ջիգարըս խաշիլ իս՝ չիմ անի տրտունջ:

Ջաբրով գառ գըցողին չե ընգնի շեշ-փանջ.
Ջոշխուն էշխըտ ինձի շինից մե կիսլանջ.
Ջահել Սայաթ-Նովա՛ն յար կու սիրե քաջ,
Ջե-ի վըրա դինջ կու գըրե «սկիզբ ու վերջ»:

Էս Արութինի ասած է. ավալ-ախր:

Յարիս կարոտ ծամփա ընգա տեսնելու.
Տեսա, հիովից, զուքված՝ հաքած զար ու խաս.
Խաս խիալով մոտեցա բան ասելու,
Ասի՛ գո՛գալ, պըռունգնիրետ միղըր տաս:

Միղրահամ պըռունգըտ գովիմ, ի՛նչ ասիմ.
 Էշխիտ թուրը քաշիմ սըրտիս մեչ, կիսիմ.
 Յա՛ր, քու ծամփի հողին էրեսըս քըսիմ,
 Բալքամ քիչ խըղճի գաս, խոսիս դուն մե բաս:

Բաս մե հարց ու փորց չանի՞ս, մե բան չասի՞ս,
 Յա՛ր, քիզ մա՛տաղ, կարոտ իմ բըլթուլ սասիտ,
 Չըլի՞ թե դուն ինձ գըցիլ իս հավասից,
 Ա՛ստուծ սիրիս, ժամանակն է՝ **խիլքի գաս**:

Խիլքըս էշխիտ կըշիոքում դիր, դարդ չի դա.
 Էն էլ իմաց՝ աշուղեն սուր մարթ չըկա,
 Գիդիմ, քիզնում վուչ մե կորեկ խարթ չըկա,
 Չուն գոհար իս, մաքուր լալ իս ու ալմաս:

Լալ ու ալմաս իս, իմ ջանանն իս անգին.
 Էս աշխարքում մե՛կ չիս, տա՛սն իս իմ աչկին.
 Սայաթ-Նովեն շունչը փըչից քու ծանգին,
 Սագամ չունի՞ս դուն աղուհաց, խըղճի մաս:

Էս Արութինի ասած է. գինջիլամա:
 Էսպես գինջիլամա-յարանա. Արութինի ասած:

Լիրթըս էրվից վունցոր քուրան գըցած կավ,
 Թե հեքիմ իս, բուժե, ցավեն պըրծընիմ.
 Էս դարդըն ինձ իմ վաթանեն դուս արավ,
 Վախում իմ թե մինչի Սուրիա հասցընի:

Եկ լա՛վ պահե ամոթ-աղաքն արի հիդ,
 Աղ ու հացըտ կիսի միշտ արթարի հիդ.
 Չըլի թե մե յադ հանդիբի յարի հիդ,
 Էս չար վախտըն գախտնիքնիրըս թըոցընի:

Էշխըտ սիրտըս կըտրից, թամամ կես արավ.
 Բախտն ինձ շուռ էրիտ, յարից անտես արավ.
 Ինձ թափ տըվի, ամա կինքն Էնպես արավ,
 Վուր յիրգընքի Բուլլեի պես չիս դարցընի:

Լավ կուլի, վուր սիրտըտ իստակ պահպանիս.
 Ամոթ-արըն վաղվա համար քիզ պահիս.
 Ասա տե՛սնիմ, իմ մահով ի՛նչ կու շահիս՝
 Արնիս տակը կընգնիս, Էլ չիս պըրծընի:

Աչկըս թաց է, ծովի նամին է ընգիլ.
 Սիրտըս կիսված՝ էշխիտ դամին է ընգիլ.
 Սայաթ-Նովեն դարդ ու դամին է ընգիլ,
 Մե դարդիման չըկա, հալըս հարցընի:

Թեջնիս

Էնդուր կուլամ՝ սիրտը կոտրած առյուծըն
Գող աղվեսեն է իր վերքըն ըստացիլ.
Ազնիվ մարթըն ապրուստի է ման գալի,
Ամեն գլադա զարբաբի է տիրացիլ:

Ի՞նչ անտառ է, կըրակն ընգած չէ վառվում,
Քաֆուր է նա, ովոր սա չէ հասկանում.
Չարխի-փալազն Էնդուր հիմա չէ դառնում,
Վուր աշխարքըս հիմա շատ է նիղացիլ:

Տերըն միղըս հալբաթ զանց կոնե մե օր,
Ոչխարն էծեն կու բաժանե նա մե օր.
Էս դուռ փակողն, ինքը բաց կոնե մի օր՝
Մուխաննաթի երեսըն է սիվացիլ:

Մողիկըս լադ դառավ, ա՛ման չըմընաց,
Աղուհացըն պակսից, գուման չըմընաց,
Էլ ծըշմարիտ, արթար իման չըմընաց,
Էնդուր սիրտըս փարա-փարա է դարցիլ:

Դարդըս ասիմ, մե բիռ դարած, էն գըլխեն.
Վերքըս բուժե՝ արուն կալած, էն գըլխեն.
Էտ քու լիզվից խուցված, վառված էն գըլխեն,
Սայաթ-Նովեն կըրակումն է մընացիլ:

Օգութլամա-վարսադ.

Էսպես Արութինի ասած, մալխի 20-ին, քրոնիկոնի 446-ին (1758):

Ասեցին թե, Շախաթա՛յի, արար-աշխար ըստի՛ղծող.
Չէլածեն էլածն արեցիր, բարբառ ու բառ ըստի՛ղծող:

Քու էտ բարերար կամոքըն դուլն իմ փարվար-ուստադի.
Փիրն ինձ լըսից ու տիղ տըվից. էշխըս՝ տըվածն ուստադի:

Հասա դուռըն ծըշմարտության, խըմեցի էս սուրփ գինին.
Հասկացիլ իմ, ա՛սա, յարա՛բ, արթար գըրածն ուստադի:

Ով վարպիտի նըման խոսե, նըրան կու տամ օղորմի.
Ինչքան էլ վուր յիս մինձանամ, թոզը չիմ մեծն ուստադի:

Ով արթարութենից խոսե, նա ինձ հիդ ընգիր կուլի.
Նըրան յիս իմ լիզվից կոսիմ, ո՛չ թե՝ ասածն ուստադի:

Սա՛յաթ-Նովա, օղո՛րմի տուր ուստադիտ էլ, փիրիտ էլ.
Շոռ չըխառնիս քու խոսկիրուն, կուլիս սիրածն ուստադի:

Էս դիվանին Արութինի ասած է:

Ես նազանին, ես սաղին է, ես գողը.
 Ես կընիք է, ես դատավոր, ես արթար.
 Ես մարքըրիտ, ես գոհար է ես տողը.
 Ես աշուղ է, ես դալամ է, ես դավթար:

Ես գըցիլ է ես իմ ջանը ես հուրը.
 Ես լըցիլ է ես թասի մեջ ես նուռը.
 Ես փընջանով ես խաղում է ես հյուրը,
 Ես շախմա՞թ է, ես նարդի՞ն է, թե՞ ես զառ:

Ես վուրսնուրթը ես վուրսն արից ես խափով.
 Ես ցանիլ է ես հուրն իմ մեջ՝ ես ափով.
 Ես արիլ է ես առուտուրն ես ջափով՝
 Ես տըվիլ է ես մարջանին ես հազար:

Ես վարթն օչով ես թուփիցն ես չըքաղից.
 Ես սիրողին ես խուր ծովում ես թաղից.
 Ես Սայաթ-Նովուն ես ցավումն ես թողից,
 Ես պա՛տիժ է, ես գո՛ւլում է, թե՞ ահզար:

Ասեցին թե, Շախաթա՛յի, յիս կանչում իմ շահի-շահ.
 Ծառս է ըլում ես խիվ սիրտըս, դարդի վազում առանց ահ:

Կախ ին ընգի սիվ զուլփիրըն՝ վարթ, սուսամբար ին, մա՛դաթ.
 Էրեսը վառ շուղք է տալի՝ շամս ու դամար է, մա՛դաթ:

Ձեռի օսկերանգ խընծուրը յարի դարմանն է վուր կա,
 Ծոցի պահած շամամսիրըն՝ թազա նուբար է, մա՛դաթ:

Իմ սիրածի հաքած շորը յա կարմիր է, յա կանանչ.
 Ծափաղ տըվից, Էլ չիմացա, ինչ թավուր զար է, մա՛դաթ:

Ախըր, գո՛զալ, ի՞նչ իս ուզում.
 Խըմորից վո՛ւնց նիտ կուլի.
 Ջըրից վո՛ւնց մըզրախ կու շինվի,
 Ավազից վո՛ւնց թոկ կուլի,
 Ջարից վո՛ւնց աղեղ կու շինվի,
 Ուտուց ի՛նչպես միխ կուլի...
 Մաստակից ի՛նչ ասեղ կուլի,
 Ես ի՛նչ խաբար է, մա՛դաթ:

Էլ վո՛ւր մեկին գընամ ասիմ յարիս եսքան մահանան.
 Սայաթ-Նովեն Էլ վո՛ւր մեկին ասե, հընա՛ր է, մա՛դաթ:

Ես դիվանին Արութինի ասած է:

Նոր խոջանի՛ր, ձերի մալ տան, չառնիք դուք,
Ով վուր տեսնե, կոսե փահլևան ծիզի.
Կինը չի դիմանա՝ գաղտնիք չասիք դուք,
Յիս կու միռնիմ, սա մընա նըշան ծիզի:

Դե վուր փիրի տըվածովն իմ անվանի,
Ա՛նգաճ արեք, խըրատ ունիմ մե քանի՝
Հարուր տարի գյադին հաց տու, պահպանի,
Մեկ օր էլի կոնե մե չար բան ծիզի:

Ամեն մե ծի նըստող դեռ Զալ չի դառնա.
Ինչքան էփիս, մախուխըն պալ չի դառնա.
Խալխի մալըն քիզ համա մալ չի դառնա.
Անաղուն լի՛փ ջաղցում տիղ կու տան ծիզի:

Ազիզ ջանը դուք ջան տալով պըտրե՛ցեք,
Անցած օրը հասկանալով պըտրե՛ցեք,
Մե բան էլ կա, աչկը լալով պըտրե՛ցեք,
Էն վուր մալըն է թողիլ, պատվական, ծիզի:

Սա՛յաթ-Նովա, խոսի հոջուտ ծառերեն,
Էս ծանփեն քիզ տըրված է մինձ հալրերեն.
Պատիվ ուրացողեն, կընկա շառերեն,
Կոսիմ, Տերըն ըլնի պահապան ծիզի:

Էս օգոթլամա-վարսադ է. գրված է հունիսի վերջին, քրոնիկոնի 446-ին (1758):

Սովդաքարի ապրանքըն վուր թալանվի.
Հիշտ ու հանգիստ էլ հիդ բերիլ կուլի՞ վուր.
Մե բիրթի դուռ թեվուր ըլի էրկաթի,
Ուռի սեպով թեզուզ քերիլ կուլի՞ վուր:

Քողըտ քա՛շե, վուր նիտիրըտ էրևան.
Ծիշտ խաբարը գըծիցն է, վուր կիմանան.
Էրազումըտ թեվուր քիզ մե բարաթ տան,
Առուտեհան թանխան ծարիլ կուլի՞ վուր:

Ով ընգիրի համա մե չար բան պըտրե,
Պատվից կընգնե, իր գըլուխըն կու կոտրե.
Ի՛նչ իմանաս, ո՛վ կու դատե, ո՛վ կուտե,
Տիրոջ բանեն գըլուխ հանիլ կուլի՞ վուր:

Էնենց արա, չըթոռումե քու վարթըն.
Մահըն չի գա, մինչ չըլըցվե գավաթըն.
Մինչև չըլի Տիրոջ կամքն ու նիաթըն,
Ծառից թեզուզ տերև ընգնիլ կուլի՞ վուր:

Էն վարթ գունքըտ անհետ կորչելուց հետո,
Զովստ աչկիրըս արնով լըցվելուց հետո,
Էս ծիր Սալաթ-Նովուն, միռնելուց հետո,
Լաց ըլելով շընչի բերիլ կուլի՞ վուր:

Ի՞նչ կոնիմ սոյթաթըն, ի՞նչ կոնիմ սագըն,
 Չեռնեմես վեր կոծիմ չանգիրըն մեմեկ,
 Չունքի միզ ուրացար, է՛լ դադիա՛րար,
 Փահմես կու հիռացնիմ հանգիրըն մեմեկ:

Ղուրթ ին ասի փիր-ուստաքար-դադիրըն.
 «Ամալիտ չըվագիս, չին գա ղըդիրըն».
 «Ջափեն լի՛ս քաշեցի, սափեն՝ լադիրըն».
 Ռադիփեն էկավ միզ ոանգիրըն մեմեկ:

Դուգունըն լավացած դադին ի՞նչ անե.
 Մե նոքարըն երկու ադին ի՞նչ անե.
 Մե բաղմանչին երկու բադին ի՞նչ անե.
 Փելվանդ գուգե թագա տընգիրըն մեմեկ:

Չիմ անի քալագըն, չիմ անի դալըն.
 Առանց քիզ ի՞նչ կոնիմ աշխարիս մալըն.
 Վունց դերվիշ կու հաքնիմ փոստըն ու շալըն,
 Վըզեմես կախ կոնիմ զանգիրըն մեմեկ:

Բըլքամ մե մարթ տեսնիմ, վուր խըրատ ասե,
 Անճար իմ դարդերուն մե դարման անե:
 Ռափիղ Սալաթ-Նովեն անլար ի՞նչ անե,
 Չունքի լարեն գուքան ջանգիրըն մեմեկ:

Էս դափիան Արուֆինի ասած է՝ ռադիփի կողմից լարին խլելու (փախցնելու) վրա:

Ասեցին թե, Շախաթա՛լի, խաբար ունի՛ս ալամեն,
 Գըրքի վո՛ւր թերթին իս գըրված, ո՛վ է բըռնիլ դալամեն:

Հոքիտ իստակ ու պինդ պահե, վուր արթար հախըն մերն է.
 Հուրը մերն է, ջուրը մերն է, հողմըն ու հողը մերն է:

Փա՛ռք Արարիչ-ըստիղծողին՝ մինձ պահապանը մերն է.
 Կինքը մերն է, մահը մերն է, դըրախտի բաղը մերն է:

Իրեք հարուր վաթսունուվից սուրփի աղոթքը մերն է.
 Հիսուսին միզ Տերն է ղըրգիլ՝ լուսն ու շափաղը մերն է:

Սիոնի սուրփ գերեզմանը, ապրելու տեղը մերն է.
 Էջմիածնա մայր աթոռը և ազիզ ցեղը մերն է:

Սա՛լաթ-Նովա, դալք բան չասիս՝ սարաֆ-մատյան ունինք մենք.
 Անկըրակ մըհլամ դիր վերքիտ՝ զորավոր եղը մերն է:

Էս դիվանին Արուֆինի ասած է:

Յիս չիմ հիշի վատ մասքանը, չուն աշխարհս ունայն ա.
Անցածն ինչ է, քանի վուր մարթ վունց հուր կերվի, կու գընա.
Թե հանքցընիմ հախ ճըրաքըն, ինքըս վառվիլ չիմ կանա.
Մահու թասն էլ թե խըմցընին, հարփածի պես չիմ դառնա.
Վարթըս թոռմից, դուշըս թըռավ, էլ վունչիչ չիմ իմանա:

Էս աշխարհը Տիրոջ ծեռին վունց մե խախալ պըտըտվող.
Մե՛ռնիմ արթար քարամաթիտ, կինքում մենակ ինձ մի՛ թող.
Եկ աշխարհը մի՛ բաժանի՝ յիրիք ջուր է, մեկը՝ հող.
Աթամո՛րթի, կինքիտ ծամփին մենակ չըլիս ծամփուրթող,
Վիրչի՝ քունը աչկըտ փակե, էլ վունչիչ չիս ունենա:

Փիր-հայրիրըն պըտուտ եկան Էս աշխարհի չուրս յանը.
Վունց բըլբուլն է պըտուտ գալի վարթի խարի չուրս յանը.
Չիմանա թե Է՛ս աշխարհում կուլի քան ու մաքլանը.
Աշխարհս հատ-հատ Է՝ մեմեկ դիփ կու հոսե օվկիանը.
Տեսածըս թե դըրուտ ասիմ, էլ ամոթով չիմ մընա:

Է՛լ աղանի՛ր, ծիր առչիվ ջեր հեստի զուլում կու չոքի,
Լա՛վ իմացեք, Էն աշխարհում դուլն աղեմեն չին ջոգի.
Մահըն գուքա, վարթըտ տանե՛ դըրան վունչիչ չի օտկի.
Թե սուտ խոսիմ, լիզուս կըտրե՛ք, գուգե արեք բանհոքի,
Վիրեն Աստված, ներքիվըն յիս՝ լիզվիս սուտ չի մոդենա:

Յոթանասուն երկու ազգ է, շուտ երիտ մինձ փարվանը,
Իրեք հարուրվաթսունվից մարքարե է սարվանը,
Ումուդ կա, վուր Չանգլու-փիրն էլ ջաննաթում տիղ կունենա,
Սա՛լաթ-Նովա, քոչեքոչ է, ծամփա ընգավ քարվանը,
Դուք վուլչ մընաք, Նուր Էկոդնի՛ր, գընամ, էլ հիդ չիմ դառնա:

Էս մուխամմազ Է. Արութինի ասած:

Փա՛ռք Արարչին, գոլ անողին, սիրով սընող-պահպանողին.
Դեռ հող ու ջուր, հայտնի Էղա յիս Էն օսկե սամանդարին.
Ժամանակըն լիփոր հասավ, ընգա անհող վաթանի մեչ՝.
Գուցե Տիրոջ կամքըն էր, վուր դալամից ընգա դավթարի:

Իրեք ամիսն լիփոր անցավ, հայտնի Էղավ մորըս սըրտին.
Վից ամիսըն լիփոր անցավ, սեխմըվեց Էն օսկե գոտին.
Իննը ամիսը լըրացավ, կանչեցի՝ Տե՛րն ինձ ազատի.
Մարմին դառած, յիս շունչ առա, աչկըս բացի լույս աշխարհին:

Մեկ տարեկան, մանկան ուժըս գորավուր յուղիցն** իմ գըթնում.
Էրկու տարուս մեչ, լույս-մայրըս դեռ իր կաթովն է ինձ սընում.
Իրեք տարեկան իմ դառնում, դեռ օրոցքիս մեչ իմ քընում.
Չուրս տարեկան լիփոր դառա, գեղնին հաստատ քայլերս արի:

Հինգ տարեկան, արթեն ազատ լիզու առա, բերան բացի.
Վից տարեկան լիփոր դառա, Նոր ակոեքիս ուժն զգացի.
Յոթ տարեկան, Էնքան Էլավ, վուր ջանք արի ջըրի, հացի.
Ութ տարեկան, գարուն ընգա՝ աչկ ածի Նոր ծանապարին:

Իննը տարիս լիփոր անցավ, դեռ հայտնի չէր, թե ինչ էի.
Տասը տարեկան էլ դարցա, դեռ գիժ ու միժ կըշըրջեի.
Տասնըմեկըս էլ լըրացավ, դեռ Էնքան էլ խելոք չէի.
Տասնըերկու տարեկանում ինձ հանձնեցին ուստաքարին:

Տասնըիրեք տարեկանում իմ արհեստում տըվի, անցա.
Տասնըորսում, իմ շնորհքով, վարպետըս պարքն ըստացավ.
Տասնըհինգում [շատ ջանք դըրի, գիր-դալամին ընգերացա].
Տասնըվեցըս լիփ բոլորեց, ծանաչեցի չարն ու բարին:

* Արգանդ

** Սեռոն:

Տասնըրոր տարիս լըրացավ, դեռ յիս չէի եղել դաստան.
Տասնուր տարիս յիփ բոլորեց, տեսա և՛ վարթ, և՛ վարթաստան.
Տասնըինը տարեկանում ման եկա Հաբաշ-Հինդուստան.
Քըսան տարուց եշխի ընգած, լալ կըծախեմ սովդաքարին:

Քըսանհինգում մեյդան մըտած և՛ կըլողամ, և՛ կըթըռչեմ.
Երեսունըս յիփ լըրացավ՝ ածդահայի պես կըշըրջեմ.
Երեսունհինգ տարեկանում լալ կըգըրեմ, լալ կըջընջեմ.
Քառասունումն ամեն ինչըս հասավ մինչ երկնուց կամարին:

Քառասուն և հինգից հետո լալ խաբար իմ քըչից-շատից.
Հիսուն տարիս յիփ բոլորեց, ամոթըն ու արն ինձ պատեց.
Հիսունհինգըս յիփոր անցավ, ահուգարն էլ ինձ չազատեց.
Վաթսունիս մեչ բարև տըվին մեծերն իրենց հավասարին:

Վաթսունհինգից հետո արդեն «ախ ու վախըս» է ըսկըսում.
Յոթանասուն տարեկանից աչկերիս լույսն է պակասում.
Յոթանասունհինգս անցավ, նորից մանուկ եմ ինձ ասում.
Ութսունի մեչ փիրի տըվածն անցնում է էնթի աշխարին:

Ութսուն և հինգ տարեկանից ցավը ջանիս մեչ բուն դըրեց.
Ինըսունըս յիփ բոլորեց՝ հոքիս մարմնիցըս բեզարեց.
Ինըսունհինգ տարիս հասավ [Գաբրիելն անունըս գըրեց].
Հարյուրի մեչ ինքըս հասա հազարամյա մեծ հայրերին:

Հանցավոր իմ, հողեղեն իմ, խիստ մի՛ հիշեք ծիր ծառային,
Կինքում ո՛վ է անմիղ մընում՝ ըսպասեցեք Սողոմոնին...
Ժամանակըն յիփոր հասավ, ո՛վ կըհարցնի Սայաթ-Նովին.
Էս աշխարըս ընդունալն է՝ ա՛նեծկ մարթու էլթիբարին:

Հունվարի 3-ին, քրոնիկոնի 438-ին (1750):

68

Այբըն-Ա՛ստված, վուր քու ձեռքով աշխարքին հիմք դըրեցիր.
Սը-սուլթանը լալ կիմանա, թե երգրում ինչ արեցին:

Խաթա բերող խոսկ մի՛ ասե, դաբուլ չունե զալումըն,
Հոքիտ իստակ պահե դուն միշտ, լիզվիտ հալըն իմա՛ցի:

Քու խոսկերին շոռ չըխառնիս, սադայիլի գործ չանիս,
Յուրտ ձըմեովա դադըրն քաշե, անբան կինքեն վա՛զ անցի:

Խոսկըն վուր կա, լա՛վ իմանաս, այբուբենով թամամ է,
Լալ-գոհարըն լալ սովորած Սա՛լաթ-Նովա հալաբցի:

Էս դիվանին Արուֆինի ասած է:
Էս իլահին Արուֆինի ասած է:

Ասեցին թե, Շախաթա՛քի, թեվուր հիմքն ըլի խարաթ,
Վարպետըն վո՛նց գըլուվա հանե, վո՛նց դըրըստե է՛լ, յա՛րաթ:

Սերն ու սովդեն Տերն է ստեղծիլ, տըվել մարթուն՝ հավիտյան,
Ինքն է հալթաթ ալան արիլ թագ ու թախտըն Շահ-շահին:

Իմ խիալըն դեռ վիրչումն է, է՛լ գուլումնիր ըստի՛ղծող,
Հոքիս նըրա ծամփին դընիմ, ուխտըս անիմ դարգահին:

Սըրտանց, մաքուր փառք ու պատիվն առավոտից տուր հախին,
Սարաֆի պես իսկն իմա՛ցիր՝ խոսկըտ քաշե քարգահին:

Զուլումաթի, արթար դադի ամենազոր մադանն է,
Փիր-ուստադըն աղոթում է արարչագործ էտ գահին:

Սա՛յաթ-Նովա, դարդ մի՛ անի՝ իրավ խոսկ իս ասում դու,
Լալ-գոհար իս մեկ-մեկ շարիլ, վուր ամենքին դուր գային:

Էս դիվանին Արուֆինի ասածն է:

Է՛լ լըսե՛ցեք ծիր բանդային, աղանի՛ր,
Էշն ուրբայի լըսիլ գուգե, կանա՛ վուր.
Ավագից շատ բեյթըս կանան համբարիլ,
Վուռչ աստղիրըն հաշվիլ ուգեն, կանա՛ն վուր:

Սուտը գուգե դուրթեմեն մե մաս գըթնի,
Որթը գուգե օցերի հիդ բաս մըտնի,
Ագուվն էլ ջանք կոնե, վուր դափաս մըտնի,
Բըլբուկի հիդ յաշվիլ ուգե, կանա՛ վուր:

Ասլանի սարն աղվեսն էկիլ է վուրսի.
Մորմոնջնիրն էլ էկիլ, փիլ մաշկիլ կուգին,
Ուռու ճովսկն էլ սուր դանակին կու քըսվի,
Կացինը ժայռ տաշիլ գուգե, կանա՛ վուր:

Ի՛նչ օքուտ՝ դինսըզին ջամիին պտուտ տան,
Յա նամարդի դոշին դամեն պըտուտ տան.
Մորեխն ինչքան վառվող շամին պըտուտ տա,
Փարվանի պես խաշվիլ ուգե, կանա՛ վուր:

Սայաթ-Նովեն կոսե՝ էշխի կու վագիմ,
Կաթիլ-կաթիլ արտսունքի գետ կու հոսիմ.
Ամեն էկող կոսե՝ «թյուրքի» կու խոսիմ,
Գերեզմանն էլ ձեն տալ գուգե, կանա՛ վուր:

Լավ բաղլամա է, Արուֆինի ասած:

Էս մըրքիրըն զարթ ին ամեն մե բաղի,
Մեկ խընձուրն է, մեկելը՝ նուտ, սերկնիլ.
Էս իրեքն էլ պետկ են ամեն օջախի՝
Մեկ միխակը, զանջաֆիլը, մեկն էլ՝ հիլ:

Վուրսնուրթն առանց դաշտի, սարի չի լինի.
Վարձքով մարթըն առանց արի չի լինի.
Սաղաղն առանց իրեք բանի չի լինի՝
Մեկն՝ անիղը, մեկը՝ լարը, մեկը՝ թիր:

Արըտ պահե՝ սըրտի դիղն է, պետք գութա.
Վաղն ինձ՝ էսօր քիզ իմ տիղըն պետկ գութա.
Էս իրեքն էլ մարթուս ցիղին պետկ գութան՝
Ջուրն է, հուրն է, Էն մեկն էլ դուն իմացիր:

Ի սկզբանե չունքի է՛ր Նա արարող,
Բաժան արից՝ երկինք, գետինք, ջուր ու հող.
Էս իրեքն էլ սիվով գըրած կա՝ տող-տող՝
Ավիտարան, Ղուրան, մեկն էլ՝ Գիրքը հին:

Սա՛յաթ-Նովա, հոքիտ հախին ամա՛նաթ,
Չունքի սիվ օցն աչկ ունե վունց ականաթ.
Աշխարքըն չի մընա քիզ՝ մուլք-ամարաթ.
Հազար տարի չիս ապրելու, հասկա՛ցիր:

Էսպես լավ ուշամա-թեջնիս է. Արութինի ասած. ով սովորի օղորմի ասի:

Շուշա իս Շիրազի, մում՝ Հընդեստանի,
Ամա էշխըտ դառիլ է մե հուր անշեջ.
Չախողվիլ է աշուղներու դաստանը՝
Ուստադեն դաս առած, չիմ անի խամ վեճ:

Վեճ-թեջնիս, բայաթին մուսադասումն է,
Դրո՛ւտ կաց, հոքիտ քանի վուր դափասումն է.
Չունքի էշխըն բաղ է, ծաղկի դասումն է,
Բաղըն՝ բեջարողին, բեջարի բեջ-բեջ:

Բաղ բեջարողն է հենց իրավունքի տեր.
Եկ գողբա Ջալ մի՛ դառ, սի՛րե գիր-գըրքեր.
Չունքի վերուստ կան գըրված գոհար խոսքեր.
Կետով, անկետ քա՛նի բառ կա սըրա մեջ:

Ջա՛նի-քանիսըն գըժվիլ ին Լեյլու պես.
Լավ է ուստիտ վուտքի հողըն համփուրես,
Թե չէ աղուհացըն կու կուրացնե քեզ.
Նովջիվան իս, ափսուս տըղա իս՝ բեջ-բեջ:

Էս բեջարա Սայաթ-Նովեն քուրումն է,
Մե հարցընող չըկա, թե ի՛նչ օրումն է.
Սիվ-սիպտակըն ջոգիս՝ լիզուտ միղրումն է,
Կարթացողի արած գործըն վո՛ւնց թե հեջ:

Էսպես զինջիրլամա. Արութինի ասած. մայիսի 5-ին, քրոնիկոնի 441-ին (1753):

Թար ունքով, թար աչքով, թար լանջով, լանջով.
 Թար տեսքին թար կըտա, թար ըռունգ-ըռանգ.
 Թար սիւղն՝ թար խալըն, վուր չունե օջով,
 Թար նորեն թար դաջեց, թար ա՛վաղ՝ զուր ջանք:

Թար կոկոննիր, թար նալեցին, թար Ծեքին.
 Թար հլուսքիրըն թար Ժանրացան թիկունքին.
 Թար գոգալը թար զար-շուրիր թար հաքին,
 Թար առանձին, թար կըշըրջե՝ կուտա լանգ:

Թար նազանին, թար կու խընդա, թար կու լա,
 Թար աչ ձեռին, թար սիրտ խուցող թար գուլլա,
 Թար ծախ ձեռին թար գինով լի թար կուլա.
 Թար արիւղն, թար կըցուլա, վարթին՝ շանգ:

Թար սիրելին թար զարթարված, թար զուքված,
 Թար չորս լանին, թար Ժաղկունքը թար ցըրված.
 Թար իրավունք, թար ունենանք թար գըրված՝
 Թար հալրերի, թար հետքերով, թար գընանք:

Թար յարի թար դարդից, թար Սա՛յաթ-Նովա,
 Թար ջելրան թար ո՛րսա, թար Սա՛յաթ-Նովա,
 Թար Ժովին թար հասնինք, թար Սա՛յաթ-Նովա,
 Թար վունցոր թար սայադ, թար լողանք, լողանք:

Էսպես Արութինի ասած. դողաղ-դամա թեջնիս է:

Նազանի նազլուն տըվից հըրաման,
 Պըռունգըն շարժից, լիզվին տըվից խաղ.
 Ի՛նչ էլավ նահախ.
 Նահախ արից ուստեն, վուր քաշից զարնիշ,
 Նազլուի դեմքին խալ դըրից մե շախ,
 յարն էլ դըրից դաղ:

Էս դաղը թողից նազանին սըրտիս,
 Վուր էշխումն էրվիմ, հա՛ տապակվիմ լիս,
 Դիդարին կարոտ ման գամ գըժի պես.
 Զա՛լում, ուհմ արա, մե գամ նա՛լե նախ,
 հետո վառե սաղ:

Սաղ էրից, վառից ջիգարըս, ջանըս,
 Փալագն էլ փակից աղոթարանըս.
 Էս չո՛գան, էս սա՛գ, էս էլ մե՛յդանըս.
 Խոսկ ասա, վունցոր կըրակ ու չախմախ՝
 հատ-հատ ու անվախ:

Անվախ իմ խոսկըս խորթ է հիմարին,
 Վունց վարժապիտը՝ լալիկ անձարին,
 Վունց ավարա դուշ՝ վարթի սաջարին.
 Ղարիբ բըլբուլն է, վուր կու պըտրե բաղ՝
 կընգնե վարթի թաղ:

Հենց վարթի թաղ է՝ յարիս վարսերը,
 Խիլքից կու հանե նազ ու դամգերը.
 Եկ, Սա՛յաթ-Նովա, ե՛րգե քու սերը,
 Թեգուզ խիղճ չունե էտ նազլուն շարմաղ՝
 օսկումըն շաղաղ:

Էս եղազլամա-գինջիրլամա է. Արութինի ասած:

Փիր-հայրիրը միր մըտքումն ին տիղ գըթած՝
Խըրատնիրը՝ մե-մե դամչի, մե ապտակ.
Ամեն դուռ էլ անումը բըթուզ դըրած,
Չի հարցընի, թե վո՛րն է վարթի ծամփան:

Աշդութինըն էստից Բո՛րսա կու վառե.
Վարպիտը թե հըրաման տա, թե լըռե՝
Շուփս տըղիրքըն սեյրանգահը փոխ կառնեն.
Վո՛նց բար կուտա ծառը տարին յոթ անգամ:

Քանի սաղ ինք, արի մենք էլ դամ քաշինք՝
Միր էս ցավը վուչ մե Շահ էլ չի քաշի.
Էս ունայնում, խիղճ դարվիշը, թե հաշվինք,
Ունե քաշկուզ, դուրան, մեկ էլ՝ իր կաբան:

Կաշիտ հանե օցի նըման՝ ծուռ ու մուռ.
Թե հարիփի իս, խոսկըս ի՛մաց՝ ջո՛ղաբ տուր.
Եկ մի՛ պըտրե մե ախպըրում էրկու ջուր՝
Մեկըն քաղցըր, մեկն էլ ըլի դառնահամ:

Սալաթ-նովեն ցավի մեչ է մընացիլ,
Աշդութինն էլ հոքու հիդ է գոյացիլ.
Հայր Աբրամը քառսուն օր է ծոմն անցիլ,
Արի յիս էլ թեգուզ մե՛կ օր ծոմ մընամ:

Էս թեջնիսն Արութինի ասած է:

Վարթն ու բըթուզը էսպես խոսեցին.
Վարթն ասից բըթուզին. «Իմ բաղը մի՛ գա՝
Վուչ ծիշտ լիզու ունիս, վուչ հաստատ իղդար.
Բաղմընչին դաբուզ չե,
Իմ թաղը մի՛ գա»:

Բըթուզն ասից վարթին. «Ա՛յ կարմիր կոկոր,
Յիփ գալիս իմ՝ գարնան նազըն ինձ հիդ է.
Շախ-շուփսը գըցում իմ բաղի չուրս յանը.
Մարթիկ սեյր են անում՝
Սազըն ինձ հիդ է»...

Այբըն-Աստված սիրիս, ո՛վ մարթ-արա՛րած,
 Հենց բան արա, վուր քիզ չասին՝ անարթար.
 Ծակող, արուն հանող վարթըն մի՛ սիրե,
 Անփուշ վարթըն թուփեն պոկե, քիզիդ տար:

Հեստի խոսե, զալումսիրըն չիմանան,
 Վուր էրեսիտ ջուրն ու գունքըն դիմանան.
 Թեվուր քաղկումն օրենք-տեր չըհիմնանա,
 Վատն ու սուտըն կիշխեն՝ գուքա միշտ զարար:

Անբան մարթը խերից, շառից կու փախչի,
 Ազնիվ մարթուց նամարդը չի ամանչի.
 Յուսըզն ուղիդ մե ծամփա չի ծանանչի,
 Վիրչում ծամփին կոսե. «Էս ինձ ո՛ր տարար»:

Դուն չիս տանի էսենց բիռըն քու ճըտիտ,
 Խոսկըտ ասա, վունց անիդից թըռած նիտ,
 Վարպետի հիդ ով խոսե խակ ու անմիտ,
 Կինքումըն չի կանա գըթնի մե դարար:

Քանի գընաց, խոսկիրըտ մեմեկ հալվից,
 Ա՛փսուս, դեռ շիվ, բուլըտ միջիցըն ծալվից.
 Սալաթ-Նովեն հեյից դեպի վով քալից,
 Ինչ վուր գըրեց՝ անգին քար, լալ ու գոհար:

Էս երգը այիֆլամա-դարահեջա է. շատ լավն է. Արուֆինի ասած:
 Ով որ սովորի, ողորմի ասի, գրված է մարտի 4-ին, քրոնիկոնի 443-ին (1755):

Նազլու յարին տե՛սեք, հաքած զար, խարա,
 Նալչեն օսկի, գըլխին կարմիր ջիղա-թաջ.
 Յա՛ր, այվանիտ հայելին լավ զարթարած,
 Ծուշեն գինով լիքը, ծեռիտ օսկե թաս:

Ասլան էշխետ լիս օր չունիմ, նա՛զլու յար,
 Քու թըրի դեմ մե գո՛ր չունիմ, նա՛զլու յար,
 Խիլք ու միտքըս վուր կո՛րչում է, նա՛զլու յար,
 Զի տեսնե՛լուցն է, դուն գըթի՛ր, վուր ինձ տաս:

Մատին քաղած ալմաս քարով մատանին,
 Ղաստ է անում, վուր էս օցն ինձ ըսպանի.
 Յիս վուրսնուրթ իմ, թըվանքըն իմ ջընաղին,
 Գիշեր-ցերեկ սարի մարալ կարոտած:

Դարդըս շատ է, ասիլ չիլի էս տարի՝
 Զուքված նազլուս գուգե է՛լի չարչարի.
 Աչկես էնդուր չէ պակսում արտսունք-արին,
 Վուր գիծ հոքիս չէ սովորում ոչ մե դաս:

Սա՛լաթ-Նովա, միղավուր գործ մի՛ բըռնի,
 Վուր մարմնիտ մեչ առաչ հոքիտ չըմեռնի.
 Յա՛ր, լիս մեռնիմ, վո՛չ մե վընաս քի չառնի,
 Վուր քու ծեռով մե բուտ հող գըցես վըրաս:

Էս թեջնիսն Արուֆինի ասած է:

Թե ուզում իս Հայր Աթոռի պես ապրիս,
Հաստատ հույս ու հավատետ անց մի՛ կենա.
Ինչ գըրած է, էն է գալու մի՛ր գըլխին,
Տիրոջ դըրած կարքեն փախչիլ ո՞վ կանա:

Թեվուր մե տիղ լալ ծանանչող չըծարվի՝
Ալմասիտ խամ քար կոսին ու չին առնի.
Սովդաքարն էլ զարն ու խամըն թե խառնի.
Ջար-դումաշըտ նըրա մողըն մի՛ բանա:

Խիվ սի՛րտ, լըսի՛, էս բանը քիզ՝ աղ ու հաց.
Էս խըրատիս եկ անգաճըտ պահե բաց.
Գինըտ չիմացողի սուփրից հի՛ռու կաց՝
Նըրա գինին մե գա՛հար է քիզ համա:

Մահը վուր կա, մե դըժուխկ է, դըրախտ չէ,
Գետ մի՛ մըտնի, չասիս կարմունջը մող չէ,
Արմատ չի տա, կու չորանա, թե հող չէ՝
Ժեռ քարումըն սիրմ ցանիլըն զու՛ր բան ա:

Սի՛րտ, աշխարքում թեգուզ ջանն է պաշտելու.
Աչկըտ մի՛ դիր հարամ ապրանք ուտելու.
Ա՛նգաճ արա, մե խըրատ էլ կա տալու՝
Սա՛լաթ-Նովա, կլանքեն շուտ մի՛ հիռանա:

Էս վարսաղ է. Արուփինի ասած է:
Էսպես օգուլամա. Արուփինի ասած:

Էս աշխարքըն անցավոր է, իմա՛ցեք.
Էսօր վուղչ ման գուքանք, վաղն ի՛նչ իմանանք.
Կինքը մարթուս միշտ չէ տըված, հասկա՛ցեք՝
Աջալն ագահ դիվ է, էլ վու՛նց դիմանանք:

Փուչ էլավ, մե բան իր հալին չըմընաց.
Խիվ սի՛րտ, քիզնից էլ մե տալիք չըմընաց,
Էս աշխարքըն Ռոստոմ-Ջալին չըմընաց,
Թեգուզ ծեռին պատրաստ ուներ թուր, խադանգ:

Պատվով, արով ջա՛նք արա ազնիվ բանին:
Հարըստութին, լալ-լաղութ մի՛ պահպանի.
Քաղցըր ջանըս ամանաթ տամ քարվանին,
Ինքըս հաքնիմ հինգ արշին կըտավ՝ պատանք:

Ա՛յ սիրտ, գընա՛, փա՛խի նըրա ամալից,
Սատանեն մե դամբ է դըրիլ ազալից,
Թե ճար ունիս, հի՛ռու մընա աջալից՝
Փեշերըն չին բացվում, վուր գենքն իմանանք:

Ծատ վարպետնիր էկիլ, սըրտիր ին վառիլ.
Հազար-հազար էկիլ, փոշի ին դառիլ.
Դե վուր կոսին՝ Սալաթ-Նո՛վեն է մեռիլ,
Էկեք չըրա գերեզմանին տես գընանք:

Էս հաղանա-թեջնիս է:

Ժով դառած էջիւրս ծոծում է նավըս.
 Կիւնքըս քիզ մա'տաղ,
 Է՛լ սիրուն դըրա'խտ.
 Լիզուտ դանդ ու շահթ,
 Սիվ խալով գինախթ:
 Աշխարի գուքսն իս,
 Վարթերու ճուխկն իս,
 Վարսերի հլուքն իս,
 Ժեքի վաղ ցուքն իս՝
 Տալիս իս շափաղ,
 Փայլում ամեն վախտ:

Ամեն վախտ եկ տանք
 Վառ տեսքին հարգանք,
 Չի՛ տա ամոթանք:
 Գըրում է նամակ՝
 Աշխարին զարմանք:
 Խաս խալաթ հաքին
 Նըստում է ուշ ծին,
 Սարքը ոսկեպատ,
 Թամքը՝ Ծափի թախտ,
 Սանձի ծերը լախտ:

Լախտն Ռոստոմ-Ջալին,
 Վե՛րչ տու քու դալին,
 Ջալում գոգալի
 Չեռքն արնոտ չըլի:
 Լույս է ջամալըտ,
 Աստղդ է խալըտ,
 Եկ բա՛ց քու մալըտ՝
 Ջավահիր-լալըտ.
 Խիլքըս տարար՝ հաղթ,
 Էլ ինձ ու՛ր է բախտ:

Բախտըս ինչ անի.
 Ընգիլ իմ ջանից,
 Իմ լավ ջանանից,
 Վարթ-վարթաստանից:
 Աչկես վուղչ տարին
 Հոսում է արին.
 Էնդուր իմ լալի՝
 Սիրտըս կես արիւր.
 Լիզուա՝ բանալի
 Չի թողնի անբախտ:

Իմ լիզուն վուր կա,
 Շատ փակ կըբանա,
 Լավը կըզըթնի,
 Դավթար կըմըտնի:
 Փիրից թաս առար,
 Գըլխետ վազ անցար.
 Սա՛լաթ-Նովա անճար,
 Ընգած սար ու քար՝
 Մըսխալն արա նաղդ.
 Փի՛ր, մի՛ անի սախթ:

Էս եղազլամա-դոշամա է. Արութինի ասած է:

Մագիր ունիս դաստառեհան՝ նրման տիրուն տաանի,
 Ունքիրըտ դալամով քաշած, սագում ին միր գումանին.
 Թերթերուկըտ նիտ ու նաշտար՝ դիրչում է միր քամանին.
 Աչկիրըտ օսկե փիալա, կըրակ դըրից միր ջանին:

Վարթ էրեսիտ խալ իս դըրի՝ աստղի նրման հավասար.
 Գունքըտ Հընդըստանի մում է՝ ջանս արավ դավար-դավար,
 Լիզուտ քաղցըր, բառըտ քաղցըր, ակըռքնիրըտ անգին քար.
 Պըռոշեմետ միդր է կաթում, չի հասնում միր փընջանին:

Էրեսըտ է արիվ-լուսին, վիզտ է նրման դարդարի.
 Բուխախնիրըտ կախ է նընգի՝ ինձ ամա չիս դարդ արի.
 Կուռըտ շիմշատ, մատնիրըտ մում, դունգտ արավ ինձ սարսարի.
 Գիշեր-ցերեկ էշխի մեչըն կախվիլ է միր դամանին:

Էնդու համա ջունուն դառած կանչում իմ ա՛ման-ա՛ման.*
 Աճիլ է, Ժաղկիլ է Ժոցըտ, հուտըն գուքա աննըման.
 Դոշըտ դառած [բաղ ու բաղչա], խալ է գըցի շամաման.
 Կու բըխեցնե կաթնեխպուր կանանչ չալիր չիմանին:

Թա՛րիփ արա, Սա՛լաթ-Նովա, գոգալըն աննըման է,
 Մեչկըն հադիդեմեն քաշած՝ մարթու հոքի կու հանե.
 Ի՛նչ իս անում, դա՛նլու մարալ, էշխըտ ինձի կու սպանե.
 Մի՛ ըսպանի հասրաթեմետ, եկ տեր մի՛ դառ միր արնին:

Էս Արուփինի ասած է. իլահի:

* Այս և հաջորդ խաղը երկլեզվյա է՝ հայերեն-ադրբեջաներեն: Ընդգծված կիսատողերը հայերեն են:

Մըշու սուլթան սուրփ Կարա՛պիտ, երգինք է հասլալ գովքըն քո.
 Գլուխ-վարթապիտ ճըշմարտության, չըկար հավասար ոքըն քո.
 Խոսկիրըտ անգին ջավահիր, լալ իս թափլալ բիրնոքըն քո.
 Որովայնե երգիր պաքիր, արմացլալ ին ծընողքըն քո.
 Անապատեն բարբառեցար հըրաշախոս շըրթնոքըն քո:

Գընացիր գետըն Հորդանան, Տերըն ինքըն մըկըրտեցիր.
 Տիրոջըն դո՛ւ ցուցիր մարթկանց՝ երրորդութիւնըն հապտեցիր,
 Յիս վասն ալն ուրախ իմ շատ՝ չար սատանեն կորցըրեցիր.
 Երեսուն ամ ի մեչ այրի, վասն աշխարին աղոթեցիր.
 Մեղըր վայրի վայիլիցար, շատ քաղցըր ին քարոգքըն քո:

Գըրլալ է ի մեչ սուրփ Գըրքի՝ Ովհաննես մեծ ի Ծնունդկանանց.
 Ջարլամբ քո հոգիք փըրկեցիր, թագ ու պարծան իս կուսանանց.
 Հրիշտակնիրըն իջան լիրգնուց, պըսակ լուսո առիր անանց,
 Խաչապաշտյաց հիմըն դառար, աշտանակ իս ամեն վանանց.
 Մասունքտ ամեն տիղ Ժավալի, ամեն տիղ է լուս-շողքըն քո:

Կըռապաշտըն քիզ հյուր կանչից, գորս ամենայն լուր հավաքյաց.
 Բազմությունըն եղև հուզլալ՝ եխպոր ախչիկըն չըխաղաց.
 Երթում կերավ գահի վերա, ինչ որ ուզես, կու տամ՝ ասաց.
 Մարգարեի գլուխըն ցանկաց, ջալլաթըն շուտով գըլխատյաց.
 Օխտն անուն հիշատակեցին, վուր կըտրեցին շըլինքըն քո:

Ի՛նչ հրաշալի կերպ ունիր դու, սանթարամիտն գորոք սարսլալ.
 Տարտարոսըն հայտնի արիր, ավետիս համայն առաքլալ.
 Դրախտի հըրիշտակըն իս դու, սուրբըտ սըրբոց սիրտըտ մաքրլալ.
 Սալաթ-Նովեն շատ կու վուխպա, աղաչում է երեսն անկլալ.
 Մեղավորաց մեղկըն հա՛լե, լուսով լի է տապանքըն քո:

Էս մուխամմազ է. Արուփինի ասած է:

Էս ի՞նչ էլավ ինձ հիդ, տես ի՞նչ իմ արի,
 Դե վիզըս ծոտ, գընա՛, տաճեն դուս արած.
 Խիլքըս տանուլ տըված լիղնուրթ իմ դառի,
 Գըծված ման իմ գալի, բանեն դուս արած:

Ջաղցըր թուրքս դառն լիղի շինեցի,
 Յիս մե միղկ իմ արի՝ նաշտար քաշեցի,
 Իմ էն արթար կաթիս արուն խառնեցի.
 Բաս է՛նդու համա իմ նանեն դուս արած:

Յիս բըլբուլ իմ, վարթըս փակից ալալըն.
 Տես ի՞նչ արից հուրիզադա ջալալըն,
 Կորցըրիլ իմ ջավահիրըն ու լալըն,
 Մադան չունիս, Բադեշխանեն դուս արած:

Հա՛ լաց էլա, վա՛լ կանչեցի անհաշիվ,
 Էլ ի՞նչ օքուտ, ջա՛ն տու, կինքըս հա՛ մաշի,
 Էս իմ դարդից թուղ վուր օչով չըքաշի՝
 Օչով չըլի սիրեկանեն դուս արած:

Արի մի՛ղկ իս, Սա՛յաթ-Նովա, միղանչող,
 Ախպոր ծամփին կինքըս մատաղ ըլի թող.
 Սըրան դաբուլ իմ, Արարիչ-ըստի՛ղծող,
 Հոքիս չանիս դրախտի ջանեն դուս արած:

Էս դափիան չորս լեզվով է՝ վրացերեն, պարսկերեն, թուրքերեն, հայերեն, Արուսիկի ասած.
 մարտի 6-ին, քրոնիկոսի 446-ին (1758):

Աշուղներու սիրտըն միշտ էլ տըխուր է.
 Մինք համաշա պիտի էս դարողըն քաշինք.
 Աշղութիւնըն էրվող քուրա է, հուր է.
 Աստըծու հախ-իրավունքին ծանանչ ի՛ք:

Հասնիլ գուգե պըստի օրթունքըն օծին,
 Խըսիր գործողնորըն որթ կու գործաձին,
 Չիապանըն չի հասցընում խանի ծին,
 Յարամազ է շունըն, շընառալն է միդք:

Լավ աշուղն իր սըրտին անգաճ կու դընե,
 Լավ ուստեն իր ծաղկեփունջըն կու բաժնե,
 Խամ հաքնողըն զարն ի՞նչ անե. զալ կոնե,
 Էնդու համա խավըն խավեմեն ջո՛գինք:

Գործի մեչ մըտնողըն գիդե ահ ու զար,
 Ուստաղըն քիզ կու պարքիվե նամուս, ար,
 Լավ սայադըն դամբով կու մըտնե անտառ,
 Գիշեր-ցերեկ արի վար ու ցանք անինք:

Չարխի-փալազըն միզանից խըռով ա,
 Փիրեմեն փիր դառա, ինձ հասնողն ո՛վ ա.
 Օղորմի տուր ուստադիտ, Սա՛յաթ-Նովա,
 Նըրա համա աղի արտասունք թափինք:

Էս լավ դարահեջա է. Արուսիկի ասած:

Մաղրութեն ո՛վ ծաքեց՝ Նոյի վուրթին՝ Զամ,
Մո՛ւլափ տուր ինձ, գըրիմ խոսկիրըս մե գամ,
Մաքուր գինու համա հասավ օսկե ջամ,
Ման գութամ յիս էլ նըրա պես, ման գութամ:

Մալագ պատկիրքըտ յիս տեսնիլ կու ցանկամ,
Մեջլումի պես սարիին ընգած կու մանգամ,
Մո՛ւրվաթ արա, յարիս վըրա դիր մահլամ.
Մետաքսե զար աղլուխըն քիզի կուտամ:

Մա՛րքրիտ ու լա՛լ, քու շընչով է, վուր յիս կամ,
Մում ի՛ս վառվող, ինձ դուր կու գաս ամեն ժամ,
Մատնեցիր ինձ քու կըրակին, պալծառ շա՛մ.
Մեջլիսներում էշխի ընգա յիս անդամ:

Մարջանով լի սինին քու դեմ կու բանամ,
Մի՛ փախչի էշխեմեն, ա՛զիզ-բարեկամ,
Մատաղ կոնիմ գըլուխըս քիզ, իմ հա՛մդամ,
Մարմար շեմքիտ առաջ կինքիս վիրջ կուտամ:

Մըշու սուլթանի մոդ ուխտի կու գընամ,
Մե ճընջղուկ իմ՝ բազալին գոհ կու դառնամ,
Մըղկըտում է Սալաթ-Նովեն, աչկը՝ նամ.
Մակամ, Ա՛ստուծ, յի՛ս էլ կու հատնիմ, կերթամ:

Էսպես դարահեջա. Արութինի ասած, ավալ-ախըր:

Մի՛ ձըքի անիղըտ, մի՛ բաց թող նիտըտ.
Կու կուտրիս ժեռ քարում դու քու թիրըն թանգ.

Չիս գըթնի խաթանգ,
Է՛լ դանգի դա՛բանգ,
Միշտ անում իս շանգ,
Քու խըմիչքն է բանգ,
Սիրտըտ է մահանգ՝
Գիդիմ վուրն է դալբ:

Աշուղըն էնդուր է միշտ տըխրում էսպես.

Միշտ ա՛խ է անում,
Հոքուց է հանում,
Չոքեչոք անում,
Աչկիրը նամում,
Սըքում, սիվանում:
Տե՛ս ինչ է ասում
Իմ օսկե լիզուն.
Գիդիմ ինչն է դալբ:

Սըրտիս քոշկ-սարայըն խարաբ չա՛նիս դու,
Թեվուր դալբ բան ունիս, սարաֆին շանց տու,
Տեր-Արարիչին՝ Աստըծուն փա՛ոք տու,

Յորեկ ու գիշիր
Արտա՛սունք թափիր,
Ո՛ւլ յի՛րգինք կանչիր.
Պա՛տիվ ծանանչիր,
Հադիդեն քա՛շիր
Խոսկիր սիմ-շարբար:

Ամեն էկողին էլ դըսմաթ կու տա Տերըն.
Էնդու համար էլ կիսատ է իմ բեռըն.
Հընդու թանգ ապրանք է իմ դալամքարըն,

Գինն ո՞վ կու ծարի.
 Հարիր հազար է,
 Ծատ իմ բեզարի,
 Ընգա ազարի,
 Էշխի բազարի,
 Ապրանքըս զար է,
 Տե՛ր, քու ծառային
 Նա՛յիր գըթությամբ:

Գըլխից ձեռ կու քաշե էշխի ընգնողըն,
 Էնդուր կու հանե նա էրեսի քողըն,
 Փիր-ո՛ւստադ, դուն իս ինձ ուսում տըվողըն.

Բախտըս իս բացիլ,
 Ինձ ողորմացիլ,
 Չոգան խաղացիլ,
 Ինքըտ սըրփացիլ,
 Հոքիս իս լըցիլ,
 Դիփունեն անցիլ,
 Ախտիլ քաջությամբ:

Անփուրց թա՛բիբ, էշխի պահակըն դուն ի՞ս.
 Գըցած քարըտ դիբավ իմ էշխի շուշիս.
 Սալաթ-նովի մոդ ի՞նչ կորած բան ունիս.

Ման գամ, կու գըթնիմ,
 Սիրտըս մում շինիմ,
 Էշխի մեչ էրվիմ,
 Քիզնից վախ չունիմ,
 Էլ լիս ա՛խ չունիմ,
 Ռուստամ-Ջալը չիմ,
 Վուր սպանիմ Զոհրաբ:

Էս Արութինի ասած է. եղազյամա:

88

Աշուղըն մե վուրսնուրթի պես հայտնվից.
 Ո՛վ նազանի, փա՛խիր՝ նըման մարափի.
 Աշուղ իմ, յարն իմ յարի.
 Թաք իմ կուրծքը պատա՛ռի,
 Լըսեցի, սիրտըս խընդաց,
 Վուր յարի դոստն իմ դառի:
 Վուրսնուրթի պես մարաղ մըտավ, թաքնըվից.
 Թուղթ կու գըրե նազլու յարն իր դիդարին:

Մանիշակին էլ դոստըն դաստա կոսե.
 Կախ զուլփերուն էլ դոստըն դաստա կոսե.
 Աըմբուլին դաստա կոսե,
 Սուսանին դաստա կոսե,
 Փետով գեդնին չըխըփիս.
 Գեդնին էլ դաստա կոսե:
 Ինքը դոստըն ինձի հենց դա՛ստի կոսե.
 Թուղ միզանում չըլի վուչ մեկը խալին:

Իմ գոգալին տեսա վունցոր էրագում,
 Քիզիդ խաթրով, պատվով խոսիլ իմ ուզում.
 Խալը քի շատ է սագում,
 Խաթը քի շատ է սագում,
 Ծակատիտ մազըն, գո՛գալ,
 Տե՛ս ինչքան լավ է սագում:
 Տեր կու դառնանք, գո՛գալ, քի բան իմ ասում.
 Հազիր-պատրաստ դուլն է սագում տերերին:

Ջար ու զարբաբ կաբայով իս զարթարվիլ,
 [Քու համդամի դամն ու դովրանն իս դառիլ]
 Խալըտ դեմքիտ է վալիլ,
 Խաթըտ դեմքիտ է վալիլ,

Միրուն կուժն ու կուլան է
Էջիսի այվանին վայիլ:
Սարաֆնիրն ին լալիտ, լաղութիտ մայիլ.
Մըտի՛կ արա առնողնիրու շարանին:

Հոքիս դառըն ափսուսանքով է լըցվել,
Ջու ծոցումըն շամամ ու նոտ է բացվել,
Հել վա՛խ էտ էրկըսին էլ,
Մա՛դաթ էտ էրկըսին էլ,
Սալաթ-Նովու գըլուխըն
Մա՛տաղ էտ էրկըսին էլ:
Թե ինձ էրկու տարվա կինք է մընացել,
Էլի հաստատ կու մընամ նամուս, արին:

Էս Արութինի ասած է. թեջիս-բալաթի:

Հալալ մարքրիտ ին ակոեքըն գոզալի.
Ջավահիր իմ բարցիլ ուղտերուն հազար.
Կանչում իմ Տեր-բարցրլալին,
Յաղութ, մարջան ու լալին,
Քուրա մըտնող ուստա՛քար,
Ջո՛գիր հարամ-հալալին:
Թե թալիփ իս, նա՛յի լուսնի հիլալին,
Նրա՛ն, ովոր ունի հալա, նամուս, ար...

Էս Արութինի ասած է. թեջիս-բալաթի:

Այիբ-Աստված էր, վուր դըրից բունիաթըն.
Օրենք գըրից, ասաց՝ արհի՛ստով գբաղվիր,
Վուղշ աշխարըն հանձնից նահապետ Նուլին.
Նիտըտ արցա՛կիր աշխարին ու ա՛պրիր:

Հայր Աբրամըն տեր Աստըծուն ծանանչեց.
Չարին ախտեց, քառասուն օր ծոմ պահեց,
Տերըն գըթաց ու իր դըռնիքըն բացեց.
Ջավակ տըվեց նըրան, ասաց՝ թըլպա՛տիր:

Սինա սարի վըրեն Տերըն լուս կաթաց.
Թեքի լուսով Մովսեսի ծամփեն էր բաց.
Հողըն էղնի օխտըն բանեն կազմըված.
Ծանա՛նչիր իմ ջամալըն, ինձ աղո՛թիր:

Մարքարենիրուն լիրգընքեն ասաց նա.
Սուտ ու ունայն էս աշխարքըն չի մընա,
Սուրփ գըրքերովմ գըրեցին խոսկը նըրա.
Վա՛րիր, ցա՛նիր, արթար ու բա՛րի եղիր:

Սալաթ-Նովեն իմ լիս, կարթացիլ իմ լամ,
Թիփլիզում իմ. ծարտար խոսկիր կիմանամ,
Ուստաղնիրըն ունին մե ազատ դալամ.
Ասեցի լիս՝ լալ ու գո՛հար ըստեղծիր:

Էս Արութինի ասած է. ալիֆլամա:

Յարիս ասի՝ ախըր էլ չիմ դիմանում,
Փարվանի պես գըցի՛ր ինձ քու վառ շամին.
Քու դըռանըտ դառիլ իմ լիս բանդա-դուլ.
Ա՛նգաճ արեք իմ հազար դարդ ու դամին:

Գունքըս թըռավ, ընգիլ իմ մե ազարի,
Ա՛ստված վըկա, ման իմ գալի սարսարի,
Յա՛ր, քու էշխեն թափառական իմ դառի,
Չունքի խըմեցի լիս քու լիղի ջամեն:

Ասի՝ թող իմանա իմ էշխի մասին,
Ու ոաղիփի վիզըն թող ծըռվի, ասի,
Կարթացիլ իմ լիս լամ ու միմ ու մի սին.
Դե՛ն գըցի դու գըրված կետիրըն ամեն:

Երթում տըվի, ինձ ծանա՛նչի, գոգա՛լ լար,
Միրտըս խոցված, վիրավուր իմ, ա՛րա ծար,
Արի ոա՛հմ արա, փախցըրու՛, հիդըտ տա՛ր.
Սեյրան իս դուս էկիլ՝ հեժած ձին Շամի:

Սա՛լաթ-Նովա, դուշմաննիրուտ իս սիրել,
Ամպ ու զամպոտ սըրտումըտ էշխն է տիրել,
Չունքի կինքըտ գոգալին իս նըվիրել,
Պա՛ռկիր դըռանը քու լարի, համդամի:

Էս թեշնիսն Արութինի ասած է. ով որ սովորի. բարի հիշի. ամեն:

Նըկարված է աջայիբ էն դալամով
Վարթ երեսըտ՝ կամար ունքիրով կիսված.
Էշխիտ քուրումըն ինձ է՛րիր քու նարով,
Նըշտար լիզվով սիրտըս խուցելով, Ա՛ստված:

Ինձ ավա՛տա, յա՛ր, տըրված իմ ահգարին,
Մա՛տաղ ըլիմ քու հաքած կարմիր գարին,
Էնդու համար է աչկըս լալիս արին,
Վուր սըրտիս մեչ մե խուրըն վերք է բացված:

Վիկացավ նա, շուրջը նայից շանթահար,
Էշխիս քաղաքըն կործանից բախտըն չար,
Անունը իմ հասիլ է չուր Բախտիար.
Քի՛զ կու տենչա յիրգիրն Հընդկաց, Արաբաց:

Էշխի ծովում լո՛ղ տու լիղնուրթի նըման,
Թե թալիփ իս, դեմքըտ մի՛ շուտ տու մե յան,
Մե ջոմարդին հարիր նամարդըն դուրբան.
Թեվուր Տիրոչ ծամփին դըրուստ է կանգնած:

Թե իլահի, հաղանա խաղիրն ասիմ,
Մուխամբագն ու զարթարված թեջնիսն ասիմ,
Սա՛լաթ-Նովա, չասիս՝ Տիրոչն ի՛նչ ասիմ.
Անկեղծ կանչե՛ Ա՛ստված իմ, Տե՛ր ողորմած:

Էս Արութինի ասած է. թեջլիս:

Դոշար ու շաքար իս, նաբաթ իս ու դանդ,
Դուն սիմ խոսկիր ունիս, բերանտ է հադիդ,
Դամ արա, քու լիզուն ունե հազար փանդ,
Դարցիլ իս մինձ վարպիտ, հետևիր փիրիդ:

Դադա իս պատվական, քի՛զ ունիմ ումուդ,
Դիբա, զար կու առնիս, կու ծախիս մահուդ,
Դուքանդար իս փանդով, լավն է մաթահըդ,
Դարալի-խարա է տեսակն ապրանքիդ:

Դաստան էլար, պիտիս երջի դուն հինգ բանդ,
Դո՛ւրս եկ գըցում իմ յիս թամքը ոսկեզարդ,
Դարդի՛ման, չասիս թե յիս գըթա փըրսանդ,
Դա՛րցի եկ, ծանա՛չի դու քու համքարիդ:

Դըրո՛ւստ կաց, հետևի՛ր դուն մարթուն ջոմարդ,
Դոշըտ թող չըխուցե մե անդարման դարդ,
Դադվեց, երվեց սիրտըս, չիմ անի փիրլարդ,
Դոստի սիրտըն դավ է. կարոտ համփուրիդ:

Դովա կոնիս, հո՛ւր, ջո՛ւր ու օ՛թ կոսիս, մա՛րդ,
Դառավ հոքիս մաս-մաս, էլավ քար ու քանդ,
Դե վուր, Սա՛լաթ-Նովա, մարթն ըլի նամարդ,
Դառըն խոսկիր կոսե, կու կըպչե լախիդ:

Էս ափալ-ախըր է. Արութինի ասած:

Վա՛յ թե պիտի յարեմեն հուլսըս կըտրեմ.
 Նա գիդե, վուր լիս դարիբ իմ, լաց կուլիմ.
 Կանչում իմ՝ կուրծքըս պա՛տոնե
 Իմ դարդիրըն ու՛մ պատմեմ,
 Սիրտըս նըման է շուշի.
 Յադի ձեռըն կու կոտրե:

Հովսեփի պես, վուր աշխար կու պըտըտեր,
 Գիշեր-ցերեկ իմ աչկիրըն թաց կուլին:

Թե վուխչ տարին տեսնիմ պատկիրըտ սիրուն,
 Թող ռադիփըն ինչքան ուզի, թափե թույն,
 Քու պալատըն կանչի դուն,
 Մի՛ սըպանի խիղճ մարթուն,
 Կանցնի օրն ու գիշերըն,
 Աշուղն երվում է դարդում:
 Գըլխիս վըրա չունքի նըստիլ է սիվ բուն,
 Էնդու համա վո՛ւչ չաղ, վո՛ւչ զաթնած կուլիմ:

Ա՛նգաճ արա առակավուր իմ բառին,
 Մըտի՛կ արա ալվան վարթի սաջարին,
 Մե յան կանչե, տի՛ս յարին,
 Մի՛ տա քու սիրտը դարին,
 Սիրունությունը քիչ է,
 Նա՛լիր նամուս ու արին:
 Գունքըս թըռավ, դեմքըս դեղին է դառի.
 Էշխի դամբումն իմ՝ ջանըս մաշած կուլի:

Ղարիբության մեջ անցկացավ իմ կինքըն,
 Աչկերիցըս հոսում է ալ արցունքըն.
 Ո՛ր ին անցած տարիքըն,
 Վուր փուչ էին կամ լիքըն,

Վունցոր շամը փարվանին,
 Ինձ կերի էշխի հուրքըն:
 Ղարիբությունըն մաշից իմ ավուրքըն.
 Մե ծա՛ր արա, մարթըս օղորմած կուլի:

Ղեմքիտ գունքըն կորցըրեցիր դուն, Սա՛լաթ,
 Ղո՛րս արի հանդ, թեվուր ավչի իս՝ սալադ,
 Հաշվիր անունըտ՝ սա՛յ-ադ,
 Պատիվըտ չանիս զալաթ,
 Էլ չի կանա վուրս անիլ,
 Չունքի բազան ընգավ բանդ:
 Սալաթ-նովուն թողից յարը բեմուրվաթ,
 Էնդու համա սըրտիս խուցըն բաց կուլի:

Արուսիկնի ասած լավ թեջնիս-բալաթի:

Մըտա էշխի բազար, թարագի ընգա,
Իրեք ջեր կըշտեցի ինձ միզնի ծերին.

Կանչեցի՝ Տե՛ր իմ,

Իմա՛ցիր սիրն իմ,

Իմ սիրըն՝ ծըշմարտին արա բարեբար:

Խփի՛ր, գե՛ղնին զարգ անհոքի չարին.

Պատիվըս պահիմ,

Իրավ — արթար իմ:

Իրավ ու արթար բանիր գըրե, դա՛լամ,
Կու գընամ, ման գուքամ աշխարըն ալամ,
Թեվուր ուսում ունիս, կա՛րթա ալիֆ-լամ.

Էշխի սար փորողնի՛ր, նալե՛ք Փահրադին,

Խոնա՛րվեք գեղին,

Կա՛նչեք փըրկութին:

Փըրկութինըն գուքա լիրգընքեն, կա՛նչիր,
Խըրատ լըսող էղիր, սըտեն ամա՛նչիր,
Փարդենեն դո՛ւս արի, փիրին ճանա՛նչիր.
Դո՛ւս եկ համարցակ, խոսկըտ մե՛լդան գըցի,

Անխիղձ մի՛ դարցի,

Տիղ թող կասկածի:

Չկասկածի թող իմ խոսկերուն ուստեն,
Հախ-Տերըն կու կոտրե իմ էշխի շուշեն,
Խոսկըտ մավթուլի պես քաշի հադիդեն.
Թե գուգիս, վուր հընչե նըման արծաթի,

Հետևիր ուստին,

Իր մարիփաթին:

Մարիփաթն էտ է, գիդե Սալաթ-Նովան,
Յի՛րգինքըն կարցակի էն նիտըն մահվան,
Տի՛ս արթեն եռում է էն ծովըն արլան.

Կու հասնի խանըն մինձ դիամաթին,

Արարչի դադին,

Սովին ու խաթին:

Էս զանջիրամա-եղագլաման Արութինի ասած է:

Ծըշմարտութինըն գովելիս,
Խո՛սիր դու ձենով բըլբուլի,
Մի՛ վիճիր փիր-ուստադի հիդ,
Մի՛ նըմանվի խիվ-մալուլի:

Ծըշմարտութին կընտրի փիրըն,
Ղալամըն կու շարե գիրըն,
Պալատի լավ օթախնիրըն
Կու տեսնիս բիրթում Զաբուլի:

Փիրից իմ արի ամեն բան,
Կըռիվ կու տամ, մըտած մելդան,
Յիս քիզի կու սիրիմ է՛նքան,
Վունցոր մե հալալ ծընուլի:

Սըրտիտ խորքեն քու հոքին տու,
Միշտ պարքիվե ջոմարդ մարթու,
Իսկ նամարդի օջախեն դու
Մի՛ կախվե, մոխիր չիս ըլի:

Սա՛լաթ-Նովա, կա՛մանց երքե,
Փի՛րըն կու տա ուղիղ խոսքեր,
Էն ծառային մարքա՛րեն էր,
Վուր նըստեցրեց իր Դուվդուլին:

Էս դուբեյթն Արութինի ասած է:

Հե՛յ ուստաքար-հայրե՛ր, լսե՛ք իմ բանքըն,
 Գոգըն գուքա, լիփ աշխըրքի վիրչն ըլի,
 Կու բացվին միր արարքըն,
 Չին հերիքի տանջանքըն,
 Կելնի կըրակ ու քամի,
 Կու տանի էս աշխարքըն:

Կու նայի, շատ կուրախանա էն չարքըն.
 Գոգի ընգիրըն էլ Մագոգըն կուլի:

Հագարանուն Տիրոջ փառքըն իմա՛ցի,
 Ով է մարմնին տալիս հոքի, իմա՛ցի,
 Խոսկըս թանգ է, իմա՛ցի,
 Հուտն ու համքը իմա՛ցի,
 Ծառա՛յե մինձ վարպիտին,
 Խոսկի հանքը իմա՛ցի:

Թե վարպետ իս, էս հանե՛լուկն իմա՛ցի.
 Էն փո՛ւր թըղթում կու հանդիբիս «ջուջ» բառին:

Անփիր խոսկըն չի գըրվի, չի դառնա բառ,
 Չի մուլըրվի, ով ընտրե ծիշտ ծանապար,
 Լիդին չի դառնա շաքար,
 Ծուշեն չի դառնա շըքար,
 Բեդասըլը չի փոխվի,
 Պըղինձը չի դառնա զար:

Մե տիղ օթըն տաք կուլի, մե տիղ էլ՝ սառ.
 Բաղում սալբի կաճե, սարումըն՝ գիհի:

Գուրծի խուրքըն մըտնողըն չի ըլի քամ,
 Ովոր վարպիտ չի տեսե, կու խոսե խամ,
 Մեհմանդարըն կոնե դամ,
 Սաղին կառնե գինու ջամ,
 Էշխի ծովը մըտնողըն
 Կու հանե լամ ալիփ լամ: (լալ)

Շագիրդըն իր վարպետեն կու քաշե դամ,
 Չունքի վունչիչ չի գիդի, խիղճ կու նայի:

Սա՛յաթ-նովա, կա՛նչե՛ Արա՛րիչ արթար...
 Խոպ մի՛ եղի, քու վարպիտին ա՛նգաճ կալ.

Վարպիտի խոսկն է գոհար,

Անում է դավար-դավար,

Թե գուգիս վարպիտ դառնալ,

Վարպիտից խիլք-շընու՛րք առ:

Թուրքերեն է՝ դո՛ւ վեր, պարսկերեն՝ բըզզա՛ր,
 Աղվաներեն՝ փեդա՛ե, բելուջերեն՝ բրի՛հի*:

Էս հաղանա-վարսաղ է, Արուֆինի ասած:

* Բուլոբն էլ նշանակում են՝ թո՛ղ:

Յարն արվանենն էլավ. նա'յիր Աստղծուն,
 Արրտումըս քու էշխով վերջիր մի' բանա,
 Յա'ր, մուրվաթով եղի դուն,
 Ջա'լլաթ, ա'րա գըթություն,
 Ողորմած, ա'րթար եղի.
 Կարոտ իմ յիս քու սիրուն:
 Լիզուն քաղցըր է, մե նա'յի պոռշնիրուն.
 Խմ նազանի յարըն խափն չի դառնա:

Արրտումըս խուր վերջիր բացից քու սերըն,
 Փիլթի պես էրվում ին սըրտիս խուցիրըն,
 Կա'րթա իմ գըրաժնիրըն,
 Տեսնիմ քու շամամնիրըն,
 Հա'մ կանանչ է, հա'մ սիվ է
 Յարիս հաքած զարիրըն:
 Թեվուր Շիրինըն չըհասնե սարիրըն,
 Փաիրադըն էն սարը ծեղկիլ չի կանա:

Չուն բախտըն ինձ մատնից ամոթ ու խաղկին,
 Թո'ղ արա, փի'ր, ձեռով էրեսըս ծածկիմ,
 Կա'րթա բախտըս իմ ծակտին,
 Բըլբո'վ, վա'լ տու իմ կլանքին,
 Նընգած էշխի ծովի մեջ,
 Հույսըս դի քու թիակին:
 Ո'ւմը պատմիմ, յիս ի'նչ ասիմ իմ բախտին.
 Ցավըս շատ է, վո'ւչ մեկըն չի հասկանա:

Աշղութիւնըն մե'կ դամ ունի, մե'կ չունի,
 Գընամ Չանգլու-փիրի գահըն համփուրիմ:
 Վարթն է տերըն բըլբուլի,
 Դոստն է կապել թալգուլին,

Վուր խոսկին բոց չըդիրքե,
 Փիրին էլ փիր պետկ կուլի:
 Ակուվն ինչքան էլ վուր զոռ տա ոտքերին,
 Կաքավի պես շորորալ չի կարենա:

Սա'յաթ-Նովա, ա'րի, վի'կալ իմ նուրըն,
 Պահպանե քու նամուսն, ադաբն ու արըն,
 Սա'յաթ-Նովեն է փարըն,
 Չիմ ցույց տա իմ հունարըն,
 Ուղտի վըրա բարցեցի
 Իմ հազար ցավ ու դարըն:
 Թաք յիս ըլիմ Չանգլու-Փիրի նոքարըն.
 Գըլուխ գովանըն գովական չի դառնա:

Էս թեշնիս-բայաթին Արուսիսի ասած է:

Միխկըս էն էր, վուր ասեցի՝ խըղճա յա՛ր,
 էշխի քաղաքն իս գըրավիլ, ի՞նչ գուգիս,
 Հա՛նե էշխի խանջալըն, ինձ խուցե, յա՛ր,
 Չինի խասս իս հաքիլ, գո՛գալ, — ասի յիս:

Սովն ինձ գըցից գոգալ յարի թաքաղին,
 Չեոխտ սագում է նամ տերիվ ու բաղիդ,
 Յարիս դըռանը կանչեցի դառնաղի.
 Ռուրս էկավ յարն, ասաց՝ միզնից ի՞նչ գուգիս:

Էշխի նընգա իմ յարի քաղցըր լիզվից,
 Աղաչեցի, ասեցի՝ յա՛ր, խըղճա՛ ինձ,
 Պըրծեցրու ինձ բամբասանքի խոսկերից,
 Ռաղիփնիրուն պա՛տժե ու ազա՛տե միգ:

Ասաց նա ինձ՝ ունիմ իման ու իղրար,
 Ա՛ստուծ վըկա, չունիմ քիզմե ավել յար,
 Վի՛կաց, գընա՛, էլ մի՛ դարցի խելագար.
 Ջանըս կերվի էշխի ծովում, ի՞նչ գուգիս:

Տես հաքիլ է յարըն ալ, Սա՛յաթ-Նովա,
 Ի՞նչ իս կանգնիլ մունջ ու լալ, Սա՛յաթ-Նովա,
 Ղե մի՛ոիր, էլ պետք չէ լալ, Սա՛յաթ-Նովա,
 Չուն էս դարդըն քիզ տանջողն է տըվիլ քիզ:

Էս Արուֆինի ասած է. թեշիս:

Էն ի՞նչ լիղնուրթ էր, վուր նավում էր նըստած,
 Ծովի խորքում որոշեց գինըն լալի,
 Իննը ամիս մե խոսկ չասից արմացած,
 Չանգլին է, վուր լալին լիզու է տալի:

Արարիչ Տերըն Աթամին ստեղծեց,
 Կողըն քաշեց ու կողակից ստեղծեց,
 Մարքարեաց խոսկըն անգին ստեղծեց,
 Ծընեց Մարիամըն անարատ էն լալին:

Միմըտ հատ-հատ կամ դաստեքով դուս հանի,
 Ի՞նչ չոր փետ էր՝ նըմանվեց կանանչ դալի,
 Աբրահամըն ապրեց վից հարուր տարի.
 Հյուրի խաթիր թըլպատից նա իր լալին:

Դարդ ու ցավըս շատ է, ասիլ չիմ կանա,
 Թեվուր ասիմ հարուրի կու մոտենա,
 Իմ ուզածըն նազլու յարի մեչկըն ա.
 Նըրա ծոցում կու պըտոիմ ալ լալանիր:

Դարդըս ո՛վ կու քաշե, դամբն էլ չի հանի,
 Յաշիլ, գուզագ, ծերմակ խարա չի հաքնի,
 Սալաթ-Նովեն միունեփս ա՛խ չի անի,
 Թաք յարըն գա, դագաղիս մոդ լաց ըլի:

Էս թեշիսն Արուֆինի ասած է. մալիսի 10-ին. քրոնիկոնի 446-ին (1758):

Փիլթեքըն դըրած էշխի ճըրաքի մեջ,
Կու վառվի փարվանեն էտ վառման շամում,
Սիրտըս խաշվիլ է էշխի կըրակի մեջ,
Խունի ջիգարիցըս արուն է քամում:

Ասլին իր լարեմեն դառիլ է դալի,
Ակոեքըն նըման ին լաղուֆ ու լալի,
Չիմ գիդի էս ցավըն վո'ր վերքն է տալի,
Էնդուր գիշեր-ցերեկ արցունք իմ թափում:

Է'յ աղանե'ր, տեսեք ի'նչ դավի մեջ եմ,
Յա'ր, վախլիմ շաքար լիզուտ, կաղա'չեմ,
Յարի ձեռնեմեն չիմ գիդի ուր փախչեմ.
Կու թախկենամ լիս Հալաբում, յա Շամում:

Տե'ս սարիքըն ճերմակիլ ին, ի'նչ ծուն է,
Չեռիտ բըռնած թայգուլըն ի'նչ սիրուն է,
Հընդու դալամի նըկարն ի'նչ նախշուն է,
Մե կանանչ շուշա իս' սարքած Շիրագում:

Ինձ ավա'տա, — երթում տըվի իմ լարին,
Փո'րցիր սիրտըս, մի' ավատա դու չարին,
Սալաթ-նովեն ասաց' յա'ր, ինձ հիդ արի,
Թող կատաղին միր ռաղիփնիրըն բազում:

Էս Արուֆինի ասած է. թեջիս:

Արարիչըն սըվթա մարթուն ըստիղծից,
Նուռըն կերան, ակամա միխկ գործեցին,
Միխկ գործեցին ու քըշվեցին դըրախտից,
Նըրանց պես էտ նուռըն շատիրն ուզեցին:

Ովոր ուզեց, գընաց, ցիխըն գըլորվեց,
Խալիլըն ծոմ պահեց, Տիրոչն ընթունեց,
Օրենք ըստիղծեցին հալոիրը միր մեծ,
Վիցըն տեսան Տերին, շատըն ցավ քաշին:

Ցավ քաշողին ջարա է դըրգիլ Աստված,
Գուցե արունըն բաց թողնի նուրմեկանց,
Սիվն ու սիպտակն էլ է Տիրոչ ուղարկած,
Ուժով խփել, խոցել է նա Սատանին:

Սատանին նա խոցել է ու կապկըպել,
Դուս է քըշել ու մուֆ գընդանըն քանդել,
Աթամո'րթի, արի կանչե' ո'վ իմ Տե'ր,
Ու քու միտկըն ուղղե դարգահըն վերին:

Վիրեն կըրակե հուր շողիր ին կախված,
Լուսնակի շուփակ ունե, արիվ է բացված,
Դե եկ, Սա'լաթ-նովա, կանչե' ո'վ Աստված,
Քիզ պես շատի համա փորիլ ին շիրիմ:

Էս դոդաղդեգմագ-գանջիրլամա է:

Շանս ու դամարըն յորգընքում ին սագում.
Աշխարհն ու մարթկանց լուս կու պարքիվեն,
Փա՛ղք Արարչին, բան ըստիղծող Աստըծու՛ն,
Շոու մի՛ խառնե խոսկիտ, վարպետիտ հա՛րգե:

Տիրոջ կարքըն է, վուր շահըն հաքնե գար,
Գիշեր-ցերեկ էշխետ կերվին սար ու քար,
Բազեն կիչնե, բա՛հ, քու գըլխին արա ծար,
Ով տըխուր է գիշերն էրազ կու տեսնե:

Հարփած չըլիս, փիրի ճամփից չըթեքվիս,
Նիտըտ ջարթվի, անիղըտ զուր չըճըքիս,
Պիտի ուրախ, եո գալով մեքան մըտնիս.
Ու՛րախ եղի, դարդ ու ցավիտ շի՛շ քաշե:

Շախշախի պես բըլբուլն ուրախ ծեն կու տա,
Քաղաք տիղըն բալդուշըն չի դիմանա,
Խուփըն ծածկե, խոսկըտ դառիլ է շիլա,
Դիվըն փարդեն պատռիլով գործ չի անե:

Քաղցըր պըռունգնիրուտ հոսիլ է խաշխաշ,
Գինով լի շուշա իս, խըմիլ իմ մեքաշ,
Աա՛յաթ-Նովա, շին-ով ե՛րթե դուն մի բաշ,
Խոսկիտ եզըր Շիրազ-կարով զարթա՛րե:

Էս Արուսեիսի ասած է. ավալ-ախըր:

Արի խո՛սե, հասկանո՛ւմ իս փարսեվար,
Անփիր մարթուն թո՛ղ, ուստի ծեղըն պա՛չե,
Փըլված սիրտըն շի՛սե, փիրից փալըտ ա՛հ,
Էս փուչ կինքում չուրի ծեքըն դուզ քա՛լե:

Կարթա փելն ու քափը, տառերն ամենան,
Փանդով մըտի էշխըն, դարցի մե ասլան,
Խե՛լոք եղի, մի՛ կորցրու ոչ մի բան,
Զգուշ կացի՝ էշխի ծովըն լանգ կոնե:

Փիլթեն էշխըն է, լիղը փիրն է ածիլ,
Մարող ծըրաքըս հուր-կըրակ է դարցիլ,
Փուչ աշխարքեն շատ աշուղ է անց կացիլ,
Փափրաղըն սար ծեխկից, ամա բախտ չունե:

Մեջլումի պես փո՛ստ հաքի, դա՛րցի թալիփ,
Էշխ տունըս չափրես, ա՛սա մոփափիփ,
Ըստամբուլ մինձ քաղաքին կոնին թարիփ.
Փառիշափի թախտի մոտ Այա-Սոփն է:

Փիր-սո՛ւլթան, իմ անշուք բելթին կըրա՛կ տու,
Թնավուր խոսկ ունիս ու ճարտար լիզու,
Աա՛յաթ-Նովա, սադափեն է սազըն քու,
Փիրըն խոսկըտ կատարալ կու դարցընե:

Էս Արուսեիսի ասած է. ավալ-ախըր: Մարտի 6-ին, քրոնկոնի 441-ին (1753):

Ինչքու բազեն չանհետանա լիրգընքեն,
Բաղը չի մըտնի գոլ, չի անի դա՛-դա՛,
Էնդու համա արին գուգա իմ աչկեն,
Վուր չիմ գըթնում վերքիս համա մե ջարա:

Սիրտըս դադ կոնե՝ կըրծքիս տակ սեխմըված,
Աչկըս փակ է՝ տարիներեն թուլացած,
Չունքի ջուրըս ակունքեն է չուրացած,
Գորդի նըման լիս միայն կու կըռկըռամ:

Ջարթնեցրո՛ւ ինձ, պառկած իմ Փահլուվի պես,
Կրծքիս փա՛րվե, էշխեմեն հարփած իմ ես,
Թաք մի անգամ իմ դոնեմեն մըտնիս ներս,
Մեռնող սիրտըս նորածնի պես ձեն կու տա:

Յարիս նըստած տեղին ըլիմ լիս դուրբան,
Շըշի վըրեն իմ լիրթըն կոնիմ բիրյան,
Հընդու դալամքարին պետք չի նիշաստան,
Դիմացկուն է, էլ փորցելու պետկ չըկա:

Ա՛փսուս, անցկացան իմ գոգալ տարիքըն,
Արին-արցունքով ին աչկիրըս լիքըն,
Բանդա Սա՛լաթ-Նովա, վո՛րն է քու միդքըն.
Մագար քիզի համա էլ մե ներում կա՛:

Էս թեջնիս Արութիսի ասած է. գրված է մարտի 8-ին, քրոնիկոնի 446-ին (1758):

Տարին քուր մինակ դուն իս լուս տալի,
Էնդուր կոսին՝ հըրաշքի նըման իս դուն,
Ուրիշ է թաիր ու ոանգըն քու քարգահի,
Վու՛ր մե թրգրի զար ու զարնըջան իս դուն:

Շատ մարթկերանց կոնիս սարեսար, գո՛գալ,
Շատի սիրտըն կու գըցիս ահգար, գո՛գալ,
Թե հանդիքի քիզ մե լադի լար, գո՛գալ,
Կոսիս՝ թե մե արնուտ կախաղան իս դուն:

Նազանի լարին կու տեսնիս վաղ ծեքին,
Յա՛ր, սագում է ալվան գոտին քու մեջքին,
Արծանի չե նաքազ մարթըն քու տեսքին,
Աֆվ ու սիպտակ խառնող [աննըման իս դուն]:

Թեվուր ուրիշ մարթկանց մասին խոսկ ասիս,
Ինքըս պիտի նամուս-արըն պառպանիս,
Վուչինչ չի կանա սուր նիտըն անիլ քիզ.
Վըրետ քաշած ասլանի մորթ ունիս դուն:

Սա՛լաթ-Նովա, վո՛ւչ քանդող իս, վո՛ւչ շիւտղ,
Ցա՛ծըր խոսե, լալիրըն քիզ լըսին թող,
Քու թիկունքեն չի անցնի նիտըն ծակող.
Քիզի կաշվե փարով կու պաշտպանիս դուն:

Էս դողաղդեզմա-թեջնիս է. Արութիսի ասած. մալիսի 10-ին, քրոնիկոնի 446-ին (1758):

Անջալիք հաքնըվի, ու գարթարվիլ իս, Մեչկիտ կապիլ իս մե գոտի աշնըման, Անշիւղքին լուս կու տաւ, սիրուն-գոգալ իս, Մահջամալտ գանձ է դարիլ պատկմական:

Շատըն լալի պես միւնչի մուտ չին ապրի, Կու կանգնին Հալապում, Շամին չին հասնի, Մորենիւն վառ շամի շողջըն չի թըռչի, Չունքի կու տեսնե խիղճ փարկանին բիրդան:

Թող օղորմի ինձ, թող ըսպատե լարըն, Թող պահպանի նա իր աղաքն ու պըըն, Թող բաղմանչին հսկե իր բաղի բարըն, Կուր բաղչեն չըմըտի մե անսիրտ իսան:

Յիփոր նազլու լարըն գընա դիվանի, Լեւր ու վուրթի գուլան, մերըն սուք կանի, Մահջամալտ մարթու՝ խիքըն կու տանի, Ուտաքաց ման գուքա Փահլուլի նըման:

Անջալիք նաղշուն իս, պահե նաղջըն քու, Պըրոշընտ շաքար է, անուշ մեղր իս դու, Գերեզմանըն փո՛րիի էս Սալաթ-Նուլու, Ինձ վըրա թող բացվին վարթիըն ալվան:

Էս թեքնիսն Արութիւնի ասած է:

Արարիչըն գորութենով արից իր գործըն, Նազա՛նի, Տարալ, դըմախտում հաստատից մարթ-արարածին, Նազա՛նի, Նըրա կողմեն դուս քաշից խորիւղորատու կին, Նազա՛նի, Դիվըն օց դատալ, շանց տըվեց իր ակըռքնիրըն, Նազա՛նի, Տիրոջ պատկիրըն մոռացան ու **անիծվեցին**, Նազա՛նի:

Անիծվեց կինը՝ Յիվան,
Նընգալ ծոցը գիշիրովան,
Իրան հանձնեց չար դիվին,
Դատալ Սատանի ծառան:

Ու Նորից էն չար Սատանեն մարթկանց սըրտիրըն պըղտորեց, Յիփոր խաթեն անցալ, Տերըն Նորին սարեն իչեցըրեց, Զըրիիւղ կու գա աշխըրքին՝ իր ձենը նա հընչեցըրեց, Արթարնեում ազատ թողից, աշխըրքի միւսկիրըն ջընջեց, Նորեն ձեն տըվեց՝ Էլ միւսկիր թող **մարթիկ** չանկն, Նազա՛նի:

Մարթիկ էին միդսական
Տիրոջ պատիժն ըստացան,
Պալման կապեց Աստուծըն,
Նըշան տըվից ծիածան:

Սիւլ օխչըրին շինից ձերմակ ու հաց ուզից իրիք անգամ, Զատասուն օր սուլամ մընաց՝ ըսպանեց, փուր դոնաղըն գա, Դիվըն չուրս կողմըն մուխ արից, խանգարիլ էր ուզում էնքան, Ղոնաղն էկալ խալիլի մուր, ուզեց ինքը Նըրա մանկան,
Սատալի հիւր գըրուց արից ու **որոշեցին**, Նազա՛նի:

Որոշում արին սըրտանց,
Սըպանիլ վուրթուն իրանց,
Ազրալիւն լիրգընքեն
Օխչըրին տըվից նըշանց:

Էս գըլնեւն Տեր-Արարիչըն մարթկանց համա մահ է դըրգել, Արի հա՛րց տու, դիվանա սի՛րտ, աշխըրքում ո՛վ է մընացել,

Ո՛վ է մընացել աշխըրքում, լիփոք մառվան չանգն է հընչել,
Կոսին, թե Սկանդար-Ջուլդարըն ծովեմեն խարջ է վերցըրել,
Պըտուտ է էկել չուրս լանը, տիրել աշխըրքին, նազա՛նի:

Աշխըրքի տերը դառավ,
Մահըն էկավ ու տարավ,
Վուր իր ծիու հիդ գընա,
Մահից իրավունք առավ:

Կա՛նչե Տիրոջըն օջնության, փա՛ռք տու էն արթար լիրգընքին,
Պիտիս տանջի քու մարմինը, վուր լավ պահպանիս քու հոջին,
Էն կինքում շատ հարցընող կա, հոջիտ կու դընին կըջեոջին,
Դուն էլ ա՛պրի, Սա՛լաթ-Նովա, էլ մի՛ մընա ծովի լանգին,
Յիփոք վիրչին փողըն հընչե, սարիր կու հալչին, նազա՛նի:

Սար ու քար քու կու դառնա,
Դիվըն Դուլդուլ կու դառնա,
Միղավուրըն վա՛յ կոնե,
Սուրփ հոջին գու կու դառնա:

Սուխամմագ-բալաթի-դոդադդեգմա. էսպես Արուփինի ասած. լավն է. ապրիլի 1-ին, քրո-
նիկոնի 442-ին (1754):

109

Էնդու համա գըլխիս չիմ տալի, խիվ սի՛րտ,
Վուր բափա չըմընաց, էլ ո՛ւմ միղ դընես,
Շատ-շատիրըն գըլխի չընգան մինչև վիրչ,
Իզն ու թոզն էլ չըկա, անցան աշխարես:

Լավ աշուղըն անգիր կոսե երջ ու խաղ,
Ի՛նչ քաղաք է՝ չուրս լանն ունե հազար թաղ,
Յիրգընքի դիղն էլ ինձ չի օջնե, ա՛վաղ,
Վո՛ւչ իմ խուցըն կու բուժե, վո՛ւչ էլ լարես:

Սուտասանն ու կընիկըն թեթև կուլին,
Կընիկըն շուտ կու ծերացնե իգիթին,
Ամեն գործում անպակաս է չար դարին.
Յիս էլ սարը կու ծեխկիմ Փահրադի պես:

Թեվուր գոռոզ, գըլուխգովան մարթ է նա.
Գուզե դադա ըլի, ինձ չի հասկանա,
Թե անգետ է, իմաստըն վո՛ւնց իմանա.
Վո՛ւչ Լեյլու Մեջլում իմ, վո՛ւչ էլ լար եմ ես:

Կարթացողնիրըն գըրածըս կիմանան,
Հանցագործ իմ, թաթախված մեջըն արյան,
Սա՛լաթ-Նովա, մե աշկիրտ իս բանդիվան,
Վո՛ւչ ոռփայի-քառյակ, վո՛ւչ էլ բեյթ գիդես:

Էս լավ թեջնիս է:

Ասծուց մե շող իչավ սարին ու քարին.
 Չըվառվեցին էն անտառնիրըն. ինչի՞,
 Տերըն Մովսեսին օրենքնիր թելադրից.
 Չենթարկվեցին սիվերեսնիրըն. ինչի՞:

Սարն ու քարըն հայր Աթամի ջուրաթն է,
 Էն շողըն էլ մինձ Հիսուսի ղըվաթն է,
 Անտառըն էլ կույս Մարիամի սուրաթն է,
 Չին հավատա չիմացողնիրըն. ինչի՞:

Գըրած է սա ու հայտնի է սուրփ գըրքից,
 Սարում Մովսեսըն պըղընձեն օց սարքից,
 Չախ կողմեն աչ խաչի նըշանըն կընքից.
 Չին հասկանա անհավատնիրըն. ինչի՞:

Միղավուրըն ինչի՞ գըլխին վալ չի տա,
 Արյան մեչ էլ արթարին արատ չըկա,
 Ովոր Հիսուս Աստըծուն չի հավատա,
 Լիզուն լալկվի. նա ամոթ չունի. ինչի՞:

Ավիտարանում մարքարիտ խոսկիր ին,
 Էնդու համա իմ գըլուխըս կորցըրիլ,
 Սալաթ-նովեն Չանգլու-փիրիցն է խըմիլ.
 Էնդուր վեջըն չէ վուչ մե բանըն. ինչի՞:

Էսպես Քրիստոսին աստված ծանաչելու մասին վարսաղ Է. Արուֆինի ասած. հունիսի
 10-ին, քրոնիկոնի 446-ին (1758):

Աշխարն ո՞ւմն է մընացիլ, ո՞ւմ կու մընա,
 Ո՞ւր է Չանգլի-փիրի տըված աղաթըն,
 Ո՞ւր է փիր-ուստադըն, ո՞ւր է փիրգադեն,
 Ո՞ւր է մարթկանց միջի էն ազնիվ կապըն:

Ո՞ւր է քաջըն, վուր Միսրտակ դիվին սպանեց,
 Ո՞ւր է մարքարեն, վուր սուրփ գիրըն շարեց,
 Ո՞ւր է նա, վուր գութանով ծովըն վարեց,
 Տասնէրկու իմամի թագն ու պարծանքըն:

Ո՞ւր է Ռոստոմըն, ո՞ւր է գորքը նըրա,
 Ո՞ւր է ռաշ ծին, վուր թըռցընում էր նըրան,
 Ո՞ւր են լարիրն ու աշուղնիրն իսկական,
 Ո՞ւր է Շիրինն ու սար ծեղկող Փաիրադըն:

Ու՞ր է էն գըրուցըն, ու՞ր է էն հայան,
 Ու՞ր է արթար դադաստան ու հըրաման,

 Ո՞ւր է էն սարվանըն, ո՞ւր է էն արըն:

Ո՞ւր է էն խալիփըն, մինձ տերըն ո՞ւր է,
 Վուր կառուցեց քոշկ-սարալնիրըն, ո՞ւր է,
 Աափթ-դիրան արքա նադիրըն ո՞ւր է,
 Ո՞ւր է, Սալաթ-նովա, Ասծուն նալողըն:

Էսպես վարսաղ, Արուֆինի հրամայած (")

112

Խիվ սի՛րտ, շիկացած խարանով իս փորցվել,
Հայա-նամուսով, ադաբ-արով խո՛սի,
Էս աշդութիւնըն քիզի դարդ է դարցել,
Բադի պես լող տու, արաբերեն խո՛սի:

Էս թեջիս Արութիւնի ասած է:

113

Այվանեն իչնող լա՛ր, նա՛յիր դարբասին,
Դուն դարիբ սիրող իս, լիս՝ դարիբ դոնադ,
Քու էշխեն հիվանդ իմ, քրտինքս է հոսում,
Փա՛ռք Ասծու, վուր լիս քի տեսա սափ ու սաղ:

Էս Արութիւնի ասած է. յարանա:

114

Դեմքըն սիյատակ փարդով ծածկող Տերն ա՛րթար
Կու ողորմա աշխըրքին, կու զըռզըռա.
Սուր կեծակով կու խըփե Սատանին չար,
Սընունդ կու տա՛ անծրիվըն կու չըռչըռա:

Էս ավալ-ախըր է. Արութիւնի ասած է:

115

Տերն իր զորութենով ըստեղծից մարթուն,
Ըստեղծից լույս, Աթամին լույս, կինը լույս,
Սիվ Սատանեն էն օցի ծիվն ընթունից,
Կերցըրեց նուտ, պըտուղըն նուտ, հատըն նուտ:

Էս Արութիւնի ասած է. հաղանա-ուչլամա:

116

Անգաճ մի՛ կալ անփորցին ու անգետին,
Գիտելիքըն չունքի ըլնում է ջաբրով,
Թե գուզիս, վուր հայտնի ըլնիս աշխըրքին,
Ի՛մաց կաց, վուր լավըն ըլնում է աբրով:

Էս Արութիւնի ասած է. օգութամա-լարանա:

117

Արթար Տերըն կարքի բերից աշխարքըն,
Ագրայիլըն վիրեն գըլորից դիվին,
ազատվից հոքին,
Արթար հոքինիւրըն ընգան դըրախտըն,
Տես վո՛ւնց հաստատ մընաց Խալիլն իր ուփստին,
դիմացավ ծոմին:

⁷
Էս Արութիւնի ասած է. ով որ կարդա, օղորմի ասի: Էս ովսեգ-դողաղդեզմա է. Արութիւնի ասած է:

1 (118)

Նազլու յարից խաբար եկավ, թե «Էլ չիմ սիրի», կոսե.
«Աչկը լալով մողըս էլ գա, արտսունքին տեր չիմ», կոսե:
«Թաքուն պահած սըրտիս սիրըն չավ է արել աշխարին՝
Էլ չիմ հիշի, էլ չիմ խըղճա, թող գընա կորչի», կոսե:

Ունքիր ունե լարած անիղ, թերթերուկըն մե-մե նիտ,
Հիռու տիղըն սեյր է անում, մող չէ գալիս ինձ մե հիդ.
Է՛լ աղանիր, դարդ իմա՛ցող, էս ջա՛նանին մե մըտիկ,
Աստծու բարովըն տալիս էլ՝ «Դրան էլ կարոտ չիմ», կոսե:

Սիրուց գըծված բըլբուկի պես, դոշիս խուցիր շարած է.
Էս աշխարի գոգալներու սիրտըն կոսիս քարած է.
Թե իմանաք, Սայաթ-Նովեն էշխեն էրած, կորած է.
Աղաչեցի, թե խըղճի գա՝ «Չէ՛, ու ծանոթ չիմ», կոսե:

2 (119)

Դա՛դ քու ծեռին, ա՛յ անխիղճ փա՛րի,
Աջաբ դուն չի՛ս հուրյան-բիրյան անողըն.
Թաքուն լիս մաշվում իմ էս ահուզարից,
Աջաբ դուն չի՛ս սիրըս բայան անողըն:

Իմ վաթանից, ժողովուրթից զըրգեցիր,
Ճամփես հիռու, օտար յիրգիր զըցեցիր,
Հասակըս ծըմբրեցիր, մեչկըս ծըկեցիր,
Աջաբ դուն չի՛ս բուլըս քաման անողըն:

Մեջլումի պես ա՛խ իմ քաշում չոլիրում,
Փահրադի պես դաստան էլա խաղիրում,
Սայաթ-Նովուն չոր-անապատ տեղիրում,
Դուն չի՛ս, աջաբ, խիղճ փերիշան անողըն:

3 (120)

Փորցված վարպետներու մող մե ծառա իմ,
Խիղճ ու դեմեր մարթկանց հարգողներից իմ.
Թեվուր խալխին հասնե՝ կատարյալ իմ լիս.
Սովորողին ուսում տըվողներից իմ:

Իգիթ մարթըն խոսկըն էրեսին կոսե.
Էշխի ծովըն մըտնողըն խուր կու սուզվե.
Դարդըս շատ է՝ մինչ հարուրի կու հասնե՝
Սիրտըս կոտրած, կինքըս գոհողներից իմ:

Միոք առնելուս դըրուստ դադըն ճանանչիր.
Անգին քարի դըրուստ հատըն ճանանչիր.
Սա՛յաթ-Նովա, փիր-ուստադըն ճանանչիր.
Խըրատ տըվող-ուշկի բերողներից իմ:

Թեշնիս

4 (121)

Էշխի գերի իմ դառի լիս մե նովջիվանի սիրու,
Խումար աչկով, նիտ թարթիչով, ունքըն քամանի սիրու.
Բըլբուլի պես փախս իմ տըվի մե գուլխանդանի սիրու,
Դոշը մարմար, բոյով չինար, ծոցըն գուլջանի սիրու:

Խաչըս ամոթի է փոխվիլ՝ փահմըս կորած սար իմ լիս,
Յարիմեն էս մուռը քաշած, նամուս, դելրաթ, ար իմ լիս.
Թուջար դառա, ցավ դադեցի՝ անփուղ խըրիդդար իմ լիս,
Դարդ ու ցավին ընգիր դառա ափաթ-դովրանի սիրու:

Էս վըրաց թավադներու մեչ ջիվան կինքըս մաշեցի.
Էս սիվասիրտ յարի ծեռին արուն-արտսունք թափեցի.
Անարկվածի նըշան ծակտիս, խալխի նամուս քաշեցի,
Սալաթ-Նովեն իմ բանաստեղծ՝ ռահմի-ջանանի սիրու:

5 (122)

Գիշեր-ցերեկ ա՛խ իմ քաշում խղճալի,
Ով կու տեսնե, կոսե՝ սա ի՞նչ գա՛լիլ է.
Չիմացողներըն վա՛շ կոնին ինձ ամա.
Չին ասի, թե մե գոգալով մայիլ է:

Պաղատեցի, անգաժ չարեց իմ խոսքին,
Ասի՝ ա՛փսուս իմ, վիրչ մի՛ տա իմ կինքին,
Մե հըրիշտակ եկավ առնի իմ հոքին.
Աչկով-ունքով Գաբրիել, Միքայիլ է:

Յիս բախչեքի սիրահար իմ նովջիվան,
Ղաստ է անում ինձ էտ յադին անիման...
Սալաթ-նովեն, յա՛ր, քու ղուլն է հավիտյան,
Ինչ էլ ասիս, նա քիզ հավան-ղայիլ է:

6 (123)

Յադին գաղտնիք չասիս, հի՛ռու նամարդեն,
Մե օր շառ-փորցանքի մեչ կու գըցին քիզ,
Թեվուր աչկ չըղընիս ուրիշի մալին,
Քոշկ ու սարայնիրըն կու պարքիվին քիզ:

Առավոտ, իրիգուն փառք տու անդաթար,
Ինչքան էլ բանցրանաս, էլի նա՛յե վար,
Յիրգինքըն քու հերն է, հողըն է քիզ մայր,
Ցած կիջնե քիզի մող, նա կու գըրկե քիզ:

Կապիրըտ մի՛ կըտրե հիդ ազնիվ մարթու,
Էդնեն խոսողին շատ մի՛ լըսե դու,
Հանգիստ քընած օցի պոչըն մի՛ կոխ տու,
Հանգարծ շուտ գութա նա ու կու կըծի քիզ:

Շատ հարգանք ու պատիվ արա ծերերին,
Օղորմութին արա խիղժ նաչարներին,
Լավ ծառա՛յե, օ՛քտե դարիք-հյուրերին.
Արած լավութիւնըտ է՛լ կու գըթնի քիզ:

Տիրոջն էլ մոռանաս, հարամըն չուգիս,
Գընա դուզ ծամփովըն, վուր չըմոլորվիս,
Սա՛լաթ-նովա, շառին գուր չըխառնըվիս.
Թե չէ, ինչ վուր անիս, էն էլ կոնին քիզ:

7 (124)

Աչկիրըտ օսկե փիալա,
Ծամըտ ռեհանի նըման է,
Էրեսիտ լալ խաթու խալի
Ռանգըն արունի նըման է:

Վիզըտ սուջա, մարմար աղչա,
Ծամամիտ թուփըն է թաղչա,
Ծոցըտ է բեհիշտի բաղչա,
Պոշըտ գուլշանի նըման է:

Ղուլի պես դըռնումըտ պահիր,
Էշխեմետ դառիլ իմ շահիր,
Ակըոքնիրըտ լալ-ջավահիր,
Պոռըտ բալշանի նըման է:

Բուլըտ նըման սալբու ծառի,
Ծամըտ նըման գուլասարի,
Սալաթ-նովուն դուլ իս արի.
Նա քու մեհմանի նըման է:

Աբ-աբ— ջուր, ջուր (արցունք իմաստով)
Աբով— պատճառով
Ադաբ— համեստություն, բարեկրթություն
Ադալաթ— արդարություն, արդարադատություն. արդար
Ազա— տանջանք, չարչարանք
Ազալ— հավիտենություն, մշտնջենություն
Ազար— հիվանդություն, նեղություն
Աթամի գաթ— ադամորդի
Աթաշ— կրակ
Ալ անիլ— կարմիր ներկել
Ալալ— փոքրիկ գիշատիչ թռչուն .
Ալամ— աշխարհ, տիեզերք. դրոշ
Աթմիշուդ— թուրք. հին արծաթ դրամ
Ալիփիամա— ալբենաշար (ոտանավորի տեսակ)
Ալշադ— ստոր, անարգ
Ախրաթ— հանդերձյալ կյանք
Ականաթ— թակարդ
Ահվալ— դրություն, վիճակ
Աղբուրե— եղբորից
Աղերումեն— աղաներից (տերերից)
Աղչա— սպիտակ
Ամալ— նպատակ, փափագ, ձգտում
Ամբարչա— պարանոցի գարդ
Այար— եթե
Այիբբիմ— այբուբեն
Այիբ— այբ
Այնաբանդ— հայելագարդ, հայելապատ
Անբան— անխոս, անառարկելի. չբանեցրած
Անգալ— անազնիվ, ստոր, բանասերկու
Անդ— երդում
Անդազա— առած, ասացվածք. շահանդազ— շահական խոսք
Անգարնիշ— առանց ոսկե նիշի
Անիդ— աղեղ
Անիման— անհավատ
Անխարք— առանց ծախսի
Անհնանալու— չինացող, չմաշվող
Անձնեն— անձից, մարդու միջից
Անդամ— հոգս չունեցող, անվիշտ
Անդալիդ— առանց նավակի

Անմաս անիլ— առանց հաղորդության, անօրեն սպանել

Անփիլի— փիլ-ոսացիչ չունեցող, անփիլոֆ

Անքանար— ակից հետո, անակի

Անշալ— օրհաս, մահ

Անշալիք— զարմանակի, հրաշալի, անմասն

Անշիզ— անզոր, թույլ, անօգնական

Անաչ— նախ, սկզբում

Անզլ— ծագում, հիմք. բարեկիք, ազնիվ

Անզգադա— ազնվացեղ, քաջատոհմիկ

Ասմավոր— Հայսմավորք. համաքրիստոնեական և ազգային սրբերի վարդ-վենսագրություններ
պարունակող եկեղեցական-ծիսական ժողովածու

Ավազ— երգ, ձայն, մեղեդի

Ավալ— նախ, նախ և առաջ

Ավարա անիլ— անգործության մատնել, թափառաշրջիկ դարձնել

Ազլի— դոստոյ

Ազնալ— հմայական աղոթք կամ երգ՝ օծերին անվտանգ բռնելու համար

Ար— ամոք, ինքնասիրություն

Արալիչ— հարողարելով կողմել

Արբաք— տիրական, բռնական, տանջող

Արզ— խնդրանք, արեւոսագիր: **Արզ անիլ**— խնդրել, արեւոսանքով հայտնել

Արզուհալ— դիմում, խնդրագիր

Արիվական— արև առած. արևատեր

Արդակի— վայրի ոչխար

Արիաք-դովրան— ժամանակի պատուհաս, սրտակեր գեղոտի

Բաք անիլ— համեմատել

Բարա— անտեղի կողուատ

Բազա— բազե

Բաթման— կշռաչափ՝ մոտ վեց փուլ

Բած— մաքս, մաքսատուն

Բալջան— մեղրի խորիսի

Բահար— գարուն

Բադաթ— ալգեստան

Բայան անիլ— հայտնի դարձնել, հրապարակել, բացատրել

Բանզ— հաշիշ, թերաղեղ

Բանդ անիլ— կապել, կաշկանդել

Բանդադույ— շղթայված ստորկ

Բանդիկան— տնտեր, անծարակ

Բանդիկար— կապված. սիրահարված

Բանջ— խոսք, ատուք, ասացվածք

Բաշտան— գլխից, սառցվածք

Բասան— բռնող, գեղող

Բապթա— հազուստի երիզ

Բարա— խոսքով

Բարդ— բարկ, վառ, թեժ

Բարիթավոր— արևելյան քնարերգության մեջ երկարաշունչ քանաստեղծության տեսակ (արաբ.
բահիթավիլ—այլբան).

Բարիվական— բարև ընդունող, բարև արևող

Բափա— հավատարմություն, խոստումի պահպանում

Բեհդար— ուխտագանց, երդմագանց

Բեհնասփ— անգութ, աննիղձ

Բելլու— հայտնի, նշանավոր: **Բելլու շահ-անդազ**— նշանավոր շահական խոսք

Բեհիշտ— դրախտ

Բեչ— պատանի, տղա, ծառա

Բեքար— անգործ, անբան

Բեքարա— անօգուտ, անպետք, անտրամի

Բելնոլ— երկաթե կապանք կողպեքով

Բիրյան անիլ— խողովել

Բիսմ գալ— ամել, ծագել, գուրի գալ

Բոզա— թունդ խմիչք կորեկից

Բուրփիլ— բոլորամե դառնալ, կտրանալ

Բրոլ— բուրեղ, բուրեղապակե աման

Բրոլի-բրոլի— շարան-շարան

Բուբա— 1. սիրած. կուռք: 2. Հրավարուն ամալ՝ ոսկի հալելու համար

Գալ անիլ— մեռնողին այցելել, գուցե և՛ **գալ** (արաբ. ողբ, կոճ) անել

Գալք ու ջանալ— սիրտ ու հոգի, հոգևակ

Գամ— անգամ, մեկ անգամ

Գարդան— պարանոց, փիզ

Գարդիշ— պտույտ, գրոսանք: **Գարդիշ տալ**— զբոսնել

Գափ— զվարճանություն, ծաղրանություն

Գեթ— վնաս, հանցանք

Գեմի— նավ

Գյմխա— գոտու տեսակ (՝)

Գուլ-գուլի— մանկական խաղ (թավազուր):

Գուլ— վարդ, ծաղիկ

Գուլաբաթին— փարդաշուր

Գուլաբաթին— ոսկեթել

Գուլաբաթան— փարդաշուրի սրվակ

Գուլբաղ— վարդատան, ծաղկանոց

Գուլգավազ— կատակ, զվարճանություն

Գուլիշ— մեխի գուրի

Գուլխաղան— փարդաձկնոտ, ժպտուն վարդ

Գուլխանզ— վարդաձն

Գուլջան— վարդատան

Գուլպար— դեղին վարդ

Գուման— ելքադրություն, նման, նմանություն: **Գուման աջիլ**— նմանեցնել

Գուլդա— ներկանյութ

Դաբանզ— դիվանար, ինելագար

Դադա— մեծ վարդետ, իմաստուն

Դաթ— ցածր

Դալ— ճյուղ, առաջին կարգ

Դամ— 1. ուրախ ժամանց, զվարճություն: **Դամ անիլ**— ուրախանալ, ուրախ ծանանակ անցկաց-

նել: 2. ճանց, որոգալով, դաբ: **Դամ անիլ**— ցանցի, որոգալով մեջ գցել: 3. **Դամ բա-**

շիլ— արդեն ամանի վրա կրակ շարել, որպեսզի խուփի տակ հավաքված ջուրը նորից

գոլորշիանալ և ձգվի փրակի մեջ

Դամաղ— քիմք. փխբ. տրամադրություն, ոգևորություն

Դաման— փեշ, քրանցք

Դանա— մոզի

Դանգ— շատ փոքր կշռաչափ (քառորդ մսխալ) . փխբ. շնչին, փոքրագույն մաս

Դաստ— ձեռք

Դաստա— փունջ, կապուկ

Դաստամազ— մազափունջ, հորաջ

Դաստան— պոեմ, վեպ, գրույց, մրցակեն, մրցասպարեզ

Դաստուր— վայել, պատշաճ

Դավ տալ— դավադրել, դեն դուրս գալ

Դավա— դեղ, ճար, միջոց

Դավրան (դովրան)— ժամանակ, ժամանակաշրջան, իշխանություն, բախտ

Դար— 1. դժկարություն, նեղություն, տառապանք: 2. Օեղ, ծաղ: 3. վիճակ, դրություն:

4. կախաղան

Դարալի— թանկարժեք կտորի տեսակ

Դարգան— բարձր դուռ, պալատ, երկնային գահ

Դիար— երկիր, կողմ, վայր

Դիբա— դիպակ, մեռաքան գործվածք

Դիվան— դատ, դատաստան

Դինալը— անիսակատ

Դողրու— ձնմարիտ, իսկական

Դոջամա— հատակ

Դովա— աղոթք, աղերսանք

Դովրան— տես՝ դավրան

Դուգուն— 1. ուռուցք. չբացված վերք: 2. Խարան, դորշմվածք՝ շիկացած երկաթով, վերքի վրա

Դուզան— ներդաշնակություն

Դունա— աշխարհ

Դուռ (դուրդր)— մարգարիտ

Եղազվան— աշուղական խաղի տեսակ, բառացի՝ ճարշական

Ելքան— Նալի առագաստ

Ենգիրունիա— սպիտակ բլազ, ամիրիկա

Ջաղ— առարկա, բան

Ջաթ— զավակ, ցեղ

Ջան— վերք: Ջախ անիլ— խոցել, վիրակորել

Ջահար (զահր)— թույն, ժահր

Ջահմար— ստոնամանիք

Ջաման— ժամանակ

Ջալ— վնասված, խանգարված, փչացած: Ջալ(ի) անիլ— փչացնել, բաժանել, բանդել

Ջալաթ— կողուտ, կողցում

Ջալան (զիան)— կողուտ, վնաս

Ջալանին— զալ(քաղցր) Աննային

Ջալիլ— թշվառ

Ջանգիլ— հարուստ

Ջանջափիլ— կոճղապրկեղի(իմբիլ) սնկաված արմատը

Ջալալ— ոճբակտություն, վնաս

Ջառ— խաղի տեսակ

Ջար— 1. ողբ. (աց: 2. Ոսկի: 3. Ոսկեթել գործվածք

Ջարա— ծովային ծաղիկ

Ջարդ— դեղին: Ջարդ անիլ— դեղնացնել, խոնացնել, մաշել

Ջարդու— ոսկեխուս գործվածք

Ջարնիշ, գարնաշան— ոսկենիշ, ոսկեգարդ, փխբ. գեղեցիկ, շքեղ

Ջարնիշանչի— ոսկեպար կտորներ Նախշոյ

Ջարդու— կարիք, փափագ

Ջափառնեզ— քրքում, շաֆրան բույսից ստացվող համեմունք

Ջըմրուր— զվոթիստ

Ջիսախթ— ծնողի փոսիկ

Ջիշեյիլաման— շարակապ, պատասխանի (աշուղական խաղի տեսակ)

Ջիթանդազ— փոքրիկ գորգ

Ջոդ— խնջույք, խղախճանք, զկարծություն

Ջուլումաթ— գեհեն, խավար

Ջուլփի— խոպուկիկներ, գանգոյներ

Ջուրխաթ— զարմ, սերունդ

Էլ, Էլեր— ցեղ, ժողովուրդ, երկիր, օտար վայր

Էշխ— սեղ, ոգեշնչում: Էշխի ընգնիլ— սիրել, ոգևորվել

Էսանց— սրանից բացի, սրանից ակելի

Էրիտ— տվեց

Էրկաթ— քամանչայի երկաթե հենակը՝ պոշուկը

Թաբիբ— բժիշկ

Թալիշ— կովկասա-իրանական ցեղ, փխբ. անիսակատ

Թալիփ— ուսանող, փնտրող

Թահր (թահար)— կերպ, կերպարանք, տեսակ, տեսք

Թաղ— պատուհան, թաղամաս

Թաղա— գետնատարած բույսի ճյուղերը և նրա թուփը

Թաղաթ— ուժ, թափ

Թաղչա— 1. պատի մեջ փողված դարակ: 2. Թաղար

Թանխա— դրամով կամ բնամթերքով հատուցում, ապրանք

Թաշ— թագ

Թաշիբ— աշուղական ոտանավորի տեսակ, կարճ տողերով և կրկնակ-կրկներգերով

Թաշլիբ-մոկալիփի— աշուղական բարդ ոտանավորի տեսակ՝ մոկամամազի և թաշլիբի միակ-

ցումով

Թալ— պատշաճ, հարմար

Թար— թարմ, կանաչ, նոր

Թարազ— կշեռք

Թարգանալ— հեռանալ, բաժանվել

Թարիփ— գուլք, մեծարանք, գովերգ

Թափշուր անիլ— հանձնարարել, պատահել, պատվիրել

Թաքավուր— 1. միապոր, 2. մեկ օր (թաք ավուր), 3. թե որ գա (թա գա փուր), 4. Թաքավոր

Թեջնիլ— բառախաղով կազմված աշուղական ոտանավոր

Թիլ— թել

Թիլա— ոսկի, ոսկեջրած

Թիղ— նետի սուր ծայրը, սլաք

Թիմաշ— սեկ (ալթի մշակված ու ներկված կաշի)

Թիթ— նետ

Թիդման շալ— ձեռագործ թանկագին շալ

Թյուրքի— դորշակի կատուցվածք ունեցող աշուղական ոտանավոր

Թուլա— կտավը սպիտակեցնող սոդալաշուր

Թուխուզ— սիրամարգ

Թոփ— գնդաձև, ամփոփ

Թոքի դուշ— թուփակ

Թուղլի— թող դր, թեկուզ

Թուլշար— առևտրական

Թուլա-թուրա— տեսակ-տեսակ, փունջ-փունջ

Թողություն— տեսակ. զանազան
ժին ու ժանգ— ջմահածություն, կամակորություն
ժուռ գալ— ման գալ

Դլահի— աստվածաբան. կրոնական բանաստեղծություն
Դյեխնագ— խնդրանք, աղաչանք
Իխտիլաթ— գրույց, ժամանց
Իղբալ— բարեբախտություն, հաջողություն
Իղդար— խոստում, հաստատում: **Իղդարով**— հաստատուն, խոստման տեր
Իման— հավատ, համոզմունք: **Իղդար-իման**— երդումով հաստատված խոստում
Ինթիգար— կարտուղ սպասում
Ինքար— ծխում, ուրացում, հրաժարում
Իշարա— հատույթ, կապալ. վարձ, վճար

Լալ— 1. թանկագին քար, տուտակ, ուրբին: 2. **Լամր**: **Լալ անիլ**— 1. համրացնել, լոնցնել:
2. Լացացնել, լաց լինել

Լամ— արաբական (տառի անունը
Լամաքան— տեղ չունեցող, մշտական վարից գուրկ
Լամգ— հաճելի խոսվածք
Լիբաս— վերնահագուստ
Լույա-փարա— շաքարեղենի տեսակ
Լուսնի ասղ— Լուսաստղ, Արուսյակ

Խաբար— լուր, տեղեկություն
Խաբարդար— տեղյակ, իրագել
Խաղանգ— աղել (նետ ու աղել)
Խազ— տանջանք, պատիժ
Խաթ— շուրթերի աղվամազ, գեղազիժ
Խաթաբանդ— նախշազարդ սրահ
Խաթրու— համար, պատճառով
Խաթուխալ— գեղեցիկ դիմագիծ
Խաթրջամ— վտահ, ապահով: **Խաթրջամ անիլ**— հուսարել, վտահություն ներշնչել
Խայաթ— դերձակ
Խային— ունեազանց, խարդախ
Խան— 1. երբեմն, մերթ: 2. Իշխան (կարսկ.)
Խանա— ուսանավորի տուն, հատված
Խան աջալ— Իշխան օրհաս (անպարտելի մահ)
Խաստա— հիվանդ, տկար
Խար— 1. վարդի փուշ: 2. վարդի վնասատու միջատ: 3. **Խար անիլ**— անարգել, նվաստացնել
Խարաթ անիլ— փչացնել, ավերել
Խարաթ— ատաղձագործի, խառատի գործիք
Խարթ— բիժ, կնճիռ
Խափանգ— լուսամուտների եղեգնյա ծածկոց
Խափով— խաբելով, խաբկանքով
Խերամ— շահված, օգուտ տված
Խիլալ— միտք, մտածմունք, պատկերացում
Խիլիդար— գնորդ, առևտրական
Խջալաթ— ամոթանք
Խոնկար— թագավոր
Խուրթ— բուժիչ քար (հակաթուխ)
Խուղ— հող
Խումար— կատակախոս, եղգիծախոս, զվարճաբան

Խունի— արունտ: **Խունի ջիգար**— արունտ, փրավոր սիրտ
Կան— երևաթե օդ, որ անց են կացրել հանցագործների պարանոցին
Կավի— մազերի հյուսք, խոպավիկ այտերի շուրջը
Կարկած— դդումե անոթ
Կիրմիզ— կարմիր, որդան կարմիր
Կլապիտոն— մետաքսաթելի վրա հյուսված արծաթաթել
Կրկալ— անասունների վզի օղակ

Հադա տալ— սպառնալ, վախեցնել
Հադիդ, հադիդադ— երկաթե դագա՛հ՝ մետաղալար քաշելու համար
Հազ անիլ— անործել, ցանկանալ: **Հազ չունիմ**— հաճելի չեմ
Հազար— 1. տիսակ: 2. Խաղաղ, անդորր
Հազրաթ— բարձրլալ

Հախ— 1. վարձ, գին: 2. Ծննդատություն, արդարություն (Աստծո սի անվանումը): **Հախ դադ**— արդար դատ, աստվածախն դատաստան

Հադանա— աստվածախն խոսք, կրոնական,խրատական բանաստեղծություն
Համ— հոգս, փշտ, տագնապ: **Համ անիլ** —տխրեցնել, փշտ պատճառել: **Համով**— դժկարու- թյամբ, ցավով

Համան— անընդհատ, անվերջ
Հանդ— փառք, փառաբանություն
Հանդամ— խոսակից, սրտակից, ընկեր
Համք— իսմ, բավականություն
Հայա— ամոթ, ամոթխածություն, պատկառանք
Հայալու— համեստ, պարկեշտ
Հայ—հույ— աղաղակ, ծաղր ու ծանակ
Հանած— նկարած

Հանդամով— վալելուչ, կարգավորված, համաքալլ
Հաջ— ուխտատեղի
Հասան— ամենալավ, ամենագեղեցիկ
Հասաս— պահակ, հսկիչ ոստիկան
Հասրաթ— կարոտ, փափագ
Հավաջովա— դառնահամ դեղաբույս, դառնիժ
Հարանց վարք— վարքագրական ժողովածու, «վարք սրբոց»

Հարգահ— միջտ, շարունակ
Հարզ— ունայն, դատարկ
Հարիփ— համարիեստակից. փխբ. արխան, հակառակորդ
Հաքիմ— իշխանավոր, դատավոր. գիտնական
Հեյբաթ մնալ— երկուրով պատել (իիացմունքից), ապշել
Հենչա (ն)ք— միայն, արքան: **Հենչաք ըլի**— միայն թե, այնքան որ
Հենց— այնպես, այն կերպով: **Հենց իմացի**— այնպես համարիր: **Հենց գիդիս**— կարծում ես
Հեքալ— արձան, կառուցվածք: **Ջնադ հեքալ**— կիսանդի
Հիդ— 1. հետ, միասին: 2. Մոդ, սրածալո. կատաղի
Հիդ անիլ— արձակել, բացել: **Հիդ կենալ**— հրաժարվել, հեռու քաշվել
Հիդքաշած— վերստին ստուգելով կշռված
Հիդքերած— քերձած

Հիզնից (պարսկ. **հիզան** բառից) — հենակից, գերանից
Հիմանալ— հիմնավորվել, ամրապնդվել
Հիլալ— կիսալուսին, մահիկ
Հիջրան— բաժանում, անջատում. անարգանք, փրավորանք
Հուգուտ— առջև, ներկայությամբ
Հուլ— հեքիաթախն օժի բերանում պահվող անգին քար
Հուսան— ծնիալ, գարնան անձրև

Հուր— 1. հյուր: 2. Հոր, ջրհոր
Հուրիզադա— հավերժահարսի զարմից, դիցուհի
Հուրյան-բիրյան անիլ— խորովել, տանջամահ անել
Հուք— իշխանություն, ուժ

Հար— ծիու պոչի մագը, որից պատրաստում են քամանչայի ծիպոտը

Ղադա— 1. չափ, մեծություն: 2. Ցավ, հիվանդություն: **Ղադեն առնիլ**— ցավը տանել: **Ղադետ տանիմ**— ցավդ տանեմ

Ղադանգ— տես խադանգ

Ղադիարար— դավաճան

Ղադիմի— հին, անտիկ

Ղազա (ղազի)— դատավոր

Ղազաբ— բարկություն, պատուհաս, պատիժ: **Ղազաբ անիլ**— դատաստան անել, պատժել

Ղազազ— մետաքսավաճառ

Ղազալի— գազել

Ղազմա— քլունգ, բրիչ

Ղաթ-ղամար— լուսներես

Ղալ— վեճ, աղմուկ, խոսք ու զրույց: **Ղալ անիլ**— վիճել, կռվել

Ղալամթրաշ— գրչահատ, զմելին

Ղահար— հաղթող, պատժող

Ղահըր— բռնություն, վիրավորանք, պատիժ

Ղամ— վիշտ, տխրություն

Ղամա— դաշույն

Ղամաթ— հասակ, մարմնի կեցվածք

Ղամար— լուսին

Ղամզա— նազ, նազանք

Ղամքաշ— վշտակիր, ախ քաշող

Ղալիլ— համաձայն, համամիտ

Ղանարա— մորթած անասունին կախելու երկաթե կեռ

Ղան-ղամար— երակ

Ղանդ— շաքարի տեսակ (բաց վարդագույն)

Ղանլու— արլունոտ, վիրավոր

Ղաշ-ղամար— լուսնահոնք, նորալուսնի պես հոնք

Ղաստ անիլ— ջանք թափել, ջանալ

Ղավ— աբեթ

Ղավար-ղավար անիլ— դես ու դեն գցել, թափառական դարձնել

Ղավվազ— լողորդ

Ղարա— քարանձավ, քարայր

Ղարահեջա— աշուղական երգի տեսակ, որի հանգ փակող բառերը գրվում են առանձին տառերի այբբենական անուններով

Ղարանփիլ— մեխակ

Ղարար— 1. կարգադրություն, հրաման: 2. Ներդաշնակություն

Ղարի— կին, ծեր կին. վիուկ

Ղարդարա— ձկնկուլի մի տեսակը, գեղեցիկ վզով, գլխին մեծ փետրափունջ

Ղարդու— եղեգ, բամբուկ

Ղարդուղամիշ— ազնիվ տեսակի եղեգ

Ղափազա— թռչնավանդակ

Ղափիա— աշուղական ոտանավորի տեսակ

Ղափիլ— անսպասելի, հանկարծակի

Ղդա— սնունդ, ուտեստ

Ղիլ— կոճակ, ճարմանդ

268

Ղիմեթ— արժեք, հարգ

Ղոբա— ցանկապատ

Ղվաթ— ուժ

Ղրմըզ— տես կիրմիզ

Ղուլուղ անիլ— ծառայել

Ղուշլու— թռչնագարդ: **Ղուշլու զարբաբ**— թռչնագարդ բեհեզ

Ղուսա— վիշտ, հոգս, տխրություն

Ճար— եգիպտացորենի հաց

Ճաղ— եկեղեցու ջահ, աշտանակ

Ճար— 1. դեղ, միջոց: 2. Գետ, վտակ

Մադան— հանք

Մադաթ— օգնություն

Մազա— քաղցրավենիք, աղանդեր

Մաթահ— ընտիր ապրանք

Մաթլաբա— պղնձյա խոր ափսե

Մալազ— հրեշտակ, գեղեցկուհի

Մալուլ— հիվանդ, վիրավոր

Մախուխ— մեծ պասի օրերին գործածվող կերակուր, որի մեջ օգտագործվում է մախոխ բույսը

Մակամ, մակար— միթե, արդյոք

Մահանգ— փորձաքար: **Մահանգ անիլ**— փայլ տալ

Մահ-ջամալ— լուսներես

Մադրուբ— արևմուտք

Մանգանա— մամլիչ, ծնշող մեքենա

Մանդիլ— թաշկինակ, գլխաշոր

Մաջում— անուշաբույր քաղցրավենի

Մաս— 1. ալմաս: 2. Հաղորդություն, նշխարք

Մաստ անիլ— արբեցնել

Մար— մարումն, հանգչելը

Մարա— անգին քար՝ առասպելական վիշապօձի գլխին

Մարդ— կտրիճ, քաջ, խոսքի տեր

Մարմաշ— շղարշ, մուսլին

Մելիք— 1. տանուտեր: 2. Քաղաքագլուխ

Մեհման— հյուր

Մեհմանդար— հյուրընկալ

Մերան— մակարդ. փխբ. սկզբնապատճառ

Մերանին— մեր՝ Աննային

Միզան— կշեռք

Մինա— սևադ, արծնապակի

Մինթանա— կանացի երկար շրջագցեստ

Միջնուր— սիրահար, սիրեկան. այստեղ՝ ամուսին

Մոնա— ծառա

Մոհր— կնիք: **Մոհրով ռաղամ**— կնքած հրաման

Մարու— եգիպտական

Մուդարա— առերես, կեղծ բարեկամական

Մուզդ— վճար, վարձ

Մուխամմազ— հնգատող տներով ոտանավոր

Մուդայիշ— վարսակալ, ժապավեն

Մում— մոմ

Մուսադաս— վեցատող տներով ոտանավոր

Մուստազաթ— աշուղական ոտանավորի տեսակ

18 Սայաթ-Նովա

Մուրախա — թուլություն ստացած, ազատ
Մուրասա (մորասամ) — նկարված, նկարեն
Մուլվաթ — մեծահոգություն, գութ
Մուրվար — թանրվենի, սպիտակ ծաղիկներով թուփ

Յակա — գոտիի կախված ծայրի ազնիվ մետաղյա մանր
Յաշի խարա — ընտիր կանաչ կերպաս
Յաշվի — համեմատվել
Յարամագ — անտառի
Յարանա — սիրալին երգ
Յարիբար — ընկեր, օգնական, գործակից
Յուլզզ — ուղիղ ճանապարհից շեղվող
Յոխուլ — ընչազուրիկ, չքավոր

Եա-Կա — օրոր, Նանիկ
Եաբար — անհամապատասխան, անհարմար, անշնորհք
Եագանի — Նուրբ, վալելչակազմ
Եաթիչ — արդյունք, հետևանք
Եակար — անեծք, Նզոիք
Եակչա — Նամի, փղբրիկ պայտ
Եամագ — աղ
Եալ — փողալին Նկագարան, սրինգ
Եաշի — անսիրո՞ւ, անշնորհք
Եաչաղ — հիվանդ
Եաջար — ատարձագործ: Նովարու, Նաջար — արվեստագետ ատարձագործ
Եասաղ անիկ — հանցագործին պատժել (ականջը, քիթը, ձեռքը կտրելով)
Եաստ — թնջ
Եար — կրակ
Եաջագ — ստոր, չնչին, ցածրոգի
Եիար — մտադրություն
Եիզարդար — պահապան, ինձանակալ
Եիզա — Նիզակ: Նիզնից — Նիզակից: Նիզակուր — Նիզակալիոր
Եովարու — ազնիվ, ընտիր: Նովարու, Նաջար — արվեստագետ ատարձագործ
Եովափար — Նունուֆար
Եովելիվան — պատանի, դեռահաս
Եվախտ — զգկանք, փալկալանք
Եուր — 1. Նոր: 2. Լույս, փայլ

Եաբանզ — դալալ
Եագիրո — աշակերտ
Եադա — շար, շարան
Եան — 1. մաս-մաս արված, բզկտված: 2. Տես Շուխ
Եախաբափ — 1. աշտուղական երգի տեսակ: 2. Ծահ-Իսմաիլի խաթափ
Եախչախ — չնկնչկան խաղալիք
Եախու — եղջերու
Եահ-աչդագ — շահական խոսք, արքայական խոսք
Եաիբագ — բազե, փխբ, հերոս
Եահրամար — զարկերակ
Եահր — տես Եարթ
Եադմաղի — փալկիւն, ցուցլալ
Եամ — մոխ

Եամդան — մոմակալ, աշտանակ
Եանա — սանր
Եանզ — գեղեցիկ, շնորհալի
Եալարդան — բազե
Եալի — ուրախություն, փախագ
Եար — արդարություն, օրենք, դատաստան
Եարբար — մետաքս, Նուրբ մետաքսաթել
Եարթ — 1. պայման: 2. Նան՝ Զահր — մեղր
Եարիփ — իշխան, կուսակալ
Եափաղաթ — ցուք, կայծ
Եիւ — կաթ
Եիրին — քաղցր
Եիրմա — փղոսկր
Եիջաստ — հաշմանդամ
Եիրվանի — աշտուղական երգի տեսակ
Եոկ — շողք, փայլ
Եումարա — կրկնվող բառերով աշտուղական երգ
Եջար — զարդ, պերճանք, ինջ

Զալ անիկ — գուլնզգույն ներկել
Զաղ — 1. ուրախ, լավ տրամադրություն: 2. Ժամ, ժամանակ: Զաղ անիկ — (ակացնել, բարիղբել
Զամ չրաղ (Զամ չրաղ) — մարխ
Զանզ — 1. ճանկ, մագիլ: 2. Երաժշտական գործիք, Նկագարան: Զանզ անիկ — երաժշտական
ինչյուններ արձակել
Զանզուր-փիր — երաժշտական արվեստի հովանավոր սուրբը (Լոկիանենու Սկոտի?
ս. Կարպետ)
Զարա — 1. ճար, միջոց: 2. Կրան
Զարդար — մետաքսյա կարմիր ծածկից
Զափա — արդր, լուծ
Զիւնչի — կարգով, ճաշակով
Զոգան — 1. գնդախաղ: 2. Ցանց, ուրկան

Պալ — մեղր
Պո ճպունա — կակաչ

Զարդով — ուժով, ճիգ թափելով
Զարվար — դեղաբույս, որի թուրմը ազդու հակաթույն է
Զազա — պատիժ
Զալալ — մեծություն, հզորություն, հզոր
Զար — արագ, շտապ
Զահ-մալ — փառք և ինջ
Զահու — ջանք
Զահվարդար — տես Զավարդեն
Զամ — 1. թա: Զամ ալն — թատրվ կարմիր գինի: 2. Լակոթակ ալակի, հախճաղակի
Զամալ — գեղեցկություն, գեղեցիկ պատկեր
Զամար — գունար, ամբողջական
Զամի — մզկիթ
Զան — հոգի, մարմին, ուժ, կյանք: Զան գալ — առողջ լինել: Զան աալ — տանջվել, մաշվել:
Զանը հանել — տանջել, չարչարել
Զանան — հոգյակ, սիրոսի, գեղոսի
Զանբագ — լարախաղաց, փխբ: կյանքի հետ խաղացող
Զանզ — կայծ

Ջանդիկան — արդարադատ, ազնիվ (")

Ջառ — գորշաքար, շքախումբ։ **Ջառ բացարձա՞ծ** — **շքերթ բացա՞ծ**

Ջակահիդնի — գոհարավաճառ, անխափոժ

Ջակարդեն — դամասկոսյան թուր

Ջակզ — ընկույզ։ **Հնդու ջակզ** — մուսկատի ընկույզ

Ջարա — բոժիկ, փիտաբույժ

Ջիդա — թագի վրա դրվող պսակ, որին ամրացվում էին փետուրներ

Ջիդջիդա — արձաթե բարակ թիթեղ

Ջիռանալ — շիկանալ

Ջիր — բաժին, փալ

Ջնաղ — անրակ։ **Ջնաղ հեջալ** — կիսանդրի

Ջուհարդար — գոհարակերպ, եփարակիր, փալլուն

Ջունուն — ինելանեղ, սիրուց խենթացած

Ջուգամ — վնաս, կորուստ։ **Ջուգամ քաշիլ** — վնասը կրել

Ռագա — սողնակ։ **Ռագավուր** — ռագա ունեցող

Ռախտ — զարդարանք, հանդերձանք

Ռախտար — մաքսատան ծառայող

Ռաճո՞ւ — գութ, ողորմություն։ **Ռաճո՞ւ անիլ** — գթալ, ողորմել

Ռաճոմի ջանա՞ն — գթոտ սիրեցյալ

Ռադամ — հրաման, հրամանագիր

Ռադիկ — խոշընդոտ, խանգարիչ

Ռանգ — 1. գույն, փալ։ **Ռանգե ռանգ** — գույնզգույն, բազմերանգ։ 2. խարդախություն, նենգություն

Ռաշ — առասպելական նժույգ

Ռափա — անդրոք, հանգստություն

Ռուբալի, ռուբալաթ — քառասող ոտանավոր, քառյակ

Ռուքար — գործվածքի նրբահյուս ծոպ, զարդափունջ։ **Ռանգ ու ռուքար** — գունավոր, փալլուն զարդափունջ։ **փխբ.** ընտիր, երևելի

Սադաղ — կապարձ

Մալիդ — գենք։ **Մալիդ սադաղ** — նետ ու աղեղ

Մալիթ — վիշտ

Մակեզ — սպիտակ, անուշահոտ խեժ

Մախիբ դիրան — Նադիր շահի մականունը (երջանիկ աստղի տեր)։

Մաղչա — պաաից դուրս ցզված աղյուս՝ ծրագը դնելու համար

Մադրի քոշեր — կանաչ սեկից կարված կոշիկներ

Մամանդար — օվկիանոս, ծով։ **փխբ.** ծով աչքեր

Մամանա — հիրիկ, սեզամ

Մալ-աղ — հաշվիր անուն

Մալադ (թ) — որսկան

Սան — հարգանք, պատիվ։ **Սան անիլ** — հարգանք մատուցել

Սանամ — կուռք, պաշտամունքի առարկա

Սանդալ — ծառատեսակ

Սանթուր — արևելյան լարալին գործիք

Սաջար — ծառ, թուփ

Սար — գլուխ

Սարափ — դրամափոխ, ազնիվ մետաղների որակը որոշող մասնագետ

Սարափխանա — դրամ փոխանվելու, մանրելու տուն

Սարխար — կերպարի տեսակ, որի մեջ ոսկե թելեր են անցնում

Սարսարի — թափառական, մոլորված

Սարվան — ուղտապան, քարավանի առաջնորդ

Սափա — ուրախություն, ուրախ ժամանց

Սեյրան — 1. գրոսանք։ 2. Ռիտելու արժանի բան, սքանչելիք։ **Սեյրան անիլ** — զբոսնել, ցուցադրել։

Սեյրան էհալ — գրոսանքի գնալ

Սեյրանգահ — գրոսարան, տեսարան

Սիթամ անիլ — կշտամբել, հանդիմանել, բռնանալ, պատժել

Սիլա — լիքը, լեկիեցուն

Սիմ — մետաղալար, նվագարանի լար

Սիր — գաղտնիք, խորհուրդ

Սիրաշ — հավատարիմ ընկեր, սրտակից բարեկամ

Սիրմա — արձաթ, արձաթաթել։ **Սիրմա անիլ** — արձաթի պես փայեցնել

Սկի — սկիհ, հարորդության թաս։ **Սզկու** — սկիհի

Սղոցիլ — ուտել

Սոլ — տոհմ, ծագում. ժառանգական հատկություն

Սոնա — վալրի բաղ, գեղեցիկ կանաչավուն գլխով։ **փխբ.** գեղեցկուհի

Սովդա — առևտուր։ **փխբ.** սիրալին կապ, սիրո տանջանք

Սուփի — սուֆի

Սկթա — սկզբում, նախապես

Սուջա — դալար, շիտակ, ձիգ

Սուր (սյուր) — խրախճանք

Սուրահի — կալնե կամ ապակյա Նուրբ անոթ

Սջուր — սգավոր, վշտահար

Վադիր — վատ, չար մարդիկ

Վազնից — խաղողի վազից։ **Վազավուր** — վազեր ունեցող

Վալի — փոխարքա

Վար — ինչք. հարստություն։ **փխբ.** հարուստ

Վար անիլ — ճոխացնել, շենացնել

Վարակ — տես **վարաղ**

Վարակած — տես **վարաղնած**

Վարաղ — Նուրբ ոսկեթերթ, որով պատում են առարկաները

Վարաղնած — ոսկու շերտով պատած, ոսկեզօծած

Վարիր — վարեր, արոտավայրեր

Վարսաղ — աշուղական ոտանավորի տեսակ

Վեշ — ցրվել, շաղվել

Տալ — կտրել

Տաղա — ալիք։ **Տաղա տալ** — ալելոժել

Տակոի — արմատ

Տար — օտար

Տարք — տարիք

Տիլ — տիղմ

Տուգ — աղ

Տուլ — շղարշ, տյուլ

Տովստ — տուլտ, երկարակյաց բույս՝ մանր գեղեցիկ ծաղիկներով

Րովուն — ճկուն, դյուրաթեք։ **Սալբու դալ բովուն** — նոճու դյուրաթեք ճյուղ

Րու — առու, գետակ

Ռման — օվկիանոս

Ռչլամա — երեքնակ, բանաստեղծության ձև, որտեղ տողերի մեջ շեշտվում են երեք տարբեր բառեր

Ուսույով — կամաց, զգուշորեն
Ուս տես — տեսնել և տվորելը
Ուրդան — ալկոմոմ, փոթորիկ

Փագա — աճեցնել, ավելացնել
Փաթոթ — փունջ, կապուկ
Փալ — գուշակություն, հմայություն: Փալ անիլ — հմայել, գիր անել
Փալագ — երկինք: Չարիքի փալագ — երկնքի անիվ, ձակատագիր
Փալի անիլ — բաժանել, բաժին անել
Փանդ — հնարք, հնարագիտություն: Փել ու փանդով — կախարդանքով ու հնարքով
Փանջարա — 1. շրջանակ: 2. Պատուհան
Փաշա (հ) — փաղիշահ, թագավոր
Փաչագարա — արքայորդի
Փար — փայլուն, շքեղ, ծոխ
Փարա — նույնն է՝ փար
Փարա անիլ — կտոր-կտոր անել: Փարա-փարա — կտոր-կտոր
Փարադաթ — հանգիստ կերպով, անկիճեխորեն
Փարաշ — ծառա, հսկող
Փարգալ (փարգար) — կարկին
Փարզ (փարվազ) անիլ — ծախրել, շուրջը պտույտ գալ
Փարման, փարմանա — հրաման
Փարշևանգ — սիրամարդ
Փարսեվար — ֆարսերեն, պարսկերեն
Փարվար — դաստիարակող, հոգատար, սիրող
Փաք — ահ, երկյուղ
Փել — նույնն է՝ փալ
Փեհով-փեհջով — հնարամիտ, ճարպիկ
Փելվանդ — պատվաստ
Փերիշան — մտացիր, տագնապահար. վիատված
Փխնդագ — ուղեգորդ: Փխնդագ անիլ — ոտքի տակ փռել
Փիլ — փիղ
Փիլթա — պատրույգ
Փիր — ծերունի, իմաստուն. ուսուցիչ
Փիրդար — օգնության կանչ
Փստա — պիտակ
Փրանդ — մոտեցում, վարվելակերպ
Փուզուլ — մեզ, մատախուղ
Փուշ — գրահ, վահան

Քամ — նվագ, նեղ
Քամալ — գիտակցություն, միտք
Քաման — աղեղ
Քամանդար — աղեղնավոր, նետաձիգ
Քան-մաքլան — «այս ու այն» աշխարհը
Քանար — ափ, եզերք
Քասա — լայն բերանով կալե աման
Քար — օգուտ, արդյունք: Քար անիլ — օգտվել, օգուտ քաղել
Քարաձ — թանկարժեք քարերով պատած
Քարամ, քարամաթ — վեհանձնություն, ազնվություն, գթասրտություն, հրաշքագործություն
Քաշկուլ — դերվիշի ամանը՝ բաժին հավաքելու համար
Քարգահ — ջուլիակի դազգահ
Քարխանա — արհեստանոց

Քափուր — կապտաճերմակ
Քովա — ջրի կամ գինու մեծ աման
Քրիհ — վարձ
Քուվիչ — քանակ, դուժին
Քուրա-քուրա — քուրալի, հնոցի պես վառ
Օգուրլամա — խրատական, բարոյախոսական բովանդակություն ունեցող ոտանավոր
Օրիվակալ — ամեն օր, հաճախակի

Ահարոն— աստվածաշնչյան առաջին քահանաներից. Մովսես մարգարեի եղբայրը
Աղա Մինիշկար— Աղա Բեհբուլան. վարել է Թիֆլիսի քաղաքագլխի պաշտոնը (1735-ից):
Մասնակցել է Նադիր-Շահի Հնդկական արշավանքին: Ծավալել է ռազմա-քաղաքական և շի-
 նարարական լայն գործունեություն
Այա.Սոփ— Այա Սոֆիա. Սուրբ Սոֆիայի տաճարը Կ. Պոլսում
Աստոն Ա — վրաց կաթողիկոս (1744-ից): 1755-ին գահընկեց է արվել կաթոլիկությանը
 հարելու պատճառով: Թարգմանություններ է կատարել հայերենից
Արաղստան (Իրաղստան) — Իրաք
Բաղեշխան— Հինդուքուշ լեռներում գտնվող շրջան, որ հայտնի է լալ-ոուբինի հանքերով
Բալխ— Միջին դարերում Նշանավոր վաճառաշահ քաղաք: Գտնվում է հյուսիսային
 Աֆղանստանում
Բախտիար— քաղաք Սպահանի շրջանում
Գումուշխանա— արծաթի և կապարի հանքավայր Թուրքիայում, Տրապիզոնից հարավ
Գուրգեն Խան— Վրաստանի վերջին թագավոր Գիորգի 12-րդը (ասվում է նաև 13-րդ),
 Հերակլ Բ-ի որդին
Դուլդուլ— Մուհամմեդ մարգարեի գրաստը
Ենգիդունիա— Նոր աշխարհ, Ամերիկա
Էրեկե Խան— Վրաստանի Նշանավոր գահակալ Հերակլ Բ (1744—1798)
Թովուզի թախտ— Սիրամարգյա գահ. պատկանել է հնդկական մեծ մոգոլին: Նադիր-Շահի
 կողմից որպես ավար բերվել է Պարսկաստան: Ըստ ավանդության պատկանել է պարսից արքա
 Խոսրով Փարվեզին
Իսանի— Թիֆլիսի Հավաքար թաղամասի մեկ այլ անվանումը
Լահիջան— Իրանի Գիլան մարզի քաղաքներից
Լոդմա (Լոդման)— արևելյան առասպելական իմաստուն բժիշկ
Խալիլ— աստվածաշնչյան հայր Աբրահամը
Կարապիտ— Կարապետ. քրիստոնեական կրոնի Նշանավոր գործիչ Հովհաննես Մկրտչի
 մականունը: Համարվել է երգի, երաժշտության հովանավորը (Չանգլու-փիր)
Ղազար— Ղազար Ջահկեցի. հայոց կաթողիկոս (1738-ից). Ծավալել է ազգային, շի-
 նարարական որոշ գործունեություն
Ղըբըրզ— Կիպրոս
Ղում— քաղաք Կենտրոնական Իրանում
Մարանդ— քաղաք պարսկական Ատրպատականում
Մզեճաբուկ Օրբելիանի— վրաց իշխան, վարել է մոկվանբեգ-դատավորի պաշտոն: Ունե-
 ցել է չափազանց տգեղ արտաքին.
Մոդնու սուրբ Գևորգ— հին հայկական եկեղեցի Թիֆլիսում, որ վերանորոգվել է 1759 թ.
Նասիմի— Արևելքի խոշոր բանաստեղծ, մտածող (մոտ 1369—1417): Հերետիկոսության
 համար Նրան կենդանի մորթագերծ են արել
Շամ— Ղամասկոս քաղաքը, որ հռչակված էր պողպատյա սրերով ու գործվածքեղենով
Շամախի— 17—18-րդ դդ. Շիրվանի խանության առևտրական և վարչական կենտրոնը

Շիրազ— Իրանի Նշանավոր քաղաքներից մեկը, որ եղել է տնտեսական ու մշակութային
 խոշոր կենտրոն
Չանգլու-փիր— Նույնն է՝ Հովհաննես Մկրտիչ ս. Կարապետ, որի ուխտատեղին գտնվել է
 Մուշում
Չինուժաչին— հյուսիսային և հարավային Չինաստանը
Սակիզ— Զիոս կղզին Էգեյան ծովում
Սիպտա դիվ— «Շահ-Նամեում» Զեյ Զավուսի դեմ ելած հսկա դև, որին սպանում է Ռուս-
 տոմ-Ջալը
Սկանդար-Ջուղար— Ալեքսանդր Մակեդոնացի (մ. թ. ա. 356—323)
Ուռնիլե— աստվածաշնչյան Ուռնա Հեբուսացին, որի կալը գնեց Ղավիթ թագավորը և
 տեղում տաճար կառուցեց
Ուրումեյ— Արևելյան Հոռմ, Բյուզանդիա
Փահլուլ— վիպական թագավոր, որ հրաժարվել է հարստությունից և դարձել թափառա-
 շրջիկ, «իմաստություն վաճառող»
Քալաթ— գյուղաքաղաք Խորասանում
Քաշան— Իրանի քաղաքներից. Թեհրանի և Սպահանի միջև
Ջիրման— Իրանի հարավային քաղաքներից, հայտնի է եղել բրդյա գործվածքներով

ՄԱՍԻՆԻՍԱԿԱՆ ԳՆԱՀԱՆՈՒՄ

ԱՌՆԱԿԱՆՈՒՄ — 7. Բախշիկություն

ՆԱԿԱՆՈՒՄ

1. Շատ սիրուն է, շախմատային առողջ և խաղալիք
2. Մարմնի մի մասը, ճան ու ու ջիվից միտքի միտքից
3. Անգամ արագ բարձրացում
4. Պիսակ ու զանգվածային, զարմար ու զարմար, գույն
5. Յիս մե զարմար բնություն, ուր օսկե զարմար շուն
6. Յիս թուղիքները զարմար
7. Մարմնի գույնը, զարմար
8. Նստիկները խաղալիք, զարմար, զարմար
9. Շուրջ մի խաղալիք, զարմար, զարմար
10. Գույնը զարմար, զարմար, զարմար
11. Դուր է զարմար, զարմար, զարմար
12. Էլ զարմար, զարմար, զարմար
13. Զարմար, զարմար, զարմար
14. Զարմար, զարմար, զարմար
15. Զարմար, զարմար, զարմար
16. Զարմար, զարմար, զարմար
17. Զարմար, զարմար, զարմար
18. Զարմար, զարմար, զարմար
19. Զարմար, զարմար, զարմար
20. Զարմար, զարմար, զարմար
21. Զարմար, զարմար, զարմար
22. Զարմար, զարմար, զարմար
23. Զարմար, զարմար, զարմար
24. Զարմար, զարմար, զարմար
25. Զարմար, զարմար, զարմար
26. Զարմար, զարմար, զարմար
27. Զարմար, զարմար, զարմար
28. Զարմար, զարմար, զարմար
29. Զարմար, զարմար, զարմար
30. Զարմար, զարմար, զարմար
31. Զարմար, զարմար, զարմար
32. Զարմար, զարմար, զարմար
33. Զարմար, զարմար, զարմար
34. Զարմար, զարմար, զարմար
35. Զարմար, զարմար, զարմար
36. Զարմար, զարմար, զարմար
37. Զարմար, զարմար, զարմար
38. Զարմար, զարմար, զարմար
39. Զարմար, զարմար, զարմար
40. Զարմար, զարմար, զարմար
41. Զարմար, զարմար, զարմար
42. Զարմար, զարմար, զարմար
43. Զարմար, զարմար, զարմար
44. Զարմար, զարմար, զարմար
45. Զարմար, զարմար, զարմար
46. Զարմար, զարմար, զարմար
47. Զարմար, զարմար, զարմար
48. Զարմար, զարմար, զարմար
49. Զարմար, զարմար, զարմար
50. Զարմար, զարմար, զարմար
51. Զարմար, զարմար, զարմար
52. Զարմար, զարմար, զարմար
53. Զարմար, զարմար, զարմար
54. Զարմար, զարմար, զարմար
55. Զարմար, զարմար, զարմար

5

22. Բնության մի մասն է
23. Կոնկրետ մի մասն է, զարմար, զարմար
24. Մե զարմար, զարմար, զարմար
25. Անգամ զարմար, զարմար, զարմար
26. Զարմար, զարմար, զարմար
27. Զարմար, զարմար, զարմար
28. Զարմար, զարմար, զարմար
29. Զարմար, զարմար, զարմար
30. Զարմար, զարմար, զարմար
31. Զարմար, զարմար, զարմար
32. Զարմար, զարմար, զարմար
33. Զարմար, զարմար, զարմար
34. Զարմար, զարմար, զարմար
35. Զարմար, զարմար, զարմար
36. Զարմար, զարմար, զարմար
37. Զարմար, զարմար, զարմար
38. Զարմար, զարմար, զարմար
39. Զարմար, զարմար, զարմար
40. Զարմար, զարմար, զարմար
41. Զարմար, զարմար, զարմար
42. Զարմար, զարմար, զարմար
43. Զարմար, զարմար, զարմար
44. Զարմար, զարմար, զարմար
45. Զարմար, զարմար, զարմար
46. Զարմար, զարմար, զարմար
47. Զարմար, զարմար, զարմար
48. Զարմար, զարմար, զարմար
49. Զարմար, զարմար, զարմար
50. Զարմար, զարմար, զարմար
51. Զարմար, զարմար, զարմար
52. Զարմար, զարմար, զարմար
53. Զարմար, զարմար, զարմար
54. Զարմար, զարմար, զարմար

54

ՄԱՍԻՆԻՍԱԿԱՆ ԳՆԱՀԱՆՈՒՄ

ԱՌՆԱԿԱՆՈՒՄ — 7. Բախշիկություն

ՆԱԿԱՆՈՒՄ

48. Փափուկ, զարմար, զարմար
49. Զարմար, զարմար, զարմար
50. Զարմար, զարմար, զարմար
51. Զարմար, զարմար, զարմար
52. Զարմար, զարմար, զարմար
53. Զարմար, զարմար, զարմար
54. Զարմար, զարմար, զարմար
55. Զարմար, զարմար, զարմար

70

ՄԱՍԻՆԻՍԱԿԱՆ ԳՆԱՀԱՆՈՒՄ

ԱՌՆԱԿԱՆՈՒՄ — 7. Բախշիկություն

ՆԱԿԱՆՈՒՄ

56. Զարմար, զարմար, զարմար
57. Զարմար, զարմար, զարմար
58. Զարմար, զարմար, զարմար
59. Զարմար, զարմար, զարմար
60. Զարմար, զարմար, զարմար
61. Զարմար, զարմար, զարմար
62. Զարմար, զարմար, զարմար
63. Զարմար, զարմար, զարմար
64. Զարմար, զարմար, զարմար
65. Զարմար, զարմար, զարմար
66. Զարմար, զարմար, զարմար
67. Զարմար, զարմար, զարմար
68. Զարմար, զարմար, զարմար

77

ՄԱՍԻՆԻՍԱԿԱՆ ԳՆԱՀԱՆՈՒՄ

ԱՌՆԱԿԱՆՈՒՄ — 7. Բախշիկություն

ՆԱԿԱՆՈՒՄ

1. Զարմար, զարմար, զարմար
2. Զարմար, զարմար, զարմար
3. Զարմար, զարմար, զարմար
4. Զարմար, զարմար, զարմար
5. Զարմար, զարմար, զարմար
6. Զարմար, զարմար, զարմար
7. Զարմար, զարմար, զարմար
8. Զարմար, զարմար, զարմար
9. Զարմար, զարմար, զարմար
10. Զարմար, զարմար, զարմար

94

11. Ի՞նչ կուզի, յա՛ր, օրից մե օր միր տուն գաս	104
12. Աստղերու պես յիրգընքի հըրաշ իս դուն	105
13. Էսքան «չե» խոսք չէ ունեցի օչով իր դիւղարի համա	106
14. Ի՞նչ կուզի վուր յա ինձ կանչիս, յա հալալ իս, արի տեսնիմ	107
15. Հենց իմացար սոված էի, լի սեղանի համա էկա՞	108
16. Արար աշխարքըն զըմալլվեց, մաթ մընաց	109
17. Դարդ ու ցավըն ի՞նչ օջուտ, վուր չիս գիդի	110
18. Աստղալուսով ծովըն ինչպե՞ս կու ցամքի	111
19. Իմ էս ցավի նըման ցավըն թուղ վուր ամեն մարթու բըռնե	112
20. Բաղում թուրթի դուշն է կանչում՝ յիս բըլբուլի ծայնն իմ ուզում	113
21. Էրկու գիդի միշտիղումըն սար է, կոսին, ճըշմարիտ է	114
22. Էնեց մարթ կա, փըչես, տիղում վեր կընգնե	115
23. Ով հարննին բարի աչկով կու նայե	116
24. Զու՛ո, դուն կոսիս պըխտուրվիլ իս Արագով	117
25. Ի՞նչ իմանամ, յիփ կուզի ինձ մող գալըտ	118
26. Արի, գո՛գալ, բաղչեն զընանք ման գալու	119
27. Ինձ սըպա՛նիր, պըրծնիմ, ալ սիվ ծամավուր	120
28. Դրախտեն Էլած մե աննըման վարթ իս դուն	121
29. Ինձ ավատա, ուչերավլե բառ թե կա	122
30. Արթար դատե, չե՞՞ վուր թաքավուր իս դուն	123
31. Զեռը վի՛կալ, վաղ մարթուրթին չիմ ուզում	124
32. Իմ խիղճ զըլուխ, քիզիդ Էս ի՞նչ պատահից	125

Թարգմ. Հ. Բախչինյանի

33. Զեռը վի՛կալ իմ վարթեմեն, դուն ձիու ծա՛նջ, սիրտըտ խալին	127
34. Արագվն անցնինք կարմունջեն	129
35. Ո՛վ պատրիարք դու սըրփազան	130

ԱՂԻԲԵԶԱՆԵՐԵՆ ՌԱԳԵՐ

Թարգմ. Մ. Հասրաթյանի

1. Էշխի ծովի միչեն հանած լալ ու գոհար է բիղըս	132
2. Ծովեն Էլած թանգ մարքարիտ ու մարջան	133
3. Թեվուր նազու յարի խալըն հարցընիս	134
4. Նազու յարըս հաքած ունե գարըն լիբասի վըրա	135
5. Լիզուն տուրիկ, սիրտըն՝ խալին. գարունքեն դես չէ գալի	136
6. Էշխի բաղըն մըրքով լիքըն, ամեն մե բարն Էստի է	137
7. Յարիս բաղի չորս կուտն առած	138
8. Նազու յարի նախշըն տեսեք, դալամի դաշեն բաց Էլած	139
9. Հընդու դա՛լամ, քու նախշըն չի փըչանա	140
10. Ասեցին, թե Ծախաթա՛յի, յիս կանչում իմ հա՛խ, մա՛դաթ	141
11. Վունց վուրսնուրթի ձեռից փախած մե մարալ	142
12. Ղարիբ իմ, արուն իմ լալի	143
13. Փոշման կուլի, ովոր յարի անուն տա	144
14. Դուն համաշա աշուղնիրու փիքրին իս	145
15. Նազու յարըն բաց է Էի վարթի պես	146
16. Յիս իմ յարին իլթիմագով ասեցի	147
17. Արունըն մե կընեն, ցավըն մեկեկեն	148
18. Անդուտ, անհիրթ մե հուշրա է միր հոքին	149
19. Կինքըս մընաց դարդ ու ցավի ծանգումըն	150
20. Դոշիս վըրա արնուտ դուզուն-դաղ ունիմ	151
21. Հոքով, սըրտով գուզիմ տեսնի պատկիրըտ	152
22. Խիվ սի՛րտ, արի ա՛նգաճ արա խըրատիս	153

23. Զաղցըր խոսող, յա՛ր, բըլբուլ իս ինձ ամա	154
24. Դարդըս շատ է ասիլ չիլի աշխարին	155
25. Դե վուր կոսին Էս աշխարըս ունայն է	156
26. Մե մարալ վուր ասլանի մորթի մաշկե	157
27. Մե՛ գուզի՛մ, թե ուրիշ յարի թուշ ըլիմ	158
28. Միտկըտ ի՞նչ է, իմ նազանի, ա՛գիզ յար	159
29. Միղըս մենակ Էստում Էր, վուր ասի՛ յա՛ր	160
30. Սիրտըս յարա, դոշըս դաղած	161
31. Անգաճ արեք ձիր Ծառայի բանքերուն	162
32. Գըլխովըտ ման տամ յիս, քո ցալըտ առնիմ	163
33. Թեվուր բանդա դուլու հալըն հարցընիս	164
34. Խաս դաշտերում, խաս զարթերով խաս ալ ձի	166
35. Ասի՛ գո՛գալ, դարդըս ասի՛լ չիմ կանա	167
36. Դըրուստ է, վուր յարին մուրվաթ չէ Էլած	168
37. Յիփոր սարի լալեն կանաչ բաղ ընգնե	169
38. Աթամո՛րթի, ա՛նգաճ արա Էս բանիս	170
39. Պըռունգնիրըտ բըլբուլի պես բաց արա	171
40. Ա՛լ սիրտ, ովոր քիզ մե յաման բան կոսե	172
41. Օղորմի Էն կարմունջ շինող վարպետին	173
42. Ինչքան Էլ վուր ասլանն աղվես տապալե	174
43. Աշուղ ըլիլըն ինձ ամա մինձ ցավ դառավ	175
44. Էս Էշխըն ինձ փիրն է տըվի	176
45. Զանդվում է հոքուս աշխարը	177
46. Էշխեմետ յիս դառա խաստա	179
47. Մահըս իրա վուտով գուքա, յի՛ս տիղիս իմ ման գալի	179
48. Դոստը, յարը, մեկ Էլ ընգիրն աշխարքում	180
49. Վարպետներու հալտնի խոսկը	181
50. Բեզարիլ է հոքիս մարմնից, հա՛ տանջվում է վունց գահիրից	182
51. Ինչքան Էլ վուր դուն մինձանաս, բարե՛կամ	183
52. Աստծու սիրուն, խո՛սի, ա՛լ իմ սիրուհիս	184
53. Մեջլիսումըն սինին լի ու շեն տեսա	185
54. Թե վարպետ իս ու վարպետի գավակ իս	186
55. Զամալըտ հալլի է, մարթու կայրե ողջ	187
56. Յարիս կարոտ ծամփա ընգա տեսնելու	188
57. Լիրթըս Էրվից վունցոր քուրան գըցած կավ	189
58. Էնդուր կուլամ՝ սիրտը կոտրած առյուծըն	190
59. Ասեցին, թե, Ծախաթա՛յի, արար-աշխար ըստի՛ղծող	191
60. Էս նազանին, Էս սաղին է, Էս գողը	192
61. Ասեցին, թե Ծախաթա՛յի, յիս կանչում իմ շահի-շահ	193
62. Նոր խոջանի՛ր, ձըրի մալ տան, չաննիք դուք	194
63. Սովդաքարի ապրանքըն վուր թալանվի	195
64. Ի՞նչ կոնիմ սուբաթըն, ի՞նչ կոնիմ սազըն	196
65. Ասեցին, թե Ծախաթա՛յի, խաբար ունի՛ս ալամեն	197
66. Յիս չիմ հիշի վատ մասքանը, չուն աշխարըս ունայն ա	198
67. Փա՛ռք Արարչին, գոյ անողին, սիրով սընող-պահպանողին	199
68. Ալբըն-Ա՛ստված, վուր քու ձեռքով աշխարքին հիմք դըրեցիր	201
69. Ասեցին, թե Ծախաթա՛յի, թեվուր հիմքն ըլի խարաբ	202
70. Է՛լ լըսե՛ցեք ձիր բանդային, աղանի՛ր	203
71. Էս մըրքիրըն գարթ ին ամեն մե բաղի	204
72. Ծուշա իս Ծիրազի, մում՝ Հընդըստանի	205
73. Թար ունքով, թար աչքով, թար լանջով, լանջով	206
74. Նազանի նազուն տըվից հըրաման	207

75. Փիր-հալոիրը միր մըտքումն ին տիղ զըթած	208
76. Վարթն ու բըլբուլը էսպես խոսեցին	209
77. Այբըն-Աստված սիրիս, ո՛վ մարթ-արա՛րած	210
78. Նազուլ լարին տե՛սեք, հազած զար, խարա	211
79. Թե ուզում իս Հայր Աբրամի պես ապրիս	212
80. Էս աշխարքըն անցավոր է, իմա՛ցեք	213
81. Թով դառած էշխըս ճոճում է նավըս	214
82. Մազիր ունիս դաստառեհան՝ նըման սիրուն սուսանի	215
83. Մըշու սուլթան սուրփ Վարա՛պիտ, երգինք է հասլալ գովքըն քո	217
84. Էս ի՛նչ էլավ ինձ հիդ, տես ի՛նչ իմ արի	218

Թարգմ. Հ. Բախչինյանի

85. Աշուղներու սիրտըն միշտ էլ տըխուր է	219
86. Մաղոուբեն ո՛վ ծաքեց՝ Նույի վուրթին՝ Զամ	220
87. Մի՛ ձըքի անիղըտ, մի՛ բաց թող նիտըտ	221
88. Աշուղըն մե վուրսնուրթի պես հալտնըվից	223
89. Հալալ մարքրիտ ին ակոեքըն գոզալի	225
90. Այիբ-Աստված էր, վուր դըրից բունիաթըն	226
91. Յարիս ասի՛ ախըր էլ չիմ դիմանում	227
92. Նըկարված է աջայիբ Էն դալամո՛վ	228
93. Դոշաբ ու շաքար իս, նաբաթ իս ու դանդ	229
94. Վա՛յ թե պիտի յարեմեն հուլսըս կըտրեմ	230
95. Մըտա էշխի բազար, թարազի ընգա	232
96. Ծըշմարտութիւնըն գովելիս	233
97. Հե՛յ ուստաքար-հայրե՛ր, լսե՛ք իմ բանքըն	234
98. Յարն այվանեն էլավ. նա՛յիր Աստըծուն	236
99. Միխկըս Էն էր, վուր ասեցի՛ խըղճա յա՛ր	238
100. Էն ի՛նչ լիղնուրթ էր, վուր նավում էր նըստած	239
101. Փիլթեքըն դըրած էշխի ճըրաքի մեչ	240
102. Արարիչըն սըվթա մարթուն ըստիղծից	241
103. Ծամս ու դամարըն յիրգընքում ին սագում	242
104. Արի խո՛սե, հասկանո՛ւմ իս փարսեվար	243
105. Ինչոու բազեն չանհետանա յիրգընքեն	244
106. Տարին բոլոր մինակ դուն իս լուս տալի	245
107. Աջայիբ հաքնըվիլ ու զարթարվիլ իս	246
108. Արարիչըն զորութենով արից իր գործըն, նազա՛նի	247
109. Էնդու համա գըլխիս չիմ տալի, խիվ սի՛րտ	249
110. Ասծուց մե շող իչավ սարին ու քարին	250
111. Աշխարն ո՛ւմն է մընացիլ, ո՛ւմ կու մընա	251
112. Խիվ սի՛րտ, շիկացած խարանով իս փորցվել	252
113. Այվանեն իչնող յա՛ր, նա՛յիր դարբասին	252
114. Դեմքըն սիպտակ փարդով ծածկող Տերն ա՛րթար	252
115. Տերն իր զորութենով ըստեղծից մարթուն	253
116. Անգաճ մի՛ կալ անփորցին ու անգետին	253
117. Արթար Տերըն կարքի բերից աշխարքըն	253

Հավելված

Թարգմ. Մ. Հասրաթյանի

118. Նազուլ լարից խաբար էկավ, թե «Էլ չիմ սիրի», կոսե	254
119. Դա՛դ քու ձեռին, ա՛յ անխիղճ փա՛րի	255
120. Փորցված վարպետներու մող մե ծառա իմ	256
121. Էշխի գերի իմ դառի լիս մե նովջիվանի սիրու	257

Թարգմ. Հ. Բախչինյանի

122. Գիշեր-ցերեկ այս իմ քաշում խըղճալի	258
123. Յադին գաղտնիք չասիս, հի՛ոու նամարդեն	259
124. Աչկիրըտ օսկե փիալա	260
Բ ա ռ ա ղ	261
Հատուկ անունների բառարան	276

ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱ

Խաղերի ժողովածու

САЯТ-НОВА

Сборник песен

(На армянском языке)

Издательство «Советакан грох»

Ереван, 1987

Օգտագործված են ՀԱՎՈՐ ԿՈՋՈՅԱՆԻ նկարագրողությունները:

Կազմը՝ Ֆ. Ա. ԳՅՈՒԼԱՆՅԱՆԻ

Ձևավորումը՝ Ֆ. Ա. ԱՖԻԿՅԱՆԻ

Խմբագիր՝ Ռ. Մ. Մուրադյան

Գեղ. խմբագիր՝ Գ. Ն. Գյուլամիրյան

Տեխն. խմբագիր՝ Ս. Մ. Սիմոնյան

Վերստուգող սրբագրիչ՝ Վ. Դ. Ազատյան

НБ 5894

Հանձնված է շարվածքի 05.01.87: Ստորագրված է տպագրության 02.09.87: Ֆորմատ՝ 70×100^{1/16}: Թուղթ՝ կավճապատ: Տառատեսակ՝ «Արմենուի»: Տպագրություն՝ օֆսեթ, 22,42 պայմ. տպ. մամ., 35,74 պայմ. ներկ. թերթ, 10,7 հրատ. մամ.: Տպաքանակ՝ 10 000: Պատվեր՝ 3755: Գինը՝ 3 ռ. 30 կոպ.: Կաշվե կազմով (425 օր.) 13 ռ. 80 կոպ.:

«Սովետական գրող» հրատարակչություն, Երևան—9, Տերյան 91:

Издательство «Советакан грох», Ереван-9, ул. Терьяна, 91.

ՀՍՍՀ հրատարակչությունների, պոլիգրաֆիայի և գրքի առևտրի գործերի պետական կոմիտեի
ԳՈՒՆԱՎՈՐ ՏՊԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

Երևան— 82, Ժովակալ Բաակովի պողոտա 48:

ТИПОГРАФИЯ ЦВЕТНОЙ ПЕЧАТИ

Госкомитета Арм. ССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли.

Ереван-82, пр. Адмирала Исакова, 48.